Palm 20

5228

4.25.'05.

From the Library of
Professor Samuel Miller
in Memory of
Judge Samuel Miller Breckinridge
Presented by
Samuel Miller Breckinridge Long
to the Library of
Princeton Theological Seminary

SCB
4398

Benson

James Wilson

Georgii Buchanani

SCOTI *Saml. Miller,*

PARAPHRASIS

IN

PSALMOS DAVIDIS

POETICA.

Cui accesserunt in loca difficiliora notæ quædam *N. Chytræi* & *A. Julii*, quæ ex initialibus cognominum literis lectori facile patebunt.

In fine adjiciuntur in eandem Paraphrasin Annotationes *Tho. Ruddimanni.*

Editio nova priore emendatior.

EDINBURGI,

Impensis M. *Tho. Heriot*, apud quem prostant venales in area parliamentaria. 1730.

AD

MARIAM

Illustrissimam SCOTORUM Reginam,

Georgii Buchanani

EPIGRAMMA.

Nympha, Caledoniæ quæ nunc feliciter oræ
Missa per innumeros sceptra tueris avos:
Quæ sortem antevenis meritis, virtutibus annos,
Sexum animis, morum nobilitate genus:
Accipe (sed facilis) cultu donata Latino
Carmina, fatidici nobile regis opus.
Illa quidem, Cirrha procul & Permessidè lympha,
Pene sub Arctoi sydere nata poli:
Non tamen ausus eram male natum exponere fœtum,
Ne mihi displiceant quæ placuere tibi.
Nam quod ab ingenio domini sperare nequibant,
Debebunt genio forsitan illa tuo.

Quorundam doctorum virorum de *Buchanano* Testimonia.

Jul. Cæs. Scaliger.

Heri legebam nuper allatum mihi
Sapidum, tenellum, molle carmen, aureum,
Intelligendum vel puellis omnibus,
Si splendor, atque puritas, decus, nitor,
Animum subire luculentum ullum queat:
Intelligendum non facile doctis viris,
Nisi mentis excitetur ardor efficax,
Sententiarum propter ardorem merum.
De me ut loquaris, ut ego de me ipso loquar,
Intelligebam primulum ut simplex puer:
At ubi vir esse, ubi esse volui intelligens,
Vocis serena luce perculsus tuæ
De intelligenti intelligens nihil fui.
Hoc te volebam sic monere: nè petas
Me velle respondere, non enim audeo.
Hocque esse respondere, non respondeo.

Epitaphium *G. Buchanani* Scoti, per Josephum Scaligerum Jul. Cæs. filium.

Postquam laude tua patriam, meritisque beasti,
Buchanane, tuis, Solis utrumque latus,
Contemtis opibus, spretis popularibus auris,
Ventosaque fugax ambitionis, obis.
Præmia quina quater Piscæ functus Olivæ,
Et linquens animi pignora rara tui:
In quibus haud tibi se anteferent quos Itala vates
Terra dedit: nec quos Gallia mater alit,
Æquabunt genium felicis carminis, & quæ
Orbis habet famæ conscia signa tuæ:
Namque ad supremum perducta poetica culmen
In te stat, nec quo progrediatur habet.
Imperii fuerat Romani Scotia limes:
Romani eloquii Scotia finis erit.

CAR. UTENHOVII.

Tres Italos Galli senos vicere, sed unum
Vincere Scotigenam non potuere virum.

CAR

CARMINUM GENERA,

Quibus in hoc opere Poeta usus est.

CArminum in Psalmorum Paraphrasi occurrentium genera sunt undetriginta.

I. Genus monocolon. Versus sunt Heroici hexametri, sex regionibus constantes, quarum sextam Spondæus, quintam Dactylus, quatuor reliquas indiscriminatim Dactylus aut Spondæus obtinet, hoc modo;

1	2	3	4	5	6
– –	– ⏑⏑	– –	– –	– ⏑⏑	– –
– ⏑⏑	– –	– ⏑⏑	– ⏑⏑		

Eo utitur Psal. 1, 18, 45, 78, 85, 89, 104, 107, 132, 135.

II. Dicolon distrophon, ad imitationem Horatii Lib. V. Od. 16. vel potius Prudentii, hymno 9. Versus prior est Hexameter heroicus modo memoratus. Posterior Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, constans sex pedibus quorum ultimus semper est Iambus [sive Pyrrhichius] secundus & quartus Iambus, & ejus loco haud raro Tribrachys: locis autem imparibus, *i. e.* primo, tertio & quinto, præter Iambum, Spondæum etiam, Anapæstum, Dactylum aut Tribrachym recipit, juxta hoc schema;

1	2	3	4	5	6
⏑ –	⏑ –	⏑ –	⏑ –	⏑ ·	⏑ –
⏑⏑ ·	⏑⏑⏑	· ⏑⏑	⏑⏑⏑	⏑⏑ ·	⏑⏑
– –		– –		– –	
· ⏑⏑		⏑⏑⏑		· ⏑⏑	
⏑⏑⏑		⏑⏑ ·		⏑⏑⏑	

Eo utitur Psal. 2, 20, 24, 57, 60, 69, 83, 93, 95, 97, 108, 109, 118, 126, 136, 147.

III. Dicolon distrophon, ad exemplum Horatii Lib. V. Od. 1. Martial. Lib. I. Ep. 50. Prudentii secunda præfat. Apotheoseos, Ausson. Epig. 26. Primus quisque versus est Iambicus senarius acatalectus, cujus modo in II. genere meminimus. Secundus vero est Iambicus dimeter, seu quaternarius, acatalectus, constans quatuor pedibus, quorum

rum ultimum constituit Iambus [vel Pyrrhichius] secundum Iambus, vel ejus compar Tribrachys; primum & tertium Iambus, Spondæus, Anapæstus, Dactylus aut Tribrachys. Quanquam Buchananus nunquam, quod meminerim, tertio loco Tribrachym aut Dactylum usurpat. Cæterum dimetros quibus ille usus est, hoc modo metiri possis;

1	2	3	4
⏑ –	⏑ –	⏑ –	⏑ –
– –	⏑⏑⏑	– –	⏑⏑
⏑⏑ –		⏑⏑ –	
⏑⏑ –			
– ⏑⏑			

Eo utitur Psal. 3, 6. 10, 21, 22, 27, 34, 38, 39, 41, 44, 48, 53, 62, 74, 76, 79, 87, 92, 110, 112, 115, 120, 127, 133, 134, 139, 141.

IV. Dicolon distrophon, quale est Horat. Lib. I. Od. 7. Versus prior est Hexameter heroicus, ut supra. Posterior Alcmanius Dactylicus tetrameter acatalectus, quatuor ultimos habens pedes carminis heroici, hoc modo;

1	2	3	4
– –	– ⏑⏑	– ⏑⏑	– –
– ⏑⏑	– –		

Eo utitur Psal. 4, 111.

V. Dicolon tetrastrophon, quale est Catulli carmen 11. Horat. Lib. I. Od. 2. Statii Silv. 4. carm. 7. Prudentii Cathemerinon Hymn. 8, &c. Versus primus, secundus & tertius Sapphicus hendecasyllabus pentameter acatalectus, constans Trochæo, Spondæo, Dactylo & duobus Trochæis, [vel ultimo Spondæo] hoc modo;

1	2	3	4	5
– ⏑	– –	– ⏑⏑	– ⏑	– ⏑

Quartus autem quisque est Adonius pentasyllabus dimeter acatalectus, constans Dactylo & Spondæo, seu duobus postremis carminis heroici pedibus, hoc modo;

1	2
– ⏑ – ⏑⏑	– –

Eo utitur Psal. 5, 17, 51, 55, 65, 67, 72, 90, 101, 103.

VI. Tricolon tetrastrophon, ad exemplum Horatii Lib. I. Od. 9. quibusdam carmen Horatianum appellatum. Versus primus & secundus est Dactylicus Alcaicus acatalectus, constans ex penthemimeri Iambica, i. e. Spondæo vel Iambo (sed sæpius Spondæo) Iambo, & cæsura,

ſura, ſeu ſyllaba longa, deinde duobus Dactylis [vel ultimo Amphimacro, ſive Cretico] hoc modo;

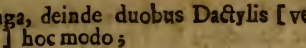

Tertius eſt Iambicus Archilochius dimeter hypercatalectus: pes primus & tertius Spondæus, & nonnunquam Iambus; primus quidem rarius, tertius vero rariſſime, ſecundus & quartus ſemper Iambus, cum ſyllaba in fine reſidua, hoc modo;

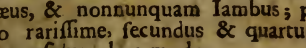

Quartus eſt Dactylicus Alcaicus, vel, ut alii nominant, Pindaricus, in quo duos Dactylos continuos ſequuntur duo Trochæi [vel ultimus Spondæus] hoc modo;

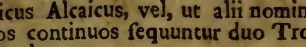

Eo utitur Pſal. 7, 11, 15, 19, 30, 46, 50, 56, 58, 77, 82, 91, 123, 125, 140, 146.

VII. Dicolon diſtrophon. Verſus primus Sapphicus, de quo in V. genere; ſecundus Iambicus dimeter, de quo in III. genere ſupra egimus.

Eo utitur Pſal. 8.

VIII. Tricolon tetraſtrophon, ad imitationem Horatii Lib. I. Od. 5. Verſus primus & ſecundus eſt Aſclepiadeus Choriambicus tetrameter acatalectus, qui quatuor habet regiones, quarum primam Spondæus, ſecundam & tertiam Choriambus, quartam Iambus [ſeu Pyrrhichius] obtinet, hoc modo;

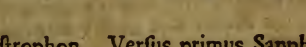

Alii autem metiuntur per Spondæum, Dactylum & cæſuram, ſeu ſyllabam longam, ac deinde duos Dactylos, vel ultimum Amphimacrum, hoc modo;

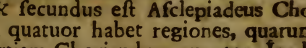

Ter-

Tertius est Pherecratius heroicus, trimeter acatalectus, constans Spondæo, Dactylo & Spondæo, hoc modo;

1	2	3
--	-⏑⏑	--

Quartus denique est Glyconius Choriambicus trimeter acatalectus, constans Spondæo, Choriambo & Iambo [seu Pyrrhichio] hoc modo;

1	2	3
--	-⏑⏑-	⏑ vel ⏑⏑

Eo utitur Psal. 9, 64, 84, 130.

IX. Dicolon distrophon, quale est Horatii Lib. IV. Od. 7. Prior quisque versus est hexameter heroicus, de quo supra. Alter vero Archilochius Dactylicus dimeter hypercatalectus, vel, ut alii volunt, penthemimeris heroica, constans duobus Dactylis & syllaba, hoc modo;

1	2	
-⏑⏑	-⏑⏑	-

Eo utitur Psal. 12.

X. Monocolon. Versus Iambicus dimeter, cujus in tertio genere meminimus. In hoc imitatus est Prudentium hymno 1. Cathemerinon, &c. Sedulium hymno ultimo, hymnoque complures ecclesiasticos: &, quemadmodum illi, ita Psalmi hoc genere carminis compositi per tetrasticha progrediuntur.

Eo utitur Psal. 13, 31, 37, 47, 52, 54, 59, 86, 96, 98, 117, 148, 149, 150.

XI. Dicolon distrophon, ad exemplum Horatii Lib. I. Od. 3. Versus prior est Glyconius trimeter; posterior Asclepiadeus tetrameter; de utroque hactenus in VIII. genere dictum est.

Eo utitur Psal. 14, 35, 43.

XII. Tricolon tristrophon, quali utitur Prudentius Præfat. Cathemer. Primus quisque versus est Glyconius trimeter, secundus Asclepiadeus tetrameter, de quibus modo, & in VIII. genere egimus. Tertius autem quisque est Choriambicus Alcaicus pentameter acatalectus, qui constat e Spondæo, tribus Choriambis & Iambo [sive Pyrrhichio] hoc modo;

1	2	3	4	5
--	-⏑⏑-	-⏑⏑-	-⏑⏑-	⏑- ⏑⏑

Eo utitur Psal. 16.

XIII. Dicolon tetrastrophon, quale est Horatii Lib. I. carm. 6. Versus primus, secundus & tertius Asclepiadeus tetrameter, quartus vero

vero Glyconius trimeter, de quibus superius egimus in genere VIII.
Eo utitur Psal. 23, 42, 75, 99, 102, 144.

XIV. Monocolon. Versus Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, ad exemplum Horatii Lib. V. Epod. 17. Catulli car. 20. Prudentii Cathemerinon hymn. 7, &c. De eo supra in genere II.
Eo utitur Psal. 25, 94, 106.

XV. Monocolon, quale est Stat. 4. Sil. 5. Claudiani carmen Fescenin. in nuptias Honorii & Mariæ, Prudentii hymn. 14. Versus Dactylicus Alcaicus acatalectus, quem in VI. genere explicavimus. Hic quoque observandum (quod de Iambicis dimetris supra monuimus) puros hosce Alcaicos in tetrasticha semper divisos esse.
Eo utitur Psal. 26, 29, 32, 49, 61, 71, 73, 143.

XVI. Monocolon, quale est Horatii Lib. I. Od. 1. Prudentii hymn. 5. Cathem. Versus est Asclepiadeus tetrameter (de quo supra genere VIII.) Notandum vero Buchananum (ad exemplum Prudentii) Asclepiadeos hosce quaternos junxisse.
Eo utitur Psal. 28, 40, 80.

XVII. Dicolon distrophon, quo Boet. Lib. II. metr. 3. imitatur. Versus primus est Sapphicus pentameter, de quo supra in genere V. Alter est Glyconius trimeter, de quo in genere VIII. diximus.
Eo utitur Psal. 33, 70, 121, 142.

XVIII. Dicolon Distrophon, ad exemplum Boetii Lib. III. met. 3. Versus primus est Iambicus trimeter, cujus in II. carminis genere meminimus. Secundus vero est pentameter Elegiacus acatalectus, cujus prima & secunda sedes indifferenter Spondæum vel Dactylum recipit, tertia semper postulat Spondæum, quarta & quinta Anapæstum, hoc modo;

1	2	3	4	5
·⏑⏑	–·	––	⏑⏑·	⏑⏑·
–·	·⏑⏑			

Vel, ut aliis placet, versu in duo quasi membra diviso, post Dactylum aut Spondæum prima & secunda regione indiscriminatim positum, sequitur cæsura penthemimeris, qui primam partem terminat: alterum autem membrum post duos Dactylos altera itidem cæsura claditur, hoc modo;

1	2		3	4	
·⏑⏑	––	·	·⏑⏑	·⏑⏑	·
––	·⏑⏑				

Eo utitur Psal. 36, 63.

XIX. Dicolon tristrophon. Versus primus & secundus est Trochaicus Alcmanius dimeter, seu quaternarius, acatalectus, constans quatuor

tuor pedibus, quorum primus & tertius, seu loci impares, Buchanano semper est Trochæus, secundus præter Trochæum Spondæum etiam, ejusque compares Anapæstum & Dactylum recipit, quartus denique est Trochæus [vel Spondæus] hoc modo;

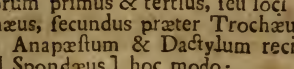

Versus autem tertius est Trochaicus Euripidæus dimeter catalectus, qui eosdem habet pedes quos duo priores, præter ultimum, qui postrema syllaba detruncatur, hoc modo;

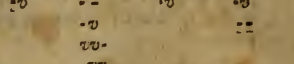

Alii metiuntur tanquam Iambicum dimetrum cujus initio desit syllaba, hoc modo;

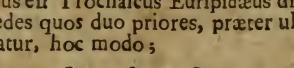

Eo utitur Psal. 66.

XX. Dicolon distrophon. Versus prior heroicus hexameter, de quo in I. genere. Posterior Anapæsticus Partheniacus dimeter catalectus, qui constat tribus pedibus, quorum primus & secundus Anapæstum vel Spondæum indifferenter recipit, tertius solum Anapæstum, ac deinde supereſt syllaba, hoc modo;

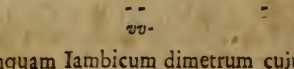

Vel potius est posterior pars carminis hexametri heroici, cujus primus pes una syllaba mutilus est, semimetro tantum superstite, *i. e.* syllaba longa, vel duabus brevibus, cui deinde tres ultimi pedes carminis hexametri subjunguntur, hoc modo;

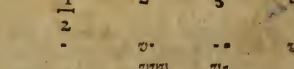

Eo utitur Psal. 68.

XXI. Dicolon distrophon, ut Horatii Lib. V. Epod. 14. Ausonii Epist. 10. Primus quisque versus est heroicus hexameter, secundus autem Iambicus dimeter: quorum supra in I & III. metrorum generibus meminimus.

Eo utitur Psal. 81.

XXII. Di-

XXII. Dicolon diſtrophon. Carmen eſt Elegiacum omnibus notum, ex hexametro & pentametro junctis conflatum: de hoc in XVIII. de illo in I. genere ſuperius egimus.

Eo utitur Pſal. 88, 114, 137.

XXIII. Dicolon diſtrophon. Primus quiſque verſus eſt Trochaicus Euripidæus dimeter, de quo in genere XIX. dictum eſt. In illo autem verſiculo, *Agite feſtis laudibus*, Trochæi vicem occupat Tribrachys. Secundus autem eſt Iambicus dimeter, quem in III. genere enarravimus.

Eo utitur Pſal. 100.

XXIV. Monocolon, quale uſi ſunt Plaut. Terent. Seneca, &c Prudentius Cathem. hymn. 9 Auſon. dict. Solon. veteris illius carminis, cui titulus eſt *Pervigilium Veneris*, auctor; Venant. Fortunat. Hymn. de cruce Domini, &c. Verſus eſt Trochaicus octonarius catalectus, conflans ſeptem Trochæis & ſyllaba, recepto tamen in locis imparibus Tribrachy; in paribus vero, præter Tribrachyn, Spondæo etiam, Dactylo & Anapæſto, hoc modo;

1	2	3	4	5	6	7	8
⏑	⏑	⏑	⏑	⏑	⏑	⏑	–
⏑⏑	⏑⏑	⏑⏑	– –	⏑⏑	⏑⏑		⏑
	– –		⏑⏑		– –		
	⏑⏑ –				⏑⏑		
	⏑⏑				⏑⏑		

Eo utitur Pſal. 105, 119, 124, 129.

XXV. Monocolon, quali utitur Boet. Lib. I. met. 5. & Seneca paſſim in choris. Verſus eſt Anapæſticus Pindaricus dimeter acatalectus, conſtans quatuor pedibus, in quorum ſingulis recipit Anapæſtum; cujus tamen vices promiſcue ſupplent Spondæus, & Dactylus [& ultimo etiam loco interdum Tribrachys, Amphimacer, vel Trochæus] hoc modo;

1	2	3	4
⏑⏑	⏑⏑	⏑⏑	⏑⏑
– –	– –	⏑⏑	– –
⏑⏑	⏑⏑	• •	⏑⏑
			⏑⏑⏑
			– ⏑
			⏑

Eo utitur Pſal. 113.

XXVI. Dicolon tetraſtrophon, ad exemplum fere Catulli, carmine 34. Primi tres verſus ſunt Choriambici Glyconii trimetri acatalecti, Spondæo, Choriambo & Pyrrhichio [vel Iambo] conſtantes; ſed loco Spondæi interdum recipiunt Trochæum, hoc modo;

1	2	3
– –	⏑⏑ –	⏑⏑
⏑		⏑

Quartus autem quisque est Pherecratius heroicus trimeter acatalectus, constans Spondæo, Dactylo & Spondæo, hoc modo;

1	2	3
--	-vv	--

Eo utitur Psal. 116, 122, 128.

XXVII. Monocolon, ad exemplum Prudentii hymno 6. Cathem. Versus est Iambicus Anacreontius dimeter catalectus, qui constat tribus Iambis & syllaba, recepto tamen sæpissime in prima sede etiam Spondæo, hoc modo;

1	2	3	
v-	v-	v-	-
--			v

Eo utitur Psal. 131.

XXVIII. Tricolon tristrophon, quale est Horatii Lib. V. Od. 13. Primus quisque versus est heroicus hexameter, de quo in primo genere: secundus autem est Iambicus dimeter, de quo in genere III. egimus. Tertius vero est penthemimeris heroica, constans duobus Dactylis & syllaba, cujus in genere IX. meminimus.

Eo utitur Psal. 138.

XXIX. Tricolon tristrophon, idem fere quod præcedens, nisi quod ordo paullum sit inversus; nam qui illic secundum locum tenebant, hic tertium, & e contrario, versus occupavere: cæterum Horatii Epod. 11. per omnia simile est, præterquam quod illi primus versus est Iambicus senarius, Buchanano autem hexameter heroicus: secundus vero utrique est penthemimeris heroica: tertius denique Iambicus dimeter.

Eo utitur Psal. 145.

GEO-

GEORGII BUCHANANI
PARAPHRASIS
In Primum Librum
PSALMORUM.

PSAL. I. CARM. GEN. i.

Boni, qui abſtinent a malo, & ſtudent bono, ſoli felices ſunt, mali vero infelices.

FElix ille animi, quem non de tramite recto
Impia ſacrilegæ flexit contagio turbæ:
Non iter erroris tenuit, ſeſſorve cathedræ
Peſtiferæ facilem dedit irriſoribus aurem:

1. *Felix animi*] eſt animo felici. *J.*

1. *Felix*] Sæpe apud Silium cum genitivo conſtruitur ut *felix uteri, felix famæ, felix leti*, &c. *Felix* interdum propitium aut benignum ſignificat, ſcilicet eum qui alios felices reddit, Virgilius Eclog. 5. *Sis bonus o felixque leves quæcunque laborem.* Itaque *Felix animi* ſignificat indolem felicem, vel indolem quæ felicem reddit.

Tramite] *Trames* proprie eſt ſemita tranſverſa et acclivis qua montes quaſi tranſmeando conſcenduntur *Ovid.* 10 Metamorph. *Carpitur acclivis per muta ſilentia trames.* Quo circa hìc, *Buchananus* epitheto addito propriam ſignificationem quodam modo correxit, ſicuti etiam fecit. *Pſ.* 18. *Avertere meos recto de tramite greſſus: C:*

1. *Peſtiferæ.*] Qui iniquitati operam dant *peſtiferi* dicuntur, quod alii in alios morbum transfundentes ſimul ægrotent et pereant.

2 Sed vitæ rimatur iter melioris, & altâ
Mente Dei leges nocteſque dieſque revolvit.
3 Ille, velut riguæ quæ margine conſita ripæ eſt
Arbor, erit: quam non violento Sirius æſtu
Exurit, non torret hiems: ſed prodiga læto
Proventu beat agricolam: nec flore caduco
Arridens, blanda dominum ſpe lactat inanem.
4 Non ita divini gens neſcia fœderis, exlex,
Contemtrixque poli: ſubito ſed turbine rapti
Pulveris inſtar erunt, volucri quem concita gyro
Aura levis torquet vacuo ludibria cœlo
5 Ergo ubi veridicus judex in nube ſerena
Dicere jus veniet, ſceleriſque coarguet orbem:

2. *Rimatur*] *Rimari* eſt diligenter et valde ſolicite ſcrutari et tanquam per rimas aliquid inquirere, Græce ἐρευνᾶν Virg. Æn. 11. *Partes rimatur apertas*, et Æn. 7, *Quod cuique repertum Rimanti, telum ira facit.* Dicitur etiam de animantibus et volucribus, roſtro terram vel eruentibus, vel requirentibus prata et ſtagna alimenti cauſa. *Virg.* 1. *Georg.* de avibus paluſtribus: *Dulcibus in ſtagnis rimantur prata Cayſtri*, Vide Nonium in voce *Rimari*. C.

2. *Alta mente.*] Cic. pro Milone. *Homo Sapiens et alta mente præditus.* Sic *altior pavor* qui paulo penitius inavſit, apud Tacitum, Annal. 16. Cap. 24. et *altior iracundia* Lib. 2 Hiſt. Cap: 91.

3. *Sirius.*] Stella eſt primæ, ut vocant, magnitudinis tota fere hieme in plaga meridionali ſub Orione in ore Canis majoris conſpicua quam alii Caniculam dixere, unde dies Caniculares nomen acceperunt, quod hac ſtella cum ſole oriente æſtus vehementiſſime fere augeantur, & canes nonnunquam rabie corripiantur. C.

3. *Non torret hyems.*] Hiemale frigus non exuccam et ſterilem reddit. *J.* Voces *Torreo, Torridus, Uro, Aduro*, &c. tam frigori quam calori attribuuntur. Varro. *ante lucem ſuſcitat, frigore torret.* Cic. pro Leg. Agrar. *Pecora frigore torrida.* Virg. Georg. Lib. 1. *Boreæ penetrabile frigus adurit.*

3. *Prodiga læto, &c.*] Quæ admodum liberalis cultorem ſuum magna fructuum copia ditat, et poſſeſſorem ob florem nec marceſcentem nec deciduum gaudio perfundens, eum ſpe fœcunditatis tantùm ſeu blanditiis captum, indeque nihil præterea fructus percipientem, non unquam fallit. *J.*

Non

Non coram impietas mœstos attollere vultus,
Nec misera audebit justæ se adjungere turbæ.
6 Nam pater æthereus justorum & fraude carentum
Novit iter, sensumque tenet: curvosque secuta
Impietas fraudum anfractus scelerata peribit.

5. *Impietas.*] Abstractum pro concreto, seu *Impietas* pro hominibus impiis. Orationis autem granditati servit hæc figura qua res pro personis accipiuntur, ita alibi *Vanitas* pro hominibus vanis. C.

6. *Anfractus*] Sunt obliqui et sinuosi flexus viarum in quibus circuitione opus est, dicti ab ambitu et frangendo. Varro in neutro quoque genere usurpavit. *Irrigavit cavata aurium anfracta.* Utitur eadem voce. Psal. 25. C.

PSAL. II. CARM. GEN. ii.

Impiorum conatus in regnum Davidis *& Christi irritus proponitur: exitium reluctantibus, obsequentibus salus denuntiatur.*

QUid trepidæ gentes vano fremuere tumultu?
Minisque populi sæviunt inanibus?
2 Et cum principibus magni coiere tyranni,
Dominumque Christumq; Domini adversum truces?
3 Vincula quin horum fortes dirumpimus, ajunt,
Et lora nostris demimus cervicibus?
4 At pater æthereus, rerum cui summa potestas,
Ridebit impotentium irritas minas.

1. *Trepidæ gentes*] *Trepidus* idem frequenter apud Poetas quod festinus, ita Servius ad Virg *Ænid.* 3. *Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt.* Idcirco Julius Ecphrastes noster hunc *Euchaanani* locum explicat *Gentes magna festinatione usæ.*

1 *Fremuere tumultu*] *Fremere*, inquit Papias, *est furorem mentis usque ad vocis tumultum excitare*, et quod *Fremor est murmur hominum, fremitus vero ferarum.*

3. *Quin*] *Quin* i. e. cur non, ita Terentius *Quin taces?*

3. *Fortes dirumpimus*] Quasi *fortiter dirumpimus*, Adjectivum adverbialiter positum more Græcorum ita Virg. 3. Georg. *Nec gregibus nocturnus obambulat.* i. e. *Noctu* Hac de re plura vide in Vechneri Helenolexia.

5 Tum justâ accensus miseros affabitur irâ,
Et per furorem cæca consilia suum
6 Turbabit : Cingamque meum diademate Regem,
Inquit, Sionis jura sanctis collibus
Qui dabit, & late fundet mea jussa per orbem.
7 Deinde allocutus Dominus est me : Filius
8 Tu meus es, genui te hodie : me posce, daboque
Omnes ut hæres gentium fines regas,
Qua circumfusis tellus se porrigit undis,
9 Regasque sceptro sempiternùm ferreo;
Cumq; voles, tumidosq; premas, frangasq; rebelles,
Ut ficta fragili vasa franguntur luto.
10 At vos, in populos quibus est permissa potestas,
Et jus ab alta sede plebi dicitis,
Errorum tenebras depellite, discite verum :
11 Servite Domino cum tremore : gaudiis
Et timor & Domini accedat reverentia vestris,
12 Ut missum ab illo filium amplectamini :
In vos ne justæ vindictam exerceat iræ,
13 De calle recti devios. Nam cum brevi
Sæviet injustos contra justa ira, scietis
Quam sint beati, spes in illo qui locant.

6. *Diademate*] Diadema vox Græca a verbo διαδέω id est, circumligo aut corono. Olim fascia fuit lintea purpurâ intertexta, et gemmis oblita, gestamen Regibus tantum proprium. Unde & pro corona fere accipitur. *C.*

6. *Fundet mea Jussa*, &c.] Leges a me latas gentibus passim toto orbe sparsis promulgabit. J. Metalla proprie fusa, id est, liquefacta dicuntur, sed quoniam quæ fusa, ac liquida sunt, spargi sua natura solent, fit ut fundere pro spargere, et largiter vel abundanter præbere, loqui &c. accipiatur. *Doletus.*

10 *Jus dicitis*] *Jus dicere* administrare est: Sueton. Cæs. cap: 7. *Cum jure dicundo conventus circumiret.*

12. *De calle recti.*] *Callis* proprie est via bene trita, et quasi callo pedum obdurata. *C.*

PSAL.

CARM. GEN. iii.

David de gravitate afflictionum conquerens, Dei natura & experientia fidem suam confirmat, Deumque orat pro salute sua et populi.

HEu quanta numero viribusque factio
Me vexat odiis impiis!
Quàm perditorum firma conspiratio
Conjurat in meum caput!
2 Et asseverant spem salutis in Deo
Supereſſe jam nullam mihi:
3 Cum tu sub umbra præliantem me tui
Tam sæpe scuti texeris:
4 Cum laudis auctor sis meæ, cum gloriâ
Meum corones verticem.
5 Cum nocte Dominus invocantem me suo
De monte sancto exaudiat.
Curis solutus & recumbo & dormio,
Resurgo liber a metu.
6 Domino excubante: Nec meum formidine
Pectus movebunt agmina
Numerosa, nec si læva feritas omnium
Conjuret in me gentium.
7 Tu, Domine, in aciem ductor, ut me liberes,
Prodibis: hostium omnium

1. *Perditorum.*] *Perditi* dicuntur qui vitiis ita contaminati sunt ut de iis nulla superſit spes: in hoc sensu hac voce utitur Cicero Lib. 1mo. Offic et Orat in Verrem.

1. *Conjurat in meum caput*] Adversus Vitam meam. *J.* Caput pro vita ponitur ut *Capitis res est*, id est, de vita periculum est. Plaut in Trinum. *Capitis causam dicere* et *Capitis damnari.* Cicero.

3. *Cum tu sub umbra, &c.*] Ordo est, Cum tu sæpe texeris me præliantem sub umbra scuti tui.

4. *Cum laudis auctor sis meæ.*] Cum causa sis cur lauder. *J.*

4. *Meum corones Verticem.*] *Vertex* proprie ea pars est capitis qua capilli colliguntur, et in qua cæsaries vertitur, unde et dicitur.

Malasque

Malasque franges, impiorum & conteres
Dentes potenti dexterâ.
9 At tu, salutis una spes, populum tuum
Bonitate solitâ amplectere.

PSAL. IV. CARM. GEN. IV.

David opem Dei implorat contra hostes coniuratos, adhortans eos ut respiscant, cranſque Deum se ab eis liberatum verbo & spiritu dirigat.

O Pater, ô hominum, divûmque æterna potestas,
Sinceræ mihi conscie mentis,
Qui mihi consiliique inopi, incertoque salutis,
Imploranti rebus in arctis,
Tutum pandis iter, latumque educis in æquor
Nunc obsesso fraude malignâ
Da mihi te facilem, & justis bonus annue votis,
Non durâ placabilis aure.
2 O hominum cæcæ mentes, quo me usque relicto
Intenti mendacibus umbris.
Solicita in vanas torquetis pectora curas?
3 Tandem credite vera monenti.
Quem Deus electum miro dignatur honore,
Per discrimina cuncta tuetur
Me Dominus clamantem ad se, auxiliumq; rogantem,
Mitis & exorabilis audit.
4 Ergo Dei, miseri, nunc saltem agnoscite Numen,
Et vitiis absistite pravis:
Vobiscum in tacito per noctem expendite lecto
Longi dicta ac facta diei.

5 Non

5 Non pecudum fibris Domino, ſed mente litatur
Innocuâ: ſi admoveris aris
Hanc; poteris ſperare animi ſecurus ab alto,
Dextrâ munera larga benignâ.
6 Poſcit opes modò degeneres pars maxima vulgi,
Hæc animos vota una fatigant.
7 At tu me placido tantùm bonus aſpice vultu;
Aura tui jucunda favoris
Me ſuper irradiet; ſat, amico te mihi, felix.
Alter frugibus horrea ſtipet,
Impleat & multas generoſo nectare cellas,
Et congeſto gaudeat auro:
8 Aſt ego curarum vacuus de nocte recumbam,
Et ſine ſolicitudine ſomnos
Accipiam: tu ſecuram mihi robore mentem,
Tu certa ſpe pectora firmas.

5. *Non pecudum fibris.*] *Fibræ* in radicibus plantarum ſunt tenuia quædam et minuta filamenta, ipſæque adeo radiculæ extremæ; quomodo utitur Pſal. 80. *Jam radix teneras fuderat undique Fibras.* In corporibus vero animantibus ſunt hepatis et Pulmonum extremitates prominentiores. *Neque enim mihi cornea fibra eſt.* Perſius. Hic pro ipſis viſceribus accipiuntur. C.

5. *Mente litatur.*] Inter *Sacrificare* et *litare* hoc intereſt inquit Nonius, *Sacrificare* eſt veniam petere, *litare* eſt propitiare et veniam impetrare. Virg. 4. Æn. *Tu modo poſce Deos veniam, ſacriſque litatis,* id eſt, impetratis Plaut Pænulo. *Si hercule unquam factum eſt, tum me Jupiter faciat ut ſemper ſacrificem, neque unquam litem.* Sic Suetonuis in Nerone *Attendit et extiſpicio, nec unquam litavit.* Hinc verbum *perlitare* quo utitur. Pſal. 20. quod eſt perfecte litare, et ſacrificio facto Deum placare, votique ſui compotem fieri, Gell. L. 1. C. 7. *Si hæ res divinæ factæ, riteque perlitatæ eſſent; aruſpices dixerunt, omnia ex ſententia proceſſura.* Græcis *eſt* καλλιερεομαι utor numine propitio, facio feliciter. C.

PSAL.

David fretus teſtimonio conſcientiæ petit ſe a Deo exaudiri, & certus de iniuria hoſtium, Dei beneficentiam implorat, petitque ſe ab eo regi, hoſtes retundi, eccleſiæ laudis argumentum ſubminiſtrari.

O Potens rerum Deus, aure leni
Mitis exaudi mea verba, mentis
Mente non durâ tetricuſque triſtes
Percipe queſtus

2 Adſpice attentus, mihi quanta tendat
Vox latus: quando mihi Rex Deuſque
Solus es, ſolum veneror precorque
Rebus in arctis.

3 Manè clamantem Deus æquus audi:
Nam tuum caſta prece, non inanem
Spem fovens, nomen jubar ante Eoum
Mane ciebo.

1. *Percipe queſtus*] Queſtus ſine dipthongo querela eſt ſeu querimonia, a queror queſtus ſum, unde conqueror. Quæſtus cum dipthongo emolumentum & lucrum eſt a quæro quæſivi, unde conquiro. *C.*

2. *Quanta tendat vox latus*] Animadverte diligenter, quam vehemens oratio latera et pectus, ex motu pulmonum, mihi quaſi dilatet. *J.*

3. *Jubar ante eoum*] ἠὼς Græcis aurora eſt, unde *Eous* apud poetas ſignificat aliquid quod eſt matutinum aut verſus orientem. variatur autem primæ ſyllabæ quantitas quando quidem ἠὼς & ἑὼς pro eodem fere accipiuntur. Virg. 1 Georg. *Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur.* & 11. Æn. *Vota deum primo victor ſolvebat Eoo.* Ita Propert. *Sive illam Heſperiis, ſive illam oſtendit Eois.* Quod noſter eſt imitatus hic & Pſal. 29. *Radiis Hermon tepefactus Eois. C.*

3. *Nomen jubar ante eoum Mane ciebo.*] Ante luciferi & ſolis exortum te inclamabo. *J.*

3. *Ciebo*] a cieo, civi, citum penult. brevi. ciere, id eſt movere, ut *fontes & ſtagna ciere* dicuntur ranæ apud Ciceronem de Divinat. Hinc excito, concito, item percitus, excitus, concitus penult, brevi. Alterum ejuſdem fere ſignificationis eſt, cio, civi citum penult. longa: cire, id eſt, vocare unde accitus, excitus; penult, itidem longa pro advocato aut evocato,

4 Tu

4 Tu Deus, lætus pietate verâ,
Impii ritûs scelus exsecraris:
Nec frui pravi studiosa mens te
Speret amico.
5 Vis tuos vultus metuit, nefasque:
6 Hostis es fraudum & cupidæ cruoris
Cædis: audacem simulare linguam
Falsa recides.
7 At tua fretus bonitate sacrum
Limen accedam, tua templa inibo:
Rite adorabo tua sancta castis
Numina votis.

4. *Tu Deus, lætus*, &c:] Tu autem Religione sincera gaudens, cæremonias impias et sceleratas detestaris, nec qui studio suo indulgentes mala perpetrant, ullam ex amicitia tua fructum se percepturos sperent. *J.*

6. *Hostis es*, &c.] Inimicus es omnis crudelitatis cupientis cruorem fundere, linguam quoque mendacia fingere audentem abscindes. *J.*

6. *Audacem simulare*) id est, in simulando. Sicut Horat, dixit *Audax omna perpeti*, Sufficiat autem semel indicasse, hunc Græcismum, qui ut apud Horatium, ita in hoc quoque poemate creberrimus est: Eodem enim modo Græci dicunt, ἀδίδακτος πάσχειν quod Flacco est pati indocilis, ad cujus imitationem Psal. 15. canit: *fidemqueque indocilis temerare pactam.* C.

7. *Rite adorabo*] Venerabundus, ex præscripto legis, precibus puris sanctitatis ergo colam. *J.* *Rite* idem quod legitime, recte, ordine. Varro a ritu dictum putat, propterea quod quæ secundum ritum fiant, recta et rata sint. *Deos rite colere* Cicero *Sacrificium* rite *perpetrare*. Livius:

Si semel optandum est: Augusti Numen adora;
Et quem sensisti, rite *precare Deum.*
Ovidius Lib. 3 Elegia 8.

7. *Numina*] Vox *Numina* pro Divinitate ponitur. Ita Virgilius multis in locis. Georg. lib. 1: *Ac tua nautæ* Numina *sola colant* et Æneid. lib. 2. *Orandaquæ Divæ* Numina *conclamant*:

8 Tu mihi, ut cassles fugiam dolosos
Hostium, lumen, Deus, æquitatis
Dux tuæ præfer, dubioque cæcos
Dirige gressus.
9 Hostium verum fugit ora, pectus
Incolit fraus spurcitiesque : guttur
Tetrius putri est quod hiat recludens
Funera busto.
Lingua adulatrix tacito veneno
Blandiens, cæcos meditatur ictus ;
10 O Deus, rerum ô Pater alme, gentem
Perde nefandam.
Redde conatus, Pater alme, vanos ;
Quique te linquunt, scelerum suorum
Sentiant pœnas meritas, ab ima
Stirpe recisi :
11 Sed tuâ semper bonitate tuti
Gaudeant qui spem posuere in uno
Te sibi certam impavidi, tuumque
Nomen adorant.
12 Namque tu rectos animique puros
Larga opum dextrâ recreas benignus,
Et tui (tanquam clypeo) favoris
Protegis umbra

9. *Guttur Tetrius putri, &c.*) Ordo, Guttur est tetrius putri busto quod hiat recludens funera.

9. Sermo verus ex hostium ore nullus exit, dolus & impuritas in eorum animis habitat, guttur fœdius est sepulchro putrido & malè olenti, quod apertum est cadavera ostendens : lingua quoque eorum palpans, blandeque me compellans, cum intus dolus abstrusus lateat, cogitat mihi occulta vulnera infligere. *J.*

9. *Bustum*] proprie locus est ubi cadaver alicujus combustum & sepultum est, unde Statius dixit *fumantia busta.* accipitur fere pro ipso sepulcro. Cic: 2. de leg. *Bustum aut tymbon violare. C:*

CARM. GEN. iii.

David ægrotus, iram Dei flagellumque deprecatur, misericordiam implorat, & salutem petit, quibus fide impetratis de attentione et beneficentia Dei contra hostes gloriatur.

DUm fervet ira, Domine, dum mens æstuat,
Ne me merentem corripe:
Dum sævientis flagrat in cursu furor,
Exigere pœnas abstine.
2 O parce, parce: languor ægrum conficit:
Manum salutarem admove.
Corpus, solutis ossium compagibus,
Enerve vires deserunt.
3 Mentemque graviter mœror angit turbidam,
Quo me usque miserum negliges?
4 Quo me usque linques? jam reverte, ac libera
Ægrum inferûm de faucibus.
5 Ubi sæva duram mors manum injecit semel,
Quis ampliùs meminit tui?
Quis mortis altâ subrutus caligine
Nomen celebrabit tuum?
6 De nocte pectus anxium suspiriis
Pulsans, gemensque, lacrymis

1. *Dum fervet ira*, &c.] Dum ira tua, Jehova, severior incandescit, dumque animus, ceu perturbatione illa actus exardescit, ne me, quæso, qui poenas merui, castiges: dum inquam indignanatio tua succensentis delictis meis ardet, & adhuc paulatim increscit, noli de me supplicium sumere. *J.*

2. *Corpus —— enerve vires deserunt*] Corpus invalidum vires destituunt *J.* *Enervus* vel *Enervis*, debilis, mollis quasi sine nervis.

5. *Ubi sæva duram mors manum injecit*] Postquam mors crudelis, tanquam manu inexorabili injecta, me semel sibi assumptum pro suo vindicavit. *J.* *Ubi* sæpe pro postquam usurpatur Cic. pro Rab. *Ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea, etiamsi per plures Deos juret, non oportet.*

Lavo cubile : ſtrata fletuum madent
Rorata largis imbribus,
7 Caligat acies luminum doloribus,
Hebetata longis : hoſtium
Interque riſus & dolos emarcuit
Color vigorque corporis.
8 At tu ſceleribus turba gaudens impiis,
Faceſſe, ſpem pone irritam :
Lamenta Dominus & meorum fletuum
Placatus audiit ſonum.
9 Dominus benignus ſupplicem me exaudiit,
Orationique annuit ;
10 Subitus ut hoſtes obruat pudor meos,
Vultuſque confundat rubor ;
Triſti repentè ut palleant infamiâ,
Fugamque turpem mœreant.

7. Pupilla oculorum dolore morbi diuturni obtuſa velut in caligine parum videt ; interea dum hoſtes exultantes me rident, & fraudibus ſtruendis intenti ſunt, color & vegeta membrorum omnium vis debilitata eſt.

10. Ut repentina ſcelerum infamia hoſtibus inuſta, eorum arrogantiam imminuat, ruborque, ex pudore ortus, ora eorum turbata inficiat, ut pallidi ſint hoſtes mei ob ignominiam eos contriſtantem, & inhoneſtum a me diſceſſum doleant.

CARM. GEN. VI.

David confidens Deo, exoptat a perfida accusatione liberari: professus bonæ conscientiæ testimonium, mala quæ in se struebantur, averti cupit: pronunciat improborum exitium, & Dei laudem a piis prædicatum iri.

IN te salutis spem posui meæ,
Servator orbis: faucibus hostium
Me libera, qui mente sæva
Interitum mihi moliuntur.
2 Si nemo vindex asserat, ut leo
Imbelle crudus dilaniat pecus;
Sic me ferus discerpet hostis,
Innocui sitiens cruoris.
3 Si verus index me meritò arguit,
Nec falsa mendax crimina texuit,

Servator Orbis] Ita Dominum Deum, conditorem & conservatorem rerum omnium nominat, aliàs nomen hoc proprie tribuitur Salvatori nostro Jesu Christo. Apud Propert. lib. 4 Eleg. 6 eundem titulum Apollo tribuit Augusto hoc districho.

Mox ait, o longa mundi servator ab Alba
Auguste, Hectoreis cognite major avis.

Gentibus quoque celebris fuit Ζεὺς σωτηρ quæ Herculi quoque idem nomen tribuêre.

2. *Leo crudus*] Pro crudeli aut cruento, *Crudus* enim a cruore, ut quidam putant, derivatur. Alias, *crudum* dicitur quod incoctum est, inde Medicorum Cruditas. *C.*

2, *Sitiens cruoris*] Elegans Metaphora rei cujuscunque aviditatem exprimens. Unde Cic. dixit *Sitiens Voluptatis*, item *Sitiens virtutis*. Et apud Horat. est, *sitis argenti*, apud Juvenal. *sitis famæ* apud Claudianum, *sitis prædæ*: Cyrus quoque, apud Xenophontem, ardentissimam suam aliis benefaciendi cupiditatem volens indicare, dicit διψῶ χαριζεσθαι id est *sitio aliis gratificari. C.*

3. *Si verus index*] Index est qui aliquid notum facit dicendo 4. Catilin *Hæc omnia* indices *detulerunt rei cconfessi sunt.* Hinc *Indicium* quod proprie est delatio, detectioque rei sive criminis.

3. *Crimina texuit*] id est, calumnias & mendacia concinnavit. Ita Propert. *Causas* texere *lethi* & Cicero *texere opus*, *texere epistolam*, *C.*

4 Si

4 Si damna tranquillo creavi,
Promerito malè ni perperci :
5 Me persequatur dum capiat sequens,
Captumque sternat, stratum & humi pede
Conculcet, & sceptri superbum
Proterat, abjiciatque fastum.
6 Exsurge, justas te furor impius
Meorum in iras excitet hostium :
Exsurge, promissamque redde
Perfidiæ, Deus, ultionem.
7 Exsurge, terris luceat omnibus
Augusta majestas tua ; te suum
Accurrat agnoscatque Regem
Concilium populi, patremque.
8 O qui potenti sceptra tenens manu,
Gentes per omnes crimina vindicas,
Me vindica, si ritè pœnas
Ore pio innocuoque posco.
10 O juste judex, cordis in intimo
Quem nil recessu præterit abditum,
Frange impios ausus malorum ;
Fulci animos refoveque justos.
11 Securus hostes nil metuo, Deo
Custode : quem simplex animi juvat

6: *Me persequatur*] Bellam hi versus gradationem continent, quæ hoc modo soluta oratione expressa fiet conspectior. Index persequens me capiat, captum sternat, stratum proterat, protritum conculcet, conculcatum sepulchro inferat: In Heroico dixisset: *Me capiat captumque necet, tumuletque necatum.*

7. *Exsurge, terris*, &c.] Expergiscere, ut tua amplitudo venerabilis omnibus terrarum incolis appareat, ut populi cœtus properè conveniat, teque gubernatorem & creatorem suum esse fateatur. *J.*

12 Candor: pios ſervat, maliſque
Exitium aſſidue minatur.
13 Si perſtet hoſtis, jam gladium tenet,
Jam tendit arcum promtus, & arripit
Ferale telum, & igne ſævo
Lethiferas acuit ſagittas.
14 En, qui nefandum parturiit ſcelus,
Concepit ærumnam, pariet velut
Quæ vana per ſomnum inquietas
Ludificant ſimulacra mentes.
15 Fodit doloſam, ut me caperet, ſcrobem:
Incautus in foſſam ipſe ſuam ruit.
16 In verticem ipſius recurret
Pernicies, recidentque fraudes.
17 Ergo expeditus fraudibus & metu,
Rerum parentis juſtitiam canam,
Nomenque ſanctum: gratiaſque
Lætus agam, repetamque laudes.

13. *Ferale* prima longa, eſt quicquid funeſtum, dirum, et cum exitio et abominatione conjunctum eſt. *C.*

13. *Lethiferas ſagittas*] Id eſt, mortiferas et veneno illitas, *Lethum* enim Poetis mors eſt ab oblivione: Græci λήθην vocant, quia mors omnium rerum oblivionem inducit. Alii ſine aſpiratione ſcribunt, et deducunt a deleo, unde letum quaſi deletum, quod omnia deleat. *C.*

15. *Scrobem*] Foſſam. *Scrobs* proprie fovea in terra effoſſa, ad arbores conſerendas aut depangendas. *C.*

17. *Expeditus*] Liberatus, a pedibus animalium qui cùm ſtupa, aut lino, aut quocunque alio filamento implicantur, dicuntur impediti: id autem ſi inde tollatur, et pedes liberi fiant, dicuntur proprie *expediti*: *C.*

CARM. GEN. vii.

David extollit majestatem Dei ab operibus in cœlo & in terra, maxime vero in homine, tum creato, tum instaurato per Christum.

GEntis humanæ pater atque custos,
Quam sancta Majestas tui
Nominis terras stupefecit omnes,
Sol quas recurrens adspicit!
Et super cœli radiantis orbes
Tua magnitudo se extulit.

2 Quàm piâ mundum tueare cura
Lactentis ævi infantia
Prodit: ut linguas temerè obstrepentum
Tibi refutes hostium:
Hostium, quorum vomit os furorem
In te, sititque sanguinem.

3 Luce cum cœlos vitrea serenos,
Pollentis opera dexteræ,
Cerno: cum lunam, nitidasque stellas
Per te creatas conspicor;

4 Quantulus (mecum tacitus revolvo)
Homo est, ut ejus sis memor!
Quantula humanæ est sobolis propago,
Dignere ut illam visere!

5 Hunc Deo æqualem prope reddidisti:
Ornasti honore & gloriâ:

1: *Gentis humanæ*, &c.] Versus Horatii lib. 1: Ode 12.

2. *Lactens*] a lacteo, lactes, lactere penultima longa, quod est lac fugere, et proprium est infantis aut catuli ab uberibus pendentis. Aliud est lacto, lactas, lactare, quod est lac præbere, et proprium est Matris. C.

3. *Pollentis*] validæ, potentis. *Auster fulmine pollens*, et *pollens opibus* est apud Lucretium, *Hostis equo pollens* apud Ovidium. C.

6 Et

Et tuæ dextræ ſuper univerſa
Opera creaſti principem :
Cuncta vitalis quibus hauſtus auræ eſt,
Illi dediſti ſub pedes.
7 Huic boves parent & oves, pecuſque
Quodcunque campis paſcitur:
8 Quique pennarum celeri volatu
Meritur ales aera :
Quique pinnarum celeri natatu
Piſcis pererrat æquora.
9 Gentis humanæ pater atque cuſtos
Quàm ſancta majeſtas tui
Nominis terras ſtupefecit omnes,
Sol quas recurrens adſpicit!

6. *Hauſtus auræ vitalis*] Poetice accipitur pro ipſa vita, quæ tamdiu ineſſe corpori creditur, quamdiu vitali veſcitur aurâ, ſeu quamdiu ſpiritum ducit. *C.*

8. *Ales*] In auguriis veterum aliæ volucres vocabantur *Oſcines* quæ voce & cantu, aliæ *Alites*, ſeu *Præpetes* quæ volatu aliquid prænuntiare putabantur. Utrumque complexus eſt Virgilius de Augure loquens. *Qui volucrum linguas, qui præpetis omina pennæ*, &c. Hic pro quavis ave uſurpatur. *C.*

8. *Pinnarum*] *Pinna* Vocabulum eſt homonymum, ſunt enim etiam Pinnæ ædificiorum & murorum partes ad modum faſtigii acuminatæ ; hic autem ſunt pennæ piſcium Germ. *Fiſchfedern. C.*

PSAL. IX. CARM. GEN. viii.

David gratias agit Deo de Goliatho occiſo, & fuſis Peliſthæis : & pios ſecum hortatur, ad Dei Majeſtatem, officium, & opera celebranda : additur forma precationis, quam tunc fideles habuerunt pro ſalute ſua, & hoſtium dejectione.

RErum certa ſalus, te cano, gratias
Exſolvo meritas ex animo tibi :
Et miranda futuris
Pandam facta nepotibus:

2 Tutus præsidio nil metuam tuo :
Lætus læta canam sed tibi carmina,
Te laudabo supremi
Æternum ætheris arbitrum.
3 Spes hostis temerè elatus in improbas,
Conversus trepidâ terga dedit fugâ,
Et virtute potentis
Dextræ pessum abiit tuæ.
4 Tu vindex cupidos exitii mei
Perdis ; tu trepido præsidium es reo :
Tu litem mihi judex
Ex alto dirimis throno :
5 Tu gentis valido robore barbaræ
Compescis furias : destruis impios,
Ut nec nomina seris
Narret fama nepotibus.
6 En, hostis tumidæ quò recidunt minæ!
En, qui sternit humi funditùs oppida,
Et prostrata perennis
Condit nube silentii!
7 At rerum Dominus perpetuus thronum
Fixit perpetuum justitiæ sibi,

2. *Æternum ætheris arbitrum*] Periphrasis Dei, cujus arbitrio cœlum & terra condita sunt et conservantur. *C.*

3. *Pessum abiit*] *Pessum* Adverbium idem significans quod Græcis κατω, id est deorsum & tanquam sub pedes depressum. Lucret. *Pessum subsedere suis pariter cum civibus urbes.* loquens de terræ motu. Columel lib. 12. c. 6. *Est aliud muriæ maturæ experimentum : nam ubi dulcem caseum demiseris in eam, si pessum ibit, scies esse adhuc crudam. si innatabit, maturam.* Hinc *dare pessum* & *pessundare*, item, *ire venum* seu *venire*, id est, venalem esse. *C.*

6. *Condit nube silentii*] Bella translatio. Sicut enim nubes splendorem radiorum solarium adspectu nostro aufert ; ita silentium, & hominis & rerum ab ipso gestarum memoriam abolet, earumque oblivionem inducit. Sicuti ex adverso, multorum vox et celebratio, nominis claritatem efficit & conservat. *C.*

Orbem

Orbem ut legibus æquis,
Ut juſte populos regat.
8 Cum vis incubuit fœta ſuperbiâ
Infreni, miſeris præſidium pates,
Tuti pandis aſyli
Arcem rebus in aſperis.
9 In te uno meritò ſpem ſolidam locant,
Qui novere tuum nomen, & ultimo
Ut diſcrimine amicos
Nunquam deſtituas tuos.
10 Ergo arcis meritâ laude Sioniæ
Cuſtodem Dominum pangite: conſiliî
Decreta ardua gentes
Latè ferte per exteras.
11 Vindex innocui ſanguinis expetit
Pœnas: vi tenues nec ſinit opprimi
Impune: applicat aurem
Clamantum querimoniis.

8. *Foeta ſuperbia*] Fœtus, ſubſtantive, eſt rerum tam animatarum quam inanimatarum 4 Georg. *Aut* fœtus *nixibus edunt. Nemorum* fœtus, & *Largo pubeſcit vinea* fœtu. Hic, adjective, idem ſignificat cum gravido aut pleno. Fœtum enim dicitur animal prægnans, ante & paulo poſt partum; eleganti igitur tranſlatione, *vim ſuperbia fœtam* dixit. Violentia enim plerunque cum ſuperbia conjuncta eſt. Virg. *Loca* fœta *furentibus Auſtris.* Et *Non inſueta graves tentabunt pabula* fœtus. Hor. *Vulpes* fœta. Et hic noſter, Pſalmo 105: *Regia* fœta *ranis*: *C.*

8. *Aſyli arcem pandis*] σύλα, Græcis, præda ſeu rapina inde συλαω ſpolio vel aufero hinc ἀσύλον arx, templum, ſtatua principis, vel area ſacra dicta eſt, in quam ſontibus tutus erat receptus, unde nefas erat quempiam extrahere vel abripere. Virg. 8. Æneid. *Hinc lucum ingentem quem Remulus acer* aſylum *Rettulit.* ἀσυλία pro eo jure libertatis veniæ. *C.*

10. *Dominum pangite*] Proprie *pangi* dicuntur plantæ quæ in ſcrobes defiguntur; hinc verſus quoque pangi, id eſt ſtylo in tabellam ceream impreſſo quaſi exarati videntur Cicero Tironi: *An* pangis *aliquid Sophocleum.* Horat. *Ego mira poemata* pango. *C.*

12 Afflictas bonus ô res propiùs meas
Contemplare, odiis quem petit improbis
Vis hostilis: & atræ
Mortis faucibus eripe.
13 Ut, quà mole Sion crescit in æthera
Latè conspicua, laudibus efferam
Te, lætusque salutem
Acceptam referam tibi.
14 Demersit meritò fraus sua perfidas
Gentes exitio: queis alios plagis
Irretire parabant,
Hæsere impliciti pedes.
15 O miranda Dei judicis æquitas!
Fraudis fraude suâ prenditur artifex.
O res pectoris altis
Condenda in penetralibus!
16 Sic est: interitu devorat impios
Improvisa dies: immemores Dei
Gentes mors inopina
Æternis tenebris premit.
17 At confisa Deo nuda modestia
Æternùm Domini non animo excidet,
Nec læto miserorum
Spes frustrabitur exitu.

14. *Plagis irretire*] *Plaga* quoque est verbum homonymon, quod primâ brevi, ut hic, significat retia rariora ad capiendas feras, quod scilicet, ut nonulli volunt, plagis, id est, foraminibus plenæ sint, unde Horat. *Trudere feras in obstantes* plagas. Et per Metaphoram *Plagæ amoris*, apud Lucilium. Eadem vox primâ brevi, significat spatia vel tractus cœli amplissimos. Hinc *plaga orientalis* aut *occidentalis*. Eadem denique primâ longa significat verbera. Græcis πληγας: Hinc *plagas adhibere*. *Pteryx plagis fit melior*. Unde *plagosus Orbilius*, qui plagis inferendis delectaretur. *C.*

15. *O res pectoris altis condenda in penetrabilus*] Expressit Paraphrastes his verbis vim vocis Ebraicæ *Selah*. *C.*

18 Rerum

18 Rerum surge parens, neu sine ut impotens
Adversus tenues crescat homunculus:
Et juris preme frenis
Gentes arbiter impias.
19 Circumsiste tuæ mole potentiæ,
Terroremque feris mentibus ingere:
Agnoscat male firmam
Sortem gens hominum suam.

PSAL. X. CARM. GEN. iii.

Queritur apud Deum Ecclesia, se in manus impiorum traditam, quorum malum animum, maledicta, maleficia, & blasphemias explicans, bonorum perpessiones ostendit. denique orat ut suorum misertus improbos contundat, & pios liberet.

QUònam usque custos gentis humanæ tuos
In rebus arctis negliges?
2 Quònam aberis usque, dum pios tyrannide
Premit arroganter impius?
O si sceleſtum vergat in caput scelus,
Suisque pereat artibus.
3 Dum mentis explet per nefas libidinem,
Sic gloriatur impius,
Sic gaudet in se, sempiternum ceu decus
Rectis parârit artibus.
4 Æqui atque iniqui negligit discrimina
Infrenis arrogantia,
Suæque plaudit suaviter prudentiæ,
Nullum esse quod putet Deum.

2. *Vergat in caput*] id est, recidat, ut quod sequitur *suis pereat artibus*, juxta illud Salomonis: *Dolus recidit in cor fabricantium malum*: *In consiliarios autem pacis latitia.* Est autem *vergere* leniter inclinare, demittere aut etiam se extendere. Hinc *vergere in meridiem* aut *Septentrionem. Dies vergens in noctem. Invergere* vero idem quod infundere est. Virg. *Frontique invergit vina sacerdos. C.*

Felicitatis

5 Felicitatis somnio indulget suæ,
Quòd cuncta cedant prosperè :
Nec te futurum cogitat vel judicem,
Vel perpetrati vindicem.
6 Hostes minoris æstimat nihilo suos,
Sic ipse secum computans,
Incommodi expers ad senectam usque ultimam
Securus ævum transigam.
Non cura lætis ulla sese gaudiis,
Non ægritudo interseret.
7 Os exsecranda despuit convicia,
Spumatque probris & dolis :
Bonis labores continenter pestilens
Lingua & dolores parturit.
8 Circa viarum compita insidias locat,
Ut innocentem clam involet :
Intentus oculis intuetur acribus
In transeuntes pauperes.
9 Qualis cruentus subter alta delitet
Spelæa conditus leo :
Sic è latebris corde trepido palpitans,
Infirmioribus imminet :
Et occupatos multinodis nexibus
Nassæ involutos attrahit,

8. *Compita*] Loca ubi plures viæ seu itinera competunt; Ovid. *In ternas compita secta vias.* C.

9. *Spelæa*] σπηλαιον Latinis antrum, Spelunca vel caverna, unde *Spelæum ferarum*, pro antro feris latibulum præbente. Virg. *In sylvis, inter* spelæa *ferarum.* C.

9. *Multinodis*] Penultima longa, a nexu. multorum nodorum. Ita Lucretius dixit *Multangulus*, Plin. *Multicaulis* Ovid. *Multiformis.* Varro, *Multinumus*, ad quorum similitudinem eleganter vocabulum hoc conformavit. C:

9. *Nassæ*] *Nassa* proprie textum vimineum in quod escâ imposita pisces alliciuntur, ita ut ingressis non pateat exitus. Hìc metaphorice accipitur pro dolis & machinationibus fraudulentis. C.

Malisque

10 Malisque subigit : & tenebris occulit
Crudelitatem callidus.
Ah, strage quantâ transeuntes perculit,
Grassatus istis artibus !
11 Sic deinde secum colligit male credulus,
Hæc prorsus ignorat Deus :
Avertit ora rebus humanis sua,
Fandi & nefandi negligens.
12 Exsurge, Domine, tolle in altum dexteram,
Librata fige vulnera.
Ope destitutos ne pios silentio
Oblivioso desere.
13 Tene impiorum pervicax vesania
Sic audeat contemnere ?
Secreta secum corde tacito ut murmuret,
Humana non curat Deus.
14 Cernis profectò cuncta, cernis; & tuam
Scelestus in manum cadet,
Ut te labores & dolores pauperum
Non præterire intelligat.
Tibi relictus est inops atque innocens :
Tu tutor orbos protegis.
15 Tu frange vires impii, violentiam
Tu mentis improbæ doma :

11. *Fandi & nefandi negligens*] Licitum & illicitum nihil curans. *f.* *Fandum* & *nefandum* idem quod *fas* & *nefas*, utrumque enim a *fando* dicitur, quia quod æquum est digne *fari* possumus, quod iniquum *fari* non possumus. Virg. *At sperate Deos memores* fandi *atque* nefandi.

13. *Pervicax*] quasi per vim perseverans nulli cedens: C.

13. *Vesania*] Vecordia crudelis & furiosa: Ita Catullus vocat *Ventum vesanientem*. C.

A ſtirpe cæſa donec impietas ſimul.
Eliminetur & impius.
16 Tum firma Dominus ſæculorum in ſæcula
Sceptra obtinebis imperî,
Genteſque terræ finibus procul tuæ
Exterminabis impias.
17 Hæc vota duris obruti laboribus,
Has ſupplices fundunt preces :
Animoſque ſtimulis incitati talibus,
Te lacrymantes poſtulant ;
18 Pupillum & inopem ut vindices potentium,
Ab impotenti audaciâ :
Homo ut feroces ſpiritus ponat, ſuæ
Infirmitatis conſcius.

15. *Eliminetur*] Quaſi extra limen ejiciatur eſt enim *eliminare* extra limen efferre. Horat, *Ne fidos inter amicos: Sit qui dicta foras* eliminet. *C.*

16. *Imperi*] Pro *imperii*, Apocope poetis uſitata. Virg. *Tuguri congeſtum ceſpite culmen.* Ita Pſal 13 dixit *Auxili* pro auxilii. Pſ. 55. *Conſili* pro conſilii, & alibi *Ingeni* pro ingenii. *C.*

PSAL. XI. CARM. GEN. VI.

David ab hoſtibus contumeliis & perſecutionibus affectus, graviter eos reprehendit, irrita fore eorum conſilia prædicit : deumque Judicem cognoſcere, probare, & judicaturum eſſe ſingulos ex æquo & bono oſtendit.

QUum ſpe ſalutis non dubiâ fruar,
Deoque fidam, vos mihi dicitis,
Faceſſe rupes in remotas,
Antevolans pavidas volucres.

2 Intendit

2 Intendit arcum (en aſpicis) impius;
Nervo ſagittas admovet, ut petat
Incogitantes é latebris
Innocuos animique rectos.
3 At tu potenti, Rex bone, dexterâ
Domas rebelles, & facis irrita
Decreta veſani furoris
Contra humiles male nil merentes.
4 Æterna cœli templa colens Deus,
Et lucido aſtrorum in ſolio ſedens,
Humana per terras acutis
Facta oculis ſpeculatur omnes.
5 Non juſtus illum, non latet impius
Cuncta intuentem, ſed ſtudio ad nefas

2. *Nervo ſagittas admovet*] Quaſi de arcu Scythico loquatur, cujus nervo crena ſeu inciſura ſagittæ immittitur a ſagittario, poſtquam arcum tetendit. *C.*

3. *At tu potenti Rex bone*, &c.] At tu, Rex benigne, manu forti inimicos ſubigis, vanaque reddis conſilia hominum inſane & vehementer furentium, quæ contra ſimplices nihil commeritos ceperunt. *J.*

4. *Speculatur*] Quaſi e ſpecula cœli intuetur: Eodem pene verbo utitur Prudentius, in verſibus omnium piorum obſervatione digniſſimis, & cum hoc quoque Pſalmi loco plane congruentibus.

Speculator adſtat deſuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actuſque noſtros proſpicit,
A luce prima in Veſperum.
Hic teſtis, hic eſt arbiter,
Hic *intuetur quidquid eſt,*
Humana quod mens concipit.
Hunc nemo fallit Judicem. *C.*

5. *Non juſtus illum*, &c.] Vir bonus non eſt illi ignotus, vir malus non præterit illum in omnia intuentem, ſed æquus mundi rector, & judex, odium ingens habet in homines pravo animo ad ſcelus proclives. *J.*

Pronos maligno juſtus orbis
Ex animo moderator odit.
6 Super ſceleſtos retia depluet:
Ignes remiſto ſulphure flammeos
Ad impios eliminandos
Fulmineæ rapient procellæ.
7 Juſtoſque juſtus juſtitiæ parens
Amore ſancto amplectitur unicè,
Et fraudis ignaram ante vultus
Aſſiduè videt æquitatem.

6. *Remiſto*] Pro, *miſto*. Compoſitum pro ſimplici. Horat. de arte Poet. *Sic vevis falſa remiſcet* pro *miſcet*. C.

PSAL. XII. CARM. GEN. IX.

David adlicorum calumniis preſſus, opem Dei implorat, adducta promiſſione fidem ſuam confirmat, & ſalutem petit.

AFfer opem, ſervator opem fer: pulſa receſſit
Intemerata fides:
2 Nuda fides hominum fugit commercia: vana
Cum ſocio loquitur
Quiſque ſuo, blandâ exercens mendacia linguâ,
Corde ſcelus meditans.
3 Ora Deus fraudum dulci medicata veneno
Conterat, & penitus
Grandiloquam ex ima linguam radice revellat,
4 Quique pudore carent,
Dicere nec metuunt; Falſa ad perjuria linguas
Fortiter intrepidi
Aſſueſcamus, & os age confirmemus ad omne
Flagitium: neque enim

Oris

Oris frena mei, linguæve repagula quenquam
Me nisi habere puto.
5 At Dominus planctus miserorum, & dura ferentum
Aure trahens gemitus,
Surgam, ait, atque inopem, tutâ ut respiret in arce,
Insidiisque procul,
6 Securum statuam. Hæc Dominus: quod ab ore fideli
Cunque fluit Domini
Auro purius est, auro quod fusile fecit
Septima flamma coquens:
Dum fæx in fumos exploratore camino
Crassa abit & cineres.
7 Polliciti memor ergo malæ mala toxica linguæ,
Sancte parens, inhibe:
Pestifera de gente hominum nos, optime custos,
Assere perpetuò.
8 Nam late impietas grassatur libera, passim
Omnia plena malis,
Quum penes injustos jus est, & jussa malorum
Sunt metuenda bonis.

4. *Repagula*] *Repagulum*, propriè in circo illud quasi obstaculum erat, quo demisso equi cursores ab excurrendi libertate cohibebantur, eodemque sublato ad cursum emittebantur. Accipitur etiam pro obice seu pessulo quo fores muniuntur. Utrumque Plautus in Cistel. conjunxit. *Occludite ædes pessulis, repagulis.* Nonnullis etiam idem significat quod operculum. *C.*

5. *Planctus*] propriè ejulatus cum pectoris percussione. *C.*

5. *Aure trahens*] Poetice pro exaudiens. *C.*

7. *Toxica*] *Toxicum* pro veneno accipitur, teste Plinio, dictum a taxo arbore venenata, vel quod τοῖς τόξοις. id est sagittis illineretur. Alii a τοξεύω, id est, jaculor, deducunt, quod venenum in intimas corporis partes penetret. utuntur eo Plautus, Horatius, Propertius, & alii. vide Plin. lib. 16 cap. 10. *C.*

CARM. GEN. X.

David de opis divinæ dilatione, infirmitate suâ, & inimicorum importunitate expostulans, Deum orat pro salute suâ, & hostium confusione, ad gloriam sui nominis.

QUousque, rector unice,
Me destitutum negliges?
A sempiterna me obrutum
Oblivione deseres?
Quousque vultum amabilem
Iratus abscondes mihi?
2 Quousque curæ turbidæ
Mentis quietem distrahent?
Quousque cor cruciabitur
Mœroris æstu fluctuans?
Quousque, me prostrato, aget
Hostis triumphos insolens?
3 Regnator orbis adspice;
Opem fer, & lucem tuam
Infunde, ne mors lumina
Somno perenni sopiat:
4 Ne jactet hostis arrogans
Me viribus fractum suis,
Ne me perosi perfidi
Meo dolore gaudeant.
5 Tu me salutis recreas
Spe, largus auxilî: tuum,
Salute parta, laudibus,
Rex magne, nomen efferam.

4. *Meo dolore gaudeant*] Vitium proprium diabolo hominibusque prorsus malis. *C.*

5. *Tu me salutis recreas*, &c:] Tu me benigne juvans, incolumitatis expectatione munificè reficis, incolumitate potitus, tuas, Rex potens, laudes in astra tollam. *J.*

PSAL.

CARM. GEN. XI.

David Israelis impietatem a Dei & conscientiæ ipsorum testimonio, & vanitate studii illorum ostendit, & futuram liberationem & lætitiam prædicat a sola Dei misericordia.

SEcum insania callidè
Indulgens vitiis sic loquitur, Deum
Formido sibi credula
Commenta est hominum, quum temerario
Casu sors ferat omnia.
Ergo flagitiis se penitus dedit
Secura impietas Dei :
Nec quisquam ex animo recta sequi studet.
2 De templo æthereo Deus
Ad curas hominum lumina verterat,
Si quis non stolidè improbus
Ad cultum revocet pectora numinis :
3 Omnes in scelera omnia
Conjurâsse putes : fœda, nefaria,
Detestandaque perpetrant :
Nec cuiquam est studium recta capessere.
4 Nam quì recta capesserent ?
Quem sanis aditum consiliis darent,
Quorum nequitia & scelus
Infecere animos ? qui populum meum,

1. *Secum insania callide*, &c.] Stulti flagitiis suis faventes, sceleraque sua foventes, sic intra se tacitè & astute cogitant ; homines timidi nimiùm facilè sibi credentes finxerunt Deum, cùm fortuna actiones omnes sine ulla ratione sursum ac deorsum vertat : ergo impii Deum non timentes, sese ex toto animo facinoribus turpibus devoverunt, nemoque laborat tota mente justitiæ iter insistere. *J.*

4. *Nam qui recta capesserent*] Quomodo enim ullum negotium justum instituerent. *J.*

Ceu

Ceu prædam fera, devorant :
Nec rerum Dominum mente colunt Deum.
Aſt illos gelido metu
Horror concutiet, juſtitiæ Deus
Cum patronus opem feret
Inſonti : increpitans talibus impios,
Vobis ludibrio fuit
Inſontum pietas : vos inopum pium
Riſiſtis ſtudium, preces,
Spes lentas, trepidas ſollicitudines :
At, cui fidit inops, Deus
Spes & vota bonos ducet ad exitus.
O ſi mittat opem ſuis
Speratam Deus è rupe Sionia.
Nam cum vincula ruperit,
Exſolvetque ſuos, pectore libero

5. *Aſt illos gelido metu*, &c.] Atqui aliquando erit, cùm tremor hoſtes, timore frigus inducente, commovebit, cùm ſcilicet ſummè juſtus, juſtorumque defenſor, innocentes juvabit, talibus verbis homines Dei negligentes redarguens. *J.*

5. *Patronus opem feret*] *Patronus* eſt, qui clientem habet cui ſe ut patrem præſtat. Nomen a Romulo inventum fuiſſe dicitur, qui cùm potentiores ſecreviſſet a plebe & plebeios illis tuendos regendoſque commendaſſet, illos *Patronos* hos *Clientes* appellavit. Liberti etiam Dominos ſuos a quibus manumiſſi erant *Patronos* vocabant. Eſt etiam in genere *Patronus*, defenſor, idcirco omnes qui accuſatorum cauſas agebant Patroni dicebantur, cum diſcrimine tamen ab *Advocatis*. Aſconius in Divinat: Ciceron. *Qui defendit alterum in judicio, aut* Patronus *dicitur, ſi Orator eſt ; aut* Advocatus, *ſi aut jus ſuggerit, aut præſentiam ſuam commodat amico ; aut* Procurator, *ſi abſentis negotium ſuſcipit ; aut* Cognitor, *ſi præſentis cauſam novit & ſic tuetur ut ſuam.*

Gaudebunt

Gaudebunt Abrahamidæ,
Et juſtâ Iſacidæ lætitiâ frement.

7. *Gaudebunt Abrahamidæ*, &c.] Poſteri Abrahami animo quieto lætabuntur filiique Iſaaci merito gaudio geſtient. *J.*

7. *Lætitia frement*] Verbum *Fremo* frequenter uſurpatur in argumento indignationis. Vide Annotata ad Pſalm. 2. Virgilius frequenter hac voce utitur, pro conſenſus aut lætitiæ ſono. Ita Æneid. 1. *Cuncti ſimul ore fremebant Dardanidæ.* id eſt, Trojani omnes murmure approbabant. & Æneid. 9. *Lætitia ludiſque viæ plauſuque fremebant.*

PSAL. XV. CARM. GEN. VI.

David oſtendit vera eccleſiæ præſentis & ſempiternæ membra ex integritate vitæ, juſtitia, & veritate innoteſcere.

SAnctæ Sionis templa quis incolet,
Rex magne, tecum? quem ſtatues tuum
Sanctum ſuper montem, ut malorum
Liber agat placidam quietem?
2 Quem fraudis expers ſimplicitas juvat,
Urgetque rectum propoſiti tenax:
Nec mente fævus grata blandam
Edocuit ſimulare linguam.
3 Nec ore mendax exitiabiles
Concinnat artes: nec mala proximis
Excogitat: nec dulcem amicum
Opprobriis maculat pudendis.
4 Qui faſtuoſum deſpicit impium,
Dei timentem ſuſpicit & pium:
Tenaxque promiſſi, fidemque
Indocilis temerare pactam.

2. *Nec mente fævus grata*, &c.] Nec animo crudelis, linguam adulatricem jucunda auditu fingere aſſuefecit. *J.*

4. *Dei timentem ſuſpicit*] Qui religioſum Dei cultorem reveretur. *J. Suſpicere* eſt admirari & venerari, aſpicere quaſi ſupra nos collocatum Cic. lib. 2. Offic: *Itaque eos viros ſuſpiciunt maximiſque efferunt laudibus.*

5 Qui

5 Qui non egenos fœnore perdidit,
Non innocentes munere prodidit.
In monte sancto, hæc qui peregit,
Perpetuâ requie fruetur.

PSAL. XVI. CARM. GEN. xii.

David Deum orat, ut se ab omni idololatria purum conservet; idololatrarum miseria, bona piorum in Deo prædicantur: præsentia sunt, justitia & sanctificatio per Spiritum; futura sunt, resurrectio Christi, & per eum omnium piorum, ac vita æterna.

O Rerum sator, & salus
Humani generis certa, periculis,
Qui te respicit unum, famulum instantibus eripe.
2 Te servus Dominum libens
Agnosco, & populis prædico: sed tibi
Omni ex parte beato officiis nil opus est meis.
3 Ergo illuc animum appuli,
Ut gentem studio prosequerer pio,
Quam tu ex omnibus unam populis sorte receperas.
4 Ast illi immemores tui
Defecere: novos quisque sibi deos
Effinxere, colentes animi ludicra somnia.
Horum sanguineas dapes
Non libabo, epulas respuo, nomina
Testis nunquam adhibebo, aut fidei fœdera sanciens.
5 At sortis populum meæ
Defendet Domini perpetuus favor,

4. *Libabo*] Sunt qui *libare* quasi labiare dictum putant, id est, primis labris degustare; alii melius a Græca voce λείβω, fundo in sacrificiis; immo & Græci aliquando λίβω scribunt. Livius lib. 9 dixit *Libare Diis dapes*. Et Ovid. 4 de Pont. El. 8. *Tura Diis libare*. *Libare* etiam simpliciter fundere significat. Ovid. de Ponto.

Jure igitur lacrymas Celso libamus ademto.

Frequentiores tamen sunt aliæ hujus vocis significationes.

Mercedemque

Mercedemque laborum cumulatam dabit affatim.
6 O pulchra agricolatio!
O præclara mei sors patrimonii!
Ut florum undique ridens animum pascit amœnitas!
7 Immortalis honor Deo
Æterno, monitu cujus ago dies,
Arcanisque per umbram stimulor pectora motibus.
8 Quicquid molior, aut gero,
Præsentem Dominum conspicor: is mihi
Semper dexter adhæret, stabili ne movear gradu.
9 Pulsat pectora gaudio
Cor læto trepidum: lingua tuas avet
Laudes promere: corpus tacite spes bona recreat.
10 Nam nec degere tartari
Permittes animam sub tenebris meam,
Aut ut putre cadaver resolutum in cineres fluat.
11 Tu vitæ reseras viam:
De vultu fluvii lætitiæ tuo
Manant: tu tribuis munificâ gaudia dextera.

5. *Affatim*] Abundanter, Cic. *Puto me Dicæarcho* affatim *satisfeciſſe. C.*

6. *Agricolatio*] Pro agricultura, vox Collumellæ. *C.*

7. *Stimulor pectora*] Græcismus, pro, pectus mihi stimulatur. Ita Horatius dixit: *Purgor bilem*, id est, bilis mihi expurgatur.

10. *Tartari*] pro inferno, Virgil:

Tum tartarus ipse
Bis patet in præceps tantum, tenditque sub umbras,
Quantus ad æthereum cœli suspectus olympum.

CARM. GEN. V.

David ab inimicis pressus, justitiam causæ, vitæ innocentiam, & simplicitatem suam profitetur; itaque a Deo servari, inimicos conturbari petit, ut bonorum, quibus confidebant, instabilitatem experirentur, & ipse veritatem Dei.

ÆQuus exaudi, bone rector orbis,
Æqua poscentem: tibi quas profundit
Lingua non mendax, cape non iniqua
Aure querelas.

2 Ad tuum læsus fugio tribunal,
Et fidem appello: mihi cognitorem
Te peto: oppressos oculis benignis
Adspice justos.

3 Sæpe per solas tacitæ tenebras
Noctis, arcanos mihi cogitatus
Cautus inspexti, trepidoque corda
Turbida motu:
Sæpe, ceu flammis, animum probâsti
Casibus duris, neque comperisti
Conscium fraudis scelerumque, sonti
Sæva minantem.

4 Os fuit concors animo, sonusque
Sensui: legum monitis tuarum
Pectus innixum scelera impiosque
Horruit ausus.

5 Hac viâ gressus rege per tuarum
Orbitam legum, dubio vacillent

2. *Cognitorem* Quis proprie dicatur *Cognitor* patet ex Commentatione Asconii Vide annotata ad Psal. 14 ver. 5.

3. *Cogitatus arcanos*] Pro arcanis cogitationibus dixit. *C.*

5. *Orbitam legum*] Elegans Metaphora. Orbita propriè est vestigium rotæ in via decurrentis. Virg. 3 Georg. *Juvat ire jugis qua nulla priorum Castaliam molli devertitur* Orbita *clivo.* Unde verbum exorbitare. Utitur eadem voce Psal. 31 *C.*

Ne

Ne pedes lapsu, instabilesque turbent
Lubrica plantas.
6 Te voco, duris ad opem periclis
Sæpe tentatam fugio, precantis
Admove attentam miseris benignus
Quæstibus aurem.
7 Tu bonus fulci tibi qui salutem
Spemque committunt: tibi contumacis
Spiritus cordis tetricus refrena
Vindice dextrâ.
8 Me velut pupillam oculi tenellam
Providus muni: procul impiorum
Impetu, alarum trepidum tuarum
Conde sub umbra.
9 Nam meæ vitæ manus impiorum
10 Imminet: vallant opibus, superbis
Intonant linguis, mala dira sævâ
Voce minantur.
11 Obsident cunctos aditus viarum:
Commoda observant loca, destinantque
Ad meam cædem, facinusque patrant
Mentibus absens.
12 Qualis in prædam leo fertur irâ
Fervidus, qualis catulus leonis
Lacte depulsus speculatur alto
Abditus antro.
13 Surge, conatus pater anteverte
Impios, stratoque in humum tyranno,
Me tuo, quo nunc furit ille sævus,
Eripe ferro.

5. *Instabilesque turbent*, &c.] Ne loca ad consistendum difficilia pedes inconstantes labare cogant. *J.*

7. *Tetricus refrena*] Idemque severus impetus animi hostilis tibi repugnantis manu ultrice cohibe. *J.*

14 Neu sine ut me vi premat impotentum
Divitum fastus; quibus una cura est,
Dum licet, blandæ illecebras caducas
Carpere vitæ.
His opes terris penitus refossis.
De penu fundis locuplete, ventri
Sufficis fruges, hilarasque multa
Prole penates.
15 Puritas vitæ mihi te tueri
Corporis vinclis tribuet soluto.
Illa lux vere faciet me ab omni
Parte beatum:
Lux voluptatum cumulata cunctis
Gaudiis, quum se sine nube menti
Pura majestas dabit intuendam
Lumine puro.

14. *Impotentum*] *Impotens* hìc non significat invalidum, sed eum qui iræ aut aliis suis cupiditatibus moderari non potest, quales fere sunt divites fastuosi: *C.*

14. *Ventri sufficis*] id est, suppeditas. *C.*

14. *Hilaras*] Ab hilaro, quod est exhilaro seu jucunditatem affero. Ovid. *Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore.* Verbum a Cicerone quoque usurpatum. *C.*

15. *Puritas vitæ mihi te tueri*, &c.] At innocentia mea dabit mihi libero impedimentis omnibus, quæ a corpore ad animum manant, te, mi Deus, coràm videre. *J. Tueri* pro *Intueri* sicut Ovidius. *Os homini sublime dedit, cœlumque tueri Jussit. C.*

PSAL. XVIII. CARM. GEN. i.

David sub finem vitæ Deum laudat, recordatione beneficiorum jam acceptorum, & in posterum se Deum laudaturum profitetur.

TE, Deus alme, colam, te toto pectore amabo,
2 Sancte parens: mea vis, mea sola potentia, turris,
Præsidium, spes, & rebus solamen in arctis:
Tu clypeus, tu tela mihi, tu certa salutis
Anchora, tu statio tuti placidissima portûs.

3 Nam

Nam ſimulatque tuas in laudes ora reſolvo,
Te venerans, pacemque petens, inimica faceſſunt
Arma: ſalus, placidiſque comes pax advolat alis.
Jam me lethiferis mors circumvolverat atra
Caſſibus, obſeſſum jam me torrentibus orcus
Impediebat aquis, ſtygiâ jam compede vinctus
Hærebam, laqueoque pedem retinente trahebar:
Hic ego deprenſus, ſupplexque humiliſque vocavi
Voce Deum, & dubiis clamavi ad ſidera rebus.
Ille ſuper ſolio reſidens flammantis olympi
Audiit orantem: poſtquam pervenit in altum
Clamor, & attentas advertit queſtibus aures;
Protinus è vultu Domini conterrita tellus
Intremuit, monteſque cava compage ſolutâ
Nutârunt, penituſque imis fremuere cavernis.

3. *Nam ſimulatque tuas in laudes*, &c.] Nam ſtatim ubi os neum ad te laudandum aperio, te precibus proſequens, roganſ- ue ut mihi ſis favens & propitius, vis inimicorum recedit, in- olumitas animique tranquillitas ſalutem comitans, leniterque dvolans advenit. *J:*

4. *Torrentibus aquis*] *Torrens* alias ſubſtantivè fluvium ſignifi- at, non viva aquâ, ſed pluviis creſcentem. Hic tanquam par- icipio uſus eſt ad imitationem Virgilii, cujus Eclog. 7. hi ſunt erſus.

Hic tantum Boreæ curamus frigora; quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas
Et Georg. 2
Nec non & torrentem undam levis innatat alnus. C.

6. *Olympi*] Olympus dictus eſt, Theone, interprete Arati, eſte, quaſi ὁλόλαμπος, quòd totus luceat, quamvis Cæſar Scali- er putet dictum quaſi ὀλυόντα ποδὰς. Ut eſſet montis nomen, uem cum aſcenderent, interrogati quò irent, dicebant, in cœ- um. Unde cœlo communicata vox. C.

8 Fumeus afflatu de naribus æstus anhelo
Undabat: rapidæ contorto vertice flammæ
Ore fluunt, vivâque animant attacta favillâ.
9 Utque suum Dominum terræ demittat in orbem
Leniter inclinat jussum fastigia cœlum:
Succedunt pedibus fuscæ caliginis umbræ.
10 Ille vehens curru volucri, cui flammeus ales
Lora tenens levibus venterum adremigat alis.
11 Se circum furvo nebularum involvit amictu,
Prætenditque cavis piceas in nubibus undas.
12 Acribus ex oculis vibratæ spicula flammæ
Discutiunt tristes claro fulgore tenebras.

8. *Fumeus afflatu*, &c.] Spiritus velut fumus calidus, insta que anhelitus, e narium Spiraculis prorumpebat, igneſque veh mentes, se velut aquæ vortices circum agentes ex ore ejus em nant, & quæcunque tangunt motu animato tanquam carbo ignitò agunt. *J.*

8. *De naribus*] ἀνθρωποπαθῶς. Cum enim Scriptura D aſcribit os, oculos, aures, manus pedes, & similia, non propter Deum corporeum debemus imaginari quod olim fecerunt Anth pomorphitæ; tales enim loquendi formæ non tam exprimur qualis sit Deus, quam ejus notitiam incomprehensibilem tenuit nostræ accommodant. *C.*

8. *Favilla*] Cinis est calidus sub quo ignis abstrusus latitat fovetur, de quo Horatius, *Incedis per ignes suppositos cineri dolo* Saxones vocant *Amer*. *C.*

9. *Fuscæ*] Color *fuscus* subniger est ex rubro in nigrum deg nerans. *C.*

10. *Adremigat*] Quid sit *Remex* & *Remigium* in re nautica n tum est. Quia autem volantibus eundem usum in aere præbe alæ, quem navicularii in aqua remi: eleganti *Metaphora* id qu de navigio proprie dicitur transfertur ad volatum. Ita Virgil *Remigium alarum* dixit. *C.*

11. *Furvo*] Color furvus est idem cum atro, seu anthraci id est, carbonis instar nigro. *C.*

12. *Ex oculis vibratæ spicula flammæ*] Talis enim est vul iratorum. Ita Virgilius de Turno irato

——— *Totoque ardentis ab ore*
Scintillæ absistunt: oculis micat acribus ignis. *C.*

In

Inde ruit crepitans lapidosæ grandinis imber,
Discursantque vagæ sinuosa volumina flammæ
At vero ut sancto sermone silentia rupit,
Protinus horrifico tonitru cœlum omne remugit,
Grandinis & crebra tellus crepitante procella
Pulsa sonat, ruptisque micant è nubibus ignes:
Flammiferæque volant magnum per inane sagittæ,
Fulguraque ingeminant; laticum concussa lacunas
Pandit hians tellus, & fontibus ora relaxat:
Succutiturque pavens, & fundamenta revelat,
Et reserat chaos. Æterni sic vox tonat oris,
Sic formidandæ grave spiritus infremit iræ.
Ille salutiferam porrexit ab æthere dextram,
Et me de rapidis pereuntem sustulit undis:
Hostibus eripuit validis, & acerba potentum

12. *Sinuosa*] *Sinus* in corpore humano, ea pars dicitur quæ intra pectoris brachiorumque complexum, ad ipsa præcordia erent. *Hiccine non gestandus in sinu est?* Hinc *Sinus* vestium apllarunt plicas, seu, plicaturas vulgo dictas Virg. *Nuda genu, loque sinus collecta fluentes*: Item *sinus* maris, seu partes littor-, propter excursus maris incurovs qui si majores sint, a nos-s nautis nominantur *ein wick*, Græcis κόλπος. Hinc quicquid inrvum est & multos sinus habet, dicitur sinuosum, ut mare, ve- cauda serpentis, vestes & alia: *C.*

14. *Inane*] More Lucretii, pro vacuo, vel ipso aere, quod ratio est, *το purum*: *Plerunque per purum tonantes Egit equos, voremque currum.* per purum, id est aera. *C.*

15. *Laticum*] Latex Lucretio est omnis humor aut liquor qui re aliqua latet, ut latex absinthii, pro succo de absinthio exsso. Item *Liquoris vitigeni laticem* nominavit vinum, Ovid. *ladios latices*, pro oleo. Hic simpliciter accipitur pro aqua. *C:*

15: *Hians tellus*] His & sequentibus terræ motus indicatur, terra aut egeritur, aut complanatur, aut in voragines deit. *C.*

5. *Chaos*] vox Græcis & Latinis poetis usurpata, significat run indigestamque molem, seu confusionem & congeriem rea omnium informem: ex quo mundum & reliqua in mundo ata esse poetæ fabulantur. *C.*

18 In me odia elusit. Quum me studiosa nocendi.
Temporibus duris cæcâ fraus arte petebat,
19 Auxilium tulit, & rebus patefecit in arctis
Latum iter, electumque à morte reduxit amicum.
20 Scilicet immunem sceleris mentemque manumque
Adspexit Deus, & merito dignatus honore est.
21 Quippe nec impietas, nec pravi credulus error
Avertere, meos recto de tramite gressus.
22 Ante oculos mihi lex Domini, mihi jussa verenda
23 Semper erant animo præsentia: simplice vero
Gaudebam, fraudisque illo sub teste voluntas
Libera, flagitium, & scelerum vitaverat artes.
24 Ergo mihi integræ fructum hunc decerpere vitæ
Munificus dedit, & qui conspicit omnia justus
Arbiter innocuam cumulavit munere vitam.
25 Quisque suis sibi te conformat moribus: erga
Innocuum innocuus: te sentit amicus amicum:
26 Inque bonos bonus es: male cautas cautior artes
27 Artibus eludis: duro in discrimine servas
Res humilis populi afflictas, oculique superbos
28 Dejicis elati fastus. Tu plebis ab imæ
Cœtibus ereptum celebri me in luce reponis:
Illustrasque meas claro splendore tenebras.

18. *Cæca fraus arte*] Cæcum est occultum, clandestinum, sive ἀόρατον, quod sub aspectum non cadit, ita Psal. 27 *Fraus cæca sit formidini* C.

28. *Celebri me in luce*] Ita Cicero ad Q. Frat. inquit, *Ejus virtutem non latere, sed in luce Asiæ, in oculis clarissimæ provinciæ esse positam.* C.

29 Te duce perrumpo florentes ære phalanges,
Altaque turrigeri supero fastigia muri.
30 Scilicet, ut sanctus Deus est, sua signa secutis
Sancta salutiferæ pandit compendia vitæ.
Illius æterno quicunque effluxit ab ore
Sermo repurgato flammis sincerior auro est.
Ille suo clypeo fidâ spe pectora fulta
Protegit, adversisque vetat succumbere rebus.
31 Dicite, qui colitis picti ludibria trunci,
Aut ebur in varias aut saxa excisa figuras:
Ecquis in æthereo rerum moderatur olympo
Frena alius Dominus? quis terræ temperat orbem?
Alter, & invictâ quæ vult facit omnia dextrâ?

29. *Florentes ære phalanges*] Id est, splendentes. Arma enim exercitus, præsertim, sole lucente, late micant, & è longinquo conspicua sunt. Respexit autem hic Paraphrastes ad vetus illud, *florentes ære catervas.* Poetæ vero epici, Servio etiam teste, verbo *florendi* variis omnino in rebus passim usi sunt, ut apud Lucretium sunt *florent alumina flammis*, id est, splendentia & late lucentia. Eidem. *Mare navibus, urbes pueris florent.* M. Manilius quoque nomen *flores* elegantissime ad stellas transtulit. Sicuti Columella non minus eleganter nomen stellarum & siderum ad flores transtulit terrestres. Quod enim in cœlo sunt stellæ, id in terra sunt flores, & è contrario. Versus Manilii lib. Astronom. hi sunt pænè in extremo.

Tunc conferta licet cœli fulgentia templa
Cernere seminibus densis, totisque micare
Floribus, ut siccæ currunt per littus arenæ.

Sic ἀνθεῖν quoque usurpant poetæ Greci. Sic Æschylus ἄνθος Homerus σπέρματα πυρὸς dixit. Et Virg. *Semina flammæ*, alii *florem ignis* dixere, ut ad locum illum Manilii monet incomparabili patri similis filius Josephus Scaliger. *C.*

Phalanges] *Phalanx* proprie acies Macedonum quadrata octo peditum millibus constans in qua pes pedi, clypeus clypeo, vir viro confertus erat, qua nihil apud Macedones validius erat, ut lib. 9. Q. Curtius scribit. *C.*

30. *Sua signa secutis*, &c.] Suam militiam professis vitam recte & breviter ad salutem ferentem ostendit. *J.*

32 Ille Deus vivâ mihi vi corroborat artus
Ostenditque viam maculosa labe carentem.
33 Me pedibus fecit celeri contendere cervo,
Et procul à sævis subduxit in alta periclis:
34 Et tractare manu duro in discrimine belli
Arma dedit facili: solidoque ex ære rigentem
Flectere, & inflexum confringere viribus arcum.
35 Ille salutiferi totum munimine scuti
Me tegit, & dextra nutantem fulcit & auget
36 Largus opis: perque insidiis obsessa viarum
Pandit iter tutum, prohibetque per invia plantas
37 Offenso titubare gradu. Te, persequor hostes
Auspice, disjectos comprendo: nec antè revertor
Quàm cecidere animi fracta virtute minaces,
38 Affusique cadant pedibus, ne surgere possint
Rursus, & antiquas armis reparare ruinas.
39 Tu mihi diffundis vivum per membra vigorem,
Et validos crudo distendis robore nervos:
Tu bellare doces: tu me quicunque lacessit
40 Sternis humi, trepidosque fuga mihi disjicis hostes:
41 Clamantes nemo exaudit. Domini prece poscunt
Auxilium: aversam negat implorantibus aurem.

36. *Obsessa viarum*] Pro viis insidiosè obsessis. Forma loquendi poetis & historicis non infrequens, ut *Ardua viarum*, *opaca locorum*, *angusta viarum*, *abdita locorum*, *cava saxorum*, *devia sylvarum*, *summa*, vel *invia montium*, *lata camporum*, &c. Ita Psal. 96 dixit *prospera bellorum* sicuti Horatius, *peracuta belli* dixit. *C.*

38. *Affusique cadant pedibus*] Humique prostrati ad pedes meos concidant. *J.*

38. *Armis reparare ruinas*] Hoc Græcis est ἀνὰμαχεσθαι quod in extremis periculis propter desperationem sæpe saluti fuit, cum aut vincere aut mori pugnantibus est propositum. Ita autem affecti maxime sunt formidabiles. Huc referendum illud Virgilianum.

Una salus victis nullam sperare salutem: C.

42 Hos ego, ceu versat boreæ violentia nubem
Pluveream, impello, & turbatis fervidus insto:
Et pedibus premo, ceu cœnum deforme lutosis
43 Conteritur triviis. Tu me sine nomine plebis
Contemtu ereptum populos frenare superbos
Imperio facis, & famulas mihi tendere dextras
Per longinqua jubes ignotas oppida gentes,
44 Attonitas famæ novitate, & nomine tantùm
Audito: & blandis verba assentantia linguis
45 Fingunt, nec tutis satis audent credere muris.
46 Laus, honor, imperium Domino, qui robore cinctum
Me tegit, incolumemque rapit de morte propinquâ:
47 Qui mihi perfidiam sceleratam ultricibus armis
Frangere dat, populosque facit parere volentes:
Securumque vetat belli trepidare tumultus.
48 Qui mihi præsidio est, populi quum sæva rebellis
Ira furit, mentisque malæ scelerata retundit
49 Consilia. Ergo feram latè tua facta per urbes
Finitimas: semperque meo celebrabere cantu,

42. *Boreæ violentia*] Pro ipso *Borea violento*. Ita Horat. *Virtus Scipiadæ & mitis sapientia Læli*. Pro ipso Scipione & Lælio. Vide Psal. 1. *Impietas*. C.

43 *Sine nomine*] Apud Hebræos viri celebres dicuntur *viri nominis*, Virg. Æn. 2. *Nos aliquod nomenque decusque Gessimus*. i. e. aliquid famæ & honoris; itaque *sine nomine* est obscuro loco natus & nullius famæ.

43. *Famulas mihi tendere dextras*, &c.] Nationes incognitas per urbes procul dissitas mihi supplicare cogis. *J. Famulus* adjectivum idem quod famularis Ovid. 1. Fast. *Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas*. Apud Lucanum lib. 4. *Dextræ famulæ* i. e. famulantes.

47. *Parere volentes*] Obedientia voluntaria Regibus maxime optanda. Ut enim apud Salustium loquitur Sylla. *Tutius est volentibus quam coactis imperitare*. Ita Virgilius de suo Augusto *Jura volenti dat populo*. Invitis enim imperare, admodum grave et periculosum est. C.

Sancte parens, Regem qui dura per omnia tutum
Esse jubes, cumulasque opibus: plenoque favore
Ipsum, & perpetuum sobolem amplecteris in ævum.

PSAL. XIX. CARM. GEN. VI.

David expositis documentis, quæ Deus in rebus creatis, & verbo suo exhibet, Deum orat, ut peccata ipsi condonet, deducat in sanctificationem spiritus, & ipsum acceptum habeat in Christo.

INsanientis gens sapientiæ
Addicta mentem erroribus impiis,
Tot luce flammarum coruscum
Cerne oculis animoque cœlum:
Hinc disce, prudens quàm fuit artifex
Qui templa olympi fornice flammeo
Suspendit, & terræ capacem
Et pelagi sinuavit arcum.
Dies tenebras, & tenebræ diem
Semper prementes perpetuâ vice,
Non fortuito res caducas
Ire monent per inane lapsu;
Sed tota concors fabrica personat
Dei tuentis cuncta potentiam,

1. *Insanientis sapientiæ*] Ita Horat. Ode 34 Lib. 1: Vocat Philosophiam Epicuri, speciem quidem Sapientiæ habentem, sed quæ penitus introspecta mera esset insania. Figura quam Rhetores vocant Acuti fatuum. *Est enim*, ut Quintilianus ait, *sententia ex periculo petita, seu ita affectate & acute enuntiata, ut primo intuitu fatua videatur; sed tamen postea peculiari cum acumine conjuncta deprehendatur.* Ita Cic. *Si tacent satis dicunt.* Item *Concordia discors. Fides perjura, Ebrietas sobria. C.*

1. *Fornice flammeo*] Quid *fornix* in ædificiis sit notum est. Hic accipitur pro concavitate cœli stellis exornati & distincti. *C.*

1. *Pelagi arcum*] Indicat maris quasi globum, mare enim cum terra integrum globum constituit. *C.*

2 *Fortuito*] Penultima longa, ad imitationem illius Horatiani. *Nec* fortuitam *spernere cespitem leges sinebant* Ode 15. lib 2. Sic etiam *TO Gratuitum* & similia pronuntianda esse confirmat genere & doctrina clarissimus ille Janus Dousa lib. 11 Præcidan ad Petronium Arbitrum. *C.*

3 Non

3 Non voce quæ paucorum ad aures
Perveniat ſtrepitu maligno.
4 Nam nec remotis barbara finibus
Gens ulla terras incolit ultimas,
Quæ neſciat certâ meantis
Lege poli ſtabilem tenorem.
Quis nocte clarâ lumine flammeo
Semper micantes non ſtupeat globos ?
5 Aut manè caſtris prodeuntem
Quum rutilo videt axe Solem ?
Sive ille Eois fluctibus exſerit
Vultus decoros, ſponſus uti novus
Auro refulgens, gemmeâque
Tempora conſpicuus coronâ :
Seu quum fugacem præcipitans diem
Curru citato tempora dividit,
Artuſque vireſque impetumque
Centimano ſimilis giganti.
6 Abuſque Eoo Cardine ad ultimam
Metam occidentis ſidera permeans
Obliqua, vitali calore
Cuncta creatque fovetque alitque.
7 Sed ordo rerum & conſpicuus decor
Non ſic tuentum lumina detinent,
Divina ut arcanis habenis
Lex animos ad honeſta flectit.
Promiſſa fraudis neſcia lubricæ
Splendore veri pectora roborant.
8 Hac plectitur culpa æquitate, ut
Pœna juvet recreetque damnum.

6. *Sidera obliqua*] Intelligit duodecim ſigna Zodiaci quæ Sol motu proprio quotannis peragrat. *C.*

8. *Hac plectitur culpa æquitate*, Peccatum non jure ſummo, ſed ea juris moderatione punitur, ut ſupplicium delectet & reficiat damnum eis, quibus culpa damnum dedit : mandata Dei cognitione certa oculos aperiunt. *J.*

Puro

Puro recludunt lumine lumina
9 Præcepta: puro religio nitet
Verenda cultu, quam nec annis
Cuncta domans minuit vetuſtas.
10 Decreta fas & conſcia veritas
Aſtans tabellis ſervat aheneis,
Jucundiora melle, & auro
Et nitidis potiora gemmis.
11 Signata clauſtris pectoris intimi
Servus tuetur jugiter hæc tuus:
Non inſcius cuſtodientem
Quàm maneat numeroſa merces.
12 Errata mentis quis meminit vagæ?
Quæ deprehendet vis ſapientiæ?
Ergo repurga quas refudit
Clam maculas ſinuoſus error:
13 Fac regna cordis ne ſibi vindicet
Vis impotentis dira ſuperbiæ:
Sic me malorum è maximorum
Compedibus facilè explicabis.
14 Quæ lingua fundit verba, quod in ſinu
Secum volutat mens tacito, accipe
Placatus, ô noſtræ ſalutis
Arx, Dominus, Deus & Redemtor.

11. *Jugiter*] *Juge* eſt quod perpetuum aut continuum eſt. Horatius *Fluvius perennis* jugis *aquæ* et Serm. 2. Sat. 6. *Tecto vicinus* jugis *aquæ fons.* id eſt, perenni ſcaturigine fluens. Hinc *jugiter.* C.

12. *Sinuoſus error*] Simplex eſt veritatis oratio, ſed mendacia perplexa & intricata cum ſint multis involucris indigent. Rationem Metaphoræ vide Pſ. 18. C.

CARM. GEN. ii.

Ecclesia Davidi contra Ammonitas proficiscenti, bene precatur suo & regis sui nomine, fiduciam suam in Deum prædicat, fausto que eventu prænunciato, res suas Christo Deo commendat.

CUncta licet ferro late populetur & igni
Insana gentis barbaræ crudelitas,
Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito:
Moderator orbis audiet preces tuas:
Utque bonus dubiis Jacobum ad sidera rebus
Cum voce palmas proferentem exaudiit;
2 Annuet oranti, & te majestate verendi
Nominis ab hoste sospitem tuebitur.
Ex adyto sacro arcanis tibi viribus artus
Firmabit, animum de Sione sulciet:
3 Vota secundabit, memori tua munera mente
Servabit: omnis perlitabit victima.
Protinus in cineres depasta holocausta resolvet
In astra volvens flamma lucem splendidam.
4 Ille aderit cœptis, casusque in prospera vertet,
Eventa finget omnia ex sententia.

2. *Adyto*] Intelligit partem templi intimam & sanctissimam quam phrasi Hebræa *Sanctum sanctorum* apellabant, unde responsa & oracula olim reddebantur. 2 Æneid. *Isque* adytis *hæc tristia dicta reportat.* A δύω, id est, ingredior, hinc ἄδυτον locus inaccessus, aut, si de templo Hierosolymitano loquamur, nemini patens, præterquam summo sacerdoti. Hinc Lucretius per Metaphoram eleganter dixit *Adytum cordis.* Et ipse paraphrastes Psal. 57 hanc vocem ad cœlum, quod adyto templi significabatur, transtulit. *C.*

3. *Omnis perlitabit victima*] Omne sacrificium tuum Deum placabit. *J.* Vide annotata ad Psal. 4.

3. *Protinus in cineres*, &c.] Ignis lucem claram in cælum circumflectens, victimasque totas flamma consumptas comburens, in cinerem vertet. *J.*

5 Jam

5 Jam tibi plaudemus reduci, auctoremque salutis
Patrium canemus patrio ritu Deum.
Cuncta Deo grates fora, compita, templa sonabunt
Nomenque sanctum prosequentur laudibus.
Annuet ille pio quæcunque rogabitur ore,
Lætumque precibus exitum justis dabit.
6 Quin (scio, nec fallax animum mihi decipit omen,)
Regem reducet solpitem Dominus suum.
Mittet opem, sancti reserans sacraria cœli,
Et præpotenti proteget te dexterâ.
7 Gloria sit Syriæ, turmas numerare curules,
Axesque curvis asperare falcibus:
Fidat equis, latèque vagis dicurset habenis,
Sonante Perses arva findens ungulâ:
Hi currus & equos jactent: nos rebus in arctis
Dei potentis nomen invocabimus.

7. *Gloria sit Syriæ*] Glorientur Syri se magno numero equitum è curru bellum gerentium ordines habere, lignaque inter rotas trajecta ferro instar falcis incurvo teribilia efficere; populus Persicus spem in equis ponat, rumpensque terræ solum equorum ungulis sonum edentibus, & nunc huc, nunc illuc flectens habenas, campos spatiosos vagis discursibus impleat. *J.*

7. *Axes asperare falcibus*] Indicat currus falcatos, quorum in bellis veterum usus erat. E curribus enim veteres pugnasse, vel ex Homero notum est. Iidem in libro Josuæ nominantur *currus ferrei*. Lucretius vocat *falciferos*, Livius *quadrigas falcatas*: qui etiam Decad. 4. lib. 7. in descriptione pugnæ qua Romani Antiochum superarunt, *quadrigas* illas sic describit. *Armatæ*, inquit, *in hunc maxime modum erant, cuspides circa temonem ab jugo decem cubita extantes, velut cornua habebant, quibus quicquid obvium daretur, transfigerent*; *& in extremis jugis binæ circa eminebant falces, altera æquata jugo, altera inferior in terram devexa, illa, ut quicquid ab latere objiceretur, abscinderet, hæc, ut prolapsos subeunteſque contingeret: item ab axibus rotarum utrinque binæ eodem modo diversæ deligabantur falces.* Eorundem meminit Quintus Curtius in pugna Alexandri et Darii. *C.*

8 Illis

8 Illis nec currus, nec vis præstabit equorum
Ne scindat uncis vultur artus unguibus :
Nos humiles favor æthereus pensitusque jacentes
Tollet, suoque sustinebit numine.
9 Tu servator opem fer : tu si respicis, arma
Nec socia cupimus, nec timemus hostica.
Respiciet, populique sui Rex optimus omni
Vocatus horâ facilis audiet preces.

8. *Ne scindat uncis*, &c.] Ne aves voraces unguibus curvis eorum membra discerpant. *J.*

9. *Hostica*] Pro hostilia, more Horatiano. *Illum ex mœnibus hosticis.* Item, *Cædes & rabiem tollere civicam*, pro civilem. *C.*

Exemplum precationis piorum subjectorum pro sui Magistratus salute in summis præsertim periculis, quale istud fuit, quod occasionem huic Psalmo tribuisse existimatur, descriptum: 2 Sam. 10. & 1 Chron. 19. *Beza.*

PSAL. XXI. CARM. GEN. iii.

Populus gratias agit Deo, enarrans victoriam de hostibus Davidi datam, quæque ipse acceperat ad vitam, salutem, gloriam præsentem, & sempiternam pertinentia ; hostium exitium prædicat, Deumque orat ut procuret porro gloriam suam.

QUod hoste victo Rex triumphat gaudio,
Curis solutus anxiis,
Tibi id fatetur, Rex beate cœlitum,
Debere : tu laboribus
Vires ferendis, tu dedisti è prælio
Redire duro sospitem.

1. *Curis anxiis*] Curis homines anxios reddentibus. *J.*

1. *E prælio redire duro*] Quicquid affligit & premit atque perpessu asperum & calamitosum est *Durum* vocatur. Ut *imperium durum, mors, pœna, servitus dura.*

2 Nullam repulsam, voce quum te supplice
Rogaret, unquam adhuc tulit.
Nil in latebris pectoris reconditis
Spe concupivit irritâ.

3 Et vota supra, & ante vota, hunc omnibus
Vitæ beâsti commodis.
Gemmis coronam ferre & auro splendidam
Sacro dedisti vertici.

4 Vitam poposcit: mortis illi est addita
Immunis immortalitas.

5 Tu claritatis auctor illi es, inclytâ
Per te refulget gloriâ.

6 Felicitatis ei favor dedit tuus
Exemplar ut sit posteris:
Mensura voti ut matribus sit, quum bene
Blandis precantur liberis.

7 Tu nempe spes & anchora es fiduciæ;
Tu portus in rebus malis.
Te fretus uno firmus omnem perferet
Sortis procellam turbidæ.

8 Tu perduelles comprehendes, tu manu
Pœnas reposces vindice.

3. *Et vota supra & ante vota*] Et ultra petitionem & antequam peteret. *J.*

3. *Sacro vertici*] Capiti sacro oleo consecrato. *J.*

4. *Vitam poposcit*, &c.] Petivit abs te ut vivus & incolumis ex bello evaderet vitaque mortis expers data est petenti. *J.*

5. *Tu claritatis*, &c.] Tu in lucem hominum illum protulisti, te authore fama singulari celebratur. *J.*

6. *Mensura voti*] Accipitur pro quadam impletione & satietate rei alicujus perfecta, quâ majus aut melius optari nihil possit. *C.*

8. *Tu perduelles*] Quos nos hostes vocamus, eos veteres perduelles vocabant, cujus exempla plurima sunt in Plauti Comœdiis, postea autem *perduelles* dicti sunt qui crimen aliquod adversus Majestatem Principis aut Reipubl. commisissent.

9 Ceu flamma clausis æstuans fornacibus
Antiqua silvæ brachia
Vorat : furoris sic tui nefarios
Afflatus hostes hauriet.
10 A stirpe totam demetes propaginem
Semenque gentis impiæ.
11 Te namque contra moliuntur abditam
Fraudem sceluſque perfidi :
Et mente pravâ vota versant irrita,
Et spes inanes concoquunt.
12 Te persequente, pallidi in fugam ruent,
Inhonesta tergo vulnera
Ferent : in ora, fata dum vitant fugâ
Rursus sagittas diriges.
13 O qui potenti frena rerum dexterâ
Versas perennis arbiter,
Exsurge, vires fac tuas ut hostium
Agnoscat insolentia :
Tum te piorum turba festis cantibus
Orbis parentem concinet,
Votis tuorum supplicum, placabilem,
Malisque formidabilem.

9. *Sylvæ Brachia*] Ita vocat arborum ramos poeticè. *C.*

10. *Demetes*] a demeto demessui. *C.*

12. *Inhonesta tergo*, &c.] Plagas turpes retro accipient. Tu tela in faciem eorum rectà conjicies, dum fugiendo mortem declinant : *f. Inhonesta vulnera*] Inhonestatis enim seu turpitudinis & fugæ infamis signum est vulnus tergo aut poplitibus acceptum corpore scilicet non adverso sed averso. Hinc apud Catullum sic laudatur Achilles.

Hostibus haud tergo sed fronte & pectore notus. *C.*

CARM. GEN. iii.

Psaltes primum anguſtias & perpoſſiones infinitas Chriſti explicat: in quibus patrem invocans, ex fide exauditus eſt: deinde Prophetiam, Sacerdotium et Regnum illius ſempiternum atque univerſale, ad Eccleſiam totam perventurum docet.

CUr me relinquis, ô Deus? Deus meus,
Cur me relinquis? irrita
2 Heu verba fundo: luce ſeu terras dies
Retegit, vocantem me dies
Fruſtra intuetur; ſive nox ſilentibus
Terram tenebris obruit,
Nox me vocantem nulla non audit, meo
Nox nulla queſtu non ſonat.
3 Tu ſanctus ille civitatis incola es
Sanctæ: Iſaci nepotibus
4 Tu carmen es: tu fida ſpes majoribus
Noſtris: ſalutem qui ſuam
Tibi credidere, à te ſalutis compotes
5 Abiere: ſalvi gratias
Egere, duris qui tuam in malis opem
Petiere: qui tuam in fidem
Se dedidere, non tulere dedecus,
Non hoſtium ludibria.
6 At vermis ego ſum, non homo: ſum fabula
Vulgi, infimorum opprobrium.
7 Nam turba noſtris obvia illudit malis:
Nutatque, nictatque, & caput

3. *Tu ſanctus ille*, &c.] Tu ille es auguſtus habitator Hieroſolymæ tibi dicatæ. *J.*

7 *Nictatque*] *Nictare* eſt oculis ſignum dare aut connivere Plaut. Aſinaria *Nec illa ulli homini nutet, nictet, annuat. Nictantia quoque ſidera* dixit Maro, videntur enim connivere. *C.*

Motat:

Motat; labella exporrigit : ludibria
Verbis acerbat asperis.
8 En ille Domino carus, en fiduciâ
Securus ille numinis :
Nunc servet illum, nunc periclis eruat,
Quem tanto amore amplectitur.
9 O Domine, tu me protinus susceperas
Alvo parentis editum.
De te pependi spe, parentis pendulus
Infans adhuc ad ubera.
10 Abusque partu tu Deus meus: tuus
Ex matris alvo me favor
11 Est prosecutus : ultimo in discrimine
Jam ne recede longiùs.
Discrimen instat ultimum: mortis metu
Cessêre amici territi.
12 Tauri efferati, tauri obesi me undique
13 Circumdedere : faucibus
Hiant, leonum more rugientium,
14 Quos incitat spes & fames.
Rivi cruoris corpus omne perluunt
Exsangue : laxat artuum
Compago nexus : pectus intra liquitur,
Ut sole cera, cor metu.

11. *Mortis metu cessere*] Necessarii mei vitæ suæ timentes trepidi a me discessêre. *J.*

12. *Tauri efferati*] Homines instar taurorum feri. *J. Efferati*] Efferare est aliquem irritando & molestando instar feræ ferocem & immanem efficere. *C.*

14. *Laxat artuum*, &c.] Junctura solvit ligamenta membrorum. *J.*

14. *Liquitur*] Id est, liquescit, ad imitationem Virgilii. Georg.

Vere novo canus gelidus cum montibus humor,
Liquitur & Zephyro putris se glæba resolvit. C.

15 Exaruere

15 Exaruere tenæ ad initar coctilis
Defecta membra viribus :
Rigens adhæsit lingua siccis faucibus :
Jam sto sepulchri ad aggerem.
16 Me rabidi ab omni parte latratu canes
Urgent, petuntque dentibus.
Mihi pessimorum sæva conspiratio
Manusque fodit & pedes :
17 Et ossa numerant, ossa tralucentia
Per corporis tensi cutem.
Tormenta postquam cuncta consumsit furor,
Animus adhuc irâ tumens
Se pascit, oculos satiat, & fruitur meis
Læto in malis spectaculo.
18 Partiti amictus sunt meos, tunicæ meæ
Fecere sortes arbitras.
19 Tu Domine, saltem ne recede, ne malis
In ultimis me defere.
Tu robur unus, tu mea es potentia :
Accurre, festinus meæ
Succurre vitæ : destitutum ab omnibus
20 Defende : sævorum hostium
Ferrum cruentum pelle : vim rabidam canum
21 Inhibe : leonum spumeos
Compesce rictus : cornua unicornium
Confringe : serva supplicem.

15. *Defecta viribus*] Virbius destituta Martialis.
Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator Cycnus funeris ipse sui,
Hinc *defectus facultatibus* in jure civili ab Ulpiano dicitur ad egestatem redactus, ut creditoribus satisfacere non possit. *C.*

17. *Tralucentia*] Pellucida, a transluceo. *C.*

20. *Sævorum hostium*, &c.] Inimicorum crudelium arma crudelia prohibe. *J.*

21. *Leonum spumeos*, &c,] Ora leonum iratorum cohibe. *J.*

22 Tum

2 Tum morte victâ sospes auxilio tuo,
Narrabo fratribus tuum
Nomen, piorum prædicabo cœtibus
Robur, fidem, constantiam.
3 O mente purâ qui Deum colitis, Deum
Laudate puris cantibus.
Semen Jacobi, magnitudinem Dei
Celebrate festis laudibus :
Erga fideles numinis clementiam
Agnosce, proles Isaci.
4 Non sprevit inopis ille solitudinem,
Non pauperum fastidio
Avertit ora : me vocantem exaudiit,
Vitæque dulci reddidit.
5 Ergo per oras ultimas mundi tuas
Sonabo laudes : gentibus
Te prædicabo : vota te timentium
Præsente solvam Ecclesiâ.
6 Edet modesta turba fraudis nescia
Vocata sacras ad dapes ;
Epulisque functa, ac satura dulci nectare,
Laudabit auctorem Deum :
Deum sonabit, qui vigore flammeo
In corda se quærentium
Se tantus infert, mortis ut procul metu
Perennè viva gaudeant.

24. *Non pauperum fastidio*, &c.] Tædio tenuium auxilio carenm faciem suam ab eis aversam non retorsit. *J.*

26. *Edet modesta*, &c.] Homines animo neutiquam elato & nplices comedent ad epulum sacrum invitati, cænatique & vina potione satiati, Deum epulas eas exhibentem prædicabunt, eum carmine celebrabunt, qui tanta vi se insinuat in animum ingenti se scrutantium, ut perpetuùm viventes securi lætenr *J.*

27 Ergo excitata tam novo ſpectaculo
Tellus ab oris ultimis,
Quàcunque colitur, colla ſub Domini jugum
Submittet: illi ſervient,
Pronæque Domino ſupplicabunt omnium
Omnes familiæ gentium.
28 Nam ſempiterno jure Domino competit
Regnum triformis machinæ.
Ille univerſis imperabit gentibus.
29 Rerum potentes illius,
Menſæ accubabunt, & ſacri convivii
Dapibus referti ſub jugum
Cedent volentes: flectet illi poplitem
Pauper ſepulchri in limine,
Qui membra feſſis artubus languentia
Fugiente vita vix trahit.
30 Illumque longa poſteri propagine
Colent, ſuiſque poſteris
Per longa deinceps nunciabunt ſæcula
In me favorem numinis.
Hoc ſemen illi ſerviet, gens illius
In poſterum hæc cenſebitur.

27. *Quacunque colitur*] Ubicunque homines habitant. *J.*
28. *Nam ſempiterno*, &c.] Nam imperium mundani opificii quod cœlum, terram, & mare continet lege perpetua Domini competit. *J.*

PSAL. XXIII. CARM. GEN. XIII.

Propheta, Deum paſtorem ſuum agnoſcens, & ſe viciſſim illius ovem docet quam magna & certa ſit Dei providentia erga ſuos; & de futuro animum ſuum confirmat.

QUid fruſtra rabidi me petitis canes?
Livor propoſitum cur premis improbum?

Sicu

Sicut pastor ovem, me Dominus regit :
Nil deerit penitus mihi.
2 Per campi viridis mitia pabula,
Quæ veris teneri pingit amœnitas,
Nunc pascor placide, nunc saturum latus
Fessus molliter explico.
Puræ rivus aquæ leniter astrepens
3 Membris restituit robora languidis,
Et blando recreat fomite spiritus
Solis sub face torrida.
Saltus quum peteret mens vaga devios,
Errorum teneras illecebras sequens,
Retraxit miserans denuò me bonus]
Pastor justitiæ in viam.
4 Nec si per trepidas luctificâ manu
Intentet tenebras mors mihi vulnera,
Formidem duce te pergere : me pedo
Securum facies tuo.
5 Tu mensas epulis accumulas, merum
Tu plenis pateris sufficis, & caput
Unguento exhilaras : conficit æmulos,
Dum spectant, dolor anxius.
6 Me nunquam bonitas destituet tua,
Profususque bonis perpetuò favor,
Et non sollicitæ longa domi tuæ
Vitæ tempora transigam.

3. *Et blando*, &c.] Vitalemque respirationem aëre seu fotu jucundo sub vehementi solis calore reficit. *J.*

4. *Trepidas tenebras* [Quæ horrorem & trepidationem concitant, Metalepsis. *C.*

4. *Pedo*] Pedum propriè est baculus pastoritius incurvus. Virg. *At tu sume* pedum. *C.*

CARM. GEN. ii.

Propheta regno Dei universali in res creatas exposito, singulare regnum in ecclesia (cuius notas apponit) explicat, & eam ad honorifice convenienterque excipendum regem Christum adhortatur.

TOta quidem Domini terra est, & quicquid ubi-
Vel parca celat, vel benigna sufficit (que
Quique colunt montesque feros, camposque feraces,
Urbesque sanctis temperatas legibus.
2 Ille super pelagus solidum connexuit orbem,
Stabilis ut undas inter instabiles foret,
Et toties rapidis pulsatus fluctibus, omnes
Compage firmâ sustineret impetus.
3 Cuncta igitur Domini meritò sunt: sed tamen unam
Sedem sibi ille dedicavit propriam.
Ecquis eò scandet? cuive hæc permissa potestas,
Loco ut beatum sistat in sancto gradum?
4 Cui manus & mens est insons, nec vana volutat
Animo, nec ulli damna perjurus dedit.
5 Huic Dominus donabit opes: hunc numine dextro
A vi procacique eruet calumnia.
6 Hæc vera est pietas, hâc itur ad æthera, veri
Sic intueri numinis vultum licet.
7 Eia aditus reserate, fores agè pandite, portæ,
Portæ perennes sempiternæ regiæ;
Claustra revellite, limina pandite, magnus ut intret
Rex ille, multâ clarus ille gloriâ.

1. *Tota quidem*, &c.] Universus terræ orbis ad Dominum spectat & quascunque res tellus vel avara quovis loco abscondit, vel liberalis hominibus suppeditat. *J.*

2. *Ille super pelagus*, &c.] Deus firmum terræ globum firmè vinxit & pontum ipsum supereminentem. *J.*

8 Quis

8 Quis novus hic sanctis succedit sedibus hospes?
Quis iste multâ est inclytus Rex gloriâ?
Ille potens latè Dominus dextrâque opibusque,
Belloque multa nobilis victoria.
9 Eia aditus referate, fores age pandite, portæ,
Portæ perennes sempiternæ regiæ;
Claustra revellite, limina pandite, magnus ut intret
Rex ille, multâ clarus ille gloriâ?
10 Quis novus hic sanctis succedit sedibus hospes?
Quis iste multâ est inclytus Rex gloriâ?
Ille potens armis numerosoque agmine ductor,
Hic ille multâ est inclytus Rex gloriâ.

PSAL. XXV. CARM. GEN. XIV.

David ab adversariis oppressus, petit a Deo *doceri; peccata sua condonari: in horum expectatione se confirmat, fretus Dei bonitate & testimonio fidei suæ: postremo, sibi totique Ecclesiæ postulat liberationem a metu.*

HIc fidat armis, plebe se clientium
Defendat alter, militumque copiis:
A te, creator orbis, uno spes mea
Pendet, malisque in rebus unum respicit.
2 Tu, sancte genitor, effice insolentibus
Ne spes inanes risui sint hostibus.
3 Sic me pudore liberabis: nec rubor
Confundet ora cæteris, in te suæ.
Qui collocarunt anchoram fiduciæ.
Frustretur illos spes, & irritæ spei
Pudor dolorque torqueat, qui sordium
Amore sese sordibus contaminant,
Bonosque nulla provocati injuria
4 Vexare gaudent. Mihi per anfractus vagos
Vitæ, salebras inter & tenebras, iter

Oſtende rectum, & erutum ſequacibus
5 Erroris undis prævio lucis tuæ
Splendore deduc veritatis in viam.
Te nempe ab uno pendeo ſpe; te Deum
Unum & ſalutis columen agnoſco meæ.
6,7 Si torta vitiis fortè morum regula
Deflexit, error ſi fefellit lubricus,
Fracta illecebris ſi voluptatis malis
Incauta vitiis ſe juventa polluit;
Benignitatis tu tuæ memor tamen,
Et lenitatis, (qui parentes mollibus
Frenans habenis, uſque ab incunabulis
Orbis paternâ es uſus indulgentia,)
Miſerere: noſtris quod negares moribus,
Tuæ negare non potes clementiæ.
8 Nec denegabis: nec precantes bona bonus
Vacuos repelles: nec viam poſcentibus
Rectam aberis unquam recti & æqui regula.
9 Tu mitis animi amplecteris modeſtiam,
Doceſque recti & improbi diſcrimina.
Tu dux comeſque tuta per compendia
Ducis carentem fraude manſuetudinem:
10 Peccata bonus & facilis obliviſceris:
Promiſſa ſolvis liberali dextera:
Minuitque pœnas mitis indulgentia:

5. *Sequacibus*, &c.] Quæ velut fluctus erroris me ſequuntur. *J*

6. 7. *Si torta vitiis*, &c.] Si lex vitæ rectrix caſu aliquo cur vata delictis, à recto aberravit: ſi lapſus per ignorantiam facil inducens ad cadendum me deceperat, ſi ſtulta juventus à rect deflexa malis vitæ mollioris avocamentis ſeſe peccatis contamina vit) tu tamen liberalitatis & clementiæ tuæ memor, (qui majo res noſtros leniter & moderatè cohibens, à mundi creatione, e erga illos, quo patres erga liberos favore uſus es) tu, inquam Jehova, parce nobis, quodque, nobis vitioſis non dares, non po tes lenitati ſemper tibi aſſuetæ non concedere. *J*.

Fideſ

Fideſque dictis ſtabilis erga omnes adeſt
Qui pacta ſacri fœderis non negligunt.
11 Hanc ut nepotum ſecla manſuetudinem
Noſcant, tuique nominis ſe gloria
Latè per omnes fundat orbis angulos;
Ignoſce noſtris mitis erratis parens,
Quæ multa inuſſit ægritudo, & impotens
Amor, regique contumax ira & dolor,
Errorque veri non acutus arbiter.
12 O ter beatum, mente qui pura Deum
Veneratur: illi, qualecunque ample&itur
Vitæ inſtitutum, dux adeſt ſemper Deus,
Re&orque, & omnes a&iones proſperat.
13 Securus animus anxio procul metu
Cun&is fruetur affluenter copiis:
Stirpiſque ſeries longa firmabit domum,
Genuſque multa floridum propagine
Opes paternas ad nepotes transferet.
14 Quin & piorum mentibus myſteria,
Contemta pravis, impiè ſapientibus
Occulta, Dominus luce proferet ſua;
Et ſacroſanc̃i fœderis ſcientiam
(Quæ ſola vitæ dux beatæ & regula eſt)
15 Docebit. Ergo, Rex beate cœlitum,
Te mente ſolum quæro, nuſquam lumina

11. *Hanc ut nepotum*, &c.] Ut poſterorum ætas clementiam iſtam intelligat, ſecundaque nominis tui fama ſeſe per omnes mundi partes diſpergat, da veniam, pater lenis, peccatis, quæ multa animi anxietas, amor infrenis, indignatio re&u difficilis, mœſtitia lapſuſque ex ignorantia malus veritatis judex, in animis noſtris impreſſit. *J.*

14. *Myſteria*] Μυέω id eſt in ſacris inſtituo & inſtruo. Item μύω unde μύειν eſt in latibula ſe abdere. Significat quoque os comprimere ſeu muſſitare. Hinc myſterium accipitur pro re ſacra & arcana & occultam ſignificationem habente. *C.*

Abs

Abs te reflecto: tu pedes solus meos
Hostis dolosis erues è retibus.
16 O sancte custos hominum, amico lumine
In me intuere, & destitutum ab omnibus
Inopemque sanctâ me tuere dexterâ:
17 Curisque, mentem quæ perurunt plurimæ,
Novisque semper differunt doloribus,
18 Exsolve: pœnis usque & usque immanibus
Exercitato, & obruto laboribus,
Ignosce: culpas mitis oblivisce re.
19 Heu quanta vis me factionis impiæ
Persequitur armis! quanta me crudelitas
Inexpiato quærit odio perdere!
20 Tu me periclis libera: tu protege
Ejus salutem ab hostium ludibrio,
Omnem salutis qui locavit spem suæ
21 In te, nec aliis fidit opibus quam suæ
Integritatique & tuæ clementiæ.
22 Gens quæ tuarum jussa legum amplectitur,
Fac undequaque tuta sit te vindice.

Exemplar quotidianarum precum Ecclesiæ & singulis sanctis præbet hic Psalmus: in quo tria petuntur, & quidem ex fide in patefactas nobis promissiones respiciente, ac sese superioribus experientiis confirmante. Unum, peccatorum remissio gratuita. Alterum, ut a Spiritu sancto, regamur in reliquo vitæ cursu. Tertium, defensio adversus hostium injurias. Quæ tria respondent precationis Dominicæ verbis, quibus petimus remitti nobis peccata, ne inducamur in tentationem, & ut liberemur a malo. Beza.

PSAL. XXVI. Carm. Gen. xv.

David ab hostibus pressus ad Deum judicem confugit, fidem suam & vitæ innocentiam probat, ideoque & liberari ab angustiis, & gratiam consequi expetit, ad glorificandum Deum.

ME vi tyrannus persequitur palam,
Me clam malignâ fraude calumnia;

Te,

Te, qui latebras pectoris inspicis,
Appello, rerum conditor optime.
Mens fraudis expers, & manus innocens,
A vique pura & flagitio : in Deo
Spes fixa, sortis qui violentiâ
Me sævientis non sinet opprimi.
2 Renesque flammis & penetralia
Scrutare cordis, cæcaque sensuum
Arcana, fusum ceu calidis focis
Explorat aurum callidus artifex :
3 Mentem videbis munificentiæ
Quæ dona nunquam non meminit tuæ :
Actæque leges puriter ad tuas
Vitæ carentem flexibus orbitam.
4 Procul facessat, nec socium sibi
Me vana speret lingua : procul domo
Nostra recedat qui didicit suos
Fucare sensus pectore subdolo.
5 Odi scelestûm concilia ; impios
Cœtus veneno pejus abominor :
Quorum resultant pectora gaudio,
Quum perpetrarunt facta nefaria.
6 Sed mente pravi non sibi conscià,
Lotusque puris fontibus, ad tuas
Aras adibo, lætus & offeram
Lætæ choreæ dux tibi victimas.

2. *Penetralia*] Penetrale propriè interior pars domus & apud festum *Penetrale sacrificium* dicitur quod interiore parte sacrarii onficitur.

4. *Fucare sensus*, &c.] Longe a familia mea abeat, qui fraulenta mente novit cogitationes suas falsis coloribus velare. *J.*

7. *Tympana*] *Tympanum* est fustis, quo aliquid percutitur. oc etiam τύπανον a τυπτω. 2. Instrumentum teres, quod pla- a utrinque superficie est, & pulsari solet soni ciendi causa. *C.*

Te

7 Te noſtra pangent tympana, te lyra,
Te vox canoro conſona tympano,
Lyræque; cœtuque in celebri tua
Miranda pandet facta nepotibus.

8 Tectumque, nomen quo canitur tuum,
Ædemque, numen quâ colitur tuum,
Mens ardet: abſentem retrahunt tuæ
Quæ templa celant pignora gloriæ.

9 Hæc oſſa tellus ne ſine ut obruat
Inter cruentos barbara barbaros,

10 Qui fraudulentâ mente coquunt ſcelus,
Captant avara munera dextera.

11 Ego inſtitutum carpere tramitem
Pergam innocenter: tu propiùs meis
Aurem benignus queſtibus admove,
Ac me periclis triſtibus aſſere.

12 Per plana firmo quod gradior pede,
Quod recta ſector, muneris eſt tui:
Ergo ſalutis te columen meæ
Cœtu in celebri laudibus efferam.

6. *Choreæ*] χορέια eſt ſaltatio cum cantu et χορεῖον locus ubi cum cantu ſaltatur.

8. *Tectumque*, &c.] Animus ardenti amore proſequitur domum illam, in qua laus tua cantatur, templumque, in quo tua majeſtas divina colitur; ſacrarium autem illud, quod majeſtatis tuæ monumentum continet, domum me revocat procul ab Hieroſolyma degentem. *J.*

PSAL. XXVII. CARM. GEN. iii.

David ab eccleſia aſpectabili exul, fiduciam in Deum adverſus omnia pericula prædicat; ſe eadem fide conſolatur, Dei gratiam, opem documenta, ductum & liberationem petit, ſeque & eccleſiam ad confirmandos in Deo animos hortatur.

DEus in tenebris quum mihi præluceat,
Vitamque muniat meam,

Qua

Quæ vis aperta terreat me? quæ mihi
Fraus cæca sit formidini?
2 Adversus unum quum scelesta factio
Cunctas parâsset copias,
Dolosa letho quæ tetenderant meo
Ipsi incidere in retia.
3 Si comminentur castra, si minacibus
Infesta telis agmina,
Securus animi specto castra, prælia
Timore liber intuor.
4 Unum expetivi, & usque & usque id expetam,
Curis ut exemtus malis,
Sim sacrosanctæ semper ædis incola,
Augusta mirer atria,
Deoque laudes personem, artus dum regit
Vitalis auræ spiritus.
5 Tum me sub umbra conditum tentorii
Celabit, & periculis
Procul remotum, rupis abruptæ velut
In arce positum, muniet:
6 Ac ne relictum nunc quidem impiæ sinet
Vi factionis opprimi.
Victorque solvam vota, nec victoriæ
Auctor mihi tacebere.

3. *Si comminentur*, &c.] Si exercitus mihi periculum intentet, acies adversum me prodiens armis mortem mihi comminantius minas intonet, exercitus absque metu specto acies quoque intrepide video. *J.*

3. *Intuor*] Antiquè pro intueor. Plaut. Mostellaria *Nullam corcem intuor.* In præterito intutus vel intuitus sum, Infinitivo itui. *C.*

4. *Augusta mirer*, &c.] Exterioremque partem ejus veneranam, cum admiratione cernam, Deumque canam dum respiratio uæ auræ adinstar est corpus hoc animans gubernat. *J.*

7 Audi invocantem supplicem, & fractum malis
Bonus favensque subleva.
8 Te mens anhelat, vultus ad vultum tuum
Intentus usque respicit :
9 Ne conde vultûs lumen à me amabilis,
Neu me in tenebris defere.
Servum per iram ne fine opprimi tuum :
Vitamque, quam debet tibi,
Tuere ab hoste & è periclis eripe,
O spes salutis unica.
10 Me cari amici, me propinqui, me pater,
Me blanda mater liquerat :
At non reliquit, qui pios in asperis
Non deserit rebus, Deus.
11 Parens benigne, me vias doce tuas,
Rectâque deduc semitâ :
Ne vis metusque ab hoste me deterritum
De calle recti detrahat.
12 Ne me impiorum obnoxium libidini
Relinque. Testes impii
Fingunt malignè falsa de me crimina,
Armantque se mendaciis.
13 Mens victa tantis jam fatisceret malis,
Ni spes foveret me tuæ
Benignitatis, post labores anxios

9. *Vitamque quam debet tibi*] Bella phrasis, qua uti possumus cùm alicujus erga nos benificentiam volumus agnoscere & celebrare, & omnia nostra illi accepta referre. Ita dicimus *Salutem incolumitatem, dignitatem & felicitatem suam alicui debere.* C.

13. *Fatisceret*] *Fatisco* quasi fatim vel affatim hisco, id est, aperior, χαίνω Virg. Æn. 1. *Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.* id est, valde aperiuntur. Alias idem quod deficere aut lassescere significat ut apud Lucretium *Animæ natura fatiscit Fessa ævo.* Item Psal. 104. *Te vultum condente fatiscunt.* C.

Mox

Mox affuturum gaudium.
Vivuſque vivos inter ipſe commoda
Vitæ beatæ præſtolor.
14 In rebus ergo turbidis ne concide,
Sed fortis uſque ſuſtine :
Te roborabit Dominus, & cor fulciet ;
Tu fortis uſque ſuſtine.

13 *Præſtolor*] *Præſtolor* eſt quaſi præſtò eſſe & apparere. A præſtò præſtolus, unde præſtolari. Hic ſimpliciter pro exſpectare accipitur. *C.*

14. *In rebus ergo turbidis*, &c.] Dum igitur res ſunt turbulentæ noli animum deſpondere. *J.*

PSAL. XXVIII. CARM. GEN. XVI.

David ab hoſtibus preſſus, Deum orat pro ſalute ſua, & illorum exitio; ſalute accepta, Deum celebrat, ſuo & Eccleſiæ nomine, totique Eccleſiæ bene precatur..

PRinceps ſtelliferis altior orbibus,
Vitæ præſidium & certa ſalus meæ,
Aurem ſuppliciis da facilem meis,
Ne fiam ſimilis buſta petentibus.
2 Audi vota, parens, quæ tibi profero
Supplex cum gemitu, brachia porrigens

1. *Suppliciis*] Hac voce propriè utitur in fine verſus 4 hujus Pſalmi. In hoc autem verſu, more Salluſtiano, pro ſupplicationibus eam uſurpavit, ſic enim Salluſtius cum ſæpe alibi tum in Catilina. *Non votis neque ſuppliciis mulieribus deorum auxilia parantur, ſed vigilando, agendo, bene conſulendo proſpere omnia cedunt. Ubi ſocordiæ te atque ignaviæ tradideris, nequidquam deos implores, irati infeſtique ſunt. Idem* in Jugurtha *Senatus ob ea feliciter geſta diis immortalibus ſupplicia decernere*, Ita dixit Pſ. 102. *Aures ſuppliciis nunc adhibe meis.* Eodem modo, *Obſidium, pro obſidione*, dixit, Cor. Tacitus. *C*

Ad cœlum tremulis pervigil ignibus,
Cœlum templa tuæ conſcia gloriæ.
3 Ne me connumera cœtibus impiis,
Neu tanquam ſocium plecte nocentibus :
Quorum blanditiis illita mollibus
Lingua eſt, mens gelido livida toxico.
4 Illis nequitiæ præmia ſint ſuæ,
Et merces ſtudiis æqua nefariis :
Pro ſemente legant ſemina, peſſimis
Dignum conſiliis ſupplicium luant.
5 Non his conſilii provida vis tui
(Qui me conſpicuis tollis honoribus)
Infectaſve manus à ſcelere avocat,
Aut infeſta odiis pectora mitigat.
Ergo nec ſeries longa propaginis
Florebit, patrias nec ſoboles opes
Longaeva accipiet: ſed celeri genus
Clades exitio proruet ac domum.
6 Laus rerum Domino, qui precibus meis
7 Se non difficilem præbuit : hinc meæ
Vires, hic clypeus rebus in aſperis :
Hinc ſpes, auxilium hinc non dubium in malis.
Hinc cor geſtit ovans: carminibus tuas
8 Laudes ora ſonant : qui populum tuum
In rebus trepidis protegis, & tuum
Regem ex inſidiis omnibus eripis.

2. *Cœlum pervigil*] *το pervigil* in genere neutro poſuit. Et de ſtellis, tanquam de cœli oculis, tota nocte excubias agentibus eleganter & poeticè ſic locutus eſt. C.

4. *Pro ſemente legant ſemina*] Reſpexiſſe videtur Poeta hæc ſcribens ad Apothegma quoddam. M. Pinarii, recitatum a Cicerone in ſecundo de Oratore his verbis : *Ut olim Ruſca cum ferret legem annalem, diſſuaſor* M. Servilius, *Dic mihi, inquit*, M. *Pinnarinum, ſi contra te dixero, mihi maledicturus es, ut cæteris feciſti ? Ut ſementem feceris, ita metes, inquit.* C.

9 Cuſtodi

9 Custodi populum, Rex hominum, tuum;
Hebri fac soboles largiter omnibus
Vitæ continuo fructibus affluat,
Donec perpetuum sol referet diem.

9. *Hebri*] Heber pronepos Semi fuit à quo posteros omnes dictos volunt Hebræos, Genes. 11. Luc. 3. vixit annos 464. Aliis non ab Hebero certo aliquo viro dicti videntur Hebræi, sed potius ab Habrami nomine non proprio, sed cognomine, quod apud Chananæos habebat, cum tranator vel transvectus est dictus, eò quod, vocante Domino, è Babylone & Mesopotamia esset egressus, & fluvium Euphratem transiisset, & perpetuo, ex uno loco in alium commigraret. Ita Genes. 39. de Josepho dicitur, *Venit ad me servus Hebræus ut illuderet mihi.* Non quod jam tum esset populus aut natio tali nomine insignis, sed quod Josephus inter Ægyptios & servus & peregrinus esset, quorum utrumque major modestia deceret. Hebræi, vero ipso hoc nomine & conditionis suæ in his terris & de meliori & certiori patria in cœlis quærendâ monebantur. *C.*

PSAL. XXIX. CARM. GEN. XV.

Propheta hortatur Principes ac potentes huius mundi ad prædicandas Dei laudes, propter documenta naturæ, ac nominatim tonitruum & propter documenta gratiæ, quam cum ecclesia sua communicat verbo.

SEu dives auro es, sive opibus potens,
Seu marte partâ clarus adoreâ;

1. *Adorea*] Vox usurpata ab Horatio Ode 4. lib. 4. *Qui primus alma risit adorea*, quam vetus interpres laudem bellicam significare ait, quæ victores faciat adorandos. Festus autem Pompeius de eadem voce hæc habet: *Ador farris genus, hinc adoream laudem sive gloriam dicebant; quia glorioſum eum putabant esse, qui farris copia abundaret. Adorea autem pro laude accipi cœpta est, postquam præmium militibus frumentum erat partæ victoriæ.* Hinc Plin. lib. 18. cap. 3. *Gloriam* inquit, *ipsam a farris honore adoream appellabant.* Et Plaut. *Qui multa præda atque adorea affecit populares suos.* Unde adoreosus idem quod εὐδόξος. Joseph Scaliger in Festum. *C.*

Agnosce

Agnoſce numen gratus, & huc refer
Quæcunque lætum ducis ad exitum.
2 Huic pange laudes, & prece ſupplice
Rerum parentem concilia : & Dei
Nutu regentis ſtelliferam domum
Dignare juſtis nomen honoribus.
3 Cujus liquentes vox gravida pluit
De nube rores, terrificos ciet
Cœlo tumultus cum tonitru, maris
Turbata ventis concitat æquora :
4 Vox dignitatis plena, nec irritæ
Unquam ad patrandum juſſa potentiæ ;
5 Nudare cedris ſeu Libanum juvat,
Celſaſque ventis ſternere fraxinos :
6 Seu vincta ſaxis ſaxa revellere,
Notiſque montes ſedibus erutos
Verſare, taurum ut verna per avia
Vexat juventæ læta protervitas.
7 Ad vocis ictum nubibus exſilit
8 Eliſus ignis : teſqua Arabum tremunt :
9 Feræ paveſcunt : ante diem fluunt
Partus acerbi : robora concidunt.
Quæcunque templo cœlum habet aureo,

4. *Ad patrandum*] Patrare idem eſt, quod perficere, aut ad finem perducere, Græcè διαπραττειν. Cic. 2. de legib. *Opera patrare.* Epiſt. ad Artic. *Promiſſa patrare.* Saluſt. Jugurtha, *Spe patrandi belli omnes aſperitates vincere.* C.

8. *Teſqua*] Vox antiqua Sabinorum, ſignificans loca deſerta, inculta & aditu difficilia Hor, Epiſt 14. *Deſerta & inhoſpita teſqua* His contraria ſunt Tempe. C.

9. *Ante diem fluunt*, &c.] Immaturi hominum & animalium fœtus abortum patiuntur, J.

9. *Robora concidunt*] Robur ſpecies quercus duriſſimæ eſt Hor. *Illi robur & æs triplex*, &c. C.

Quæcunque

Quæcunque tellus dædala sustinet,
Quæ celat undis æquor in abditis
Dei fatentur cuncta potentiam.
A voce vindex pontus inhorruit,
Undisque montes obruit, arbiter
Æterne rerum, quum libuit tibi
Delere gentes fluctibus impias.
Te dante vires, non opibus feros
Horremus hostes, non numero graves :
Te dante pacem, progeniem Isaci
Cornu beabit divite copia.

9. *Tellus Dædala*] Quicquid varium & artificiosum est, id Poetæ vocant Dædalum, Lucret. 1 *Tibi suaves Dædala tellus submittit flores, &c.* De hac voce Festus : *Dædalam a varietate rerum artificiorumque dictam esse apud Lucretium terram, apud Ennium Minervam, apud Virgilium Circen, facile est intelligere, cum Græce* δαιδαλλειν *significat variare.* Ita *Psal.* 102. dicit : *Mundi Dædala machina.* Hinc δαιδαλματα opera sunt artificiosa, Pindaro. *C.*

10. *A voce vindex*, &c.] Mare hominum scelera puniens, à voce tua, judex omnium, commotum est, aquisque altissima quæque terræ occuluit, cùm visum est tibi homines sceleratos aquis extinguere. *J.*

PSAL. XXX. Carm. Gen. vi.

David laudat Dominum quod se a morte per hostes intentata liberarit ; pios ad eius laudes celebrandas hortatur : calamitates & instaurationem sui a Deo factam narrat, eique votum laudis exhibet.

TE nostra semper carmina, te lyra
Sonabit, orbis conditor optime :
De faucibus lethi imminentis
Incolumis tibi vota reddam.
Per te superbus nec lacrymis meis
Insultat hostis, nec fruitur malis :

2 Te rebus, incertus salutis,
Auxilium in dubiis popoſci.
Per te receptis viribus haurio
Vitalis auræ lumen amabile :
3 Nec inferûm ſub nocte longa
Et tenebris jaceo ſepulchri.
4 O turba puris dedita ritibus
Sacriſque caſtis, tollite laudibus
Placabilem votis parentem,
Et memori celebrate plectro.
5 Vaneſcit iræ vindicis impetus
Bullæ fugacis more : Dei favor
Bonis manu vitam benignâ
Triſtitiæ vacuam rependit.
Si forte ſero veſpere fletibus
Vultus rigamur, mox redit aurea
Cum luce riſuſque, & jacentes
Exhilarans animos voluptas.
6 Pacis beatæ cum fruerer bonis,
Mecum loquebar : De ſtabili gradu
Felicitatis nulla ſortis
Me dubiæ quatiet procella.
7 Te dante vires, divitias, decus,
Te montis inſtar mœnibus æneis
Firmante regnum, vanum alebat
Credulitas mihi blanda faſtum :
Tu, me relicto, ſtultitiæ meæ,

4. *Plectro*] Vox origine Græca, ſignificat enim πλῆκτρον aculeum vel calcar. Significat etiam vox eadem radiolum, calamum, aut paxillum, quo fides ſeu chordæ citharæ pulſantur. Poſtea etiam nomen plectrum datum eſt arculo illi ſetis equinis tenſo, qui reſinâ illitus, & chordis ſuſque deque affricatur, eas ſonoras facit. Accipitur & pro ipſa lingua, quæ in formanda voce articulata, quaſi plectri officio fungitur. *C.*

Dextram

Dextram retraxti : retro abiit, domum
Repente turbatam relinquens,
Sors levibus malefida pennis.
O præses orbis, pectore supplice
Mox te vocavi, te lacrymis madens
Opem popoſci : Quid profuſus
Profuerit tibi ſanguis? inquam.
Quis mortis uſus noſtræ erit ? An tuas
Laudes ſonabunt, factaque poſteris
Miranda muti prædicabunt
Sub gelido cineres ſepulchro ?
Placatus aurem da facilem meis
Votis, ſeveros neu querimoniis
Averte vultus : pelle membris
Peſtiferi mala dura morbi.
Tu ſupplicanti protinus admoves
Aurem benignus : pro lacrymis mihi
Riſum reducis, pro dolore
Lætitiamque alacremque plauſum.
Te ſemper ergo carmina, te lyræ
Noſtræ ſonabunt : vox tibi ſerviet
Dicata, præbebitque noſtris
Materiam tua laus camœnis.

obabile eſt Davidem hunc Pſalmum edidiſſe, quum Abſalomo & Saba interfectis, in urbem regreſſus (ut narratur 2. Sam. 20.) domum ſuam inceſtu filii & aliis ſceleribus pollutam vellet repurgare, et Deo quaſi de integro conſecrare, uti notatur in inſcriptione Hebr. qua in re fuiſſe ritum aliquem uſurpatum apparet ex mœnium urbis conſecratione in Nehemiæ hiſtoria, quod etiam videtur colligi utcunque poſſe ex Deut. 20. 5. *Agit igitur Deo ingentes gratias, cuius unius celementiæ hanc reſtitutionem uſque adeo ſubitam ac pene momentaneam acceptam refert, ſimulque ſua uniius ſtultæ ſecuritate factum confitetur, ut Deus pacis publicæ ac cæterorum beneficiorum tenorem abrumperet.* Beza.

CARM. GEN. X.

David gravissima calamitate pressus, Deum orat pro salute sua, fide habet misericordiæ Dei; miseriam suam explicans hostibus exitiu imprecatur, liberatione quasi parta Deum laudat ob publica & pr vata beneficia, pios hortans ad diligendum & colendum Deum.

IN te locavi spem meam,
Rerum creator optime:
At tu benignus prospice,
Ne spei pudescat irritæ.
O juste vindex, fraudibus
Ab hostium me vindica:
2 Audi benignus supplicem:
Da promtus abjecto manum.
Me rupe serva ut inviâ
Clausum, vel arce ahenea:
3 Tu rupis es mihi inviæ
Munimen, arx ahenea.
Ergo ut timori mentibus
Nomen tuum sit impiis,
4 Præi viam mihi; abditis
Me libera de cassibus.
5 Tu robur es meum, tuæ
Commendo vitam dexteræ:
Me libera pacti Deus
Tenax, memorque fœderum.
6 Qui vana stulti somnia
Sectantur, odi pessimè.
Tu certa spes mihi es, meæ
Tu portus es fiduciæ.

3. *Ahenea*] Pro ænea, sicut Horatius. *Hic murus aheneus es Nil conscire sibi nulla pallescere culpa.* C.

7 Inte

7 Inter labores aſperos
Lumen tuæ Clementiæ
Fulgens, repentè turbidum
Perfudit animum gaudio.
8 Quum me tyrannis impotens
Urgeret hoſtis impii,
Jamjam imminentis pallidis
Lethi explicâſti faucibus.
9 Miſerere fracti tot malis,
Tot obruti doloribus.
Caligat oculus, mens ſtupet :
Mœrore corpus tabuit :
10 Caduca vita elabitur
Mœrore fracta & luctibus :
Interque clades aridis
Fluxere vires oſſibus.
11 Me ridet hoſtis, & meis
Inſultat inſolens malis :
Horrent propinqui, cæteri
Vitant metu periculi.
12 E proximorum mentibus
Obliteror, ceu mortuus:
Contemtior ſum civibus
Quam lamna teſtæ fictilis.
13 Me multitudo opprobriis
Coram laceſſit aſperis :

10. *Caduca vita elabitur* &c.] Vita incerta & fragilis ægrimoniâ & mœſtitiâ debilitata, paulatim perit, dumque in magnis malis verſor, coſtis humore defectis robur evanuit. *J.*

12. *Obliteror*] *Obliterare* eſt literas tabulæ cereæ inſcriptas inducere, vel chartæ Inſcriptas eradere & quaſi è monimentis delere, item obſcuras facere & in oblivionem ducere Catullus,

Hæc vigeant mandata nec ulla obliteret ætas. C.

12. *Lamna*] *Lamna* contracte pro *lamina* λαμνα in quibusdam Gloſſar. Græc. Lat. eſt Lamella tenuis ut ſquama.

Vim machinatur in meam
Jurata mortem factio.
14 Ego interim fiduciâ
Opis tuæ, dolos, minas,
Injurias, & hostium
Contemno contumelias.
15 Tu fila vitæ temperas
Meæ, regisque tempora :
Tu me impiorum libera
Ab hostium tyrannide.
16 Ostende vultum amabilem
Servo bonus tuo & favens :
Et me tuere, quâ soles
Semper tuos, clementiâ.
17 Ne sit pudori quod tuam
Imploro opem : pudor malos
Confundat, & silentium
Longum sepulchris sopiat.
18 Assueta vox mendacio
Sit muta, vox procaciter
Solita bonos lacessere,
Et arroganter spernere.
19 O quanta te colentibus
Et quot redundant commoda !
Quot teste mundo prosperis
Auges tuos successibus !
20 Hos protegis reconditos
Procul à minis potentium,

13. *Vim machinatur*] cœtus ad me interimendum conjuratus violentiam aliquam comminiscitur. *J.*

15. *Tu fila vitæ*] Tu meum vivendi cursum moderaris, vitæque meæ spatia, *quæ te solum penes sunt*, gubernas. *J. Fila vitæ*] Phrasis ad colum Parcarum accommodata, significat autem totum suæ vitæ cursum sive tenorem divina providentia gubernari. *C.*

Tuaque

Tuâque munis in domo
Linguæ veneno ab impiæ.
21 Tibi perennis gratia
Sit, rector orbis, qui velut
Munita in arce me procul
Periculis submoveras.
22 Exspes, inops, vitam fugâ
Quum vix tuerer anxiam,
Mecum ipse dixi; Jam truci
Reliquit hosti me Deus.
At tu nec in periculis
Oblitus extremis mei,
Aurem benignam supplici
Ac invocanti admoveras.
23 Ergo patrem rerum optimum
Amate candidi & pii,
Qui fastuosos deprimit,
Et obsequentes erigit.
24 Qui spem locatis in Deo,
Constanter illi fidite,
Nec robur animi concidat
Sortis procellâ turbidæ.

22. *Exspes*] Qui est sine spe. Hor. de Art. Poet. *Si fractis enatas exspes Navibus.*

PSAL. XXXII. CARM. GEN. XV.

Psaltes felicitatem piorum in peccatorum remissione ponit, & experientia sua confirmat: fideles informat in fide, invocatione & obedientia, propositaque administratione Dei in bonos & malos, illos hortatur ad gaudium in spiritu.

O Ter beatum cui patris optimi
Noxas remisit lethiferas favor,
Cui fœda morum flagitia obruit

Oblivio-

Oblivioſa tecta ſilentio !
2 O ter beatum cui bonus arbiter
Non imputavit lubrica dêviæ
Errata vitæ, nec reperit dolum
Cæco in receſſu pectoris abditum !
3 Donec fovebam ſub tacito ſinu
Morbum, ſolutis languidus oſſibus
Artus trahebam, luctificus dolor
Queſtum ciebat non patiens tegi.
4 Tu me premebas prævalidâ manu
Infeſtus, atris ſeu tenebris diem
Nox condidiſſet, ſeu roſeâ dies
Orbem recurrens luce retexerat.
Sic decolorem tabificus cutem
Mœror coquebat : ſic macie dolor
Siccabat artus, meſſis ut Africæ
Cancri per æſtum mitius areat
5 Tum mente verſâ vulnera protuli,
Tibi renudavi vitium meum,
Fraudem retexi : ac tu mihi protinus
Noxâ ſoluto conciliatus es.
6 Qui mentis ergo pura ſacraria
Servare quærit, te prece ſupplice
Placet : nec, orbem pontus ut obruat,
Formidet æſtûs lethiferi minas.

2. *Fovebam morbum ſub tacito ſinu*] Congruunt cum his verſus Sedulii,

Magna eſt medicina, fateri
Quod nocet abſcondi, quoniam ſua vulnera nutrit
Qui tegit, & plagam trepidat nudare medenti. C.

4. *Cancri per æſtum*] Sole ingrediente Cancrum dies eſt longiſſimus, atque adeo ſolſtitium æſtivum quo maximi fere calores ſentiuntur. C. *Meſſis ut Africæ*] Ut frumentum Africæ menſe Junio, dominante Cancro, minus ſiccetur. J.

7 Tu

7 Tu me periclis eripis asperis
Tutela præsens : tu mihi gaudia
Toto refundis corpore, vt hostium
Qui vincla fracto carcere depulit.
8 Nec sat : Tenebras pectoris auferam,
Inquis : beatæ quà ferat orbita
Monstrabo vitæ, nec procul à tuis
Unquam reflectam lumina gressibus.
9 Mulis equisque ne similis modò
Sis, bruta quorum pectora gratiam
Non mutuam novere, sed asperis
Fracti lupatis servitium ferunt.
10 Multa obstinatam nequitiam manent
Tormenta : purâ qui Dominum fide
Orabit, huic pacem & veniam dabit,
Non durus unquam parcere supplici.
11 Recti tenaces simplicis, & quibus
Est grata fraudum nescia veritas,
Favente læti numine gestibus
Et voce vestrum pandite gaudium.

9. *Lupatis*] *Lupatum* est frenum asperrimum, a dentibus lupinis qui inæquales sunt, dictum Virg. 2 Georg. *Pressique negabant Verbera durapati & duris parere lupatis.* Ovidius de equo domito dixit. *Et placido duros accipit ore lupos.* C.

PSAL. XXXIII. Carm. Gen. xvii.

Psaltes laudat Deum a mirificis operibus eius ex ordine, vel extra ordinem naturæ factis, contra infideles, & erga fideles, erga quos prædicatur singularis Dei providentia : postremo ecclesia fiduciam suam in Deum professa, sibi benignitatem illius exoptat.

VOs quibus puræ est amor æquitatis,
Læti pangite carmine
Orbis auctorem Dominum : æquitatis

Hoc

Hoc carmen decet æmulos.
2 Tinniat blando chelys hunc susurro,
Hunc vocalia nablia :
Docta bis quinis resonare nervis
Hic artem manus approbet.
3 Huic novos cantus meditemur : uni
Læti clangite buccinâ :
4 Nam fides dictis rata veritasque est,
Et factis comes æquitas :
5 Quippi qui justi est & amator æqui, &
Veri fallere nescii.
Perque terrarum sola vasta notæ
Cunctis munificentiæ.
6 Is suo verbo sinuavit orbem
Lucentem nitidi ætheris :
Quicquid & puris radiis renidet
Campis ætheris igneis.

2. *Chelys*] Pro cithara seu testudine. Primam enim citharam è testudine factam volunt. Alii sic dici volunt asserem perforatum, qui in testudine ponticulum sustinet, & sonos repercussu reddit, vulgò *Rosa*. C.

2. *Nablia*] Nablium & Naulium, ab Ebræo Nebel deducunt, quâ voce instrumentum musicum seu Psalterium significatur, ad quod Propheta regius hymnos suos decantabat, Meminit ejusdem Ovid. *Discе etiam duplici genialia vertere palma.*
Nablia ; conveniunt dulcibus illa modis,
Psal. 71. dicit, *Te cithara canam Nabloque* Vide Nomenclat. Had. Junii. C.

2. *Bis quinis nervis*] Indicat. Δεκαχορδον. Instrumentum musicum a decem chordis seu nervis sic dictum. C.

6. *Sinuavit orbem*] In formam videlicet circularem. C.

6. *Renidet*] Id est, fulget. Horatius, *Non ebur neque aureum mea renidet in domo lacunar.* Apud Catullum est ore aperto, & dentibus ostentis subridere. C.

6. *Campis ætheris igneis*] Id est, in ipso cœlo, stellis, & sideribus lucenti, Poeticè. Ita Lucretius *campos natantes* ; & Virgilius *campos liquentes* dixerunt pro mari: Sic etiam *æquor campi*, dicitur de planitie terræ spatiosa. C.

7 Littus

7 Littus arctavit maris inquieti,
Compressitque licentiam :
Et penu clausas sinuavit undas,
Unde in tempore promeret.
8 Hunc & occasus metuant & ortus :
Hunc unum Dominum colat
Quisquis extremos ubicunque fines
Terræ aut æquoris accolit :
9 Cujus a nutu viget interitque
Quodcunque interit aut viget :
Cujus immotis tremefacta parent
Cuncta obnoxia legibus.
10 Qui malas artes populi profani
Ludit callidior suis :
Et suo injustæ scelerata turbæ
Fraudat consilia exitu.
11 At quod arcanâ sibi mente rerum
Auctor proposuit semel,
Dum dies & nox referent se in orbem,
Usque immobile permanet.
12 O quater, plusquam quater ô beatos,
Patronus quibus est Deus !
Quos sibi excepit, propriamque sortem
Quos dici voluit suam !
13 Despicit mundi pater è beata
Cœli stelliferi domo,
14 Eque tranquillis adytis labores
Et curas hominum videt :
15 Quippe qui cæcos animi recessus
Humani fabricaverit :

9. *Cujus a nutu viget interitque Quodcunque interit aut viget*] Exemplum Anadiplosεos quale illud Ciceronis, *Audes in horum conspectum venire proditor patriæ, proditor, inquam, patriæ venire audes in horum conspectum ? C.*

Nec quod arcano latet in receſſu
Clauſum pectoris hunc latet:
16 Sperat incaſſum numero tyrannus
Se tutum fore militum :
Sperat incaſſum validis lacertis
Se miles fore ſoſpitem :
17 Sæpe ſpem fallit præeuntis Euros
Bellatoris equi fuga :
18 At Deus juſtos oculo irretorto
Semper reſpicit & pios :
19 Mortis ut vertat jacula imminentis,
Diram & ſævitiam famis.
20 Una ſpes nobis opis hinc, ab uno
Certum præſidium in malis.
21 Ille perfundet ſibi dedicata
Dulci pectora gaudio :
22 Ille fidentum ſibi ſpes preceſque
Lætum ducet ad exitum.

16. *Incaſſum*] Dictum vult Servius, quaſi ſine caſſibus ſine quibus venatio inanis eſt. *Turne tot incaſſum fuſos patiere labores.* Item de igne, *Incaſſum furit.* Alias *caſſum* dicitur inane & vacuum & quaſi re aliqua carens aut vacans. Lucret. *Anima caſſum corpus* pro cadavere. Virg. *Nullum cum victis certamen ; & æthere caſſis.* C.

18. *Irretorto*] Qui nunquam ſcilicet aliò convertitur aut retorquetur. Ita Horat. Ode. 2 Lib. 2.

Quisquis ingentes oculo irretorto ſpectat acervos. C.

PSAL. XXXIV. CARM. GEN. iii.

David ab Achis rege Geth liberatus, ſe & eccleſiam ad Deum celebrandum excitat, doctrinam de officio noſtro attexens, Dei providentiam, veritatem & conſtantiam in nobis ſervandis a malo, redimendiſque explicat.

SEu læta ſors me foverit, ſeu triſtior
Vexârit, omni tempore

Laudabo

Laudabo Dominum, semper illius meum
Os personabit laudibus.
2 Mihi hæc voluptas, hoc erit solatium,
Mihi hoc levamen in malis :
Meoque turba tristis exemplo suas
Solabitur molestias.
3 Unà, agite, cuncti prosequamur laudibus
Nomenque numenque illius.
4 Ille in periclis me vocantem exaudiit,
Statimque reppulit metum.
5 Qui cuncta ad illum consilia referunt sua,
Læto his nitentes gaudio
Vultus renident, nec repulsæ infamia
Rubore confundet genas.
6 En, pauper iste quum vocaret, omnibus
Hunc eruit periculis.
7 Dominum timentum castra munit Angelus
Demissus ad custodiam :
Et imminentes arcet hostes, & pios
A vi tuetur impiâ.
8 Facite periclum, jam scietis quàm Dei
Immensa sit benignitas :
Quàm sint beati, spes in illo qui suas
Omnes opesque collocant.
9 Gens sancta Dominum colite : nil deerit Deum
Fideliter colentibus.
10 Violenta feritas sentiet famem : bonis
Cuncta affluenter suppetent.
11 Adeste filii, audite, vobis numinis
Verum timorem ut indicem.
12 Quicunque curis liberam & longam cupis
Vitam beatus ducere ;
13 Linguæ refrena virus, os nefaria
A fraude purum contine :

14 Capesse recta, curva vita, dilige
Tranquilla pacis otia.
15 Deus innocentes adspicitque, & commodat
Attentus aures ad preces:
16 Torvo sceleſtos intuetur lumine,
Et nomen etiam obliterat.
17 Juſtum invocantem Dominus audit, omnibus
Eum expedit periculis.
18 Quum spes labores deserit mortalium,
Afflicta quum moleſtiis
Succumbit oneri mens, Deus præsens adeſt,
Malasque curas diluit.
19 Juſtis labores suggerit semper piis
Iniqua sors conatibus:
Sed, qui bonorum semper eſt cuſtos, Deus
Sortis retundit spicula;
20, 21 Et ossa servat ne terantur. Impios
Ulciscitur scelus suum:
Et quisquis hoſtis eſt piorum, cum domo
A stirpe cæsus interit.
22 Animas tuetur se colentium Deus,
Nec rem domumque deserit.

Psalmus iſte a Davide conscriptus ut oſtendit inscriptio Heb. de insig liberatione qua ex Achis Regis manibus, simulata insania, evas ut scribitur 1 Sam. 21. Beza.

PSAL. XXXV. CARM. GEN. XI.

David implorat Dei opem ad hoſtium exitium & salutem suam, inj rias ab eis acceptas & illorum hypocriſin explicat, servari a Deo p tit, contra eorum conatus, teſtem & Judicem appellans Deum in probitatis illorum & innocentiæ suæ, ad gloriam ipsius, & publicu Eccleſiæ bonum:

RErum sancte opifex ades,
Et patrocinio protege me tuo;

Et retro refer in meos
Hostes perniciem quam mihi comparant.
2 Scutum cum jaculis cape :
3 Ensem stringe : meis hostibus obviam
Prodi: dic animæ meæ,
Secura auxilio nil metuas meo.
4 In vultus pudor hostium
Et turpis subeat dedecoris rubor :
Fœdam corripiant fugam,
Cæcas insidias qui mihi præparant.
5 Ut sævus Boreas levem
Raptat præcipiti turbine pulverem ;
Sic illos trepidâ fugâ
Vindex præcipites urgeat Angelus.
6 Sit cœno via lubrica,
Et cœlum tenebris lurida nox tegat :
Et formidine pallidâ
Vindex præcipites comprimat Angelus.
7 Nam me fraude malâ suis
Conati immeritum prendere cassibus,
Et cæcam innocuo scrobem
8 Effodere : suis cassibus hæreant,
Et factam exitium in meum
Cæci & præcipites in foveam ruant.
9 Perfusa interea mihi
Dulci lætitiâ pectora gestient :
Mens secura periculi
Auctorem Dominum lætitiæ colet :
10 Et sensus animi indices
Clamabunt, Domino quis similis Deo
Qui fastûs gravis improba
Defendit tenues à violentia,
Vexantemque opis indigos
Frangit sævitiam vindice dexterâ.

11 Conjurata calumnia
In me criminibus sævit atrocibus :
Ignotum scelus in meam
12 Fingunt perniciem : quæ bene feceram,
Compensant odiis malis,
Et vitæ invigilant exitio meæ.
13 Illos tabificæ luis
Ægris visceribus quum dolor ureret,
Squalens veste ego lugubri,
Jejunâque fame pallidus & siti,
Et prostratus humi, Deum
Lenibam lacrymis & prece supplice.
14 Sic sincerus amici amor
Sub cari interitum luget amiculi :
Sic fratrem gemit unicum
Frater : sic pietas anxia filii
Maternum ad tumulum dolet.
15 Me fortuna gravi si tetigit manu,
Concursant, mala gaudia
Inter se celebrant : fæx populi coit ;
Incauto invidiam creant :
16 Proscinduntque avidâ me petulantiâ
Scurræ cum balatronibus :
Dentem dente acuunt, & rabiem vomunt.
17 Quem finem patientiæ
Tam lentæ statues, ô pater optime ?
Arce hoc ludibrium, neque

14. *Amiculi*] Diminutivum ab amico. Horat. *Disce docendus adhuc quod censet amiculus.* Amiculum aliàs, genus vestis est. *C.*

15. *Fæx populi coit*] Metaph. pro infima plebe quam Cic. *Sentinam urbis* nominat. *C.*

16. *Balatronibus*] *Balatro* vaniloquum & futilem significat. *C.*

16, *Dentem dente acuunt*] Id est, dentibus frendent, quod signum est iratorum & vindictam expetentium. *C.*

Descertum

Desertum rabidis trade leonibus :
Acceptum ut referam tibi
Quod vivo, & video lumen amabile ;
Et cœtu in celebri canam
Te, pronum auxilium ferre vocantibus.
Fac ne spes alat improbas
Semper turba meis læta molestiis :
Neu nutu ac oculis notet,
Exsultetque meis hostis atrox malis :
Qui sermonibus asperis
Insultat, trucibusque insidiis petit
Pacatum malè callidus,
Incautum ut tacitis illaqueet dolis.
Non diducere desinunt
Rictum risu : Oculis (euge) oculis diem
Lætum vidimus, inquiunt.
O qui luminibus cuncta tuentibus
Terras respicis, hæc vides ?
Ergo sepositâ protege me morâ :
Jam tandem evigila, & manu
Ultrice indomitam frange superbiam ;
Justo & supplicio preme
Vindex juste malos : neu sine de meo
Luctu lætitiam ferant :
Neu secum tacito pectore murmurent ;
Evax, rectè habet : omnia
Supra vota cadunt : vicimus, en jacet.
Fœdâ ignominiâ luant
Stultam lætitiam : dedecoris comes

21. *Non diducere desinunt*, &c.] Non cessant os ad ridendum vere, bene res habet, aiunt, diem jucundum aspeximus. *J.*
25. *Evax*] Euge, Interjectio exsultantis, a Plauto quoque usurpata. *C.*

Infamis

Infamis pudor eluat
Importuna meis gaudia de malis.
27 At cordi quibus æquitas
Est nostra, ac animus nil sibi conscius,
Vitam tristitia procul
Lætam semper agant : ac Dominum ferant
Cæli ad sidera laudibus,
Qui curis famulos liberat anxiis.
28 Semper justitiam mea,
Custos sancte hominum, lingua canet tuam,
Et præconia, dum mihi
Impellet calidus pectora spiritus.

26. *Infamis pudor eluat*] Gaudium hoc sine ratione acceptu turpi dedecore solvant ; & verecundia ignominiosa dedecori ad hærens lætitiam ex malis meis alieno tempore perceptam absterg at. *C.*

PSAL. XXXVI. CARM. GEN. XVIII.

David regnum aditurus, Deum celebrat, a diuturna patientia & b neficentia eius erga impios & contumaces, erga res omnes creata & erga Ecclesiam suam, orans Deum pro salute & prosperitate p puli Dei & sua.

UT exta flammis mille sacrificis cremes,
Oscula des saxis, ingemineſque preces,
Arasque donis largus accumules tuis,
Non facies tamen ut te rear esse pium :
Scelera reclamant, & negant te credere,
Consilio mundum qui regat, esse Deum,
2 Utcunque coram blandiare, non tamen
Impietas tacito pectore clausa latet :
Erumpit ignis instar, ac tui trahit
Secum odium, atque odii perniciem comitem.
3 Quodcunque loqueris fraude tinctum est : respu

Mune

Auribus ingratis qui potiora monent.
Scelus nefandum nocte tota cogitas :
Recta fugis : semper deteriora foves.
O magne rector orbis, indulgentiæ
Munera, terra, fretum sentit, & astra, tuæ.
Quæcunque cœlum amplectitur, parentia
Legibus orta vigent, lapsa caduntque tuis.
Modus æquitatis & tuæ sapientiæ,
Cunctáque quæ fecit, cunctáque facta regit.
Longè nivosis montium fastigiis
Altior est, vasti gurgitibusque freti :
Humana gens hinc haurit auram & spiritum ;
Nec pecudes curam præteriere tuam.
Hinc cuncta vitæ suppetunt nobis bona,
Dum mens corporeo carcere vincta latet.
Fœtus sub alis volucris ut tegit suis,
Præsidii fugimus spe mala cuncta tui.
At exul animus morte liber patrium
Quum repetet limen sidereámque domum,
Illinc egestas & dolores exulant :
Nemo feret votis non potiora suis.
Passim voluptas, pura passim gaudia :
Delicias largo flumine rivus agit.
Illic perenni vita fonte profluit,
Vita, gravis fati non resecanda manu.
Illinc fatiscent mentium caligines,

6. *Nivosis montium fastigiis*] Vertices enim altorum montium am media æstate nivibus albent. *C.*

9. *Vitæ fonte*] Deus enim fons vitæ vocatur ; quasi dicas Plenidinem inexhaustam, & perennem scaturiginem vitæ & omnium norum, quibus totum genus humanum perfunditur. Sic Jen. 2. *Duo mala fecit populus meus ; me dereliquerunt scaturiginem uarum viventium, ut effoderent sibi cisternas fractas quæ non capit aquas. C.*

Quæ modò ſub tenebris pectora noſtra premunt
Vultuque radius purus effuſus tuo,
Lumine nos puræ cognitionis alet.
10 Benignitatis interim tuæ bonis,
Qui te cognoſcunt & tua facta, fove:
Qui mente pura veritatem diligunt,
Juſtitiæ facias commoda ferre tuæ.
11 Me nec feroci calcet arrogans pede,
Exigat aut tectis impia turba meis.
12 Qui ſcelere gaudent, ſcelere ſic ruant ſuo,
Perpetuò ut lapſos juſta ruina premat.

11. *Exigat tectis*] Id eſt expellat, ejiciat. Ita dicimus, exigere aliquem foras. Aliud eſt, *exigere ætatem, pecuniam, mercedem, pœnam, opus*, &c. *C.*

PSAL. XXXVII. CARM. GEN. X:

David hortatur pios ne urantur impiorum rebus proſperis, ſed Deo fidant: horum infauſtam vitam & mortem, illorum vero felicem eſſe oſtendens etiam in mediis calamitatibus: Itaque pios hortatur ad fugiendum malum, colendum bonum, & amplectendas fide promiſſiones de ipſorum bono, & improborum exitio.

1 NE livor urat æmulus
Te, ſi beatos videris
Pravos, nec Euris iis opes
Fugaciores invide.
2 Nam ſic faceſſit illico
Vmbratilis felicitas,
Marcent comis arentibus
Vt falce ſecta gramina,
3 At tu Dei fiducia
Incumbe rectis artibus:
Diúque terram ut incolas
Donabit, ac te nutriet.

4 In

In hoc ſit oblectatio,
In hoc voluptas unica:
Is te ſovebit iugiter,
Votique reddet compotem.
Committe vitam, rem, decus
Illius uni arbitrio:
Animi tibi ex ſententia:
Confecta reddet omnia.
Illuſtris auroræ ut jubar
Tua faciet ut ſit æquitas:
Ut luce virtus ſit tua
Meridiana clarior.
Perfer modeſte quod tulit
Fortuna læva neu tumens
Irâ impiorum proſperas
Res cerne torvo lumine.
Compeſce bilem, noxia
Faceſſat indignatio:
Ne fors nefarium ad ſcelus
Impellat æmulatio.
Eliminantur impij
Fumo levi velocius:
Terras modeſtus incolet,
Seriſque linquet poſteris.
o Morare paulum, & impium
Nuſquam videbis: adſpice
Ædes, ſuperbi vix heri
Agnoveris veſtigium:
1 Modeſta bonitas otio
Lætam ſenectam tranſiget,
Et incolenda hæredibus

11. *Modeſta bonitas otio*; &c.] Viri modeſti & boni ſenium ju-
ndum in vitæ tranquillitate traducent, agroſque a parentibus
ceptos poſteris habitandos relinquent. *J.*

Paterna linquet prædia.
12 Clam rete nectit impius,
Bonisque concinnat dolos:
Et dente frendens livido,
Dolore & irâ ringitur.
13 Hæc cernit ex alto Deus,
Minasque ridet irritas:
Quippe imminentem vertici
Cladem scelesto prospicit.
14 Ensemque stringet improbus,
Arcúmque tendet, pauperes
Vt perdat, ac innoxios
Figat sagittis impiis:
15 Districtus ensis in sui
Domini redibit viscera:
Frangetur arcus lethifer
Et frustra acuta spicula.
16 Præstat supellex sobria,
Rectéque parta recula,
Quàm rapta per vim divitum
Fastidiosa copia.
17 Male parta justus arbiter
Disperget, & potentiam
Franget scelesti: dexterâ
Justum suâ tuebitur.
18 Innoxios fovet Deus,
Ac rem tuetur: providet
Longæva ut usque in sæcula
Sit sempiterna hæreditas.

12. *Ira ringitur*] Id est, stomachatur & indignatur. *C.*
12. *Ringi*] proprium est canum, cum sunt latraturi. *C.*
16. *Recula*] Diminutivum à re. *C.*
16. *Fastidiosa copia*] Quæ parit fastidium. Ex copia enim & abundantia nascitur satietas: ex satietate nausea & fastidium. *C.*

19 Seu

19 Seu peſtis atra, ſeu furor
Turbabit orbem bellicus,
Nil deerit uſque innoxio.
Famem nec ægram ſentiet.
20 Sic hoſtis impius Dei
Perit repente funditus,
Adeps opimæ ut victimæ
Vaneſcit in fumos leves.
21 Nil donat, uſque & fœnerat
Injuſtus; at juſto ſuâ
De ſorte ſuperat paupere
Quod donet indigentibus.
22 Juſtorum amici prædia
Linquent ſuæ propagini;
At hoſtium radicitus
Semen peribit erutum.
23 Amatque juſtum, & dirigit
Ejus Deus veſtigia;
24 Dextra ruentem ſuſtinet,
Lapſumque dextra ſublevat.
25 Puer fui, nunc ſum ſenex,
Ope deſtitutum nec pium
Videre memini, nec ſtipem
Ejus petentes liberos.
26 Juſtus miſertus pauperum
Dat uſque & uſque mutuum;
Seræ tamen propagini
Non larga deeſt opulentia.
27 Vita ſcelus nefarium,
Sectare recta; dum diem
Sol fundet aureum, tui
Terras nepotes incolent,

21. *Fœnerat*] Uſuris ſuis alios deglubit & exſugit, quod divitum epulonum proprium eſt. *C.*

28 Deus

28 Deus æquitatem diligit,
Bonos nec unquam deserit:
At interibit funditus
A stirpe semen impii.
29 Justus beata jugera
Agri tenebit, & colet
Cum prole, donec ultimus
Instabit orbi terminus.
30 Sermo sapiens & æquitas
In ore semper est bonis:
31 In corde scripta lex Dei,
Ne pes labet, gressum regit.
32 Observat impius pium,
33 Ut perdat: ast illum Deus
Custodit, ante judicem
Tuetur à calumnia.
34 Spem colloca in Deo, Dei
Sectare leges: & dabit
Dives potensque ut hostium
Cernas superstes exitum.
35 Vidi potentes impios,
Gravique fastu turgidos,
Viresceré instar laureæ
Amœna propter flumina.
36 Specto repentè, en lubricæ
Imago nusquam gloriæ:
Nusquam manent vestigia
Cunctis gravis potentiæ.
37 Justi intuere & integri
Vitæ statumque & ordinem,

35. *Laureæ*] Pro lauro. Virg. *Semper sua laurea Phæbo. C.*
36. *Specto repente*, &c.] Statim contemplor, & ecce gloriæ eorum fluxæ nullibi vestigium est, nullibi opulentiæ omnibus molestæ indicia restant. *J.*

Videbis

Videbis alto in otio
Lætam senectam degere.
38 At promta semper lædere
Prorsum interibit factio :
Vitamque claudet terminus
Dignus patratis nequiter.
39 Justus salutis collocat
Omnem in Deo fiduciam ;
Qui fulcit æquos robore,
Adversa cum sors intonat.
40 Dominus petenti fert opem,
Et in periclis liberat
Ab impiis, qui se & suam
Illi salutem credidit.

38. *At promta semper*, &c.] Homines vero factiosi, aliis nocere semper parati, omninò peribunt, exitusque miserrimus maleficiis eorum debitus vitæ finem faciet. *J.*

PSAL. XXXVIII. CARM. GEN. iii.

David morbo gravissimo laborans, peccata sua confitetur, de infirmitate animi & corporis sui, desolatione ab amicis, & hostium improbitate conqueritur ; tandem ad Deum se convertit, opem eius implorat, ac salutem petit.

1 NE me furoris æstuante incendio
Servator orbis argue :
Neu promerentem quam libet pœnas graves
Pergas per iram plectere.
2 Hærent medullis penitus infixæ meis
Tuæ sagittæ dexteræ.

2. *Hærent medullis*, &c.] Tela enim à te potissimum in me missa, intimis meis penetralibus valdè impacta hærent : Iracundiæ tuæ magnitudo *jure optimo* accensæ, me timentem ab una parte, ab altera verò parte conscientiæ stimulus & labes ita afflixit. *J.*

3 Iræ

3 Iræ tuæ hinc me, & inde mentis conſciæ
Sic vis paventem perculit,
Ut nulla plagis faucii pars corporis
Non langueat lethalibus;
Oſſa ut ſolutis artuum compagibus
Sceleris venenum attraxerint;
4 Sceleris, profundo quod meum ceu gurgite
Caput reſorbens obruit;
Quod in alta rurſus me renitentem, velut
Immane ſaxum degravat.
5 Veteris cicatrix vulneris recruduit,
Vomitque tabem luridam.
6 Affli&tus, humilis ultimis premor malis,
Lu&tu ſituque ſqualidus.
7 Clauſumque cæcis fervet in præcordiis
Ulcus; nec ulla corporis
8 Expers doloris pars vacat. Sic debilis
Et fra&tus uſque & uſque ſum;
Malis ut impar voce lamentabili
Cor ejuletque & rugiat
9 Dominator orbis, vota nec animi mei,
Nec te latent ſuſpiria,
10 Pavens tremenſque turbidum cor palpitat:
Defecta membra viribus
Torpore marcent languido; no&tem trahens

3. *Ut nulla plagis*, &c.] Ut nullus corporis locus vulneribus mortiferis fauciati, non ſit æger, oſſaque ipſa junc&uris membrorum laxatis, viroſam & noxiam peccati vim imbiberint. *J.*

5. *Luridam*] Color luridus eſt, qualem in vibicibus videmus, a ſimilitudine coloris luræ, id eſt, utris coriacei, ut Junius putat. *C.*

6. *Situque ſqualidus*] Eſt enim ſitus ἀυχμος ille ſeu ſqualor, qui capite, vultu, veſtitu & lugentium habitu conſpicitur. Virg. *Fœda ſitu macies*: aliâs proprié lanugo eſt, ex rebus putridis in locis ſole carentibus enata. *C.*

Caligat

Caligat acies luminum.
11 Vicini, amici, & sanguinis communio
Quos propior admôrat mihi,
Procul abstitere, fœditatem vulnerum
Vix sustinentes cernere.
12 At promta semper in meum exitium manus;
Molita vim nefariam,
Dolosa tendit continenter retia,
Fraudesque versat impias.
13 14 Ceu mutus ore, surdus aure, ego interim
Obtorpui silentio,
Elinguis instar & stupentis, crimina
Qui nesciat refellere.
15 In te reposita est spes mea; ô rerum potens
Rector benignus annue.
16 Ne risus hosti sim superbo, qui meis
Insultat insolens malis;
Qui, si vacillent lubrico lapsu pedes,
Læto triumphat gaudio.
17 Ad perferenda sum paratus verbera;
Vibice semper area
Cruenta turget exarati corporis
Sulcis flagrorum grandibus.

13, 14. *Ceu mutus ore*] Ego interea stupefactus fui, & me continui, ceu loquendi facultate privatus, quasique sensu audiendi carens *nihil istorum audirem*, velut mutus, & attonitus, qui criminationes objectas refutare nesciret. *J.*

17. *Ad perferenda sum* &c.] Non recuso plagas perferre, *ecce iam* cutis corporis plagis concisi sanguine perfusa, verberum vestigiis, & magnis flagellorum cicatricibus intumescit. *J.*

17. *Vibice*] Vibex, vibicis penultimâ longâ, vestigium verberis aut plagæ est, in carne remanens, *C.* 17. *Area cruenti corporis exarati*] Metaphora poetica audacior, quam tamen epitheta mitigant, sicuti enim subjectum vomeris est area aliqua; ita subjectum flagelli est corpus hominis, & sicuti per arationem fiunt sulci, ita post flagra remanent vibices. *C.* 17. *Sulcis flagrorum*] Poetice pro vibicibus. *C.*

18 Merui ſceleſtus, fateor, heu merui; nocens
Do jure pœnas debitas;
19 Sed invaleſcit hoſtis atrox interim,
Vireſque ſumit factio.
Vivunt vigentquè, & immerentem injuriâ
Me proſequuntur; pro bono
20 Malum rependunt: jugiter calumnias,
Quia recta ſector, ingerunt
21 Tu ne recede longiùs, neu deſeras
Periculis in ultimis.
22 Accurre, dextram da ſalutarem, meæ
Salutis auctor unice.

19. *Vivunt*] Vivere hic eſt non tantum vita frui, ſed etiam ſuaviter & genialiter vivere & voluptati indulgere. Catul. *Vivamus meâ Lesbia.* Cic. *Sed quando vivemus* ? Quaſi in laboribus & moleſtiis quotidianis, ὁ βίος homini ἀβίωτος C.

PSAL. XXXIX. CARM. GEN. iii.

Fatetur David ſe cum patienter vitam tranſigere cogitaret, repente oppreſſum, ab inſtituto aberraſſe, & obmurmuraſſe Deo, itaque deprecatur peccata & ſupplicia ſua, & miſericordiam in præſenti calamitate ſibi exhiberi poſtulat.

1 QUum ſævus hoſtis me meo lætus malo
Laceſſeret conviciis.
Mecum ipſe verbis abſtinere ab aſperis
Et jurgiis decreveram.
2 Linguæ obſeravi clauſtra freno, pertinax
Obmutui ſilentio.
Ac temere ne quid os mali profunderet,
Verbis bonis clauſi exitum.
3 At ignis inſtar, vetitus egredi dolor,
Exarſit intus acriùs.
Tandem obſtinatæ frena pertinaciæ

Perfregit

Perfregit ira, ac talibus
4 Dominum rogavi: Mihi meæ vitæ modum
Qui sit futurus indica;
Quando evolabo liber hoc molestiæ
Fastidioso è carcere.
5 Tu clausa nullo sæcla degis termino,
In te beatus ac potens;
At nos quod ævi vivimus penè est nihil;
Ac penè brevius quam nihil;
6 Umbræ fugacis instar, atque imaginis
Quam reddit æquor vitreum:
Idque ipsum inani vanitate atque anxiis
Ægrescit in laboribus.
Animum libido torquet, inflat gaudium,
Spes tollit, ac timor premit.
Tumultuamur temere: congerimus bona
Incognitis hæredibus.
7 Quò me ergo vertam? quis laboranti feret
Opem? quis eximet malis?
8 Spes omnis in te: miseriæ fontem meæ
Peccata tolle noxia.
Neve esse stultis me sinas & improbis
Despectui & ludibrio.
Hostis protervi lingua me quum turpibus
Proscinderet conviciis;
9 Obmutui, iræ vindices pœnas tuæ
Has esse gnarus scilicet.
10 Rector parensque gentis humanæ, tua

8. *Peccata fontem meæ miseriæ*] Elegans Metaphora. Peccata enim verè sunt initium & causa & quasi scaturigo omnium nostrarum miseriarum. Sicuti alius quispiam stomachum quoque corporis morborum fontem esse dixit. *C.*

10. *Rector parensque*, &c.] Flagella tua, hominum gubernator & pater, brevi à me amoveto: namque me & vires deficiunt, vivusque ad verbera nova patienda non sufficio. *J.*

Pauliſper aufer verbera.
Vireſque linquunt, vita nec ſemper novis
Plagis ferendis ſufficit.
11 Te perſequente ſcelera pœnis, illicò
Vigor decorque defluit,
Tineis pereſæ more veſtis. O homo
Caduca res & futilis !
12 Parens benigne precibus aurem da meis :
Neu verba ſperne ſupplicis :
Neu lacrymanti averte vultus hoſpiti :
Namque hoſpes hanc terram colo :
Nec ego, parentes nec mei certum locum
Habemus hic : ſed in diem
Solliciti & horas, turbidas tranſegimus
Vitæ brevis moleſtias.
13 Igitur ſeveram paululum abſtine manum,
Feſſum ut reſumam ſpiritum :
Mortis priuſquam, reditus unde non patet,
Tranſmiſerit me janua.

12. *Sed in diem*, &c.] Sed ſingulis diebus & horis curis obnoxii, moleſtum vitæ exiguæ tempus viximus. *J.*

13. *Igitur ſeveram*, &c.] Ergo ad breve temporis ſpacium à me pœnas graves auferto, ut à laboribus pauliſper conquieſcam antequam porta mortis (à qua nemo reverti poteſt) tranſire me permiſerit. *J.*

PSAL. XL. CARM. GEN. XVI.

David ab anteacta experientia privata & publica, a gratuito fœdere Dei, ab obſequio ſuo ſeipſum in fide confirmans, gratiam & liberationem a Deo petit, improborum ruinam, & bonorum conſolationem ad gloriam Dei.

QUum circumfremerent me timor & minæ,
Intentanſque avidam mors fera dexteram,

Spes

Spes cœleſtis opis, ſera licet, tamen
Lenibat trepidam ſollicitudinem.
2 Advertit Dominus, meque voragine
Cœnoſi implicitum gurgitis extulit :
Ac ſaxi ſolidis impoſito jugis
Monſtravit facilem quà graderer viam.
3 Afflavitque novo pectora ſpiritu,
Suffecitque ſuæ materiam novam
Laudis, quam canerem dulce loquacibus
Nervis, ac numeris lenè ſonantibus.
Hæc cernant rapidæ qui violentiæ
Fati vel dubiis caſibus imputant
Eventa ; ac trepidi ſe Domini in fidem
Dent, qui ſtellifero regnat in æthere.
4 Felix qui ſtabili ſpe Dominum ac fide
Spectat, quem tumidæ pompa ſuperbiæ
Non ad ſe illecebris ducit inanibus,
Fallacique boni ludit imagine.
5 In nos, ſancte parens, quot vigilantiæ
Et quàm mira tuæ pignora ſuppetunt,
Quæ nec mens acie cernere languidâ
Poſſit, nec numero lingua retexere !
6 Aurem mî tacitè vellis, & admones
Quòd labem ſceleris nec pretium levet,

1. *Lenibat*] Pro leniebat. Terent. Phorm. *Scibam* pro ſciebam. *Inſanibat*, pro inſaniebat. *C.*

2. *Voragine*] Vorago a vorando, eſt hiatus ſeu barathrum præceps & omnia abſorbens. *C.*

3. *Dulce loquacibus*] *To dulce* more Græco. Ita Horatius. *Dulce ridentem Lalagen amabo, dulce loquentem. C.*

6. *Aurem vellis*] Olim gentili quâdam ſuperſtitione ſingulæ corporis humani partes tutelæ Dei, ſeu potius Deaſtri alicujus peculiaris conſecratæ credebantur. Ita Caput ſacrum erat Jovi, Neptuno Pectus, cinctura Marti, frons Genio, ſupercilia Junoni, oculi Minervæ, aures Memoriæ, dextra Fidei, genua Miſericordiæ, pedes Mercurio, &c. Cùm vero aures inſtrumenta ſint au-

Nec

ditus & ipſum audire ſignum ſit obedientiæ, qui aliquem monere, eumque obedientiam præſtare volebant, aurem ipſi vellebant, quaſi aures eum expeditas habere, & attendere juberent. Eademque ex cauſa morem caput aperiendo originem habere credibile eſt. Sicut enim, qui aures involvit & obtegit, eo geſtu indicat, ſe nolle audire: ita qui auribus velum demit, eo ipſo innuit, ſe præſto & ad audiendum obſequendumque promptum eſſe. Virg. Ecl. 6. *Cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem vellit & admonuit.* Immo' Eſaias quoque cap. 50, *Dominus*, inquit, *aurem mihi vellicavit diluculo. C.*

Nec ſanguis pecudis nil meritæ eluat,
Nec conſumta focis expiet hoſtia.
7 Tum dixi, Venio: quod libet impera:
Adſum, ſancte parens, juſſa capeſſere
Promtus: ceu tabulis ſcripta fidelibus
Edunt perpetui fata voluminis.
8 Huc mens, huc ſtudium tendit, uti tuis
Conformem monitis quæ gero, quæ loquor,
Quæ mecum tacitus cogito: nam tua
Inciſa eſt animo lex penitus meo.
9 Famam juſtitiæ per populos tuæ
Latè præco fero: nec labiis meis
Nec linguæ requies, omnibus ut tua
Terris (ipſe vides) nota ſit æquitas.
10 Nec juſtum tacui te mala plectere,
Promiſſique tenacem, & miſeris opis
Largum: me bonitas indice gentibus
Cunctis facta palam eſt, & tua veritas.
11 Defendant igitur me bonitas tua,
Promiſſique fides fallere neſcia:
Obſeſſumque malis innumeris tuâ
Me, rerum genitor, protege dextera.
12 Me pœnæ, capitis quæ ſuperent pilos,
Omni ex parte premunt, quas neque luminis
In promtu eſt acie nôſſe: animus ſtupet,

Curarum

Curarum innumeris obrutus æstibus.
13 At tu mundi opifex sancte, salutifer
Adsis; auxilium fer citò, & ultimis
Oppressum penitus subtrahe me malis,
Ut pravi pudeat consilii improbos.
14 Turpem ignominiæ tristitiam ferant,
Tendunt exitio qui laqueos meo:
Infamem referant consilii exitum,
Nostris qui capiunt lætitiam è malis.
15 Hunc fructum sceleris percipiant sui,
In fraudem ut recidant quam mihi struxerant.
Frustratus doleatque & rubeat, meas
Qui ridet lacrymas, & fruitur malis.
16 Qui credunt fidei se penitus tuæ,
Illos auxilii spes recreet tui:
Ac semper Domini nomen amabile
Certent tergeminis tollere honoribus.
17 Exspes, pauper, inops sim licet, at mihi
Custos rerum opifex pervigil excubat.
Vitæ ô præsidium & certa salus meæ,
Adsis, neu trepidâ me crucia morâ.

16. *Tergeminis honoribus*] Versus Horatii Ode 1. Lib 1. intelligit autem plausus tergeminatos. Quod Romæ in theatris fieri solitum, patet ex illo Virg. Georg.

Hunc plausus hiantem
Per cuneos (geminatur enim) plebisque patrumque
Corripuit, &c. C.

PSAL. XLI. CARM. GEN. iii.

David ægritudine animi potius quam corporis affectus, eos beatos prædicat, qui misericordiam de afflictis capiunt. se in afflictione queritur a multis inique tractatum, liberationem a Deo petit, pro defungenda administratione sua, confirmanda fide. & celebrando Deo.

BEatus ille qui misertus pauperis,
Fert rebus in duris opem;

Nec

Nec arroganti despicit fastidio
Prostratum & oppressum malis.
Quem rere fractum, & penitus abjectum, Deus
Attollet, & solabitur.
2 Curâ fideli Dominus illum muniet,
Et è periclis eruet :
Interque vivos sospiti dabit frui
Vitæ beatæ commodis.
3 Artus cubili quum dolor prostraverit,
Opem feretque, & lectulum
Versabit : omnem prorsus ægritudinem
In dulce vertet gaudium.
4 Quum me doloris vis acerbi affligeret,
Opem popoſci te, Deus.
Animæ medere saucia (dixi) sui
Sceleris pudendo vulnere.
5 Dira imprecatur hostis, ac me devovet,
Lætus meis incommodis.
Quando interibit, (inquit) & cum corpore
Nox unà nomen obruet ?
6 Si forte quis me visit horum, corporis
Animique morbis anxium,
Vultu dolorem fingit, ac suspiria
Læto trahit de pectore :
Foras profectus conditum in præcordiis
Repente virus evomit.
7 In me susurrat clanculum atque obmurmurat
Scelesta conspiratio.
Clam machinantur sæva, in exitium meum
Consilia cuncta conferunt :

3. *Lectulum versabit*] Versare est crebrò vertere & evolvere. Horatius,

——— *Vos exemplaria Græca*
Nocturna versate manu versate diurna. C.

8 Secumque

8 Secumque jactant; Missa certè cœlitus
Nunc dira vis mali hunc ligat :
Prostratus hæret : lectulo affixus jacet;
Noctem trahens noviſſimam.
9 Quin & sodalis, & mihi mensâ & domo
Conjunctus, & cui maximè
Fidebam, ad hostes conferens seſe meos,
In me ferox recalcitrat.
10 At tu salutis auctor & cūstos meæ,
Benignus in me respice :
Manum jacenti da salutarem, hostibus
Parem ut rependam gratiam.
11 Tui favoris pignus id certiſſimum
Erit mihi, & constantiæ
In me tuendo, quod malis lætus meis
Hostis ferox non gestiat.
12 Vires recepit corpus, innocentiam
Servavit animus, dexteram
Te porrigente, qui receperas tuam
Semper tuendum me in fidem.
13 Agnoscat orbis, unicum & colat Deum,
Quem gens honorat Isaci :
Unumque laudet, temporum donec vices
Luces & umbræ divident.

9. *Recalcitrat*] Metaph à bubus contra stimulum calcitrantibus, aut à pullis equarum lacte saturatis. Horatius de Cæs. Aug. *Cui male si palpere recalcitrat, undique tutus.* C.

12. *Vires recepit corpus*, &c.] Corpus robur pristinum recepit, animus quoque puritatem à scelere custodivit, te me juvante, qui perpetuam mei curam gesseras, meique tutelam à te susceptam, semper administrabas. J.

PSALMORUM

Liber Secundus.

PSAL. XLII. CARM GEN. xiii.

David exulans a populo Dei, studium suum observandi cultus Dei in Ecclesia explicat, seipsum spe consolans, de perturbationibus animi, de gravibus miseriis suis, & adversariorum blasphemiis conqueritur, animumque suum ad spem & fidem in Deum excitat.

1 NOn cervus fluvios sic avet algidos,
(Cervus turba canum quem premit) ut tui
Cor desiderio carpitur anxio,
Rerum conditor optime.
2 Huc me raptat amor dulcis, & impotens
Ardor ferre moras. O niveum diem
Qui templo reducem me statuet tuo?
O lucis jubar aureum!
3 Jejunus lacrymis pro dape se dolor
Pascit, turba meis obvia dum malis
Illudens rogat, Heus, iste tuus Deus
Cur nunc deserit exulem?
4 At rursus bonitas quum subiit tua,
Et menti auxilii certa fides tui

2. *Reducem*] Redux is dicitur, qui ex peregrinatione, exsilio vel captivitate in patriam revertitur. Terent. Heaut. *Tu nunc sola reducem me in patriam facis. C.*

3. *Jejunus lachrymis*, &c.] Jejunus & dolens, cibi loco, fletu me assiduè nutrio, quando multitudo mihi occurrens, & mala, quæ perpetior, ridens, me insolenter interrogat; Heus, *nobis ille ignotus* Deus, quem tu prædicas, cur te modò è patria exterminatum relinquit? *J.* 4. *At rursus, &c.*] At contra, cum misericordia tua mihi in mentem venit, firmæque opis tuæ spes animo solicito quasi lumen prætulit, *&c. J.*

Illuxit

Illuxit trepidæ, temporis illius
Me consolor imagine :
Festis quum populus me reducem choris,
Faustisque excipiet vocibus, & Dei,
Pompa cum celebri, me comitabitur
Augusta ad penetralia.

5 Cur me sollicitis teque doloribus
Mens ægra exanimas? pone metum, ac Deo
Te da: quo patriæ vindice redditus,
Grates sospes adhuc agam.

6 Hæc mentem recreat spes, licet aviis
Jordanis lateam saltibus, Hermonis
Exul dura licet saxa perambulem,
Solis hospita belluis.

7 Quamvis agminibus me mala densiùs
Omni ex parte premant, quàm super horridos
Montes grando sonat, quàm mare verberat
Raucis littora fluctibus :

8 Tu me si placido lumine videris,
Cedent tristitiæ nubila : tetricas
Mœroris tenebras discutiet mihi
Lucis dulce jubar tuæ.

9 Laudes interea non mihi nox tuas,
Non curæ impedient : O columen meum,
(Dicam) & certa salus, ludibrium feris
Cur me deseris hostibus ?

10 Dirumpor, tacitis æstuat ignibus

6. *Jordanis*] Fluvius Palestinæ, baptismo Christi & aliis mirandis operibus nobilissimus, Nomen habens à duobus fontibus Ior & Dan, è quibus ad radices Libani erumpentibus, postea coeuntibus, ipse Jordan profluit : Sicuti ex Alpibus nostris Rhenus. *C.*

8. *Tu me si placido*] Sic Horat. lib. 4. Ode *Quem tu Melpomene semel nascentem placido lumine videris. C.*

Pectus, turba meis impia dum malis
Insultans rogat, Heus, iste tuus Deus
Cur nunc deserit exulem?
11 Cur me sollicitis teque doloribus
Mens ægra exanimas? pone metum, ac Deo
Te da: quo patriæ vindice redditus,
Grates lætus adhuc agam.

PSAL. XLIII. CARM. GEN. XI.

David adversariorum vi & fraude pressus, a Deo liberationem petit, ex fœdere ad glorificandum eum, & in spe confirmat animum suum.

VIndex esto mihi Deus,
Et patrocinio protege me tuo;
Oppressum scelere impio:
Et fraudum laqueos frange nefarios.
2 Vitæ ô præsidium meæ,
Cur me præsidio destituis tuo?
Cur luctu vagor obsitus,
Dum sævæ furias vito tyrannidis?
3 Profer lumen opis tuæ:
Montem pande viam quæ ferat ad tuum;
Montem, quam proprie domum
Majestate tui numinis incolis.
4 Atque aram adveniam ad tuam,
Ac te, lætitiæ materiam meæ:
Et gratâ citharâ tibi
Grates lætus agam, conditor optime.
5 Cur mœres anime anxie,

3. *Profer lumen*, &c.] Lætam adjumenti tui consolationem ostende, viamque monstra, quæ me ad templum tuum in monte Sione situm deducat, monte, inquam, domo tua, quam tibi soli dicatam cum indicio amplitudinis divinitatis tuæ habitas; J.

Ac

Ac me sollicito pectore maceras?
Omnem pone metum, ac Deo
Curam crede tui, quem super æthera
Cantu sospes adhuc feram,
Quum salvus patriæ reddar amabili.

PSAL. XLIV. CARM. GEN. iii.

Commemoratis Dei beneficiis erga patres, conqueritur Ecclesia Deum sibi non adesse, ut adfuerat olim: integritate animi & vitæ suæ freta probat se calamitates perpeti pro nomine Dei, opem ejus implorans pro salute sua.

1 VEtusta ad aures fama nostras attulit,
Serisque patres posteris
Stupenda facta tradidere à te Deus
Patrata priscis sæculis:
2 Eliminatis quum prophanis gentibus,
Et incolis prioribus,
Horum labore fructibúsque perfrui
Nostris dedisti patribus.
3 Certè nec armis lucidis, nec viribus
Debemus has victorias:
Sed nos favoris aura mollis & tua
Protexit indulgentia.
4 Ergo, salutis auctor unice ô Deus,
Ades piis salutifer.
5 Te dante vires, hostium ferociam
Tam facile profligabimus,
Taurus minaci quàm jacit cornu pilas,

5. *Te dante vires*, &c.] Tu si robur dederis, tam levi momento inimicos feros & superbos prosternemus, quàm facilè taurus annos purpureos instar pilæ convolutos, cornu minabundo, iræ prius indice, aut aridi stramenti fasciculos, versat: reges etiam astuosos in terram dejectos & pulverulentos pedibus conteremus. *J.*

Stipulæve

Stipulæve fasces aridæ.
Superba regum colla crasso in pulvere
Prostrata conculcabimus.
6 Non arcus istam lethifer fiduciam,
Non mucro sævus ingerit:
7 Tu nos ab hoste subtrahes, sternes solo
Infensa agmina.
8 Non ergo semper jure te cantabimus
Nostræ salutis vindicem?
Ac donec orbis astra volvet ignea,
Te prosequemur laudibus?
9 At nunc relictos objicis ferocium
Injuriæ nos hostium,
Nec prodis ante nostra ductor agmina
Qualis solebas antea.
10 Hosti imminenti terga cogis vertere,
Prædæque das prementibus.
11 Pecus ut macello destinata exponimur
Cædentium libidini.
Omnesque terras barbararum gentium
Errore complemus vago.
12 Vænum dedisti nos palàm, nec auctio
Te ditiorem reddidit.
13 Vicina nostris oppida insultant malis,
14 Cladesque rident, fabula
Sumus prophanis nationibus, caput

12. *Vænum dedisti*] Id est, vænum exposuisti tanquam vendendos. Ita dicimus *pessum dare*, quasi pedibus subjicere: Vide P. 9. C. 12. *Nec auctio te ditiorem reddidit*] q. d. adeò viles sumus, ut vænum expositi emptorem non inveniremus. Est enim *Auctio* venditio publica, quæ sub hasta ad vocem præconis mercis figillatim proclamantis fiebat, in quâ is qui pretium rei vendendæ maxime auxisset, hoc est qui præ aliis maximè carè eam emere voluisset, merces auferebat. Hinc *auctionari*, *auctionem facere*, *hastæ subjicere*, *in propatulo vendere*, & similia idem significant. C.

Motant

Motant, labella exporrigunt:
5 Oculis oberrat usque contumelia,
Pudorque vultus inficit:
6 Dum voce acerba injurias exasperat,
Minásque torvas adjicit
7 Hostis protervus. Obruti tot cladibus,
Tot undequaque instantibus:
Tamen nec unquam est animus oblitus tui,
Tecúmque pacti fœderis.
8 Sese nec ullis territus periculis
Avertit aut flexit viâ
9 Rectâ pes: Etsi penitus abjecti interim
Abs te: Licet draconibus
Immitioris gentis addicti jugo,
Feramus umbram ergastuli:
Et servitutem lugeamus, & necem
Vitæ precemur tædio.
20 Iniqua meritis si tuis oblivia
Offuderint se mentibus
Nostris, manusve supplices protendimus
Diis impiarum gentium,
21 Id te lateret, abditas qui pectoris
Prorsus latebras inspicis?

19. *Recta pes*: &c.] Quamvis intereà omninò abs te contemptos sumus, deditique libidini gentis serpentibus crudelioris, tenebras carceris toleremus, servilemque conditionem doleamus, vitæque fastidio mortem oremus. *J.*

19. *Umbram ergastuli*] Ergastulum propriè locus erat, ubi *ergastuli*, id est, servi concluſi in vinculis & compedibus, opus fabricabant, sicuti jam ii faciunt, qui ad triremes sunt condemnati. Inde vox ea etiam pro carcere & custodia usurpatur, cujus squalor & tenebræ, nomine umbræ, hoc loco indicantur, Hinc Columellæ *ergastularius* est qui præest ergastulis. *C.*

20. *Iniqua meritis*, &c.] Si ulla oblivio beneficia tua malè expendens, mentes nostras ceperit, *&c. J.*

22 Te propter, odio cæteris populis sumus,
Et instar ovium cædimur.
In te favoris pendimus pœnas: tui
Amoris odia nos premunt.
23 Exsurge, similem somnolentiæ moram
Salutis auctor corripe.
24 Cur ora condis, immemórque negligis
Tuos malis in ultimis?
25 Afflictus animus, & malis præsentibus
Lassus, futuris anxius,
Succumbit oneri: strata tabescunt humi
Defecta membra viribus.
26 Exsurge genitor, & vigore corporis
Animique cassos subleva:
Clemens bonúsque nos ab hostis impii
Immanitate libera.

22. *In te favoris*, &c.] Amoris unius in te causâ punimur, & quia te amore amplectimur, malevolentia hostium nos infestat. *J.*

PSAL. XLV. Carm. Gen. i.

Laudatur rex Salomon a dignitate formæ, gratia eloquentiæ, fortitudine, potentia, splendore, & magnificentia, tum in se, tum in conjuge, Christum sponsum & Ecclesiam adumbrantibus.

COr micat, exsultant trepidis præcordia fibris,
Eructantque novum gravido de pectore carmen:
Certat lingua animum fando, manus æmula linguam
Scribendo exæquare, meo nova carmina Regi.

1. *Cor micat*] Micare est subitò & quasi per brevia intervalla resplendere aut exsilire, aut subitò aliquid extendere. Hinc est *digitis micare*, lusionis genus, quo digitis utrinque extentis, alter alterius numerum divinatione assequi studet. Virg. de equo generoso: *Micat auribus, & tremit artus.* Ovid. 3. Fast.

Terreor admonitis, corque timore micat. C.

2 Dum cano: Regi, hominum cui nemo e femine cretus
Audeat eximiæ contendere munere formæ :
Quem decorat lepor, & roſeis affuſa labellis
Gratia : cui rerum cœli indulgentia ſpondet
Hunc fore perpetuum longæva in ſæcla tenorem
3 Ergo, armis invicte heros, age, fortibus apta
Enſem humeris : enſem, per quem te gloria cœlo
Æquat ; & adverſum fidens fer pectus in hoſtem.
4 Frena tibi currûs verum moderetur & æquum,
Et quæ præcipitem clementia temperat iram.
His ducibus tibi ſurget honos, tua dextera factis
Clara per ignotas fundet miracula terras :
5 Cordaque vulnificis figens inimica ſagittis,
Sponte tibi coges validas procumbere gentes.
6 Nec maris aut terræ ſpatium, nec terminus ævi
Finiet imperium, ſceptri moderamine juſti
7 Quod regis, & leges mollis clementer acerbas.
Te ſuper æquævos omnes regnator olympi
Diligit, & læto vultum exhilaravit olivo :
8 Unde tui mulcent populi nova gaudia mentes,
Pallia quum loculis tibi depromuntur eburnis,
Et myrrhæ paſſim lacrymæ, ſtactæque ſuavis

4. *Frena tibi currus*, &c.] Veritas & juſtitia cum lenitate iracundiam vehementem moderante conjuncta, te omni ex parte gubernent, horum enim ductu & authoritate laus bonorum omnium tibi accreſcet, tuque ipſe rebus geſtis inſignis mira auditu per regiones longinquas effundes. *J.*

7. *Leges mollis*] a mollio mollire. *C.*

8. *Pallia quum loculis*, &c.] cùm veſtes tibi de arcis eburneis exiuntur, cumque myrrha gummi ex arbore ſudans, dulciſque ſtactæ ſpiritus, & jucundi herbæ Caſiæ odores tibi ſparguntur. *J.*

8. *Loculis eburnis*] Pro ciſtis eburneis. *C.* 8 *Myrrhæ lacrymæ*] Myrrha propriè nomen arbuſculæ Arabicæ eſt è qua amarus liquor myrrhæ, inſtar lacrymæ diſtillat, ad prohibendas putrefactiones olim tantopere expetitus, *C.* 8. *Stactæque*] στακτη ut volunt, eſt ros, ſeu ſuccus, ſive oleum, e cinnamomo vel myrrha inciſa ſudans. *C.*

Halitus, & molles casiæ funduntur odores.
9 Ancillæ apparent genus alto è sanguine Regum
Inter honoratas promtæ ad tua jussa ministras.
At Regina thori consors tibi dextera adhæret,
Auro picta sinus, auro radiata capillos,
Misit ab Eois Ophyre quod flava caminis.
10 Tuque adeo Regina audi, & rem pectore conde:
Nec mea dicta nega placidas demittere in aures:
Jam nunc & patriam & patrem oblivisce, jam nun
Ex animo caros penitus depone propinquos:
Unum oculis specta, unum animo complectere Re
11 Regem oculis animoque, tuo qui pendet ab ore (gen
Unius & pulchris defixus vultibus hæret.
Hunc dominum agnosce, & supplex venerare: nec ill
12 Officio studioque tibi concedet: & illa
Undarum regina Tyrus te murice & auro
Accumulans colet: & vicina per oppida latè

8. *Casiæ odore*] Quæ aliis est canella. *C.*

9. *Ancillæ apparent*, &c.] Ministræ tuæ soboles ex sublimi regum stirpe prognatæ præstò sunt, inter famulas nobiles mandatis tuis accipiendis paratæ: at regina uxor à dextra honoratiore parte tibi assidet, vestibus acu pictis & filis aureis variatis ornata, equi coma decora velut radios aureos fundens, aurum illud quidem obrizum est, quod Ophyres insulæ eo abundantis coloni â fornacibus orientalibus ad te mittendum curaverunt. *J.*

9. *Ophyre*] Insula navigationibus & auro Salomonis celebrata. Sic dicta, ut volunt ab Ophir nepote Heberi, cujus mentio fit *Gen.* 10. Hanc Josephus in India ponit, & suâ ætate terram aurea am vocatam confirmat. Ab hac dictum volunt aurum obrisum, quasi dicat ophyrisum. *C.*

12. *Undarum Regina Tyrus*] Tyrus primò colonia Sidonis, postea Metropolis Phœniciæ, talis fere olim situ, opibus & potentia in mari Syriaco qualis nostro tempore est urbs Veneta in æstuarii sinus Adriatici. Quàm autem splendidæ & opulentæ fuerint hæ urbes patet ex 27. & al. cap. Ezechielis. *C.* 12. *Murice*] Murex nomen piscis marini, ex genere concharum, ex quo color purpureus conficiebatur. Unde fere *murex* pro ipsa purpura accipitur. Psal. 103. *Floris Tyrio comantis Murice. C.*

Procumbent

Procumbent tibi ſuppliciter gaziſque potentes,
Aut opibus clari: meritumque feretis honorem
3 Hunc populi. Pharii proles generoſa tyranni
Tota decens, tota eſt gemmiſque inſignis & auro:
Et facies cultum illuſtrat, facieque decora
4 Pulchrior eſt animus. Tibi, Rex, en ducitur uxor,
Dives opum, dives pictäi veſtis & auri,
5 Virginibus comitata ſuis, de ſtirpe propinqua;
Virginibus, quas pompa frequens clamore ſecundo
Inſequitur, plauſuque fremens lætæque choreæ
Cantibus auguſtam lætas deducet ad aulam.
6 Neu deſiderio nimium tangare tuorum,
Virgo, tibi dulcem patriſque & matris amorem
Leniet adnaſcens ſobolis generoſa propago:
Quos regere imperio terras, totumque per orbem

12. *Gaziſque potentes*] Gaza vocabulum origine Perſicum & Germanico *ſchatz* cognatum. Sicut inter ipſas harum duarum gentium linguas magnam cognationem eſſe perhibent. De voce Gaza ſic ſcribit Pomponius Mela. lib. 1. in deſcriptione Syriæ. *Cæterum in Paleſtina eſt ingens & munita admodum civitas Gaza (ſic Perſæ avarium vocant) & inde nomen eſt, quod cum AEgyptum Cambyſes armis peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Unde ad hæc theſauros magnos & regios gazas dicimus.* Q. Curtius lib. 3. *Ante ſolis ortum pecuniam regiam, quam Gazam Perſæ vocant, cum pretioſiſſimis rerum efferi jubet.* Extat vox eadem in ſacris literis, Eſth. c. 3. 9. *In Gazam regis*, id eſt, in fiſcum ſive ærarium. *C.*

14. *Pictäi*] Dialyſis dipthongi, pro pictæ. Ut Virgil. *Pictäi veſtis & Auri. Aulai in medio*, &c. Et eſt hoc crebrioribus apud Lucretium, apud Virgilium non item. Lucretius. *Terrai frugiferai*, pro terræ frugiferæ, ob quod, à Chreſtillo quodam, antiquitatis admiratore præpoſtero, recitatum, ridet alicubi Martialis. *C.*

13. *Pharii proles generoſa*, &c.] Nobilis regis Ægypti filia tota pillis pretioſis decora, & ſpectabilis eſt, formaque mundum muliebrem gratiorem facit; mens quoque pulchra ejus ipſius facie ormoſior eſt. *J.*

Adſpicies populos ſceptris frenare ſuperbos.
17 Nec tu carminibus, Rex magne, tacebere noſtris;
Quàque patet tellus liquido circumſona ponto,
Poſteritas te ſera canet; dumque aurea volvet
Aſtra polus, memori ſemper celebrabere fama.

17. *Dumque aurea*, &c.] Dum cœlum ſtellas inſtar auri ſplendentes circumaget. *F.*

PSAL. XLVI. CARM. GEN. VI.

Pſaltes Dei beneficium erga pios, piorumque in rebus adverſis fidem in Deum prædicat ex præſentia & operibus Dei: genteſque provocans ad cognoſcendum ex operibus Deum, fiduciæ ſuæ predicatione concludit Pſalmum.

QUum muniat nos præſidio ſuo,
Virtute firmet, cum gravis intonat
Procella, fortunæ periclis
Eripiat dominator orbis,
2 Nullam expavemus vim: quatiat licet
Orbem tumultus, terraque ſedibus
Convulſa, montium ruinis
Arctet aquas pelagi frementis:
3 Inſana quamvis æquora ſæviant,
Et vorticoſo gurgite torqueant
Spumamque limumque, & procellis
Terrificis ſcopulos flagellent.
4 Nam civitatem, cui Deus unicè
Indulget, aris & propriam ſuis
Dicavit, algenti pererrans
Lympha fugax hilarat liquore.
5 Occulta ne vis aut timor hoſticus
Urbis quietem ſollicitet, Deus,
Gentis ſuæ intentus ſaluti,
Prævenit auxiliis pericla.

Gentes

6 Gentes tumultus concitet impias,
Et regna belli concutiat furor,
Flammis fremat cœlum coruscis,
Terrificet labefacta tellus :
7 Hac & duelli, pacis & arbiter
Stat, præliorum qui regit exitus,
Munimen, & nostræ salutis
Præsidium, Deus Abrahami.
8 Venite, adeste, & cernite non priùs
Audita, mira, incognita, quæ Deus
9 Patravit in terris ab ortu
Solis ad Hesperium cubile,
Funesta belli incendia sustulit :

6. *Labefacta tellus*] *Labefacere* est quasi labare facere, enervare, frangere, debilitare. Lucretius dixit *Membra voluptatis vi labefacta* & Cæsar lib. 2. Cap 22. *Dejecta turri, labefacta parte muri.*

7. *Duelli*] *Duellum* Hodie nonnisi duorum concertatio seu dimicatio, id est, pugna unius cum uno, vulgò, non sine barbarismo, appellatur, cum reverà nihil aliud, quàm bellum in genere significat. Nam sicut antiquissimi non *bonus*, sed *duonus*, ita non *bellum* sed *duellum* dicebant. Cicero in Oratore ad Brutum cap. XLV. complura in Latinâ Linguâ suavitatis & aurium causâ immutata à ratione veteri tradit : *Quid vero*, inquit *licentius, quam quod hominum etiam nomina contrahant ; quo essent aptiora ? Nam ut* duellum bellum ; & duis bis ; *sic* Duellium *eum, qui Pœnos classe devicit* Bellium *nominarunt, cum superiores semper appellati essent* DVELLII. Vide & Quintilianum lib. 1. cap, IV. Itemque Scalig. lib. III. Poët. cap. LXXXIX. & Barth. ad Briton. Aremor. pag. 674, Plaut. Epid. act. III. sc. IV. 5. 14. *Apud reges armis, arte duellica divitias magnas indeptus.* Horat. lib. I. Epist. II.

Græcia Barbariæ lento commissa duello.

Loquitur de Trojano bello, quo Græcia Phrygiaque, quam *Barbariam* vocat, cujusque pars Trojanum regnum fuit, commissa fuit. Idem ad Augustum lib. II. 254.

Terrarumque situs, & flumina dicere, & arces
Montibus impositas, & barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem.

Fregit

Fregit cruentæ ſpicula lanceæ :
Contrivit arcus, & volucres
In cinerem minuit quadrigas.
10 Sedate motus mentis, ait Deus,
Meaſque vires noſcite, quem colet
Quocunque ſub cœlo repoſtas
Gens hominum colit orbis oras.
11 Hac & duelli, pacis & arbiter
Stat, præliorum qui regit exitus,
Munimen, & noſtræ ſalutis
Præſidium, Deus Abrahami.

10. *Repoſtas*] Syncope, pro repoſitas. Virg. *Manet alta mente repoſtum. Placida compoſtus pace quieſcit* pro compoſitus. *C.*

PSAL. XLVII. CARM. GEN. X.

Judæi hortantur gentes ad gratulandum Chriſto, & prædicandum eum a communi ipſarum vocatione ad Evangelium, & a potentiſſima regni Chriſti adminiſtratione & gloria.

TElluris omnes incolæ
Deo canoros edite
Plauſus, canoris pangite
Læti Deum præconiis :
2 Deum verendum & arduum,
Maliſque formidabilem,
Qui regna faſtu turgida
Frenat potenti dexterâ :
3 Qui bellicoſa compulit
Parere nobis oppida :
Noſtrumque gentes inclytas
Armis coegit ſub jugum :
4 Hæreditatem qui ſuam
Nobis colendam credidit ;
Unde Iſaci nepotibus

Æterna

Æterna fulget gloria.
5 En templa ſcandit prævio
Lætum canente claſſico :
En ſcandit auctor omnium
Vulgi ſecundis plauſibus.
6 Cantate læta carmina
Deo, canora carmina
Cantate : Regi pſallite
Jucunda veſtro carmina.
7 Qui ſceptra rerum temperat,
Ac regna terræ dividit :
Docti modorum dulcibus
Hunc ferte in aſtra cantibus :
8 Qui dirigit mortalium
Res, & ſalubri vinculo
Legum coercet, lucido
E ſiderum prætorio.
9 Ad hunc potentes gentium
Se contulere principes :
Utroque colla ſub jugum
Rerum dedere præſides.
Noſtrum Deum diis cæteris
Sublimiorem agnoſcite,

5. *Claſſico*] Claſſicum accipitur pro tuba, aut buccina *Claſſis* eſt multitudo hominum ordine certo adunata ut in exercitu. Ejus tuba vel buccina vocabatur *Claſſicum*, quo ſignum prælii dabatur: id qui inflabat, Varroni eſt Claſſicen. Servius etiam Tullius in quinque claſſes diſtribuit Pop. Rom. pro modo cenſus, ſeu ut quiſque dives eſſet, ut ſic, qui ejuſdem cenſus ſeu τιμηματος eſſent, eadem quoque onera ferrent. Unde quintæ claſſis homines pro infimis & pauperrimis habebantur. *C.*

7. *Docti modorum*] Pro periti modorum. Ita Cic. 1. Offic. *Literarum Græcarum doctus. C.*

8. *Prætorium ſiderum*] Metaphora, quâ cœlum ceu cœli regia aut palatium indicatur. *C.*

Cœlum,

Cœlum, ſolumque, & ſidera
Suo regentem numine.

PSAL. XLVIII. CARM. GEN. iii.

Pſaltes Deum celebrat, gratias agit de ſalute in Judæos, pericula præcedentia explicat, fidem piorum confirmat, Eccleſiam hortatur ad recognoſcendam veritatem promiſſionum Dei.

REctor beate cœlitum, cui nil viget
Simile aut ſecundum, cœlitum
Beate rector, ſancta jure te Sion
In aſtra tollit laudibus:
2 Sion opacam verſa ad Arcton, regia
Formoſa Regis optimi:
Sion voluptas gentium, uberis ſoli
Arvis beatis accubans.
3 Senſere Domini vindicis potentiam
Solymæ ſuperba mœnia:
4 Senſere numen, quum feroces viribus
Coîere Reges, copiis
Caſtriſque junctis, ſervitutem civibus
Tuis minati & vincula.
5 Perſtrinxit oculos intuentium ſtupor,
Et horror artus perculit:
6 Quales tremores querulus excitat dolor
Vexante partu fœminas:
7 Pavorque trepidâ ſparſit attonitos fugâ,

1. *Sion*] Mons urbis Hieroſolymæ arduus & præruptus arce Davidis & ſepultura regum nobilitatus. *C.*

2. *Ad Arcton*] ἄρκτος, urſa eſt. Quia autem in plaga Septentrionali circa polum urſa major & minor conſpiciuntur, à quibus etiam polus & circulus arcticus nomen habent, inde fit ut eo ipſo nomine plaga Borealis à poetis indicetur. Sunt autem qui ſcribunt, non in ſeptentrionali, ſed potiùs in meridionali parte Hieroſolymæ, montem iſtum eique impoſitam arcem ſitam fuiſſe. *C.*

Euri

Euri procella ut æquora
Excita ab imis penitus evertens vadis,
Trepidas carinas dissipat.
8 Hæc facta priscis retulere seculis
Parvis parentes liberis:
Hæc nos in urbe vidimus Dei, ratis
Qui frenat orbem legibus;
Hæc urbe in illa vidimus, cui pervigil
Deus ipse custos excubat.
9 O sancte rerum genitor, in rebus malis
Tuam advocamus dexteram:
Tuas ad aras supplices advolvimur.
10 O rector orbis optime,
Tua laus per oras ultimas mundi, & tuæ
Imago fulget gloriæ
11 Et æquitatis. Te sceleſtos verbere
Plectente justo, gestient
Colles Sionis: nec feret tacitum suum
Judæ propago gaudium.
12 Ite, & Sionem obambulate, mœnia
Spectate, turres arduas
13 Numerate, fossam & aggerem intuemini,
Molesque celsas ædium.
Narrate natis, posterorum ut audiant
Et obstupescant secula:
14 Solumque noscant & colant nostrum Deum,
Ortûsque finisque inscium;

7. *Euri procella*, &c.] Ut tempestas ab euro orientali vento corta, aquas marinas à fundo usque excitans, timidas naves conquassatas dispergit. *J.*

11. *Te sceleſtos*, &c.] Te flagellis malos puniente, Hierosolymitani præ gaudio exilient, nec Judæi in lætitiam soluti eam tacebunt. *J.*

Qui sempiternus sempiternâ nos ope
A fraude vique proteget.

PSAL. XLIX. CARM. GEN. XV.

Psaltes hortatur omnes ad doctrinam audiendam quam propositurus e fiduciam suam in Deum prædicans, & securitatem de resurrectio carnis & vitæ æternæ : vanitatem eorum qui aliis rebus confidun explicat, pioſque non ad illorum sed sui imitationem vocat.

AUdite gentes, ortus & occidens
Advertite aures, & medio dies
Quos torret axe, & qui vitreum solum
Ponti nivali finditis orbitâ.
2 Audite, sive ignotus, & infima
De plebe pauper, sive opibus potens,
Multâque fulges plebe clientium,
Aurique gazis ditibus incubas.
3 Fontes recludam jam sapientiæ :
Plenoque promam pectoris è penu
4 Prudentiam : jam lingua recondita
Oracla gestit carmine pandere.
5 Cur congerendis me cruciem bonis,
Famemque & acrem pauperiem timens,
Ut vita curis anxia tristibus
Me tristiorem trudat ad exitum ?
6 Gemmis & auro & murice divites

1. *Quos dies torret medio axe*] Periphrasis plagæ meridionali in qua, Sole in meridiano existente, dies omnium sunt calidissim C. 1. *Qui finditis solum vitreum ponti orbita nivali*] Circumlocuti plagæ septentrionalis, seu frigidæ, ubi solum vitreum ponti, i est, maris glacies, sæpe ejus crassitiei est, ut plaustra & rotas sib impressas possit sustinere. C.

2. *Gazis incubas*] Quod proprium est avari, possidere scilicet sed tamen non uti ; seu κτησις sine χρησει. Unde de eoden Virg. *Defossoque incubat auro.* C.

Superbiente

Superbientes adipice, qui libi
Gaudent beato plaudere somnio,
Tutosque fluxis credere se bonis.
Germanus auro non redimet suum
De morte fratrem: nec pretio Deum
Donisve flectet fata retexere,
Ut membra liquit frigida spiritus.
9 Sed nec perennes interitûs moras
Dives pacisci, nec potis est putres
Ne solvat artus tempus edax: vetat
Id lege durâ fixa necessitas.
0 Mors æqua stultis & sapientibus
Intentat arcum: par manet exitus
Vitæ hos & illos: occupat improbis
Ignotus hæres parta laboribus.
1 Villæ superbæ delicias breves,
Luxuque structas regifico domos
Linquunt: sepulchrique irremeabilis
Tenebricosis sub latebris jacent.
Quid fama duris parta laboribus
Prodest? inanis quid tituli decus?
Quid aura blandæ laudis, & ambitus
Nomen futuris prodere seculis?
2 Quum vani honoris ver breve floruit
Lethale spirans mortis hiems, viros

7. *Flectet retexere*] Id est movebit, ut retexat aut immutet. *C.*
7. *Germanus auro*, &c.] Frater fratrem suum pecunia ab interitu non eximet, nec Deum præmiis aut muneribus ad revocandum decreta sua movebit, ut postquam anima corpus frigidum deserit, defunctum vitæ restituat. *J.*
8, 9. *Sed nec perennes*, &c.] Mors enim æquè omnibus sine ullo discrimine, fatuis & prudentibus favens, telum intentat, simisque vitæ finis stultis & sapientibus futurus est, successorque incognitus bona magno labore parata repentè invadit. *C.*

Et bruta raptans interitu pari,
Oblivionis nube pari premit.
13 Hac ſtulti ierunt: hanc malè providos
Ducet nepotes error in orbitam:
14 Quos mors ſepulchri ſub ſcrobe conditos
Depaſcet, imbelles ut oves lupus.
Æterna cœli temperies pios
Manes fovebit lucis in aureæ
Splendore: qualis manè fluit nitor
Per prata vernis picta coloribus
Stultis ſenectus robora deteret,
Pro ſumtuoſis buſtum erit ædibus:
15 At me benignus de barathri cavo
Specu remiſſum ſuſcipiet Deus.
16 Nec te cupido ſauciet æmula,
Stuporve, ſi quem videris impia
De plebe fluxis conſpicuum bonis,
Clarumque multâ fulgere gloriâ.

14. *Quos mors ſepulchri*, &c.] Quos quidem ſtultos ſub tumuli foſſa abſconditos, mors ut lupus oves meticuloſas vorabit: *contra vero, quamvis rectum iter ingreſſis moriendum quoque ſit*, moderata tamen, & bona cœli tempeſtas, perpetuo durans, eos in voluptatibus cœleſtibus, & lumine jucundo degentes leniter continebit; qualis ſplendor manè per campos floribus vere creſcentibus variatos diſcurrit: Imprudentibus verò temporis ſpacium vires comminuet, eritque illis ſepulchrum loco ædium magnifice ſtructarum. *J.*

15. *Barathri*] Barathrum eſt locus præceps & profundus unde emergi non poteſt; aut hiatus naves, aut etiam flumina abſorbens. Idem ferè quod vorago. Hic pro ſepulcro accipitur. *C.*

16. *Fulgere*] Penultima brevi per Syſtolem, more antiquo quaſi à fulgo fulgis. Tum enim multa ſecundæ conjugationis verba in tertia uſurpabant. Virg. 4. Georg. *Stridere apes utero & ruptis effervere coſtis.* Ita Horatius alicubi dixit *lavere* penult. brevi, pro lavare Ita Pſalmo quoque 84. *Tu das conſpicua fulgere gloria. C.*

17 Quum

17 Quum dexteram mors illacrymabilis
Injecit, ex tam divite copia
Secum ſub umbras nil feret : & comes
Infida buſtum gloria deſeret.
18 Dum commeantis pectora ſpiritûs
Hauſtu caleſcunt, perfruitur bonis,
Seſeque curat molliter, & monet
Omnes eundem pergere tramitem.
19 At quum parentes ceſſerit ad ſuos,
Longum dolebit ſtultitiam brevem,
Ad regna tractus lucis egentia,
Quæ ſemper horror nubilus obſidet.
10 Rectrix honoris ni ſapientia
Acceſſerit, brutis homo beſtiis
Nil intereſt: quos vita facit pares,
Exſpectat æque inglorius exitus.

17. *Mors illacrymabilis*] Quæ nec lacrymat, nec lacrymis movetur. *C.*

PSAL. L. Carm. Gen. vi.

Pſaltes Deum Sione habitantem, a natura, majeſtate, gloria, operibus, & verbo commendans, Eccleſiam docet rationem colendi eum foris ceremoniis & intus ſpiritu : improbos improbitatis evincens palam arguit : eos minis & promiſſionibus ad bonam frugem revocans.

QUi frenat æquis legibus arbiter
Superba Regum colla minacium,
Vocabit in jus orbem ab ortu
Solis ad Heſperium cubile.
2 Vultu verendo tum ſacer ardua
Pulchræ Sionis de ſpecula loquens,
Ad gentis humanæ coactum
Concilium Deus ora ſolvet.

3 Non

3 Non facta ſemper non ſinet impia
Impune graſſari, veniet Deus :
Flammæ vorax illum antecedet
Vis rapidis agitata ventis.
4 Teſtes vocabit, cum populo ſuo
Acturus, ignes, lumine conſcio
Qui cuncta deſpectant ab alto, &
Omniparæ ſola vaſta terræ.
5 Adeſte primùm gens mihi propria,
Gens ſancta, (dicet, cui ſuper hoſtiis
Legem dedi rite offerendis,
Perpetuum pepigique fœdus.
6 Hic æquitatem judicis igneus
Miratus æther, juſtitiam Dei
Annunciabit : nam ſedebit
(Ne dubita) Deus ipſe judex.
7 Audi Abrahami progenies boni,
Peculiaris gens mihi : te voco,
Teſtem benignitatis in te
Perpetuæ, & ſoliti favoris.
8 Non arguam te, quod mihi victimæ
Cruore raro altaria ſparſeris,
Aut parcus armenti cremâris
Rara ſacris holocauſta flammis.
9 Non taurum egens te de ſtabulis peto,
Hircumve caulis : omne pecus meum eſt,

4. *Ignes lumine conſcio*, &c.] Intelligit Solem, Lunam & reliquas ſtellas, quas alibi nominat pervigiles. *C.* 4. *Omniparæ terræ*] Id eſt, omnia parientis, vel parantis. Ovid. vocavit *omniferam* : & apud Virg. eſt, *Terræ omnipotentis alumnus*. *C.*

8. *Non arguam*, &c. Non ego te reprehendam, quòd hoſtiis raris aram meam imbueris, aut pecorum tenax, ſacrificia pauca ignibus ſuper altare accenſis combuſſeris. *J.*

8. *Holocauſta*] Vox Græca, ſignificans victimam, quæ tota accenſa igne conſumebatur. *C.*

10 Quod

10 Quod montium anfractus pererrat,
Quod nemorum tegitur latebris
11 Nec me volucris rupis in edito
Usquam recessu nidificans latet :
Non ulla picturato amictu
Ruris avis genialis hospes.
12 Quod si esurirem, scilicet ut petam
A te necesse est, arbiter ætheris,
Terræ, fretique, & quicquid ingens
Orbis habet gremio capaci?
13 Taurine vescor carnibus, aut bibo
14 Hirci cruorem ? pectore candido
Grates age, & quovis litabis
Rite Deo sine cæde voto.
15 Tum deprehensus rebus in asperis
Securus implora : auxilium feram,
Grates ut accepta salute
Lætus, agas, Dominumque laudes.
16 At impium sic alloquitur Deus ;
Qua fronte leges tu recitas meas?
Et ore sanctum impurus audes
Sacrilego memorare fœdus ?
17 Tu legum habenis impatiens regi,
Et institutis, moribus & bonis

11. *Genialis*] Jucundus & voluptatem genio congruentem afferens. *C.*

14. *Pectore candido*, &c.] Imò potiùs munera mea animo sincero & grato recognosce, Deoque quacunque velis votorum oblatione sine animalium internecione, legitimè sacrificabis. *J.*

16. *Quafronte*] Integrane an perfricta ? Sicut Terentius dixit, *Quo ore ad eam accedam.*? Os enim & frons in Latina lingua pro pudore aut etiam pro impudentia non nunquam accipiuntur. Unde homo *frontis integræ*, pro eo, cujus pudor & verecundia illæsa est accipitur, cui contrarius est homo *frontis perfrictæ*, qui frontem perfricuit, seu impudens est. *C.*

Juratus

Juratus hostis, voce laudas,
Tecum animo mea verba rides.
18 Cum fure furti consilium cois,
Mœchis adulter te socium applicas:
19 Ad probra projectus, dolosâ
Perniciem meditare linguâ:
20 Cum fratre juncti vincula sanguinis
Oris procacis non rabiem premunt:
Infamiâ germanum eodem
Dedecoras utero creatum.
21 Et arbitraris me similem tui,
Quòd perpetrata hæc dissimulaverim?
Ne crede: tecum expostulabo,
Ante oculos tua facta ponam.
22 Considerate hæc vos, quibus excidit
De mente cæca mentio numinis:
Ne, quum prehendam, nemo sit qui
De manibus mihi prensa tollat:
23 Si victimam vis magnificam mihi
Mactare, laudes canta, age gratias:
Hâc itur ad certam salutem,
Hæc superos via pandit axes.

20. *Cum fratre*, &c.] Propinquitas generis cum germano oris petulantis, eumque calumniis proscindentis maledicentiam non cohibet, ignominia afficis fratrem ex eadem etiam matre genitum, *tantum abest ut ab ignotis lædendis abstineas.* *J.*

23. *Si victimam vis magnificam*, &c.] Si vis hostiam condignam mihi sacrificare, beneficia mea prædica, eaque grata memoriâ repete hac enim ratione homines ad vitam æternam eunt, hæc etiam ratio est, quæ cœlum Dei ipsius domicilium aperit. *J.*

Psalmus iste tunc a Davide scriptus, sicut Hebræa inscriptio declarat, quum a Nathane propheta gravissime esset increpatus de teterrimo illo adulterio simul & homicidio, sicut scribitur 2 Sam. 12. *insignis est inter omnes Davidicos, continens illustre resipiscentiæ exemplum.* Beza.

PSAL.

CARM. GEN. V.

David audita comminatione Dei per Nathanem, gratiam, peccatorum remissionem, & sui instaurationem petit, ut duce spiritu, sua sanctificationi, aliorum institutioni & Dei gloriæ possit incumbere, orat pro salute populi, omnesque boni votum Deo nuncupant de seipsis Deo consecrandis, & gratias agendis.

O Salus rerum, lacrymis precantum
Mollibus flecti facilis, rogantem
Lenis exaudi scelerumque tetras
Ablue sordes.

2 Usque peccati lave & usque labem,
Dum repurgatum maculis pudendis
Purius corpus niteat recocto
Ignibus auro.

3 Nam meam agnosco (pudet heu pigetque)
Ah miser labem: vitiique fœda
Mentis obversans oculis imago
Semper oberrat.

4 Unus arcani es mihi testis: unus
Arbiter verax, temerario ausu
Improbas linguas tua judicantum
Facta refutas.

5 Quippe jam primo scelus usque ab ortu
Hæret, infectas vitians medullas:
Deque conceptu genitricis hausi
Semina labis.

6 At tibi cordi est sine fraude veri

2. *Lave*] Veteri inflectione. Lavere enim antiqui dicebant penultimâ correpta. Horat. Lib. 3. Ode 12. *Neque dulci mala vino lavere.* Vide Psal. 49. 2. *Usque & usque*] id est, continuè & quasi absque intermissione. Ter. *Qui hodie usque os præbui.* C. 2. *Niteat recocto,* &c.] Clarius auro flammis sæpe fuso splendeat. *J.*

Simplicis candor, fideique certæ
Puritas, nullo labefacta duri
Turbinis ictu.
Hanc facis tanti, vitiis ut atris
Oblito, legum sapientiæque
Tu mihi arcanæ facilis beatum in-
dulseris haustum.
7 Ergo me hyssopi, sator alme, lustra
Frondis adsperſu: maculæque cedent,
Membra candorem tibi lota vincent
Pura nivalem.
8 Si bonus lætum placidusque mittas
Nuntium, tristem mihi recreabis
Gaudio mentem: stupidos recurret
Robur in artus.
9 Ne meos lapsus oculis acutis
Semper observa, numerave labes:
Sed malæ culpæ nimium tenaces
Ablue sordes.
10 Cor mihi rectum, sceleriſque purum,
O potens rerum genitor, refinge:
Spiritum firmum renova novata
Cordis in aula.
11 Neu mihi avertas faciem, tuoque
Arceas vultu procul, auferaſque
Spiritum sanctum, calida incitatus
Rursus ab ira.
12 Redde, speratæ solido ut salutis

6. *Fideique certæ*, &c.] Stabiliſque perſuaſionis ſinceritas, nullarum adverſarum vi commota tibi unice placet; tanti autem fidem firmam æſtimas, ut mihi turpibus ſcelerum maculis aſperſo felicem mandatorum & ſapientiæ occultæ guſtum dederis. *J.*
10. *Spiritum firmum*, &c.] Spiritumque invictum in penetrali animi expurgato refice. *J.*

Gaudio

Gaudio per te fruar, inquieti
Spiritu motus animi rebelles
Principe firma.
3 Tum meo exemplo moniti scelesti,
Quos viâ flexit malesuadus error,
Denuò legum duce me tuarum
Jussa capessent.
4 Expia noxa mihi sospitator
Cædis infandæ caput obligatum, ut
Te canam justum, pariterque lapsis
Parcere largum.
5 Tu viam vocis mihi pande: mutum
Tu Deus linguæ moderare plectrum:
Tum feram latè tua magna gentes
Facta per omnes.
16 Victimæ si te caperent, dedissem
Victimam: sed te neque sanguis hirci
Fusus, aut sacris holocausta placant
Addita flammis.
7 Pœnitens fraudum scelerumque pectus,
Spiritus fracti, mala cor perosum,
Hæc Deum placant: adhibe hæc, & absque
Thure litabis.
8 Gentis humanæ bone dux, Sionem
Quo soles vultu facilis tuere:
Pace florentes Solymæ beatæ
Protege turres.

12. *Inquieti spiritu*, &c.] Animique turbati commotiones legibus tuis repugnantes inspiratione tua valde efficaci confirma. *J.* 14. *Sospitator*] Servator. Nam sospitare est servare incolumem, σωτηρ. Utitur Apuleius in Apologia. *C.* 15. *Viam vocis*, &c.] Mihi denuo os aperi quod prius ob scelus meum occlusum obmutuit. *J.* 17. *Absque Thure litabis*] Eumque absque externo illo sacrificio tibi placabis. *J.*

19 Tum tibi votis bona mens pudicis
Sacra persolvet: sacer hircus ignes
Pascet, & sanguis vituli calentem
Imbuet aram.

PSAL. LII. Carm. Gen. x.

David Doegum accusatorem reprehendit scelerati facinoris, animi, & mendaciorum nomine: Dei judicia denunciat, Ecclesiæ gratulationem prædicat: & fide gloriatur se aliquando in Ecclesia fidei officia præstiturum.

Quid gloriaris impie
Tyranne pravis artibus?
Innoxiis clementia
Divina semper excubat:
2 Tua lingua semper fraudibus
Intenta comminiscitur
Nefas, nitente cotibus
Acutior novaculâ
3, 4 Te prava rectis plus juvant,
Plus falsa veris recreant:
Dolisque pestilentibus
Libenter aurem commodas.
5 Ergo Deus te conteret,
Hominumque contubernio
Eliminabit, ac domum
Evertet omnem funditus.
6 Justus videbit, & gravem
Dei pavebit dexteram:
Vanâque dignos exitus

2. *Nitente cotibus*, &c.] Magis acute scindens, quam cultor tonsorius a saxo splendens cujus attritu acuitur. *J.* 6. *Vanaque dignos*, &c.] Finemque impiorum, animi ipsorum furore nihil ipsis profuturo dignum, lætus accipiet, ludosque faciens dicet. *J.*

Ridebit

Ridebit impotentiâ.
7 En ille gazis (inquiet)
Malisque fidens artibus,
Securus ille numinis,
Divinæ opis nil indigens.
8 Ego, ceu virens olivula,
Domini in agello consita,
Florebo, spe fretus bonâ
Cœlestis indulgentiæ.
9 Te semper in cœtu pio
Fraudis scelestæ vindicem
Canam, & tuæ clementiæ
Spe dura cuncta perferam.

PSAL. LIII. CARM. GEN. iii.

Eodem est argumentum cum Psalmo 14.

OPinionum fœda mentem toxico,
Corpusque scelerum sordibus
Contaminata turba, vela dum cupit
Suo furori obtendere,
Ferri ac referri sortis arbitrio omnia
Humana comminiscitur.
Ergo exsoluta numinis formidine,
Dat frena turpitudini:
Sceleста, fœda, abominanda excogitat,
Excogitata perpetrat.
2 Ex arce celsa siderum deflexerat
Dominus in orbem lumina,
Si quem videret forte non penitus malis
Corruptum opinionibus,
Qui mentis oculis omnium fideliter
Rerum parentem quæreret.

3 Erroris

3 Erroris omnes nubili fallacibus
Fraus illigârat cassibus :
Se cuncti eisdem polluere sordibus,
Nec recta cuiquam curæ erant.
4 Ergo ille mitis, munificus parens,
Irâ incitatus asperâ,
Gens (inquit) ista plena scelerum ac sordium,
Crudelis animo, & impia,
Quæ panis instar devorat plebem meam,
Ecquando cognoscet Deum ?
Ecquando mentis lumine in periculis
Agnoscet orbis arbitrum ?
5 Certe timebit non timenda, & conscius
Vexabit horror pectora.
Nam Dominus ossa conteretque, & hostium
Ausus retundet impios.
Vultum pudoris turpibus sparget notis :
Turbabit animum infamia.
En unquam Eoo lucifer salutifer
Ab axe promet hunc diem ?
Ab arce Dominus quum Sionis ardua
Speratam opem feret suis,
Patriæque vinclis liberos hostilibus
Reddet nepotes Isaci :
Electa laudes illius gens ut canat
Perfusa vero gaudio.

PSAL. LIV. Carm. Gen. x.

David a Ziphæis proditus, Deum orat pro salute sua & hostium exitio, promittens se, accepto hoc beneficio, amplius culturum & predicaturum Deum.

RErum parens me protege,
Et sævo ab hoste libera,

Nomen

Nomen boni ut colant tuum,
Et vim paveſcant impii
2 Audi benignus ſupplicem,
Nec durus aurem queſtibus
3 Occlude: vitæ nam meæ
Crudelis hoſtis imminet.
Infeſtus hoſtis imminet
Vitæ meæ: nec vindicem
Dei potentis dexteram
Sibi imminentem reſpicit.
4 Rerum ſed æquus arbiter
Opem feret: periculis
Me liberatum fulciet,
Et ſoſpitem tuebitur.
5 Suis peribit artibus
Sceleſta fraus, & incident
In ipſa cæci retia,
Quæ clam mihi tetenderant.
6 Liber periclo, victimis
Te munerabor: te canam
Patrem, bonis placabilem,
Maliſque formidabilem:
Qui libero moleſtiis
Mihi dediſti gaudia
Haurire læto lumine
De clade gentis perfidæ.

6. *Qui libero moleſtiis*, &c.] Qui mihi anxietatibus liberato donaſti. lætitiam capere hiſce oculis exitio hominum fraudulentorum gaudentibus. *J.*

PSAL. LV. CARM. GEN. V.

David orta Abſchalomi conſpiratione, Deum orat pro ſalute ſua & hoſtium ruina, ſeipſumque de utriuſque eventu confirmat a fide ſua, & experientia beneficiorum Dei, & ab aliorum impietate & inhumanitate. Poſtremo ſe & omnes ſuo exemplo confirmat.

Cœlitum

COElitum rector bone, mitis aurem
Admove in rebus trepidis vocanti,
Neu meos vultu tetrico severus
Despice questus.
2 Adspice attentus mihi quo tumultu
Æstuet pectus: gemitu dolores
3 Quo fremant, dum vis mihi frausque sævi
Imminet hostis.
Imminet sævus capiti tyrannus,
Et meæ famæ meditatur atrox
Crimen, & secum furit impotenti
Turbidus irâ.
5 Cor micat, nervis trepidant solutis
Ossium nexus, animus labascit,
Semper & pallens oculis oberrat
Mortis imago.
6 Ergo sic mecum loquor: O quis altos
Nubium in tractus celeri columbæ
Me levet pennâ, nemorum & remotis
Sistat in antris!
7,8 Ut procul curâ trepidâ metuque
Montium solos habitem recessus,
Ocyor ventis ferar & coruscî
Fulminis alis.
9 O Deus linguas malè perde pravas,
Illitas linguas gelido veneno:
Quæ dolis, probris, rabidisque vexant
Litibus urbem.
10 Sive lux fundat radios micantes,
Sive nox fundat tenebras opacas,
Excubant muris maledicta, vicis
Omnibus errant.
11 Vis, furor, fraudes, scelerum libido
Obsidet cunctos aditus viarum,

Et fames auri miseram trucidans
Fœnore plebem.
12 Si palam sævos inimicus enses
Stringeret, si clam laqueos pararet;
Dente si famam peteret maligno,
Æquior essem :
13, 14 Tu mihi insultas comes & sodalis;
Testis arcani taciturni, & auctor
Consilî, sacræ totiesque junctus
Fœdere mensæ.
15 Gentis humanæ moderator, orbem
Qui salutari regis æquitate,
Fraudis auctores scelerumque vivos
Obrue terrâ.
16, 17, 18 At mihi attentam dabis æquus aurem;
Sive lux promat radios ab undis,
Sive lux condat radios sub undis
Vespere sero.
Inter hostiles dabis ut tumultus
Tutus evadam : mihi nam superbi
Viribus fretus numeroque sævus
Imminet hostis.
19 O potens rerum, sine fine pœnis
Tu premes justis scelus impiorum;
Arrogans pectus quibus obstinatâ
Intumet ira.
20 Pace qui fictâ simulant amicæ
Mentis affectus, animoque virus
Occultunt, prisco neque facta curant
Fœdera ritu :

14. *Consili*] Vide Annot. ad vers. 16. Psal. 10. *C.* 19. *Intumet*] o intumescit quod frequentius. *C.* 20. *Prisco neque* &c.] Pamque more antiquo constitutam non magni faciunt. *J.*

21 Lacteus blando fluit ore rivus :
Bella cor spirat fera, suaviorque
Balsamo sermo secat instar ensis
Vulnere cæco.
22 Tu tui curam Domino relinque,
Is tuos gressus reget, is dolores
Leniet, justumque ope sublevabit
Rebus in arctis.
23 Impio, fallaci, avidoque cædis
Fila mors rumpet viridi in juventa :
Me tui, rector bone, spes favoris
Certa fovebit.

21. *Balsamo*] Nomen arbusculæ, & ex ea emanantis unguent nobilissimi, uni Judææ olim concessi, de quo multa Plinius, lib 12. cap. 25. Et Corn. Tacitus lib. 21. Item Justinus lib. 36. C.

PSAL. LVI. CARM. GEN. vi.

David a Schaulis persecutionibus, veniens in Pelischtæorum manu Deum orat pro salute sua, fidei & innocentiæ nomine, & pro adver sariorum exitio : fidem suam in Deum prædicat, ei laudem tribu de acceptis promissionibus, quarum complementum expectabat.

ORbis creator me bonus adspice,
Injurioso quem pede prorutum
Hostisque conculcat, premitque
Assiduis agitans periclis.
2 Conculcat hostis me numero ferox,
Et insolenti sævitiâ premit :
3 Nec liberas luces laborum,
Nec vacuas finit ire noctes.
Seu luce terror sollicitus mihi,
Seu nocte circumstat, pater optime,
Spes rebus in duris mihi una,

Et columen ſuperas ſalutis.
4 Te fretus uno, pollicitis tuis
Innixus unis, nec metuam dolos
Mortalium cæcos, minaſque
Terrificas, & aperta bella.
5 Calumniantur quæ loquor omnia,
Pravaque carpunt facta libidine :
Huc conferunt omnem laborem, ut
Exitium mihi moliantur.
6 Cœtuſque cogunt, & capiti meo,
Quà fraude, quà vi, jugiter imminent :
Veſtigia obſervant, nec horam
Inſidiis vacuam relinquunt.
7 Impunè tantam nequitiam ferent ?
Pravique fructum conſilii legent ?
O arbiter mundi, nec illos
Præcipites agis in ruinam ?
8 Meæ labores tu numeras fugæ :
Urnâ repoſtas tu lacrymas meas
Servas : apud te certa conſtat
Uſque mei ratio doloris.
9 Aurem vocanti tu facilem mihi
Das, atque inanes ſpes facis hoſtium ;
Et ſigna non obſcura amici
Das animi, & ſtabilis favoris.
10 11 Te fretus uno, pollicitis tuis
Innixus unis, nil metuam dolos
Mortalium cæcos, minaſque

3. *Superas*] *Superare* crebrò pro ſupereſſe ſeu ſuperſtitem eſſe uſurpatur apud. Virg. *Quid puer Aſcanius, ſuperatne & veſcitur aura AEtheria* ? pro ſupereſtne. *C.* 6. *Cœtuſque cogunt* &c.] Multitudinem colligunt, periculumque adverſus meam ſalutem partim fraude, partim violentiâ, intentant. *J.* 6. *Qua fraude, qua vi*] ad imitationem illius Terentiani. *Quo jure, quave injuria. C.*

12 Te semper ego carmine patrio
Laudabo, vitæ præsidium meæ :
Ex hostium ferro dolisque
Incolumis tibi vota reddam.
13 Te liberatus vindice te meum
Firmante gressum, ne titubent pedes,
Dum spiritus fovebit artus,
Jussa sequar tua, rector orbis.

13. *Te liberatus vindice*] Te me in periculis vindicante. *J.*

PSAL. LVII. CARM. GEN. ii.

David Schaulem fugiens, gratiam & salutem a Deo petit, fidem suam in Deum profitetur, exponit adversariorum improbitatem, & propter gloriam Dei judicia eius confici postulat, ad salutem suam, hostium vero exitium.

SAncte parens miserere animæ pereuntis, & omnem
In te salutis quæ locavit spem suæ :
Meque tuis alis tectum defende, procellæ
Dum sævientis impetus deferveat.
Te voco, te (solùm in rebus quod restat egenis)
Appello, supplex & tuam imploro fidem.
2 Te voco, qui cumulata mihi promissa refundes,
Et cœpta duces prosperos ad exitus :
3 Qui mihi subsidium e cælo præbebis, & hostis
Jamjam imminentis liberabis faucibus :
Qui dabis auxilium ex adyto sublimis olympi,
Memorque fidei & pristinæ clementiæ.
4 Inter enim sævos habito feritate leones :
Flammam vomentes versor inter belluas,
Lingua quibus sævò proscindit acutiùs ense,

1. *Deferveat*] Metaphora a musto quod oportet deferveſcere antequam miteſcat. Similis ratio eſt affectuum iræ & indignationis. *C.* 3. *Adyto olympi*] Vide Psal. 18. & 20. 7.

Dentes

Dentes ſagittis lanceæque cuſpide.
5 O Deus auguſtum celſo caput exſere cœlo:
Oſtende terris gloriæ jubar tuæ.
6 Explicuere meis pedibus ſua retia: terræ
Me ſævus hoſtis penitus afflictum premit,
Et ſcrobibus foſſis iter obſedere: ſed ipſi
Mihi paratas in ſcrobes cæci ruent.
7 Mens invicta malis, animi vigor integer, orbis
Te voce rector, te celebrabit lyrâ.
8 Eia agè depoſitis mens expergiſcere curis,
Et tu canora barbitos cum nabliis.
Ocyùs auroræ quàm lucifer excitet ignes,
Aurora cantus quàm volucrum exſuſcitet;
9 Te, pater alme, canam: populos tua facta per omnes;
Quàcunque tellus panditur, vates feram.
10 Nam tua ſiderei bonitas faſtigia cœli,
Fideſque tractus nubium ſupervolat.
11 O Deus auguſtum nitido caput exſere cœlo,
Oſtende terris gloriæ jubar tuæ.

6. *Explicuere*] Inimici caſſes ſuos ad me illaqueatum intercipiendum diſtenderunt. *J.*

7. *Mens invicta*] In nonnullis legitur *infracta*, pro non fracta, cùm tamen *infringere* ſit valde frangere Virgil *Turnus ut infractos adverſo Marte Latinos Defeciſſe videt.* Infractos, id eſt, valde fractos & debilitatos. *C.*

8. *Barbitos*] Et *Barbiton*, Inſtrumentum lyricum eſt, plectro ſolitum pulſari, inventum Terpandri, vel ut alii volunt Anacreontis. *C.* 8. *Lucifer excitet ignes* &c.] Indicatio Temporis matutini ſive diluculi. in qua utrobique το ἀφυχον ἐμψυχον ornamento bonis Poetis admodum familiari. Tale illud. *Increpat æſtatem ſeram Zephyroſque morantes. C.*

PSAL. LVIII. CARM. GEN. VI.

David aulicos ſe apud Schaulem traducentes increpat, injuſtitiæ, improbitatis & pertinaciæ nomine, judiciæ Dei imprecans illis venturæ confirmat: piorum lætitiam, pacem, & ſalutem conjunctam gloriæ Dei prædicat.

Qui

QUi jura celso de solio datis,
Qui frenà legum flectitis, en erit
De plebis ut caussis egenæ
Judicio statuatis æquo ?
2 Quin mente pravâ nequitiam & dolos
Versant, sub umbra justitiæ tegunt
Injuriam : factis honesti
Objiciunt speciem pudendis.
3 Maternâ ab alvo flagitii viam
Sensim sequuntur, perque suos gradus
Obliqua sectandi libido
Cum teneris adolescit annis.
4 5 Linguâ venenum pestifera gerunt :
Auresque claudunt consiliis, velut
Obturat aures calida aspis,
Quæ magicos metuit susurros.
6 Confringe malas, ô Deus : impudens
Os comminutis contere dentibus :
Et rictibus sævis hiantes

1. *En erit De plebis* &c.] An unquam tempus erit, ut de pauperum controversiis sententiam ferentes, judicium juste pronuncietis ? *J.*

4, 5. *Aspis*] Genus serpentis, *de* qua vide *Plin.* lib. cap. 23. & lib. 29. cap. 4. Aristoteles quoque de animalibus lib. 8. cap. 29. in Africa eum gigni affirmat, ejusque ictui nullum remedium. His Cleopatra Regina Ægypti, mori volens sibi scribitur admovisse. Torpore autem & somno saucios necabat. Cur autem vocaverit aspidem callidam, patet ex Plinio, libro & capite primo indicato. Ubi de aspidis ingenio sagaci hæc quodam modo mira narrat. *Unus* inquit *huic tam pestifero animali sensus, vel potius affectus est. Conjuga ferme vagantur, nec nisi cum compare vita est. Itaque alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura persequitur interfectorem, unumque eum in quanto libet populi agmine notitia quadam infestat. Perrumpit omnes difficultates, permeat spatia nec nisi animibus arcetur aut præceleri fuga. C.*

Hos

Hos inhibe catulos leonum.
7 Emissa tracta cuspide spicula
Intercidant, nec vulnera perferant :
Ipsique vanescant repentè,
Per bibulas velut unda arenas.
8 Sensim liquescant, tardigradus velut
Limax : acerbo funere deserant
Vitale lumen, more fœtûs
Ante suum pereuntis ortum.
9 Florentis ævi in limine, turbinis
Vis atra tollat progeniem, priùs
Quam surculus spinas tenellus
Exserat, & stimulis acutis
Fœcunda latè brachia porrigat.
10 Justique pœnæ vindicis exitum
Læti videbunt, impiique
Sub pedibus fluvium cruoris.
11 Vitæ bene actæ gens hominum sciet
Manere justos præmia : at impios
Manere pœnas, arbitrumque
Esse Deum sciet orbis æquum.

8. *Tardigradus*] Sic Plautus in Amphytr, *gradum testudineum* dixit. *C.* 8. *Limax*] Propriè cochlea nuda est seu domunculam suam non circumferens, quamvis Columella dixerit.

Implicitus conchæ limax,

Scribit autem Gesnerus ex Alberto quod limax sale consperfus liquescat, & in aquam viscosam convertatur. *C.* 8. *More fœtus ante ortum pereuntis*] Periphrasis fœtus abortivi. *C.*

PSAL. LIX. Carm. Gen. x.

David ab aemulis Schaulis circumventus, liberationem a Deo petit, fidei, innocentiæ suæ, ac hostium improbitatis nomine, qua descripta, illis imprecatur, quod ad gloriam Dei futurum erat, & se Dei laudes grato animo prædicaturum profitetur.

AB hostis incsementia
Me rector orbis assere :
Defende vim crudeliter
Me semper oppugnantium.
2 Ab improbis me protege
Lætis cruore innoxio,
3 4 Meæ saluti per dolum
Qui cæca tendunt retia.
Ultro immerentis in caput
Consilia cuncta conferunt :
5 Exsurge, teque pessimis
Fer obviam conatibus.
O arbiter mortalium,
Et agminum cœlestium,
Favore semper qui pios
Peculiari amplecteris,
Exsurge, pœnis impias
Compesce gentes : perfidis
Neu parce, qui sibi favent
Nefanda quum patraverint.
6 A sole Eoo ad Hesperum
Perambulabunt compita,
7 Et instar oblatrantium
Canum feroces obstrepent.
Nihil nisi merum crepant
Ferrum, cruorem, vulnera :
Et quæ loquuntur propalam,
Clam posse rentur obrui.
8 Meæ salutis tu Deus
Tutela præsens, irritas
Ridebis iras, & tua
Me dextera tueberis.
9 Tu robur es meum, meæ

Vires;

Vires, & arx fiduciæ.
Ergo quieto pectore
Exspecto spe tui auxilî.
10 Discrimina imminentia
Ope antevertes : & malis
Fracta hostium superbia,
Læto fruar spectaculo.
11 Ne prorsus impios tamen
Una ruina elimina,
Oblivioso ne pii
Torpore recta negligant :
Sed error illos dissipet
Vagos per orbis ultimas
Oras : tuaque dextera
Semen piorum protege.
12 13 Ob oris arrogantiam,
Virusque linguæ noxium,
Mendacia & perjuria,
Consume semen impium :
Evelle stirpe ab ultima
Justi furoris impetu,
Ut nôrit orbis ultimus
Deum bonorum vindicem.
14 A sole Eoo ad Hesperum
Perambulabunt compita,
Et instar oblatrantium
Canum procaces obstrepent.
15 Passim vagati, pauperem
Victum ut parent, sub vesperum

15. *Passim vagati* &c.] A sole oriente ad ejus occasum usque me observaturi per vias incedent, elatique obloquentur more canum prætereuntes latratu incessentium. ℣. 15. Ubi passim erraverint, ut victum tenuem quærant, multa de nocte cubitum eant, sibi tenuis indigentes, ℣.

Serum petant cubilia,
Victûs egentes pauperis.
16 Ego interim Deum canam,
Fortem, bonumque in aſperis
Rebus ſuorum vindicem,
Fidumque propugnaculum.
17 Deum canam, qui robore
Me fulcit, auget viribus,
Benignitate ſublevat,
Tuetur arx ut ænea.

PSAL. LX. CARM. GEN. II.

David Syrorum exercitu cæſo, Deum contra Edomæos implorat, de prioribus Judæorum calamitatibus expoſtulans; & promiſſis Dei, operibuſque expenſis, ac fide confirmata, exercitum ad ſtrenue agendum hortatur, fretum promiſſionibus Dei.

SAncte parens, noſtris vitiis offenſus, abactus
Preſſoſque duris diſſipâſti nos malis:
Placatus mitiſque veni, jamque immemor iræ
Salutis auctor ad tuos revertere.
2 Omnis ager rimis te concutiente dehiſcit:
Committe rimas, refice quaſſatum ſolum.
3 Dura tuæ genti ſpectacula ferre dediſti
Inebriatæ poculo formidinis:
4 At trepidos tandemque animi miſeratus egenos,
Signum ſalutis efferes: qui te colunt,
Veridicis freti oraclis, formidine merſum
Erigere rurſus audeant ut verticem:
5 Eripiaſque tuos gelidi formidine lethi

2. *Dehiſcit*] Dehiſcere frequentativum ab hio, eſt quaſi hiatu quodam ſe aperire. Virgilius.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat. C.

4. *Oraclis*] Per Syncopen, pro oraculis. *C.*

Præſens,

Præsens, & opifer invocantes audias.
6 Audiit, ex adytoque Deus flammantis olympi
Vocem rependit gaudii prænuntiam.
En tibi frugiferos Sichimæ dispertiar agros :
Vallem Sucothi metiar decempedâ.
7 Nonne mihi parent Jacobi pignora, quisquis
Vel pecore tondet arva, vel vomere secat ?
8 Oppida sub pedibus Syriæ calcabo superbæ,
Moabum, Idumen, & Palæstinas domos.
9 Quis mihi pandet iter munitas ductor ad arces ?
Muros Idumes divitis quis diruet ?
10 Quis ? nisi tu nostræ gentis, Deus unice, tutor,
Qui nos premendos hostibus reliqueras,
Offensus vitiis pravis : nec in arma ruentes
Nostros præibas dux ut ante, exercitus.
11 Nunc pater auxilium rebus bonus adfer in arctis :
Humana fallax credulos spes decipit.
12 Te duce, victrici decorati tempora lauro,
Pedibus prememus hostis arrogantiam.

6. *Decempeda*] Virga decempedali. *J.*

6. *Sichimæ*] Sichem oppidum Sichemitarum in Samaria, non procul à Gazer, ad montem Garizim, prope quod Abraham aliquando habitavit, & ubi fuit fons Jacob. *C.* 6. *Sucothi*] Sucoth oppidum trans Jordanem, non procul à torrente Jaboc, è regione Ephraim, aliud in vicinia Hierosolymæ prope Emauntem. *C.*

8. *Syria*] Syria regio est Asiæ majoris finitima Judææ inter orientem & septentrionem cujus metropolis Damascus, olim Aramæ hodie Soria. *C.* 8. *Moabum*] Moabitæ habitarunt in regione media inter Arabiam & mare mortuum, quæ Moabitis dicta est, à Moabo Filio Lothi. *C.* 8. *Idumen*] Idumæam intelligit, finitimam Judææ inter meridiem & occidentem, sic dictam ab Edomo. Lucanus 3. *Palmarum dives Idumen. C.* 8. *Palæstinas domos*] Intelligit regionem Philistinorum. Idumææ & mari Syriaco quasi incluſam : cujus oppida sunt Accaron, Ascalon & Gaza : sic dictam a Philisto Filio Mizraimi, nepote Chami, a quo tota illa regio quam Israelitæ post ejectos Chananæos tenuerunt dicta est Palæstina. *C.*

CARM. GEN. XV.

David rex in extremam regionem pulsus, auxilium Dei implorat ante acceptorum beneficiorum nomine; regnum Christi promoveri petit, deinde gratum animum pollicetur Deo.

AUdi vocantem me bonus, & meis
Intentus aurem da precibus, Deus;
2 Projectus oris orbis in ultimis,
Ad te recurram rebus in asperis.
Me siste rupis culmine in arduo
3 Procul periclis: semper enim tui
Spe fretus, hostis tutus ab impetu,
Munitæ ut arcis præsidio fui.
4 Tentorio fac semper ut in tuo
Degam, sub alis protegar & tuis:
5 Qui lenis aurem das precibus meis,
Qui vota lætum ducis ad exitum.
Frenare sceptris te metuentium
6 Hæreditatem das mihi: regiæ
Tu longa vitæ tempora porrigens
Nectes peractis secula seculis.
7 Securus ut te perpetuò colat
Rex, liberalem porrige dexteram
Fortuna in omni: quâque soles fide
Fac ut fruatur pollicitis tuis.
8 Ac tum periclis liber ab asperis,
Te voce, dulci te citharâ canam,
Pacti tenacem, & munificum tuis;
Et vota ad aras perpetuò feram.

6. *Regiæ*] Tu meæ vitæ spatium, *quem regem designasti*, prorogatum extendens, annis præteritis annos multos adjicies. *J.*

David oppressus fiduciam suam in Deum prædicat : hostes reprehendit, seipsum & Ecclesiam exemplo suo confirmat, omnesque a fiducia rerum humanarum ad Deum revocat, & confirmat authoritate verbi ejus.

MEns acquiescit unicè mea in Deo :
2 Hinc spes salutis, arduis
In rebus arx hæc : tutus hoc munimine
Nullum tremiscam ad impetum.
3 Quousque tectis fraudibus subvertere
Innoxium tentabitis ?
Pœnas daturi mox & ipsi, improvidi
Jamjam imminentis exitùs,
Proni in ruinam incumbitis, ceu mœnia
Saxis solutis putria :
4 Et interim omnes corporisque & ingenî
Vires eò contenditis.
Vobis placetis fabulis vanis, gradu
Turbetis impii ut pium.
Clam devovetis corde tacito, propalam
Laudatis ore subdolo.
5 At tu acquiesce mens mea in Deo tamen :
Hinc spes salutis, arduis
In rebus arx hæc : tutus hoc munimine
Nullum tremiscam ad impetum :
7 Spes inde vitæ & gloriæ pendet meæ,
Et roboris fiducia.
8 Quocunque cœli gens colis sub sidere,
Huic crede rem, sobolem, domum :
Omnes ad illum mentis ægritudines,

3. *Ceu mœnia*] Veluti in muros vetustate ruinosos saxis calce non bene cohærentibus. *J.*

Et

Semperque præsens numen ejus omnibus
Adesse cœptis senties.
9 Ventosa regum & principum potentia
Est vanitate vanior,
Adeoque fumo levior: ut si principum
Hac lance vires omnium,
Inanitatem hac colloces, cunctis simul
Inanitas præponderet.
10 Ne firma spera parta per vim: ne nimis
Confide stultis viribus.
Opes abundant affluenter? ne bonis
Da rebus animum credulum.
11 Semel est professus, nec semel tantum Deum
Id profitentem audivimus,
Se posse solum cuncta, se solum bonum,
Et arbitrum rerum unicum:
Bonis benignum semper & placabilem,
Malisque formidabilem.

8. *Et læta defer* &c.] Omnemque mentis lætitiam illi nunciate. *J.* 9. *Ventosa Regum* &c.] Leves potentium omnium opes sunt, ipsaque vanitate & nihilo magis fluxæ, ponderisque minoris, quam fumus levissimus, ut si in altera stateræ parte potentiam magnatum omnium ponas, in altera verò statera nihilum & vanitatem ipsam; vanitas nihilumque majoris sit ponderis cunctis viribus principum conjunctis. *J.*

PSAL. LXIII. Carm. Gen. xviii.

David exsul desiderium suum revisendæ gloriæ aspectabilis Dei in Ecclesia exponit, seipsum presente Dei gratia consolatur, & inimicorum suorum exitium prædicat, ac lætitiam suam.

DEus, salutis auctor & custos meæ,
Te veneror roseus quum fugat astra dies.
Te mens anhelat, membra sitiunt languida,

Terra

Terra velut pluvias arida quærit aquas.
2 Quamvis arenas aridas æstu colam,
Præsentem Dominum mens videt usque meum;
Non aliter adyta arcana quam si conspicer,
Numinis adservant quæ monumenta tui.
3 Nec dulcis æque est vita quàm benignitas,
Quâ vitam munis prosequerisque meam.
Ergo remotis dissitus quamvis locis,
Præsidio tutus te celebrabo tuo:
4 Tui sonabunt nominis præconia,
Quæ dederis vitæ tempora cunque meæ.
5 Nec victus æquè recreat corpus, tua
Excitat ut mentem laus celebrata meam.
6 Tu nocte carmen, mane tu carmen mihi es:
7 Tu trepido præsens fers mihi semper opem.
Securus alis conquiesco sub tuis:
Teque procul curis & tua facta canam.
8 Te quærit animus, te colit, te deperit:
Tu validâ fulcis me, pater alme, manu.
9 At qui laborant per nefas me perdere,
Consiliis pravis digna ruina premet.
10 Ferro profundent spiritum nefarium:
Membra dabunt avidis dilanianda lupis
11 Rex lætus autem vindicem agnoscet Deum,
Et quicunque Dei numina rite colunt.
Metu stupentes conticescent impii,
Spe stolidâ fluxis qui tumuere bonis.

2. *Quamvis arenas* &c.] Tametsi etiam solum hoc calore nimio infœcundum habitem: animus tamen Dei recordatus, eum mihi propitium semper perspicit; non secus ac si oculis hisce templi tui penetrale cernam, quod cultum tuum, pignus, & memoriam divinitatis tuæ custodit. *J.* 8. *Deperit*] Deperire idem ferè quod perire. Cic. *Scheda ne qua depereat.* Idem ὑπερφιλεῖν. id est, vehementer & impotenter amare, ut quis amando quasi perire videatur. *C.*

PSAL.

CARM GEN. viii.

David Deum implorans salutem petit: de adversariorum violentia & fraude conqueritur, hinc fide confirmatus, excidium improborum divinitus eventurum, & bonorum pacem pranunciat.

AUdi, sancte parens, non tetricus preces
Te poscentis opem rebus in asperis:
Et fallacis ab hostis
Vitam fraudibus eripe.
2 Pravorum tacitis factio me dolis
Oppugnat; trucibus consiliis fremunt
Conspirantque scelesti:
Tu me dux bonus eripe.
3 Linguas ceu gladios exacuunt suas:
Oris pestiferi verba nefaria
Intentant, medicata
Tanquam spicula toxico;
4 Ut rectos animi ex insidiis petant:
Et securi avidâ mente coquunt nefas:
Nec quenquam malefacti
Formidant fore vindicem.
5 Designant animis horrificum scelus,
Et sævo laqueos consilio parant:
Inter seque loquuntur,
Nemo conscius hæc sciet.
6 Cor, mens, ingenium, consilium, labor,
Huc tendunt, facies ut scelerum novas

6. *Facies novas scelerum*] Meditari novas facies scelerum & novos modos & vias, & quasi formas scelerum & fraudum excogitare. Ut enim Gellius lib. 13. c. 28. inquit, *Non solum in hominum corporibus, sed etiam rerum aliarum facies dicitur. Nam montis & cœli & maris facies, si tempestive utatur, probe dicitur.* C.

Et fraudum meditentur :
Hoc unum ſtudium fuit:
7 Aſt ilos ſubiti cuſpide ſpiculi
Incautos feriet magna Dei manus;
Et lethalia certâ
Figet vulnera dextera.
8 Spectantes gelidus corripiet timor,
Auctori exitium quum videant ſuæ
Dirum immittere linguæ
Viroſæ mala toxica.
9 Gens humana tuæ robora dexteræ
Agnoſcet, meritis laudibus efferet :
Et mirabitur altæ
Lumen perſpicientiæ.
10 Juſti ſpes animos eriget, & Dei
Tutus præſidio lætitia fremet :
Et gaudentia corda
Vero ſimplice geſtient.

8. *Viroſæ linguæ*] Id eſt, venenatæ a nomine virus. Nam alias viroſa mulier Lucilio dicta eſt φιλανδρός appetens viri. *C.*

9. *Perſpicientiæ*] Perſpicientia, perſpicacitas, vocabula finitima; Ciceroni quoque uſurpata pro quadam ſolertia, qui ipſe 1. Offic. perſpicientiam veri ſolertiamque conjunxit. *C.*

PSAL. LXV. CARM. GEN. V.

David laudem Dei prædicat, tum propter ſpirituales benedictiones cum Eccleſia communicatis, tum propter temporarias, univerſe in orbem terrarum, ſed maxime habitationem populi ſui e cœlo diffuſas.

TE manent laudes, Deus, in Sione :
Hìc tibi caſtis operata ſacris

1. *Operata*] Operari & facere in Latina lingua ſæpe idem ſignificant, quod ſacra facere. Virgil. *Cum faciam vitulos.* Item *Lætis operatus in herbis* Hinc Nonius: *Operari, eſt religioſe, & cum ſumma veneratione ſacrificiis litare,* &c. *C.*

Vota gens solvet tua, victimisque
Imbuet aras.
2 Quique tam præsens tibi supplicantum
Exitus votis tribuas secundos,
Te petent gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.
3 Nostra nunc justis scelerata facta
Nos premunt pœnis : facilis querelis
Tu tamen flecti, mala servitutis
Vincula franges.
4 O quater, plusquam quater ô beatos,
Quos leges, lectos facies amicos :
Ut colant puri tibi dedicati
Atria templi.
Illa lux felix, cumulata cunctis
Lux bonis, pectus satiabit ægrum
Gaudio, quæ nos reduces sacrata
Sistet in æde.
5 Annues nostris facilis querelis,
Finium terræ Deus ultimorum
Spes, & extremas maris ambientis
Gurgite terras.
Tum stupor mentes quatiet tuentum,
O Deus nostræ columen salutis,
Te malis durum, miseris benignum,
Omnibus æquum.
6 Tu potentes rerum, validisque pollens
Viribus, firmas stabili catena
Montium tractus, jugaque inquietis
Tunsa procellis.

6. *Jugaque tunsa procellis*] Est periphrasis scopulorum marinorum, qui à fluctibus tunduntur et verberantur. Virg. 3. Georg. *Cum graviter tunsis gemit area frugibus.* Item, *Gens effœna virum Riphæo tunditur Euro.* &c.

7 Tu maris nigris agitata ventis
Terga componis: cohibes rebelles
Gentium motus, placidaque mutas
Pace tumultus.
8 Ultimi rerum tua signa nôrunt
Et pavent fines, quoties coruscis
Turgidum flammis fremuit sonoro
Murmure cœlum:
Quique Phœbæos habitant ad ortus,
Et quibus sera face Phœbus undas
Tingit, auctorem te hilares fatentur
Lucis & umbræ.
9 Tu solum terræ sitientis imbrem
Lætus invisis, gravidæque nubis
De sinu fundis genitale pigros
Semen in agros.
Alveus pleno tibi semper amne
Turgidus læta novat arva fruge,
Floribus campos, nemorum virentes
Fronde recessus.
10 Rore tu leni sola contumacis
Maceras terræ, subigisque glebas:

7. *Tumultus mutare pace*] Ita scilicet ut bellis & tumultibus pax succedat Horat: *Mutat quadrata rotundis.* C. 9. *Alveus*] Propriè est profunditas illa, quæ, est inter utramque fluminis ripam depressa. Unde fluvius dicitur alveum mutare, quando alio derivatur. C.

10. *Terræ contumacis*] Eleganter & argute ἀφυχον facit μφυχον Sicuti enim puer aliquis petulans in parentem, aut servulus indomitus in herum est contumax; ita terra, quæ tot lisonibus & aratris vix tandem subigitur, ut mollescat & semini excipiendo fiat opportuna, eodem nomine contumax dicitur. C.

10. *Maceras*] Macerare inter alia etiam significat idem quod mollificare, aut aliquid tam diu aqua perfusum reponere, donec molle & tenerum, & nonnunquam salsuginis quoque expers fiat.

Hinc in Adelphis Terentii, est: *Macerare salsamenta.* Eodemque modo hic terra dura, rore & pluviis dicitur macerari. Alia significatione utitur hoc verbo *Psal. 69. Si macero pectora curis.* Est enim illic macerare, nimiis curis seipsum attenuare & conficere. *C.*

Ebrios sulcos viridante amictu
Messis inumbras.
11, 12, 13 Quà feres gressus, renovabis annum
Fertilem frugum: vegetansque fœtus
Per cavas valles riguosque saltus
Impluet humor.
Gestiet pauper tuguri colonus,
Lacte distentas comitans capellas;
Mugient colles, & amica fessis
Silva juvencis.
Spes aratoris cupidas fovebit
Fluctuans latis seges alma campis:
Ut canat festa tibi feriatus
Carmen in umbra.

10. *Ebrios sulcos*] Qui vino ad saturitatem usque madidus est, ebrius proprie dicitur. Id scitè hoc loco transtulit ad sulcos agrorum, rore & pluvia imbutos & humectatos. Ita spongiam quoque aqua plenam, ebriam possemus dicere. Eodem modo loquitur Esaias c. 55. *Descendit imber & nox de cœlo, & illuc ultra non revertitur sed inebriat terram, & germinare eam facit. C.*

10. *Amictu messis*] Sicuti enim collium & montium quasi veste sunt arbores & virgulta; ita segetes, quæ hic sub messe, intelliguntur, sunt quasi amictus agrorum & sulcorum. Hinc Virgil. *Olea vestire Taburnum.* Item, *amictæ vitibus ulmi. C.*

PSAL. LXVI. CARM. GEN. XIX.

Psaltes ad gloriam Dei prædicandam populos hortatur ab exemplis Scripturæ, & ab administratione sua tum communi erga omnes, tum singulari erga Ecclesiam, hinc exemplo suo, Dei laudationem confirmat

Incolæ terrarum, ab ortu
Solis ultimum ad cubile,

Ei

Eia Domino psallite.
2 Eia Domino jubilate :
Nomen ejus, numen ejus
Ferte in astra laudibus
3 Dicite illi : Rector orbis
Sancte, quàm stupenda rerum
Est tuarum gloria !
Quanta virtus, quâ protervos,
Mente fractâ, cogis hostes
Supplices procumbere !
4 Te parentem læta honoret,
Te potentem prona adoret
Tota rerum machina.
Voce blandâ te canamus,
Barbito dulci sonemus,
Carminumque cantibus.
5 Eia adeste, facta cunctis
Cernite admiranda seclis :
Acriterque expendite
Facta providi parentis,
Facta Domini consulentis
Arte mirâ servulis.
6 Vertit æquor æstuosum
Aridæ in campos arenæ :
Fluminis per alveum
Agmen iræ gratulantum,
Ceu per arva sicca, fecit,
Stante fluctu languido.
7 Frenat unus orbem habenis
Sempiternis : intuetur
Et pios & impios.
Nec sinit sibi rebelles,
Viribus fretos superbis,

Improbis

Improbis votis frui.
8 Laus Deo nostro per omnes
Orbis oras : omnis unum
Laudet illum natio.
9 Morte liberavit unus
Nos propinqua : fulcit unus
Liberos firmo gradu.
10 Igne ut aurum, examinâsti
11 Nos periclis : illigâsti
Hostium nos cassibus.
12 Vincla lumbis, frena malis
Sub tyrannis induisti
Impotentis imperî :
Sed per ignes, sed per undas,
Divitis tamen edisti
Uber agri exercitis.
13 Ergo supplex introibo
Templa, victimasque cædam :
Vota supplex offeram,
14 Vota duris in periclis
15 Nuncupata : pinguis agnus,
Cornigerque agni parens,
Bos & hircus sanguine aras
Imbuent : nec thura deerunt
De Sabæo stipite.

12. *Uber agri*] Uber propriè mamma est. Hic pro ubertate & abundantia accipitur, ad imitationem illorum Virgilii. *Et fertilis ubere campus.* Item. *Terra antiqua potens armis, atque ubere gleba.* Apud Homerum quoque est οὐθαρ ἀρούρης. Sicuti enim in corpore animalis maxime fœcunda & fertilia sunt ubera ; ita partes terræ fœcundissimæ & maxime frugiferæ eleganter hac metaphorâ repræsentantur. Ita *Psal.* 106. *Uber feracis sprevit agri.*

15. *De Sabæo stipite*] Indicat thus, sic dictum a θύειν, quod est sacrificare. Est enim thus quoque gummi seu liquor ex cortice certæ cujusdam arbusculæ apud Sabæos Arabiæ populos destillans. C. 16 Dum

16 Dum Dei benignitatem
Explico in me, cuncti adeste
Qui Deum veremini.
17 Audiit statim vocantem :
Nos vocantes audientem
Prosequamur laudibus.
18 Conscios sceleris nefandi
Supplicantes rector orbis
Aure surda respuit :
19 At mihi lenis bonusque
Supplicanti semper aurem
Non severam commodat.
20 Gratias ago parenti
Optimo, qui se roganti
Asperum non præbuit ;
Qui sua benignitate
Destitutum non reliquit
Rebus unquam in asperis.

PSAL. LXVII. CARM. GEN. V.

Ecclesia regnum Dei in Judæis operari; ad gentes propagari, & administratione benedictionibusque spiritualibus & corporalibus declarari, petit.

ARbiter mundi, placidus bonusque
Parce delictis, solito & favore
Terra fac lætis segetem pecusque
Nutriat arvis :
2 Nota per terras bonitas ut omnes
Sit tua, & nostræ studium salutis,
Mente quos curas patria, tegisque

2. *Mente quos curas* &c.] Pro quibus etiam animo paterno solicitus, nosque in periculis tueris. *J.*

Rebus

Rebus in arctis.

3 Ut tuas laudes populi per omnes
Prædicent terras, bonitatis usque ad
Terminos rerum celebretur omnes
Fama per urbes.

4 Omnis exsultet locus, omnis ætas
Gestiat plausu & fremitu secundo,
Res quòd humanas modereris æqui
Juris habenis:

5 Ut tuas laudes populi per omnes
Prædicent terras, bonitatis usque ad
Terminos rerum celebretur omnes
Fama per urbes.

6 Si tuæ genti faveas benignus,
Conditor mundi bone, messis agros
Vestiet, vites oleæque colles,
Gramina campos.

7 Si tuæ genti faveas benignus,
Conditor mundi bone, te pavebunt
Et colent gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.

4. *Fremitu secundo*] Id est, favente, & tua facta probante, & amico. Ita Salustius dixit in Jugurtha: *Hominem oratione secundâ extollit.* Ut *Fortuna secunda, & ventus secundus.* C.

4. *Res quod humanas* &c.] Quòd genus humanum æquitate tanquam freno gubernes. J.

PSAL. LXVIII. CARM. GEN. XX.

Exhortatio ad Deum laudandum, propositâ eius magnificentia, & officio, expositis beneficiis in majores, confirmans pios factis, præsentia Dei, & ascensu Christi in cœlos, cujus virtute promissiones erga pios, & minæ in adversarios præstantur: postremo iterum hortatur omnes, ad laudes Dei, expositis earum causis.

O Qui perpetuis orbem moderaris habenis,
Placidos bonus exsere vultus;
Impietasque

Impietasque exosa tuas, pater optime, leges,
Tremefacta repente taceſſet,
2 Ut levis in tenues fumi vapor effugit auras,
Ut cera liqueſcit ab igne.
3 4 At lætis pia turba animis ſua gaudia plauſu
Teſtabitur, & tibi, rerum
Sancte parens, pæana canet, qui lucida cœli
Veheris ſuper aſtra, nec ævi
Incluſus ſpatiis, æternis legibus orbem
Æternus & ipſe gubernas.
Te canimus læti, & lætos renovamus honores;
5 Qui celſi è vertice mundi
Reſpicis humanas curas: & patribus orbos
Pueros, viduaſque maritis
6 Proſequeris patrio affectu: qui prole beatâ
Steriles ſolare hymenæos:
Compedibus vinctos ſolvis: populi arva rebellis
Bibulis obducis arenis.
7 Iſacidæ Nilo quum, te ductore, relicto,
Arabum per inhoſpita ſaxa,
8 Errarent, tremuere ſoli penetralia: cœlum

4. *Pæana*] Pæanes olim carmina dicebantur, quibus diis ſuis pro victoria in prœliis gratulabantur. Hìc pro gratiarum actione, & beneficiorum divinorum celebratione accipitur. *C.* 6. *Steriles Hymenæos*] Poeticè, pro conjugio ſterili. Græcis enim Hymenæus, Latinis Talaſſio, Deus nuptiarum credebatur, quem paſſim in epithalamiis poetæ invocant. Sicuti autem vulgò cum, qui libros Platonis emit, Platonem emere dicimus: ita veteres illi nomina Deorum liberaliter donis atque operibus Deorum tribuerunt, ob utilitatem ea honorantes, atque exornantes: Sic. Bacchus pro vino, Ceres pro frugibus, Hymenæus pro nuptiis paſſim accipiuntur. *C.* 7. *Nilo relicto*] Nilus fluvius Ægypti eſt, per quem ipſa regio more poetico indicatur, Sicuti etiam *Pſal.* 78. & Lucanus de Ægypto ſic ſcribit:

Terra ſuis contenta donis, non indiga mercis,
Aut Jovis; in ſolo tanta eſt fiducia Nilo. C.

Maduit ſudoris anheli
Imbribus: à vultu Domini conterrita duræ
Tremuere cacumina Sinæ.
9 Arva ſibi ſelecta bonus rigat imbre benigno:
Et quum labefacta fatiſcunt,
10 Confirmat, recreatque afflicta: ſuoque fruenda
Dat habere gregi: nec egenam
11 Temporibus duris virtutem deſerit. Arma
Trepidâ formidine belli
Quum quatient animos, lætum celebrare triumphum
Teneris dabit ille puellis:
12 Sufficietque ſuas in laudes carmina: reges
Numeroſo milite freti
Terga dabunt, latebraſque petent: ſpoliiſque fru-
Imbellis turba relictis. (etur
13 Veſtra licet ſomno ſternantur corpora nigræ
Inter fuliginis ollas,
Illa tamen vincent nitidam candore columbam
Rutilæ cervicis honore,
Quæ nunc argentum nitidum, nunc lumina blandùm
Radiantis provocat auri.
14 Quum Deus omnipotens traduceret agmina regum
Longo ſpectanda triumpho,
Squalida quæ luctu & tenebris Solyma antè jacebat,
Niveâ tum luce refulſit,
Ceu nive vicinos inter candentia colles
Salmonis culmina fulgent.
15 16 Uſque ſibi Baſan placeat, jactetque ſuperbus

8. *Sinæ*] Sina mons Arabiæ Petreæ, in quo Decalogus pronuntiatus & ſancitus eſt. *C.* 13. *Quæ nunc &c.*] Quæ pulchritudine colli ſplendentis cum argento puro, & fulgore auri blandè micantis concertat. *℣.* 14. *Salmonis*] Nomen montis, cujus cacumen nive candidiſſima fuit conſpicuum. *C.* 15, 16. *Baſan*] Regio Baſanitis quam, Ogo rege interfecto, Moſes dimidiæ tribui Manaſſæ aſſignavit ab ipſa pinguedine nomen habens. *C.* Faſtigia

Faſtigia proxima cœlo :
Ne tamen herbiferos ſaltus, ne paſcua ſacro
Auſit conferre Sioni :
Quam propriam pater omnipotens in ſecula ſedem
Legit, lectamque tuetur :
17 Ille pater quem cœlituum tot millia currûm,
Equitum tot millia ſtipant.
Sive ille excelſæ vehitur per culmina Sinæ,
Sua ſeu ſacraria viſit :
18 Seu ſcelerum vindex celebri petit aſtra triumpho,
Captivaque colla catenis
Vincta trahit : victæ paſſim donaria gentes
Cumulant : paullo ante rebelles,
Poplite nunc flexo venerantur templa Sionis.
19 Igitur celebramus honores
Jure tuos, nullam nobis qui munere lucem
20 Vacuam ſinis ire : ſalutis
Unica ſpes noſtræ : nempe unus frena gubernas
Vitæ, irremeabilis Orci
Unus clauſtra tenes, & nutum fata ſequuntur.
21 Inimicos vulnere certo
Tu figis, longâ ſcelerum tu ſorde ſepultis
Lethali tempora plagâ
22 Dividis. At caros ſic conſolaris amicos.
Extremo à littore ponti
Vos ego crudeli incolumes ex hoſte reducam
Rubri ſeu trans freta ductos
Æquoris, à ſævo incolumes ſervavimus Ogo.
23 Cæſorum in ſanguine regum

20. *Irremeabilis Orci* [Orcus poeticè pro inferno accipitur : in quem qui ſemel deſcendit, ei inde regredi aut remeare non licet. *C.* 21. *Longa ſcelerum* &c.] Ictuque lethifero caput eis ſecas, qui in turpibus ſceleribus torpentes jacent. *J.* 22. *Ogo*] Ogus rex Baſanitidis, interfectus à Moſe, Num. 21. *C.*

Tingent crura: canes hostilia vulnera lambent:
24 Lætæ spectaculâ pompæ
Adspicient, pater alme: tuo, pater alme, triumpho
Plaudent tua templa petentes,
25 Anteibunt qui voce canant, qui cymbala pulsent,
Citharæ tuba juncta, tubæque
Tibia, quæque tuas celebrent, fortissime, laudes
Doctæ pulsare puellæ
26 Tympana: te populi cœtu fremituque secundo
Et plausu ad sidera tollent:
Isacidæque tuas in laudes ora resolvent:
27 Juvenis de stirpe creatus
Benjamini, Judæque aderit generosa propago.
Neque clarus Zabulo deerit,
28 Nephthalidæque duces. Nam tu tua jussa sequutis
Viresque animosque ministras:
Claraque victrici das tempora cingere lauro.
29 Solymæ victoria præpes
Ex adytis volat. Ergo ferent tibi munera reges,
Atque ad tua templa ferentes
30 Munera, te super astra ferent. Tu freta sagittis
Lethalibus agmina fundis:
Tu forteque domas dextras, animosque rebelles
Humiles tibi pendere cogis
Vectigal fractosque duces, avidique cruoris
Vindex populi, agmina perdis.
31 Quique bibunt Nilum, quà mergitur æquoris undis,
Quique ipso fontis in ortu,
Accurrent, pacemque petent, opulenta ferentes
Tibi munera supplice dextrâ.

25. *Cymbala*] Cymbalum, instrumentum musicum, æreum, concavum, & tinnitum edens, olim sacris Cybeles cum tympanis adhibitum. Meminit Cicero in Pisonem. Et Virg. 4. Georg. *Tinnitusque cie, & matris quate cymbala circum.* C.

32 Regna

32 Regna hominum celebrate Deum: date carmina Regi
33 Qui templa gubernat olympi
Æterna æternus: cujus mortalia cuncta
Vocem tremefacta paveſcunt.
34 Hunc fortem celebrate, unique accepta referte
Benè geſti proſpera belli.
Cujus in Iſacidis reſplendet gloria, cujus
Teſtantur robora nubes:
35 Cujus ab arcano templo venerabilis horror
Stupefacta in pectora manat.
Iſacidûm Deus ille, Deus qui robore nervos,
Animoſque vigore ſuorum
Implet: ei laudes Jacobi dicite proles:
Etenim Deus ille deorum eſt.

PSAL. LXIX. Carm. Gen. ii.

David typus Chriſti, conqueſtus de injuriis & perpeſſionibus indigne perlatis, & de hoſtium ſcelere, Deum orat pro ſalute ſua & adverſariorum exitio, quamobrem docet Dei laudes a ſe, ab Eccleſia, omnibuſque rebus creatis prædicatum iri.

SAncte parens fer opem laſſo: torrentibus undis
Penè obruerunt me malorum flumina.
2 Pes nequit in molli veſtigia figere limo:
Pronumque inundans vertici fluctus rapit.
3 Dum clamo, arentes urit ſitis arida fauces:
Spectando laſſa torpuere lumina.
4 Me vexant odiiſque premunt immanibus hoſtes,
Plures inumbrant quàm capilli tempora.
Inque dies creſcunt numero: &, ceu rapta rependam,
Benè parta per vim cogor illis reddere.
5 Simplicitas tibi nota mea eſt, bone conditor orbis,
Meæque teſtis ſemper innocentiæ es.
6 Fac, pater alme, bonis ne ſint mea damna pudori,

Dum

Dum te colentes clade cernunt opprimi.
7 Te propter maledicta tuli & ludibria vulgi :
Te propter ora turpis infecit pudor.
8 Me vitant fratres, & eâdem è matre creati
Me ceu sceleſtum abominantur filii.
9 Uror, & ira coquit penitus præcordia, leges
Tuoſque ritus impii quum negligunt.
In tua quæ jactant probra & convicia ſacra,
In me recurrunt, corque vulnerant meum.
10 Si fleo jejunus, ſi macero pectora curis,
Rident, probriſque proſequuntur lacrymas.
11 Si tegor incultos ſaccis ſqualentibus artus,
Fio repentè fabula & ludibrium.
12 Me ſalibus petit e portæ ſtatione ſenectus :
Et ebrioſæ ſum tabernæ cantio.
13 Interea curis, genitor, confectus acerbis,
Ad te recurro : tu benignus reſpice.
O genitor, ſine fine bonus, ſine fraude fidelis,
In rebus arctis da ſalutarem manum.
14 Erige pæne luto abſorptum : da figere greſſum :
Crudelis hoſtis me eripe impotentiæ.
15 Neu rapiat torrentis aquæ violentia, neu me
Mergatve gurges, aut vorago abſorbeat.
16 Sancte parens, nullos cujus clementia fines
Novit, vocantem & deſtitutum reſpice.
17 Ne faciem ſervo avertas, qui rebus egenis

Portæ ſtatione] Ebræi in portis conveniebant ad judicia exercenda, & quaſi forum agendum Latinis autem, ſtatio inter alia quoque locum publicum ſignificat, ubi jus dicitur. Sicuti Gellius quoque lib. 13. c. 13. nominat *ſtationes jus docentium.* Fortè etiam reſpexit locum ante curiam Romanam ſubſtructum, & conclavibus diſtinctum, ubi nationum variarum legati ad ſenatum Romanum miſſi, antè quàm audiebantur ſubſiſtebant. Unde apud Cicer. Epiſt. ad Q. Fr. prim. lib. 2. eſt *Græcoſtaſis*, quaſi dicas ſtationem Græcorum. *C.*

Supplex

Supplex opem orat: subito miserum subleva.
18 Mitis ades: serva hanc animam, ut pudor obruat
Qui ceu relictum me enecant conviciis. (hostes
19 Tu testis mihi probri ignominiæque superbæ:
Tu testis hostes quam proterve illuserint.
20 Cor dolor urebat: socius mihi nemo doloris,
Nemo dolorem qui levaret anxium.
21 Dulcia felle mihi tingebant fercula amaro:
Pro vino aceti porrigebant pocula
22 Ergo victum illis vitient aconita viciſſim:
Mœrorque læta obnubilet convivia.
Unde sibi placidæ promittunt otia pacis,
Hinc semen illis pullulet discordiæ.
23 Caligent oculi, & nutent vestigia: vires
24 Elumbe corpus deserant. Iram tuam
Sic meritos effunde super: tuus hauriat illos
25 Furor: colonis tecta vidua mœreant:
Qui deserta habitet tentoria nemo superſit,
26 Quia persequuntur dexterâ afflictos tuâ.
Afflictos miserosque procaciter insultantes,
Verbis acerbant vulnera atque injuriis.
27 Tu sine peccatis cumulent peccata, nec unquam
Dulcem æquitatis sentiant fructum tuæ.
28 Impia de tabulis viventum nomina dele:
Tuos nec inter hos recense filios.
29 Me tenuem afflictumque tuâ, pater optime, dextrâ
Erige, locoque siste tutum in arduo.

22. *Aconita*] Aconitum herba venenata est, à cautibus, quas Græci ἀκονας vocant sic dicta Ovid. 7. Metamor. *Quæ, quia nascuntur dura vivacia caute, Agreſtes aconita vocant. C.* 26. *Acerbant*] Acerbare, est aliquid per se satis acerbum facere acerbius & atrocius. *Virg. formidine crimen acerbat.* Similia apud Horatium *Clarare inimicare, æternare*, pro clarum, inimicum, æternum facere. *C.*

30 Hic

30 Hic ego carminibus rerum super astra parentem
Tollam, & celebri gratias in cœtu agam.
31 Gratius hoc illi est, quàm si cadat hostia ad aram
Vitulus tenellus jam coniscans cornibus.
32 Adspicient mites, & pectore gaudia volvent,
Deum colentum læta corda gestient.
33 Audit enim Dominus tenues, nec despicit ægros
Ob nomen ejus vinculis coercitos.
34 Unum igitur tellus colat hunc, & pontus, & æther,
Et quicquid æther, terra, pontus continet:
35 Qui facit incolumem pulchram florere Sionem,
Urbesque Judæ mœnibus cingit novis:
Metiturque suis rura ante inculta colonis,
Tenenda blandis quæ relinquant liberis:
36 Quæ placidâ teneat series in pace nepotum,
Quicunque Domini nomen & numem colunt.

31. *Coniscans*] Arietans, seu cornua cum impetu committens: quod hœdorum & agnorum lascivientium proprium est. *Lucret.* lib. 2. *Et satiati agni ludunt, blandeque coniscant.* Id quod etiam *Virgil.* 2. *Georg.* indicare voluit his verbis, *Pingueſque in gramine læto Inter se adverſis luctantur cornibus hœdi. C.*

PSAL. LXX. CARM. GEN. XVII.

Petitio pro liberatione supplicis, pro confusione improborum, & bonorum exhilaratione, quæ spectant ad hunc finem ut magnificetur Deus.

O Deus, præsens ades, & periclis
Me præsentibus eripe:
O Deus, duros propera labores
Confestim auxilio ut leves.
2 Qui meam quærunt animam, erubescant
Fœdam ignominiam ferant:
Et fugâ turpi doleant, malignis
Qui me consiliis petunt:

3 Terga

Terga dent, fusos pudor ut perurat,
Qui rident gemitus meos.
4 Teque clementi & placido fruantur,
Qui gaudent placitis tuis.
Qui salutis spem posuere in uno
Te certam penitus Deo,
Gaudeant, semperque canant, Perennis
Majestas & honor Deo.
5 Sunt meæ vires & opes pusillæ :
Sed tu me Deus adjuva.
Tu meæ vires, mea spes, opesque :
Festinus fer opem mihi.

PSAL. LXXI. CARM. GEN. XV.

Psaltes fidem suam in Deum professus, servari ab inimicis petit, Deumque a munifica ejus natura, promissionibus, operibus anteactis, gloriaque sollicitans, adversariis male imprecatur, liberatione accepta, secure spondet se gratias acturum Deo.

IN te salutis spem posui meæ,
Fac me perennis ne pudor obruat!
2 Audi vocantem lenis, & eripe
Hostis cruenti me violentiæ.
3 4 Vitæque custos & columen meæ,
Tutrisque rebus semper in asperis,
Nunc turris esto & perfugium mihi,
Et sævientum subtrahe dexteræ.
A vi sceleste subtrahe dexteræ
Pendentem ab uno subsidio tuo :
5 Et qui juventæ tutor eras meæ,
Orbam senectam viribus affere.
6 Tu me tuendum matris ab ubere
Duxti : pependit matris ab ubere
Spes nostra de te : materies mei

Una est perennis laus tua cantibus.
7 Ceu continenter prodigium malis
Natum ferendis, rideor impiis.
Sed me malorum fluctibus obrutum
Spes una fulcit præsidii tui.
8 Me lux videbit, me tenebræ tuas
9 Laudes canentem: jam senio gravem,
Fractisque lasso corpore viribus,
Ne me impiorum trade libidini.
10 Et clam susurrant, & caput in meum
Occulta tendunt retia per scelus:
11 Et dum sceleſtum propositum premunt,
Aiunt, Ope illum destituit Deus:
Instate fracto, prendite, perdite
12 Nudum salutis vindice. Tu Deus
Ne linque fretum præsidio tuo:
Præsensque sævis hostibus eripe.
13 Pudore vultus inficiat rubor
Hosti dolosо, fraude nefariâ
Qui me aucupatur: mœreat irrita
Conata, vanum lugeat exitum.
14 15 16 Liber periclis, carmine te novo
Pangam tenacem polliciti, & tuis
Promtum juvandis: & numeris meis
Aptabo laudes innumeras tuas.
Canam potentem te dare prospera
Eventa, belli quum fremuit timor:
Canam fidelem reddere fœderum
Promissa, largo non sine fœnore.
17 Abusque primo flore puertiæ

7. *Continenter*] Pro continuo. Cæsar, *Belgæ cum Germanis continenter bellum gerunt.* Id est, sine intermissione, συνεχῶς. *C.* 17. *Puertiæ*] Syncope antiqua, pro pueritiæ. Utitur ea *Horatius* quoque oda 36. lib. 1. *Memor actæ non alio rege puertiæ.* Ita idem dixit *validius* pro validius, *lamna* pro *lamina.* *C.*

Laudum

Laudum tuarum tu mihi carmina
18 Semper præîsti: ne senio gravem
Canumque nunc me, spes mea, desere:
Donec nepotum secula noverint,
Me vate, quanto robore, qua fide
19 Me liberaris. Justitiæ tuæ
Convexa mundi gloria ttansvolat,
Rerum creator, quis similis tui?
20 Qui me malorum gurgite merseras,
Mitisque vita rursus amabili
Tracto è profundo gurgite das frui
21 Opesque honoresque accumulas bonus,
Ira remissa: & pectora turbida
22 23 Solaris. Ergo te cithara canam
Nabloque certa conspicuum fide.
O sancte nostræ gentis ab ultimo
Protector ortu, vox mea te canet:
Te spiritus, te vita laboribus
Exemta duris, laudibus efferet.
24 Lux nulla solem proferet aureum,
Quæ prædicantem justitiam tuam
Non audiet me, Rex bone, qui meis
Rubore vultum offuderis hostibus.

17. *Præisti mihi carmina*] Verba aut carmina alicui præire, est ea prior recitare, ita ut alii eadem denuo repetant & pronuntient. Significat ergo Propheta, se non nisi a Deo priùs sibi suggesta cecinisse, & quasi ex illius ore excepta repetivisse quo quidem ipse nomine magis ἀξιοπιστος est censendus, quam alii spermologi qui pro divinis tradunt & inculcant, quæ à Deo non acceperunt. *C.* 19 *Convexa mundi*] Id est mundum convexum. Qualia sunt, *Avia silvarum, ardua montium &c.* Est autem convexum, oppositum concavo, id est, globi seu orbis alicujus superficies exterior. *C.*

CARM GEN: V:

David moriturus Deum orat ut Sehelomoni spiritum justitiæ tribuat, legitimamque administrationem & benedictionem suam, hacque administratione & benedictione Schelomonis ac Christi celebrata, benedicit Deo.

DA tuæ Regi, Deus, æquitatis
Jus ad exemplum dare, filioque
Regis ut legum patriæ ad salutem
Flectat habenas.

2 Ut regat justis populum institutis,
Pauperum questus facili tuorum
Aure cognoscat, dirimatque lites
Legibus æquis.

3 Pace lætentur juga montiumque
Horridi saltus: genitrix quietis
Æquitas colles amet, asperosque
Ruris alumnos:

4 Jus suum det pauperibus, potentum
Curet ut ne vi tenues premantur,
Destruat quisquis miseros dolosis
Litibus urget.

5 Ut reformidet venientis ævi
Gens tuum nomen, sua sol diei
Donec effundet, sua luna donec
Lumina nocti.

6 Æquitas & jus veniens olympo
Recreet terras, veluti sub æstu
Imber, & rores pluvii beatos
Ruris honores.

7 Floreat, rerum hoc moderante habenas
Jus, bonæ paces vigeant, perenni
Luna dum cursu rediens novabit

Menstrua

Menstrua vultus.
8 Imperî fines maris unda fluctu
Hinc & hinc claudat: spatiumque latis
Quod modum regnis faciat, sit idem
Terminus orbis.
9 Ad pedes illi cadat advolutus
Æthiops: hostes veniam precati
Supplices, vultus humiles comamque in
Pulvere verrant.
10 Qui tenent pontum, refluique ponti
Insulas, regesque Arabum beati,
Thuris & dites venient Sabæi,
Dona ferentes.
11 Illum adorabunt, mare quà remotis
Obstrepit terris, metuentque reges:
Servient gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.
12 13 14 Ille desertos ope sublevabit:
Eximet curis querulos: egeno &
Pauperi dextram dabit: obrutosque
Fœnore solvet.
Nec velut vilem tenuis cruorem
15 Plebis effundi sinet: ergo vivat,
Deque thesauris Arabum beatis
Munera sumat.
Ac suo Regi bene comprecatus,
Illius laudes canat, illum honoret,
Largam opum dextram celebret, patremque
Vulgus adoret.
16 Per feros montes segetem refundat
Terra, tam densis crepitans aristis,
Quâm gravi cedros Libani flagellant
Murmure venti.

Augeat prolem numero carentem
Per vias urbis bona pax beatæ :
Læta ceu campis riguis per imbrem
Gramina surgunt.

17 Nomen æterno juveneſcat ævo :
Filii nomen, jubar uſque ſolis
Dum vagæ fundet radiata terris
Lumina flammæ.
Ille Rex gentes faciet beatas
Quas ſinu claudit refugo Amphitrite,
Omnis hunc tellus canet Amphitrite
Cincta beatum.

18 Iſaci gentis Domino Deoque
Laus, honor, virtus : opis haud egenus,
Illa quæ cuncti attoniti intuentur,
Perficit unus.

19 Nomen auguſtum canat omnis ætas,
Ulla quod nunquam taceat vetuſtas :
Nominis ſancti penetret per omnes
Gloria terras.

17. *Amphitrite*] Uxor Neptuni : poeticè, pro mari. Ne vero quis arbitretur, Paraphraſten mentione deæ hujus profanæ & fictitiæ, carmen hoc divinum & ſacrum polluere voluiſſe ; ſciendum eſt, ipſum Amphitrites etymon, per ſe naturam maris, ſeu ipſum mare exprimere. Eſt enim ἀμφὶ circum τρεῖν terere, Mare enim circumquaque terram atterit. Unde Ovid. 1. Metamorph.

——— *Nec brachia longo*
Margine terrarum porrexerat Amphitrite. C.

PSALMORUM
Liber Tertius.

PSAL. LXXIII. CARM. GEN. XV.

Psaltes post spirituale certamen erumpens in commendationem bonitatis Dei, exponit ægritudinem animi sui & bonorum, qua afflictantur, cum propter secundos improborum successus, tum propter calamitates suas; hinc incertum improborum statum, at certum exitium proponit, & tanquam respiciens se totum credit Deo, & illi se hæsurum profitetur.

TEllus ut undis hospitium neget,
Undæque terras fluctibus obruant;
Aer coruscis fulminet ignibus,
Ruina mundi sidera misceat:
Dei potentis non bonitas tamen
In rebus arctis destituet pios,
Purasve mentes nequitiâ sinet
Mœroris æstu funditùs opprimi.
2 Quàm pæne lapsu pes mihi lubricò
Gressum fefellit, dum pede metior
Immensa parvo, dum trutinâ meâ
Expendo stultus judicium Dei!
3 Fervebat irâ pectus, & æmulo
Livoris æstu, quum scelerum omnium
Contaminatos sordibus impios,
Florere cunctis conspicerem bonis.
4 Sors illa cunctis invida, mobilis,
Infida, servat perpetua fide

4. *Invida, infida*] Constructio ejus loci est: Sors seu fortuna (hæc tamen homini Christiano ad divinam providentiam omnia referenti nihil est) quæ alias cunctis est invida, mobilis & infida, seu infidelis; istis, scilicet, impiis, & tamen fortunatis, servat eundem quasi tenorem perpetua fide: quasi dicat: Fortuna omnibus aliis invida, mobilis & infida, unis hisce fidelis & constans est: *C.*

Istis

Istis tenorem, & robore vivido
Firmos senectam ducit ad ultimam.
5 Exemta duris vita molestiis
Curisque (pectus quæ reliquis coquunt
Mortalibus) per lætitiam fluit
Luxumque, & ægris pura laboribus.
6 Ergo insolenti fœta superbia
Corda intumescunt: pectora spiritus
Ventosa tendunt: cæcus amor sui
Frena impotenti dat violentiæ.
7 Tecta invidendas non capiunt opes,
Felicitatem non animus suam:
Et vota vincens spemque superfluus
Luxus fatigat, nec satiat tamen.
8 Verbis minores terrificant feris,
Et fastuosæ mole potentiæ:
Vultu procaci & vocibus improbis
Adblandiuntur nequitiæ suæ.
9 Nec impudentis garrula vanitas
Contenta linguæ fundere toxica
Terras per omnes, astra lacessere
Audet, Deumque insana superbia.
10 Hæc mente spectant attonita pii,
Et æstuanti pectore fluctuant:
11 Secumque mussant, Scilicet hæc Deus
Quum cernat, atris abstinet ignibus?
12 Opes abundè suppeditant malis,
Crescitque nullo fine pecunia:
Secura pacis molliter otia
Quassante nullo turbine transigunt.

12. *Opes suppeditant*] Neutrum absolutum pro suppetunt, sufficiunt, abunde satis sunt. Cic. 1. Offic. *Suppeditant hæc ad victum*, id est sufficiunt. Idem ad Trebatium. Ne *chartam quidem tibi suppeditare*, Pro suppetere. *C.*

13 Frustra

13 Fruſtra ergo puro pectore vivitur :
Fruſtra innocentem contineo manum ;
14 Fruſtra labores perfero, torqueor
Dolore, nullis non crucior malis.
15 Rurſus verebar ne temerario
Auſu improbarem conſilium Dei,
Ac arbitrarer fortè miſerrimos
Selecta quos is pignora nuncupat.
16 Cauſſas latentes dum ſequor anxius,
Et pertinacis viribus ingeni
Pugno, profundum ſe chaos ingerit,
Et nocte mentis lumen adobruit.
17 Labore tandem feſſus inutili
Ad te recurro, Rex bone cœlitum :
Quietus exſpecto ex adytis tuis
Quis hos & illos ſeparet exitus.
18 Vidi repente quàm pede lubrico
Starent ſuperbi : quàm ſtabiles parum
Opes tenerent : quàm fragili loco
Fultos ruinâ præcipiti trahas.
19 Procella vindex ut ſonuit tuæ
Iræ, fugaces cum domino ſuo
Evanuerunt divitiæ : manet
Umbra invidendæ nulla potentiæ.
20 Sic nocte mentes ludificans fugit
Imago ſomni : & quæ modò pectora
Sopita vano terruerat metu,
Riſus per urbem mox ciet omnibus.
21 Donec viderem hæc, mœror & anxiæ
Mentem obruebant ſollicitudines :
22 Aut hæſitantem, ceu ſtupidum pecus,
Torpor ligabat pectore marcido.
23 Arcana ſed vis interea tui

Me fulciebat numinis, ac manum
24 Dextram regebas: auſpicio tuo
Ductuque clarus fulgeo gloriâ.
25 Quid terra, præter te, mihi, quid polus
20 Offert colendum? cor mihi tabuit,
Infracta mens deſiderio tui:
Languebat, ægrum corpus inaruit:
Tu rurſus artus robore vivido
Firmaſti: opimas ſuppeditaſti opes.
27 Qui, te relicto, ſpe ſtolida deos
Vanos adorant, cladibus obruis.
28 Te ſector unum, tu ſuperas meis
Spes una rebus: præſidio tuo
Liber periclis, auctus honoribus,
Te ſempiternis laudibus efferam.

PSAL. LXXIV. Carm. Gen. iii.

Eccleſia ab Antiocho oppreſſa, perpeſſiones ſuas & ſcelera hoſtium proponit. & Deum tamdiu ceſſare conqueſta, fœderis eius, magnificorumque operum recordatur, hoſtium indigna in Deum opera commemorans; id circo Deum, pro ſalute ſua, pro gloria nominis ipſius, & hoſtium confuſione ſupplicat.

CUr nos relinquis penitus, ô rerum parens,
Hoſtique dedis impio?
Lupis vorandum cur gregem paſtor tuum
Ira obſtinata deſeris?
2 Memento cœtûs ſervitute ab aſpera
Quem vindicaſti: quem tibi
Peculiari ſorte, patrimonium
Ceu proprium, receperas.
Colles Sionis, numinis ſedem tui,
Bonus favenſque reſpice.
3 Tandem reſurge, & hoſtium ſuperbiam

Compeſce

Compesce: perde funditùs
Hostes protervos, qui tuum sacrarium
Manu nefanda polluunt.
Clangunt sonora buccina, non quæ tuas
Laudes canat, ludibrio
Sed festa acerbo quæ profanet: in tuis
Vexilla figunt turribus.
6 Bacchatur audax ira frenis libera:
Ædis ruentis it fragor:
Quales sub altis murmurant quercus jugis,
Cæsæ bipenni quum ruunt.
Demoliuntur malleis & vectibus
Cælata templi limina.
7 Populatur ignis adyta: nominis tui
Contaminant sacrarium.
8 Secumque tacito comminantur pectore
Se diruturos omnia.
Nec temerè: flammis strata fumant omnia
Tuo dicata cultui
9 Loca: signa nusquam, nulla jam miracula:
Propheta nullus perditos
Solatur, &, spe quamlibet lenta, tamen
Spondet malorum terminum.
10 Quousque tandem nomini fines tuo
Hostem protervum illudere?
Quousque acerbis facta dira & impia
Exasperabit jurgiis?
11 Cur otiosus retrahis manum? exsere

6. *Bacchatur audax ira* &c.] Ira hostium temeraria & effrenata nullo impediente sævit: Templi cadentis sonus latè diffunditur, non secus ac arbores in montibus excelsis sonitum ingentem edunt, cùm securi dejectæ a lignatoribus, concidunt: malleis & ferramentis instar sudium, portas Templi figuris variis expolitas, diruunt: *C.*

Tandem potentem dexteram.
12 Tu noſter olim rector & cuſtos, Deus,
Priſcis abuſque ſeculis.
Te vidit orbis vindicantem ab omnibus
Semper tuos periculis.
13 Seceſſit unda, te jubente, & vitreo
Muro liquor coercuit
Curſum, feroces viribus ſuis duces
Ponti recurſus obruit:
14 Ipſum marinis vaſtiorem belluis
Hauſit tyrannum, & aſperis
Afflicta ſaxis, fluctibus cadavera
Ejecta vultur Æthiops
15 Voravit: inter æſtu arenas torridas,
De cote dura limpidi
Fluxere rivi: te imperante ſubſtitit
Arente flumen alveo.
16 Tuus dies eſt, nox tua eſt: ſolis jubar
Radiis adornas aureis.
17 Æquorque claudis littorum repagulis,
Terraſque cingis fluctibus:
Æſtate lenis frigus acre, frigoris
Æſtum rigore temperas.
18 Domine, intuere probra, contumelias,
Et hoſtium ludibria,
Qui te laceſſunt impiis conviciis,
Moleſtiis nos opprimunt.
19 Ne trade vitam turturis tuæ feris;
Turbam tuorum pauperum

13. *Vitreo muro*] Intelligit aquas maris rubri diviſas, & utrinque inſtar murorum vitreorum, ſeu pellucidorum aſſurgentes, donec Iſraelitæ tranſirent incolumes, Pſal. 104 mare nominat marmor vitreum. Vide Pſal. 77. *C.* 15. *Cote dura*] Intelligit petram à Moſe percuſſam, ut inde ſitientibus eliceret aquam. *C.*

Ne

Ne sempiternâ oblivione defere :
Memor tui sis fœderis.
Nam nec tenebræ nos tegunt, nec pellimus
Obscuritate injurias.
Ope destituti & omnibus tracti malis
Populi pudori consule :
Ut te merentem prosequantur laudibus
Miseri levati luctibus.
Exsurge, rector orbis optime, & tuam
Caussam tuere : sis memor
Quæ probra passim nomini semper tuo
Stulta ingerat procacitas.
Voces superbas & tumultus improbos
Silentio ne supprime :
Curamque rerum gerere te mortalium,
Qui negligunt te, sentiant.

PSAL. LXXV. Carm. Gen. xiii.

David accepto nuncio de Abneri cæde, a novis dissidiis metuens, Deum orat ut propter nomen suum misereatur populi, officiumque suum erga Deum & populum professus, Deum precatur ut pergat regnum ipsi tradere, in quo Deo servire & populum juste gubernare possit.

TE nos carminibus, Rex bone, patriis
Dicemus meritò : te celebrabimus
Præsentem miseris : & memorabimus
Facta illustria posteris.
Quum plenis venient tempora seculis,
Cogam, inquit Dominus, concilium meum :
Justis suppliciis prosequar impios,
Justis muneribus pios.
Fundamenta soli dissiliant licet,
Turbetur trepidis gens hominum minis,
Fundamenta

Fundamenta soli fluxa adamantinis
Nectam rursum ego vinculis.
4 O stultos quoties admonui modum
Vesanæ ut facerent nequitiæ suæ !
In cœlum quoties admonui impios
Ne stulte arma capesserent !
5 Quid cœlum stolidâ voce lacessitis ?
Quâ spe si furitis ! spiritus arrogans
Cujus præsidio fretus in æthera
Cristas erigit impias ?
6 Eois coeat viribus occidens,
Conjurent calidæ cum Borea plagæ,
Frustra divitias, sceptra, potentiam
Cuiquam conciliaverint.
7 Unus Rex hominum, res hominum suo
Versans arbitrio, præcipitem trahit
Illum de solio, plebis ab infimæ
Hunc fæce ad solium erigit.
8 Nam cratera meri purpurei Deus
Jam dextrâ tenet, & vindice pharmaco
Undantem pateram temperat, & malis
Justum supplicium parat
Illinc impietas undique ab ultimis
Terrarum spatiis hauriet, & mero
Consumto, cupido gutture turbidâ
De fæce exitium bibet.
9 At me vate, Dei, quem genus Isaci

3. *Vinculis adamantinis*] Id est, à nullo unquam frangendis aut dissolvendis. Dicitur enim adamas, quasi ἀδάμαστος. Horat. *Quis Martem tunica tectum adamantina*, &c. *C.*

5. *Quid cœlum stolida*] Cur Deum oratione stulta provocatis ? quo freti sic insanitis ? quo auxilio confidens animus & insolens superbas cogitationes adversùs cœlum tollit ? *J.* 8. *Cratera*] Accusativus Græcus, sicut paulo post æthera. *C.*

Et

Et thure & precibus placat & hostiis,
Omnis posteritas munificentiam
Et vim numinis audiet.
Confringam tumidæ tela superbiæ
Formidata bonis: cladibus obruta
Emerget pietas, & super æthera
Tollet conspicuum caput.

PSAL. LXXVI. CARM. GEN. iii.

Psaltes Deum celebrans de præsentia ipsius & magnifico opere adversus Assyrios, potentiam iræ eius ostendit, omnesque ad Deum colendum hortatur.

GEntes profanæ numinis loco colunt
Sibi quisque quem finxit Deum:
Judæa verum novit & colit Deum,
Laudatque festis cantibus:
Deum Sionis incolam, Solymæ sacris
Cui templa fumant ignibus
Illic minaces fregit arcus, lucida
Fregit sagittæ spicula.
Clypea sinistris rapuit, enses dexteris
Funesta bella sustulit.
Tu præpotentes fortior tyrannidas
Virtute frangis: tu feram
Compescuisti fortium superbiam
Regum potenti dexterâ.

3. *Clypea*] Dicunt Latini hic clypeus & hoc clypeum Virg. Æn. 9. *Et clypeum superimtonat ingens*; Varro quoque lib. 1. c. 48. partes culmi & spicæ explicans, nomen gladii in genere usurpavit neutro. *Herba ea*, inquit, *vocatur vagina, uti qua latet conditum gladium.* Ita dicimus hic baculus & hoc baculum, hic cubitus & hoc cubitum, quo etiam Livius utitur loco citato Psal. 20. C.

Fracta

5 Fractâ minacis spiritûs ferociâ,
Prædæ fuere: aut ferreo
Somno gravati condidere lumina:
Obtorpuere dexteræ
6 Fortes virorum, vis equorum, & currûm
Elanguerunt impetus.
7 Tuum verendum nomen & numen: tuæ
Quando æstus iræ incanduit,
Quis obviam ausit ire? quis miserum caput
Tuo furori objecerit?
8 9 Quum templa mundi fulminum quateret fragor,
Ut impia tyrannide
Pœnis repressa supplicem modestiam
E servitute abduceres,
Attonita tellus siluit: imbellis pavor
Mentes superbas perculit.
10 Ultricis iræ scelera pœnis obruta
Humana gens quum cerneret,
Boni efferebant laudibus te, conscius
Premebat horror impios.
11 Vota ergo Domino nuncupate, & reddite:
Domino verendo munera
Ferte universi civitatis incolæ
Sanctæ, Deumque agnoscite,
12 Reges superbi quem pavent, qui spiritus
Feros retundit impiis.

5. *Ferreo somno*] Pro morte, quæ Homero quoque est χαλκεος ὑπνος C.

CARM. GEN. vi.

Psaltes Ecclesiam ostendit, quomodo in extremis difficultatibus implorет opem Dei; certamen carnis exponit, in dubium vocantis bonitatem Dei, & victoriam Spiritus adversus carnem, seipsum a natura, promissionibus & operibus Dei, confirmantis.

TE voce semper, te, prece supplice,
Rerum invocabo, Conditor optime:
Nam lenis ac placatus aurem
Das facilem miseris querelis
3 Ad te refugi quum premerer malis,
Ad te tetendi sollicitus manus,
Sub nocte sola, donec atras
Lux tenebras rediens fugaret.
4 Mens inquietis fracta doloribus,
Surda abnuebat aure fidelium
Voces amicorum, medelæ
Impatiens: animusque solum
Intentus in te, cum lacrymis preces
Miscens, fremebat: pectora flebili
Concussa singultu sonabant;
Cura animi cruciabat artus.
5 Æstus vetabat sollicitudinum
Dulcem soporem carpere lumina:
Segnis ligabat membra torpor,
Vocis iter dolor obstruebat.
6 Tum, mente versa, volvere secula
Cœpi anteacti temporis, ac Dei
Numen bonis præsens, nec unquam
Auxilii miseris avarum.

6 *Avarum auxilii*] Avarus alias dicitur, quasi avidus æris: hic autem, *avarus auxilii* est, qui aut negat, aut justo diutius differt an-

7 Laudum ſubibat, quas tibi carmine
Lyræ canebam ſuaviloquæ ad modos:
Secumque veſtigabat ægra
Mens vario labefacta motu;
8 Num, me relicto in perpetuum, Deus
Opis benignam jam retrahit manum?
9 Nec amplius ſuum tenebit,
Larga Dei bonitas tenorem?
Nec ore vatum leniet anxias
10 Curas ſuorum? Nec miſeris erit
Placabilis? Nec ſiſtet iræ
Præcipitem bonitate curſum?
11 Tandem remiſſo pectore, Quo dolor
Impellis? inquam: ſtant adamantinis
Decreta cœli fixa vinclis,
Nec dubio labefacta caſu?
Nec fracta vi, nec temporis invidis
Oblivioſi obnoxia dentibus,
12 Rurſus tuæ mentem ſubibant,
Sancte Parens, monimenta dextræ:
Qui templa picti ſideribus poli,
Frugumque campos germine fertiles,
Et ſecla tot noſtros ad uſus
Condideris pecudum & ferarum.

13 Quam

auxilium, ſicut divites avari, ægre admodum & difficulter pecuniam exponunt. Talem autem non eſſe Deum hic locus docet.

12 *Secla ferarum*] More *Lucretiano* hac voce utitur, pro genere, multitudine, ſobole aut progenie: nam & apud *Lucretium* ſunt ſecla animantium, hominum, ſcriptorum. Sic enim, Lib. 2, *Inque brevi ſpatio mutantur ſecla animantum.*

Qui forte Græcum γένεαν hoc Latino voluit exprimere. Sunt igitur hic tot ſecla pecudum & ferarum, idem quod tot genera

&

13 Quam sæpe, pœnis dum premis improbos,
Tutoque fulcis præsidio probos,
Mortalibus clementiæque &
Justitiæ specimen dedisti?
14 Æterne rerum conditor! omnia
Consulta cujus factaque sanctitas
Illustrat: haud quidquam tibi ingens,
Orbis habet simile, aut secundum.
15 Mirante mundo, tu Deus unice,
Miræ dedisti signa potentiæ,
16 Ergastulis quum liberasti
Abramidas Pharii tyranni.
17 Videre fluctus te tumidi, Deus;
Vidêre fluctus, & trepido gradu
Fugere: turbavit profundas
Horror aquæ vitreæ lacunas.
18 Fudere aquosas imperio tuo
Nubes procellas, de gravido sinu,
Sonore rauco: grandinisque
Infremuit lapidosus imber.

& tanta multitudo diversorum animantium & ferarum. Ita, *Psal.* 89,

Te jure piorum,
Secla hominum celebrant: C.

Pharii tyranni] *Pharos* insula est maris Ægyptii, e regione Alexandriæ; & tota Ægyptus, a poetis, *Regio Pharia* appellatur. Significatur autem his verbis, *Pharao* Rex Ægypti, fuit enim hoc commune nomen omnium illorum veterum Regum Ægypti, sicuti jam omnes Imperatores Romani, *Cæsares* aut *Augusti* appellantur. Celebratur a Plinio, Lib. 36, Cap. 12, magnifica & altissima ejus insulæ turris, cujus usus fuit, nocturno navium cursui ignes ostendere, ad prænuntianda vada, portusque introitum. Unde hujusmodi turres maritimæ, in aliis quoque locis extructæ, nominantur *Phari*. C.

19 Cœli tonantis vastificus fragor
Implebat aures: lumina fulgurum
Terrebat ardor, & pavore,
Attonitæ tremuere terræ.
20 Sali rubentis pervia vastitas,
Ductore te, tot millibus obruit
Vestigia, & fluctu refuso,
Clausit iter Phariis quadrigis.
21 Moses & Aron (ceu pecudum greges,
Pastor reducit) præsidio tuo,
Duxere tranquillas per undas,
Incolumes populi catervas.

PSAL.

19 *Vastificus fragor*] Omnia vastans, aut vasta efficiens; qualis effectus est tonitruum aut fulminum. Ex veteri poeta usus est etiam, *Cic.* 2. *Tuscul C.*

20 *Sali rubentis*] Id est, maris rubri. Mare autem *Salum* dicitur, a sale, seu aqua salsugine imbuta. Ptolomæus vocat *Sinum Arabicum*; alii, mare *Erythraeum*, ab *Erythra* Rege, juxta habitante, vel in eo submerso, dictum: nam alias, hoc mare nihil colore a cæteris differre constat. Est autem sinus ille satis amplus, ita ut latitudo ejus, nonnullis in locis, sit duodecim aut etiam plurium milliarium Germanicorum. Vero igitur simile est, dies complures in transitu hujus maris consumpsisse Israelitas, in tanta scilicet hominum multitudine. Quocirca etiam aquas hujus maris tam diu stantes, non immerito murum vitreum nominavit, *Psal.* 74. *C.*

CARM. GEN. I.

Psaltes Judæos revocat ad cognoscendum & praedicandum Deum: praeponit documenta verbi, & operum quae perfecit Deus, inde ab exitu ex Ægypto. Hinc paterna beneficia & flagella Dei erga populum suum, indicium in adversarios grave, praesertim contumaces Israelitas exponit, pios confirmans de aeternitate regni & sacerdotii in tribu Jehudae.

AUdite Isacidæ, & rerum pietate parentem
Qui colitis pura, huc animos advertite vestros.
Mira canam, sed vera canam: quæ longa vetustas
Occulit arcanis oracula mersa tenebris
Evolvam: priscis accepta parentibus olim
Veriloquis dictis, in secula sera nepotum
Transmittam: laudesque Dei, mirandaque facta
Cognita de proavis discent, me vate, minores.
Namq: parens mundi sancto quum fœdere gentem
Jungeret Isacidum sibi, patres prodere natis
Per seriem, & seris venientia secula seclis,
Et legum monitus & facta ingentia jussit.
Scilicet ut memori benefacta priora tenentes
Pectore, consilium vitæ auxiliumque regendæ
A Domino exspectent, trepido turbante tumultu.
Ne tam cœca animos condant oblivia, legum
Irrita ventosis ut dent præscripta procellis.
Neu similes patrum, male grata mente rebelles
Deficiant animi instabiles, dubioque labantes
Pectore. Cur soboles Efræmi docta sagittis
Figere vel jaculo quamvis distantia certo,

Terga

4. *Mirandaque facta*] Ad posteritatem transire faciam, posteique *quibus me quoque censulere æquum est*, me denunciante, Dei magnificentiam ejusque miracula a majoribus nostri rationem habentibus auditione accepta intelligent. *I.*

Terga dedit pæne ante tubas? latebrisq; salute
(O pudor) abjectis quæsivit turpiter armis:
10 Nempe quod aversos flexere per avia gressus,
11 Obliti legum & monitorum & fœderis icti,
12 Obliti tantorum operum, quæ testibus olim
Patribus, in Phariis Dominus patraverat oris.
13 Quum mare divisit sese cumulante profund
Inter & aggestos undæ stagnantis acervos
14 Incolumen eduxit populum, duce nube serena
Luce, per obscuras flamma præeunte tenebra
15 Flumina de solidi patefecit vulnere saxi,
16 Damnatisque siti rivos donavit arenis:
17 Nec satiati undis linguas tenuere procaces.
18 Ausi immane scelus, deserta per avia rursus
Tentavere Deum: & ventris stimulante voraci
19 Ingluvie, petiere cibos: ac talibus ora
Solverunt, silicis duræ qui flumina venis
Elicuit, subitoque sitim torrente levavit,
20 Non potis est panem, non lautæ fercula mensæ
Addere? non epulis convivia larga profusis?
21 Audiit omnipotens, calidaque accensus ab ira est
In Judamque hausit flammato corde furorem.
22 Et populo tamen ingrato, totiesque salutis
Immemori acceptæ, victum dedit esse petitum
23 Ca-

9. *Cur soboles Ephræmi*] Intelligit Ephramitas seu posteritatem Ephrami filii Josephi, penes quam, cum ampliſſima & populoſiſſima esset, aliquamdiu præcipuum robur & munimentum populi Israelitici fuit, sicuti hic quoque pro peritis sagittariis celebrantur. *C.*

Cur tribus Ephraimi perita sagittis vel jaculo, non fallente ictu quantumvis longinqua ferire, prius fugit, quam produm bellicum tuba caneret? armisque fœde projectis, sese locis occultis defendit? *I*

Castra super late ætherei patefecit olympi,
Horrea : dein gravidas cœlesti semine nubes
Ambrosiæ largos super agmina solvit in imbres:
Coelestisque cibi indulsit mortalibus usum.
Cedere tum jusso campis ex aeris Euro,
Mox tepidis volucrum pluvias Notus attulit alis,
Non secus ac siccæ cumulos quum verrit arenæ,
Pulvereamque trahit deserta per arida pallam.
Castra super, tensisque super tentoria velis,
Alituum tremulis resonabant agmina pennis,
Et circum affusis cumulabant stragibus agros.
Jamque epulis exemta fames: sed prava libido
Non exemta tamen; sed adhuc sine fine petitæ
Faucibus hærebant epulæ: Deus ecce repente
Ultor adest: late subito grassante ruina,
Robora selectæ passim cecidere juventæ.
Sed neq; tot pœnæ, neq; tot benefacta rebelles
Continuere animos, nec tot miracula, rerum
Natura monstrante Deum. Pater ergo procaces
Casibus assiduis fregitque, & robore fracto,
Ante diem tremulæ succidit fila senectæ.
Vix tandem morbis vexati, erroribus acti,
Omnibus exhausti prope cladibus, omnium egeni
Agnovere Deum: per tot discrimina tecti
Ereptique malis, sævoque ex hoste recepti,
Verba tamen blandis fundebant subdola linguis
Ore pii, mendace animo: neque fœderis icti

38 Ser-

23 *Castra super*] Granaria cœli super Hæbreorum tentoria aduit. *J.*

26 27 *Cedere tum jusso*] Tum vento orientali imperato ex e discedere, auster repente imbres coturnicum aura calida portavit, non aliter quam cum aridæ arenæ cumulos radit, temque pulvere plenam per solitudines arenosas trahit. *I.*

38 Servavere fidem: Verum clementior ille
Sontibus ignovit; patria pietate remisit
Offensas, meritamque ultro compescuit iram
39 Quippe homines memor esse animi modo flabra fu
gacis,
Quæ fragiles agitent morituri corporis artus:
40 O quoties inter viduas cultoris arenas,
41 Inter saxa siti squalentia, numinis iram
Languentem insanis irritavere querelis!
Et sua divinas dimensi ad robora vires,
Virtutem brevibus voluere includere metis,
Quæ mare, quæ terras, quæ Cæli continet orbes!
42 Scilicet obliti benefacta priora, salutem
Acceptam, & duri nuper juga demta tyranni,
43 Et quæ per Pharias miracula plurima gentes
Edidit, in vitreos suffuso sanguine rivos,
Damnatisque siti laticum sine munere mensis.
44 Et modo pestiferæ, per celsa palatia, muscæ
Spicula figebant liventi tincta veneno:
45 Et modo flumineis squalebant atria ranis.

46 E

39 *Quippe homines*] Ut qui meminisset homines solum es flatum spiritus evanescentis, qui quidem membra corporis leth obnoxii debilia moveat. *J.*

40 *Viduas cultoris arenas*] Id est, arenas cultore destitutas se cultorem non habentes. Quid autem proprie sit *Viduus* & *Vi dua* notum est. Horat *Viduus pharetra risit Apollo* (id est) pha retra sua spoliatus. *C.*

43 44 *Miracula plurima*] Decem plagas Ægyptiorum quidar memoriæ causa his versiculis rhythmicis non plane illepidis e complexus.

Prima rubens unda, ranarum plaga secunda:
Inde culex tristis, post musca nocentior istis:
Quinta pecus stravit, vesicas sexta creavit:
Post sequitur grando: tunc bruchus, dente nefando.
Nona tegit Solem: primam necat ultima prolem.

46 Et nunc bruchus edax hominumque boumque labores,
Agmine nunc denso diræ exedere locustæ.
47 Grandinis imbre hortos, lapidosa grandine vites,
Grandine silvarum Dominus decussit honorem:
48 Grandine prostrati fortes jacuere juvenci:
Et segetum gravidos ruit igneus imber in agros.
49 Ira Dei, laxisque furor bacchatus habenis,
Eumenidumque faces, & conscius horror oberrans
Pectora, turbabat stimulis præcordia cœcis.
50 Tum letho patefacta via est: mors sæva, per omne
Passim hominum pecudumque caput nulli æqua cucurrit:
51 Primitias sobolis, carissima pignora, florem
Roboris, & seræ spem præsidiumque senectæ
Prostravit, qua Nilus aqua se divite volvit,
Et septemgeminis refluum mare submovet undis.
52 Interea, ceu pastor oves in pascua ducit,
53 Ipse suum Dominus populum deduxit, ab omni
Vi procul & trepida formidine: fluctibus æquor
Obruit infestos in se redeuntibus hostes.
54 At sancti tenuere patres loca sancta, Deique
55 Parta manu, excluſit gentes prius unde profanas,
Aut prostravit humi victas; & jugera mensus

46 *Bruchus*] Idem cum eruca; nimirum vermis olera hortensia erodens. *C.*

49 *Eumenidum*] More poetico, terribilem illam Dei iram penitus in populum Israeliticum effusam, mentione furiarum, ardentibus tædis, & facibus impios insectantium, voluit exprimere. *C.*

50 *Nulli æqua*] Nulli favens aut parcens. *J.*

55 *Jugera*] *Jugerum* Varroni ruris modus est, quem uno die juncti boves arare possunt.

56 Abramidis habitare dedit. Nec segnius illi
Irritare Deum, & rerum tentare parentem,
57 Fœdera negligere: & patrum de more rebelles,
Avertere suos recto de tramite gressus.
Non secus ac arcus curvat se in cornua nervo,
Abducto, dextraque iterum nervoque remisso
In faciem subito flectit se sponte priorem:
58 Libera sic iterum gens impia vindice pœna
Ad sese rediit: cunctisque in collibus aras
Erexit, finxitque sibi simulacra deorum,
59 Ac Dominum rerum meritas accendit in iras.
60 Audiit omnipotens Pater impia vota precesque
Et sibi dilectam gentem contemsit: & aras
Ipse suas, ac Silonis tentoria liquit,
Sola sibi e cunctis electa habitacula terris:
61 Deseruitque sui monumentum fœderis arcam
Hostibus in prædam: monimentum roboris, unde
Clara Dei in cunctas splendebat gloria terras.
62 Hos ferro, terræ iratus sibi nuper amatæ,
63 Objecit, flammis alios: cecidere cruento
64 Ense sacerdotes: non connubialia festis
Carmina sunt cantata toris, carique mariti
Indeploratis viduæ jacuere sepulchris.
65 Ast ubi jam pœnis meritam satiaverat iram,
Ceu crapula excussa miles, lentoque sopore
Excitus, arma iterum fugientes vertit in hostes:
66 Tergaque vulneribus figens imbellia cœcis,
Perpetuam adspersit ventura in sæcula labem.
67 Non tamen Ephræmum, præstantem fortibus armis,
Elegit, cui sceptra daret: non ille Manassæ

68 Pi-

68 Pignora: sed Judam, sed celsæ tecta Sionis,
69 Templa sibi & solido fundata sacraria saxo,
Cumque polo & stellis mansuram in sæcula sedem.
70 Quique sequebatur pecudes in pascua David,
71 Sustulit e caulis, caram & sibi pascere gentem,
Impositum solio, & sanctæ jus dicere terræ
72 Jussit: & ille gregem studio curaque fideli
Rexit, & infestis defendit ab hostibus armis.

PSAL. LXXIX. CARM. GEN. iii.

Psaltes enarrat mala quae populus Dei ab Antiocho perpessus est; impiis justam vindictam imprecatur. Deum, pro remissione peccatorum Ecclesiae, ope & liberatione, solicitat; ad gloriam ipsius, confusionem impiorum, & fidelium bonum.

HÆreditatem, Rector orbis, cur tuam
Invadit hostis impius?
Ritu profano polluit sacraria
Tuo dicata nomini,
Soloque stratam funditus Solymam suæ
Tegit ruinæ molibus.
2 Truncata ferro membra te colentium
Passim per agros objacent,
Lanianda rostris vulturum, crudelibus
Aut belluarum dentibus.
3 Rivi cruoris perluunt vias, velut
Torrens adauctus imbribus:
Nec usquam amicus ossa sparsa qui legat,
Aut lecta tumulis obruat.

68, *Sionis*] *Sion* nomen montis & oppidi, distantis ab Hierosolymis, versus occasum solstitialem, uno milliari Germanico; ubi antiquitus tabernaculi sedes & arca fœderis fuere.

4 Functique fato pariter & superstites
Ludibrio accolis sumus.
5 Parens benigne, quem modum tandem tuæ
Speremus iracundiæ?
An continenter, instar ignis omnia
Vorantis, in nos sæviet?
6 Tui furoris verte potius impetum
In impiarum gentium
Tot regna, nomen quæ tuum vel nesciunt,
Vel, si sciant, non invocant:
7 Semen piorum quæ laborant perdere
Armis, & urbes ignibus.
8 Revocando vetera, parce, Genitor, crimina,
Faces furori subdere.
Sed pæne cunctis obrutos malis, tua
Nos præveni clementia.
9 Offensionum mitis oblivisce re,
Nostræ salutis anchora.
Placatus adsis, splendor ut cunctis tuæ
Claresçat oris gloriæ:
10 Os obstruatur impiis, quærentibus
Num noster hic cesset Deus.
O juste vindex, impios exercitos
Pœnis viciſſim cernere
Fac nos, cruore qui piorum sordidi
Nunc insolenter gestiunt.
11 Audi gementes carcerum qui vinculis
Marcent: potente dextera

7 *Semen piorum*] Omne bonorum nomen & posteritatem abolere, eorumque urbes ignibus accendere nituntur. 8 Noli, Pater, peccatorum antiquorum memoriam renovando, iracundiam augere. *J.*

De fauce mortis libera, quos cædibus
Jamjam tyranni destinant.
12 Et quam intulerunt contumeliam tibi,
Et quam tuis injuriam,
Multiplicatam redde nostris accolis,
Rerum perennis arbiter.
13 Et nos, ovilis grex tui, quem pabulo
Alis, tueris numine,
Et posterorum posteri, laudes tuas
Cunctis canemus seculis.

PSAL. LXXX. CARM. GEN. XVI.

Ecclesia, in deportatione, ab hostibus pressa, Deum solicitat de praestando officio ipsius, perpessiones suas exponit; praeterita Dei beneficia comparat cum indignitate malorum praesentium: & liberationem ac salutem a Deo petit, ad gloriam ipsius.

HEbræi generis pastor, uti gregem
Blande progeniem qui regis Isaci,
Inter qui geminos aligeros tuo
Præscribis populo jura salubria:
2 Selectæ soboli da bonus ac favens,
Lumen posse tuæ cernere gloriæ,
Da vim posse tuæ nosse potentiæ:
Ac fessis propere porrige dexteram.
4 Tu nos si placido lumine videris,
Cedent continuo cætera prospere.
4 O Rex armipotens, quem statues modum
Iræ? quando humiles suscipies preces?
5 Irroras lacrymis fercula, lacrymis
7 Misces continuis pocula: jurgia

No-

4 *Tu nos si placido*] Vide *Psal* xlii.

Noſtris finitimi de ſpoliis ſerunt,
Et noſtra exagitant ludibrio mala.
8 O Rex armipotens! agmina cœlitum
Cui parent, faciem cernere da tuam.
Tu nos ſi placido lumine videris,
Cedent continuo cætera proſpere.
9 Traduxti Pharia de ſcrobe vineam:
Pravarum expuleras ſemina gentium,
10 Ut puro ſereres purius hanc ſolo.
Jam radix teneras fuderat undique
11 Fibras: jam tremulo frigore texerat
Montes: æqua cedris brachia ſparſerat:
12 Tangebant teretes æquora palmites,
Euphraten teneri germina ſurculi.
13 Nudatam ſolitis cur modo ſepibus
In prædam hoſpitibus deſeris hanc vagis?
14 Cur hanc ſævus aper proterit? alites
Carpunt? omnigenæ depopulant feræ?
15 O Rex omnipotens! obſecro jam redi
Tandem, & ſidereo proſpice de throno:
Placatuſque tuam reſpice vineam,
Plantaras propria quam tibi dextera.
16 Hunc ſaltem placidus reſpice ramulum,
Cui culto aſſiduo conciliaveras
Robur, clara tui gloria nominis
Terrarum ut populis nota ſit omnium.
17 Illic flamma vorat brachia vitium:
Hic convulſa gemunt: cæſa bipennibus

H

12 *Euphratem*] *Euphrates* nobiliſſimus fluvius Aſiæ eſt: tempore Solomonis, limes Terræ ſanctæ verſus orientem, Perflu idem Babylonem metropolin Chaldeæ. Vocat eundem, *Pſa* lxxxix, *Palmiferum*, quod eæ regiones palmis abundarent.

Hic duris resonant: omnia pessum eunt.
Iræ justa tuæ nos premit ultio.
18 Indulgens Genitor, nunc ope subleva:
Firma præsidio nunc propius tuo
Hunc, vires & opes & decus antea
Affectu patrio cui cumulaveras.
19 Vitam redde tuis, sancte parens, quibus
Semper mors avidis faucibus imminet.
At nos usque ducem te comitabimur:
Præsentem miseris te celebrabimus.
20 O Rex armipotens! agmina cœlitum
Cui parent, faciem cernere da tuam.
Tu nos si placido lumine videris,
Cedent continuo cætera prospere.

PSAL. LXXXI. CARM. GEN. xxi.

Psaltes, Israelitas ad liberum Dei cultum exhortans, magnifica ejus opera in exitu ex Ægypto proponit, & doctrinam mandatorum & promissionum legis: Post, populum inofficiosae vitae reprehendens ad seriam resipiscentiam, perceptionemque beneficiorum Dei revocat

EXsultate Deo nostro, bona dicite verba
Nostræ salutis vindici:
Iſacidum laudate Deum, pæana canentes
Ad tympani dulces modos.

4 Nec

1 *Bona dicite verba*]
Prospera lux oritur, linguis animisque favete:
Nunc dicenda bona sunt, bona verba die, Ovid. C.
2 *Paeana canentes*] *Paean* Hymnus erat in laudem Apollinis, sicut Dithyrambus in Bacchi: latius tamen usurpatur pro omni Deorum laude; unde opus suum Pindarus, de laudibus Deorum omnium, *Pœana* inscripsit: itaque, Pœana canere, est Deum laudibus efferre.

4 Nec lyra, nec cessent genialia nablia: festis
Tuba calendis clangite.
5 Hunc læti celebrate diem, stata sacra ferentes;
Nam sic statutum est patribus:
6 Sic lex sancta jubet, sic sacri fœdera pacti
Percussa cum majoribus.
Hæc est illa dies ventura in secula testis
Memphiticæ tyrannidis:
Quum Pelusiacis Hebri gens hospes in oris
Erraret, & linguæ sonum
Attonita ignotum audiret, nec nota vicissim
In verba frustra os solveret:
7 Quumque humeros curvaret onus servile, manusqu
Lassaret olla fictilis:
8 Excussi manibusque ollas, humerosque levavi
Luto, inquit optimus parens.

Au-

4 *Genialia Nablia*] *Genialis* est, quod ad genium naturæ & voluptatis Deum pertinet; ut Genialis dies, *i. e.* lætus ac voluptarius. Et *Genialia Nablia* sunt læta Nablia, seu lætitiam excitantia Nablia.

Nablia] Diminitivum a Nablum, instrumentum musicum, quod & Psalterion dicitur. *Ovid.* Lib. 3 *De arte amandi.*

Discе etiam duplici genialia nablia palma
Vertere: conveniunt dulcibus illa modis.

6 *Memphiticae*] i. e. Ægyptiacæ: est enim Memphis urbs Ægyptiorum regia.

Quum Pelusiacis] *Pelusium* Ptolomeo Ægypti urbs ultima versus Arabiam maritima, sita videlicet ad ostium fluminis Nili, quod ab ea *Pelusiacum* dicitur. Suidas clavem Ægypti nominat: nunc Damiatam dici aliqui asserunt. Hic poetice pro tota Ægypto accipitur. *C.*

Et linguae sonum] Sonumque sermonis peregrini non intellectum stupefacti acciperent, atque invicem sermonem Ægyptiis non intellectum incassum loquerentur. *J.*

Auxiliumque tuli poscenti in rebus egenis:
Et nube densa conditus
Intonui: Meribam propter, tua jurgia passus,
Feci tui periculum.
9 Nunc etiam selecta mihi gens auribus hauri,
Et quæ pacisor accipe:
10 Si mea dicta vagis non tradas irrita ventis;
Nec alterum colas Deum;
Nec prostratus humi supplex nova numina adores:
11 Sed unicum tibi me Deum
Esse velis, domini qui rupta compede Nili,
Juris tui te reddidi:
Posce modo: spe plura feres, potiora petitis,
Majora votis auferes.
12 Hæc neque dicta suas populus demisit in aures,
Bene nec monenti paruit.
13 Ergo ipsos sibi permisi: frenoque remisso
Solvi vagam libidinem.
14 O potius monita audissent mea! me duce rectum
Utinam institissent tramitem!
15 Namque humiles illis subito fractosque dedissem
Hostes, meamque dexteram

Meribam propter, tua jurgia passus] Juxtaque Meribam aquam contentionis in deserto, maledictis exagitatus, mores tuos expertus sum. *J.*

Meribam] *Meriba*, locus in deserto, ubi Israelitæ, sitis impatientia, in rixas, murmura & contentiones contra Deum & Mosem eruperunt; sic dictus a tentatione & contentionibus: ubi postea, petra percussa, largissime aquas effudit. *Exod.* vii. Meminit ejusdem *Psal* cvi. *C.*

11 *Compede Nili*] Sub *compede*, captivitatem; sub *Nilo*, Ægyptum intelligit, quæ irrigatur a Nilo; de quo multa, *Herod. Lib.* 2. *G.*

16 Vertissem in gentes, quæ recta oderc, profanas
Et supplices mendacibus
Vultibus Isacidum ambissent verbisque favorem,
17 Felicium omne in seculum.
Isacidum, quibus almus ager fudisset abunde
Frugum benignam copiam.
Mellaque de duri fluxissent viscere saxi
Per arva cultus inscia.

PSAL. LXXXII. CARM. GEN. VI.

Psaltes Deum judiciis praesse docet, judices improbos reprehendit, & ad officium revocat, ab infortunato totius reipublicae & ipsorum exitu; judiciaque commendat Deo.

REgum timendorum, in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovæ,
Qui judicantum examinabit
Nequitiam trutina severa.
2 Num fraudulentos semper & impios
(Inquit) dolosa lance fovebitis?
3 Pauperque pupillusque vestrum
Ceu scopulum metuet tribunal?
4 Quin orbitatem cernitis anxiam?
Aurem querelis quin inopum datis?
Cur pauperes non a superbo
Ludibrio asseritis potentum?
5 Frustra monemus: lumina cœcitas,
Errorque mentes obsidet; ut neque

Com-

1 *Regum timendorum*] Idem fere est initium Odæ Horatii primæ, Libri tertii,

Trutina] Pro statera ceu libra.

Trutina pensatur eadem. Horat.

Compaginem rerum ſolutam
Juſtitia pereunte cernant.
5 Deos vocavi vos, dominos necis
Vitæque feci: ſceptrifera manu
Pacem dedi tueri, & armis
Lethiferum cohibere bellum.
7 At mors iniquæ juſta ſuperbiæ
Ultrix honores detrahet, & pari
Ignobili cum plebe fato
Purpureos rapiet tyrannos.
8 Exſurge, legum frena manu Deus
Capeſſe, cunctos arbitrio tuo
Qui regna diſpenſas, ut orbi
Imperio domineris æquo.

PSAL. LXXXIII. CARM. GEN. ii.

Pſaltes inimicorum injuriis in populum Dei & impietate in Deum conqueſtus, graviſſime ipſis exitium imprecatur, ad gloriam Dei.

NE taceas, ne cunctēris, pater optime, neve
Preces tuorum ſperne duris auribus.
2 Ecce fremunt hoſtes circum, & miſcere tumultu
Sævo parati cuncta, criſtas erigunt.
4 Concilia occulte coeunt, populoque minantur
Tu quem tuendum proprie ſuſceperas.
5 Eia (aiunt) properate, omnem ſuccidite ſilvam:
A ſtirpe ſobolem deleamus Iſaci.
6 En ſceleri jurata manus coit omnis in unum,
Tua inſtituta ut deleant & fœdera.
7 En cum palmifera junctus Nabathæus Idume,

7 *Nabathaeus*] Nabaiothus fuit filius Iſmaelis, Nepos Abrahami, a quo regio, ceu pars Arabiæ terræ ſanctæ finitima, verſus

8 Soboles Moabi, & Agareni, & Gabala,
Cumq; Paleſtinis, Tyriiſq; Amalecus & Ammon
9 Syruſque jungit caſtra Loti poſteris.
10 At tu ſterne ſolo victos, Madiana juventus
Ut cæſa texit ſemitas te vindice,
Siſara ceu tumidus cecidit, mileſq; Jabini:
Ciſſontis undas turbidas quum ſanguine
11 Tinxere: infletæ paſſim jacuere catervæ,
Lætamen agris; nec fuga eripuit duces
12 Ore

ſus orientem, *Nabathaea* dicitur: unde reliqui orientales, a patria, *Nabathaei* dicuntur. *Ovid.* 1 Metamorph. *Eurus ad aurora Nabathaeaque regna receſſit.* *C.*

Agareni] Iſmaelitæ, incolæ Arabiæ; ſic dicti ab Agare, ancilla & concubina Abrahami, qui poſt natum Chriſtum, Saraceni, a Sara, dici maluerunt. *C.*

Gabala] Ebreis, *Gebal*; regiuncula Arabiæ finitima Judææ ſedes Gebalitarum. *C.*

Amalecus] Filius Heliphari, nepos Eſaui; a quo orti ſunt Amalecitæ in Idumæa, vicini Judææ verſus meridiem, *C.*

Ammon] Filius Lothi; a quo orti ſunt Ammonitæ finitimi Paleſtinæ verſus orientem.

9 *Lothi poſteris*] Intelligit Moabitas & Ammonitas.

10 *Madiana juventus*] *Madian*, filius Abrahami ex Cetbura a quo Madianitæ, vel Midianitæ, qui Arabiæ partem montibus vicinam tenuerunt, & memorabili clade victi ſunt a Gideone. *Jud.* vi, vii, viii.

Siſara] Dux Jabini, regis Aſori; victus a Baracho & Debora, & a Jahele uxore Heberis, dormiens, clavo per cerebrum adacto, interfectus. *Jud.* iv. *C.*

Jabini] *Jabinus*, Rex Chananæorum, in oppido Aſor, tribus Naphthali; victus a Baracho & Debora. *Jud.* v. *C.*

Ciſſontis] *Ciſſon*, fluviolus, ceu torrens nobilis Galileæ inferioris, prope Endor & montem Thabor, non procul a monte Carmelo, (ubi Baalitas mactavit Propheta Elias) influens in mare Syriacum; ad quem Siſara & Jabinus, cum exercitu, cæſi ſunt a Baracho & Debora. *Jud.* v. *C.*

11 *Laetamen*] Pro ſimo aut ſtercore quo agricolæ faciunt lætas ſegetes, & quaſi exhilarant. Utitur ea voce *Plinius*. *C.*

12 Orebum & Zebum; nec ſubtraxere latebræ
A falce mortis Zebeamque & Salmanam:
13 Dicere non veritos animo votoque ſuperbo,
Dominos futuros ſe tui ſacrarii.
14 At tu ſancte parens, ſic hos vertigine torque,
Ut rotula clivo, ſtipula vento volvitur:
15 Flamma velut ſiccæ populatur brachia ſilvæ,
Per alta ſtridens montium cacumina.
16 Sic urge attonitos conſternatoſque procella,
Tui furoris diſſipa ſic turbine,
17 Sic animos dolor exurat, pudor ora coloret,
Suis miſeriis numen ut probent tuum:
18 Sic ignominia faſtum preme, damna timorque
Sic continenter territos exerceant,
19 Te ſolum ut noſcant dominum, rerumq; potentem,
Quacunque terras ambit axis ignifer.

PSAL.

12 *Orebum*] Fuit is princeps Midianitarum, à Gideone ſubactus & interfectus. *Jud.* vii. *C.*

Zebum] Zeebus quoque princeps Midianitarum, ab Ephraitis cæſus. *Jud.* vii. *C.*

Zebeamque & Salmanam] Alii Reguli Midianitarum, a Gideone ſuperati & cæſi. *Jud.* viii. *C.*

19 *Axis ignifer*] Significat poetice, cœlum ſtellis diſtinctum & ardens. *C.*

CARM. GEN. viii.

Psaltes sacris cœtibus exulans desiderium suum exponit, piorum in Ecclesia conversantium felicitatem explicat: Deumque precatur ut misericordia utatur ad reducendum se eumque in gratia confirmandum.

O Rex armipotens, qui creperos tuo
Bellorum arbitrio dividis exitus,
Ergo limina templi
Lætus conspiciam tui.
3 Hic cor lætitia palpitat: hic bonis
Languet mens nimiis ebria, gestiunt
Artus, atria vivi
Visuri propius Dei.
4 Hic passer latebras invenit, hic locat
Nidum veris avis nuntia. O atria
Regis bellipotentis,
Ut vos adspiciam libens!
5 Felix qui domui perpetuo tuæ
Hærens te celebrat: qui penitus suam

In

1. *Armipotens*] Exprimit Ebraicum Zebaoth, sicuti paulo post eundem vocat *belli potentem*, & alibi utrumque conjungit. *Armorum bellique potens. C.*

Creperos] *Creperum*, dubium & anceps est, Lucret. *Crepera certamina belli.* Hinc Crepusculum dicitur lux dubia, & senes decrepiti quasi in dubio vitæ constituti vid. Non. Marcellum. *C.*

Mens bonis nimiis ebria] Summam hac Metaphora securitatem & abundantiam bonorum voluit indicare, significat autem ebrietatem sobriam, de qua Poeta Christianus *Læti bibamus sobriam Ebrietatem spiritus.* Horatius quoque Ode 37 lib. 1 Cleopatram reginam Ægypti vocat *Fortuna dulci ebriam*, Metaphora itidem insigni. C.

Avis nuncia veris] Intelligit hirundinem aut ciconiam de qua Virg. *Candida veris avis longis invisa colubris. C.*

In te ſpem poſuerunt,
Felices ter & amplius.
6 Felices ſtudio qui properant pio
Templo ſacra tuo ferre: per aridas
Valles fontis amœni
De rivis liquidis bibent.
7 Nec deerit pluviæ quæ repleat cavas
Foſſas agmen aquæ, dum properat premens
Turmam turma, parentum
Ritu cædere victimas.
8 O Rex armipotens, da placidum tuo
Te Regi, capitis cui decus inclytum
Indulſti: bonus aurem
Ne duram abnue ſupplici.
9 Tu noſter clypeus, rebus in aſperis
Spes & præſidium: juxta adytum tuum
Unius mora lucis
Pro mille eſt mihi ſeculis.
10 Sim cuſtos potius liminis in tuo
Templo, ſancte parens, quam Solyma procul
Degam inter ſceleratos
Multis clarus honoribus.
11 Tu ſol, tu clypeus, tu Dominus: tuis
Tu das conſpicua fulgere gloria:
Nec puro ſcelerum unquam
Claudis munificam manum.
12 O Rex armipotens, quem penes exitus
Bellorum, & poſitis enſibus otia:

Or-

7 *Agmen aquæ*] Pro aquæ copia ſeu ejuſdem flexu & ductu.
8 *Indulſti*] Syncope pro indulſiſti.

Orbis terque beatos
Qui te ſpe ſolida colunt.

PSAL. LXXXV. CARM. GEN. I.

Pſaltes ab exemplo præcedentis liberationis cum Deo expoſtulans, Deum orat pro liberatione Eccleſiæ, hinc ſeipſum ad audiendum verbum Dei revocans, pios conſolatur cum proximæ liberationis ſpe tum alterius æternæ per adventum Chriſti ad Eccleſiam pertinentis

NOn ſemper tumidis fervent vexata procellis
Æquora, nec gelida riget horrida terra pruina
Inque vicem ponunt venti, mare ſternitur, aura
Mititor in florem torpentes evocat herbas.
3 Nec ſemper, Deus, avertis mœrentibus aurem
Durus, & indulgens iræ: quondamque favore
Sponte tuum amplexus populum es: vincliſq; ſoluti
Servitii, patrias duce te remeavit ad aras.
4 Oblitus ſcelerum & violati fœderis, iram
Leniſti, & patria texiſti crimina cura.
5 Et nos ergo, parens, noſtræ & ſpes una ſalutis
Reſpice placatus faciliſque: animumque benignum
6 Accipe: perpetuæ neve implacabilis iræ
Sæviat in ſeros etiam vindicta nepotes.
7 Reſpice nos melior tantum: quodcumque miſellæ
Spirat adhuc animæ, te reſpiciente vigorem
Accipiet: populoque tuo, jam nube repulſa,
Triſtitiæ, lætos hilarabunt gaudia vultus.
8 Alme parens, bonitate tua complectere feſſos,
Speratæque diu jam fructum oſtende ſalutis.
9 Jamdudum exſpecto Dominus dum læta futuri
Signa det, arcano pulſans præcordia motu.
10 Et

1. *Ponunt venti*] Pro deſinunt quieſcunt Virg.
Cum venti poſuere, omniſque repente receſſit flatus. C.

10 Et dabit haud dubie posita placabilis ira
Signa secunda: piis dabit omnia prospera, leges
Qui patrias & sacra colent, errore relicto.
11 Ecce salus, ecce incultas bona copia terras
Incolet, & læti renovatrix gloria secli.
12 En bonitas, en alma fides feret obvia gressus:
13 Terra fidem, cœlo terras Astræa relicto
Sancta colet: comes Astrææ bona copia cœlo
Appluet, & lætos decorabit frugibus agros.
14 Et quacumque feret Dominus vestigia, gressus
Ante ferent jus fasque suos: lis, visque doluscque
Deseret afflictas per tot jam secula terras.

PSAL. LXXXVI. CARM. GEN. 10.

David afflictus Deum invocans, imbecillitatem suam, fœdus cum Deo & fidem in eum profitetur: Salutem ab eo petit propter naturam, gratiam & gloriam ejus: hinc de inimicis conqueritur & quirit aliquam significationem boni & consolationem a malo.

DA mitis aurem supplici
Deus: saluti consule
Ope destituti & pauperis,
Nec semper iræ vindicis.
2 Servum tuum serva Deus,
Cui spes salutis unica es:
3 Serva invocantem jugiter
A solis ortu ad vesperum.
4 Depelle mentis nubila
Pendentis a te servuli.

13. *Astræa*] Poetice pro justitia divina. Ovid.
Ultima cœlestum terras Astræa reliquit.

5 Blandæ parens clementiæ,
Promtus vocanti parcere;
6 Intentus audi supplicem:
7 Nam te vocamus arduis
In rebus, invocantibus
Opem benignus quod feras.
8 Nullus deorum par tibi:
Nullus secundus: exserit
Nullus suam potentiam
Tam splendidis miraculis.
9 Rerum creator, ultimis
Ab orbis oris affluent,
Flexoque gentes poplite
Te prosequentur laudibus.
10 Solus nec ævi termino
Inclusus aut potentiæ,
Deus deorum, gentibus
Miranda cunctis perpetras.
11 Legum tuarum semitam
Fac ingredi me: pectoris
Compone fluctus turbidos,
Tranquilla mens ut te colat.
12 Ut spiritus contagio
Emancipatus corporis,
Tuam celebret gloriam,
Dum vita voxque suppetet.
13 Vivo tua clementia,
De fauce mortis erutus,

14 Quum

12. *Emancipatus*] *Emancipare* est e mancipio seu dominio suo demittere & alteri possidendum tradere, & volunt proprie dici de liberis sicut manumittere de servis. Est igitur hic *Spiritus contagio corporis emancipatus* idem quod anima per mortem a corpore segregata. C.

14 Quum virium fiducia
Sæviret hoſtis inſolens.
15 Secura quum vis numinis
Mihi immineret, tu Deus
Et lenis & placabilis,
Et pacta fidus reddere.
16 Mitis bonuſque reſpice
Qui pendet ex te ſervulum
Opem fer, & vernaculum
Tuum periclis exime.
17 In me favorem ſentiant
Hoſtes tuum: ora decolor
Mutet pudor, quum viderint
Mihi te ſalutis vindicem.

PSAL. LXXXVII. CARM. GEN. iii.

Pſaltes Eccleſiae Dei laudes praedicat, a praeſentia & beneficiis Dei erga illam, futuraque gentium vocatione.

ABramidarum cæteras urbes ſupra,
Dominus Sionis diligit
Portas; Sionis, imminet quæ montium
Fundata ſanctis collibus.

16. *Vernaculam*] *Verna* Servus eſt domi noſtræ natus & nobis proprius, inde *Vernaculum* dicitur vel quod nobis proprium at hic, vel quod nobis domeſticum aut quotidianum eſt ut *lingua vernacula* ſeu materna quam quaſi inter vernas & domeſticos addiſcimus Horat. Epod. 2.

Poſitoſque Vernas ditis examen domus.

17. *Pudor decolor*] Pudor enim nativum *colorem* faciei in rubrum mutat, ita Virgilio *decolor ætas* ſenectus eſt, in qua color faciei juvenilis, plurimum immutatur. C.

3 O prædicanda posteris seclis Sion,
Beata mater urbium:
4 Tecumne Babylon se audeat componere?
Tecumne Memphis insolens?
Ventura Babylon sub jugum Dei, Deo
Flexura Memphis poplitem.
Præclara quamvis & Palæstina & Tyros
Jactet virorum robora;
5 Nihil ad Sionem fortibus fœtam viris,
Favore tutam numinis.
Censore Domino humana gens quum nomina
Ad profitenda confluet,
Quis non Sionis se feret civem? inseri
Quis non colonus ambiet?
7 Tum vox Sionem carminum, tum vox lyræ
Canent Sionem & tibiæ:

E

3 *Mater urbium*] Aliis metropolis, e qua in alia loca coloniæ tanquam filiæ, deducuntur. Ita etiam, *Psal.* cxxiii, *Mater nobilis urbium. Pindaro* est ἀρχέων ῥίζη, i. e. urbium radix, metaphora admodum insigni. *Plinio*, in Epistolis, civitas mater, *Dum* (inquit) *civitatis non sunt alienae, sed suarum quisque matrum civitatum*, i. e. Metropoleon. Alias metropolis quoque vocatur, urbs in Republica aut regno aliquo præcipui nominis & auctoritatis, ubi sedes & religionis, & justitiæ, & majestatis regiæ est; quæ quidem tria, urbem aut locum aliquem maxime efficiunt nobilem & augustum: Talis apud Judæos fuit Jerusalem; apud Latinos, Roma. *C.*

4 *Babylon*] alias *Babel*, metropolis Chaldeæ, toto olim orbe clarissima, & prima monarchiæ nobilitata, amplitudine, genti quam civitati similior. Scribit enim Arist. 3, Politic. Babylone ab hostibus capta, extitisse partem ejus urbis, quæ post tertium diem id factum esse non senserat. *C.*

Memphis] Ægypti urbs, ad Nilum sita, magnitudine, Babyloni non dissimilis; nunc *Cairo* vulgo appellata. *C.*

Et noſtra ſi quid audiendum vox ſonet,
Laudem Sionis vox canet:
Et ſi quid animus voce dignum excogitet,
Animus Sioni ſerviet.

PSAL. LXXXVIII. CARM. GEN. xxii.

Pſaltes formam dat cuique fideli, Deum accedendi in privatis malis: itaque, exponens mala et mortem ſuam praeſentiſſimam, expoſtulat cum Deo: propter gloriam ejus, in vita ſervari petit: & propter malorum gravitatem, urget ſibi liberationem dari.

LUce voco te, nocte voco te, ſola ſalutis
Spes, columen, vitæ præſidiumque meæ.
3 Alme parens, facilem ne vultum averte precanti,
Neve humiles, dura reſpue mente preces.
4 Mens hebetata malis torpet; confecta dolore
Funereas ſpectat languida vita faces.
5 Membra vigor liquit: mors unguibus imminet atris:
De tumulo tantum jam mihi cura meo eſt.
6 Corpora non aliter pallent ſub mole ſepulchri,
Vulnere quæ ſubito mors inopina tulit:
Perpetuis quæ ſub tenebris oblivia condunt
Alta, ſalutiferam te retrahente manum.
7 Carcere ceu clauſum, & cœca ſub nocte ſepultum,
Me prope lethææ gurgite mergis aquæ.
8 Uſque premis, ſtratumq; urges, ſupraq; jacentem
Accumulas iræ flumina cuncta tuæ.
9 Me veluti ſcopulum fugiunt horrentque ſodales,
Quos portum afflictæ ſpes erat eſſe rati.
Affixuſque toro jaceo, ceu compede vinctus:
10 Languida ceſſerunt lumina victa malis.
Interea laſſas tendens ad ſidera palmas,
Te veniente die, te, fugiente voco.

11 Scilicet exſpectas ut acerba morte peremta
Oſtentes vires me revocando tuas?
An rediviva tuas in laudes ora reſolvent
Quos gelido tellus claudit avara ſinu?
12 An tua ſub tumuli bonitas cantabitur antro!
Vulgabuntve tuam muta ſepulchra fidem?
13 Juſtitiamne tuam taciturna ſilentia pandent?
An referent vires nox tenebræque tuas?
14 Aſt ego, ſancte Parens, ſupplex tua numina clamo
Nec precibus vacua eſt hora locuſve meis.
15 Sancte Parens, animæ auxilium cur ſubtrahis ægræ
Cur ſurda miſeras reſpuis aure preces?
16 Me dolor & primis labor anxius urit ab annis:
Me trepidi exanimant corde micante metus.
17 Me furor exagitat tuus, opprimit undique terror;
18 Agmen ut hibernæ, quod ſata mergit, aquæ.
19 Æger, inops caris jaceo deſertus amicis:
Nec noti ærumnis ingemuere meis.

PSAL. LXXXIX. CARM. GEN. i.

Pſaltes benignitatem & fidem Dei, cum in omnibus rebus creatis, tum in eccleſia teſtificatam, celebrat; dignitatem eccleſiae, quae eſt regnum Dei, & promiſsiones regno toti factas, commemorat: hinc, adverſitates quas eccleſia perferebat, proponens, cum Deo expoſtulat, liberationem & inſtaurationem petit, ac Deo benedicit.

TU mihi carmen eris, rerum pater optime, ſemper;
Notaque erit populis bonitas, me vate, futuris,
Pollicitique immota fides, dum ſidera mundo

3 Vol-

18 *Agmen ut hibernae*] Tanquam vehemens pluvia & diluvium aquæ hieme cadentis, & agros obruentis.

Volventur tacito: citius quoque sidera credam
In chaos antiquum lapso se condere mundo,
Irrita quam sacri credam fore fœdera pacti.
His concepta tuo quondam cum Davide verbis:
Dum mare, dum tellus staret, dum sidera cœli,
Davidici generis manſuram in secula prolem,
Et stabilem regni ventura in tempora sedem.
Te, Pater, ætherei cœtus, te jure piorum
Secla hominum celebrant, patrantem ingentia mundo
Mirante, & stabilis jus inviolabile pacti
Servantem: quem terra tibi, quem conferet æther,
Magne parens? quem siderei tremit omnis olympi
Cœtus, & attoniti submissa mente tyranni.
Armorum bellique potens, quocunque moveris,
Alma fides clara circum te luce refulget.
Tu maris irati furias compescis, & undæ
Dejicis insanæ tumidos ad sidera fluctus.
Tu Pharon elatam lethali vulnere sternis,
Et quicunque tuis miserum caput objicit armis.
Tu terræ cœlique opifex: quæcunque capaci
Complexu facies mundi revolubilis ambit,
Auctorem agnoscunt: Aquilo tibi servit & Auster:
Thabor & occiduum qui condit vertice solem,
Quique rubet radiis Hermon tepefactus Eois,

14 Læ-

13 *Thabor*] Mons Galileæ, inter mare Tiberiadis & oppidum Nazaretum, in finibus Zebulun, in qua torrens Ciſſon ſuam habet originem. Abrahamo Ortelio, coſmographo ad miraculum usque politiſſimo & laborioſiſſimo, exiſtimatur eſſe Malleis Pompii.

Hermon] Pars eſt montis Libani, quæ verſus orientem porrigitur, & regnum Baſanitidis a Cœlo-Syria dirimit, ſtringens Galilæam a Septentrione & Ortu. *C.*

14 Lætitia exsultant: validæ tu robore dextræ
Clara per immensum spargis miracula mundum.
15 Ante tuum solium tibi justum apparet & æquum
Ante oculos adstat bonitas, & nescia flecti
16 Promissi sincera fides. O terquè quaterque
Felices, quos festarum clangore tubarum
Ad tua sacra vocas: quos sacri lumine vultus
17 Illustras, hilaresque tui sub nominis umbra
18 Custodis: bonitate tua super æthera vectis
19 Das vires, decus, imperium: das impia contra
Agmina, ceu clypeum, per dura pericula Regem
20 Tu tibi dilectum secreto numine vatem
Implesti, ut seclis daret hæc responsa futuris:
21 Ipse mihi legi media de plebe, meoque
Imposui regem solio, qui protegat armis
Isacidas, populoque meo qui jura ministret;
Davidis & sacro perfudi tempora olivo.
22 Huic animum viresque dabo, præsensque tuebor
23 Perpetuo, ne fraude scelus, ne robur aperte
24 Exitium ferat: ipse hostes, ipse impia sternet
25 Agmina: nulla meam vertet sententia mentem:
Auxiliumque feram bonus, & super ætheris axem
Nominis auspicio nostri se gloria tollet.
26 Jura dabit terris rapido quas gurgite claudit
Hinc mare Sidonio fœcundum murice & illinc

27 Pal

26 *Sidonio murice*] De murice, ceu purpura, *Psal.* xliv diximus. Hic autem purpuram Sidoniam vocat, quod mare Syriacum, Tyrum & Sidonem alluens, purpuræ admodum ferax & fœcundum esset. Est autem Sidon urbs Phœniciæ antiquissima in littore maris Syriaci, in finibus Palestinæ, versus Septentrionem sita; sic dicta a conditore Sidone, qui fuit filius Chanaan & patruelis Nimrodi. *C.*

27 Palmifer Euphrates. Supplex me in vota vocabit
Ille patrem: Deus ille meus tu, (dicet) & unum
Præsidium, una meæ custodia certa salutis,
28 Hunc ego præcipuo contra dignabor honore,
Supra alioſque dabo rerum moderamina reges,
Quicunque immensum populis dant jura per orbem.
29 Nec meus absistet favor illi in secla, nec illi
Jurata æterni solventur fœdera pacti.
30 Quin sobolem, & sobolis seros in cuncta nepotes
Secla dabo, & stabilis sceptrum immutabile regni,
Donec ab obscuris lucem sol dividet umbris.
31 Quod si posteritas mea fœdera sancta profanet
32 Immemor, & legem spernat, jussamque recuset
33 Ire viam, domitos pœnis duroque labore
Compescam, & plagis usque exercebo rebelles.
34 At neque destituam Regem bonitate perenni,
35 Fœdera nec solvam, nec quod semel ore profudi,
Ulla immutabit venturi temporis ætas.
36 Quippe semel sancto firmavi fœdere, jurans
Per me, Nulla dies iniri cum Davide pacti
37 Immemorem arguerit: soboles, dum secula mundus
Volvet, ei patrii sceptri moderamen habebit.
38 Esto mihi sol testis ad hæc, & conscia luna,
Cum quibus æqæuvum sceptrum Judæa tenebit.
39 At nunc, sancte parens, tumida inflammatus ab ira,
40 Projicis electum Regem: rata fœdera pacti
Negligis, & capiti sacrum diadema revulsum
Sternis humi, & populis præbes calcare profanis.

41 Nuda patent hosti disjectis oppida muris:
Si qua manet, gelida formidine concutis arcem.
42 Cunctis præda sumus populis: rapiuntque ferunt-
que
Vicini, insultantque malis, miserosque protervis
43 Vocibus illudunt. Hostis tu robore dextram
Interea firmas, perfundis pectora dulci
44 Lætitia: ac gladios hebetas in vulnera nostros:
Nec recreas fractos duro in discrimine belli.
45 Jam decus & regni splendor, jam proxima cœlo
Majestas versa in tenebras, soliique superbi
46 Gloria strata jacet: brevis immatura juventæ
Stamina præcidis: miseræ pars ultima vitæ
In luctu, in squalore ignominiaque senescit.
47 Quem finem dabis ærumnis? nunquamne tuorum
Respicies clades vultu placatus amico?
An, ceu flamma furens, semper tua sæviet ira?
48 Ipse memor tecum reputa quam concita nostræ
Tempora prætereant vitæ: frustra ergo crearis
49 Humani generis sobolem: ut brevis exigat ævi
Tempora, perpetuo curarum exercita fluctu?
Dum fractam luctu & morbis, seniove, sepulchri
Clauserit obscuro mors illacrymabilis antro.
50 Heu bonitas ubi prisca? fides ubi pristina? ubi
illa
Fœdera conceptis quondam cum Davide verbis
51 Facta tibi? cerne opprobriis quibus impia servos
Turba tuos premat insultans: quam multa silenti
Clau-

49 *Mors illacrymabilis*] Id est, nullis lacrymis movetur. Tribuit hoc epitheton Horat. Plutoni, Ode xiv. Lib. ii. C.

Clausa sinu maledicta feram, dum turba profana,
Dum circum innumeræ gentes convicia fundunt,
54 Nosque tui Christi verbis petulanter amaris
53 Adventum sperare jubent. At tu bone rerum
Conditor, æterno verax celebraberis ævo.

PSALMORUM
Liber Quartus.

PSAL. XC. CARM. GEN. V.

Moses gratiam Dei ex sempiterno ejus decreto in sanctis celebrans, exponit tum instabilitatem vitæ humanæ, tum miseriam Israelitarum, quos Deus morti adjudi caverat; ideoque precatur Deum ut populum suum renovet & doceat in omni sanctimonia, & gloriam suam in populi ductu & sanctificatione demonstret.

COelitum rector bone, abusque primis
Seculis, mundi rudis & juventa,
Qui laborantes ope sublevasti
Semper amicos:
Antequam tellus nova parturiret
Montium saltus, tegeretque montes
Lucidus cœli decor, ante metas
Lucis & umbræ;
Tu manes idem pater orbis, unus
Nec vices rerum patiens, nec ævi
Termino clausus brevis: unus expers
Finis & ortus.
At brevis nobis miseræque vitæ
Fila paullatim tenuas, senecta

1. *Ab usque*] Hysteron proteron pro *usque a primis seculis. C.*

Donec in putrem cinerem caducos
Solverit artus.
4 Tempus annorum tibi mille, lucis
Inſtar hesternæ, fluidique puncti,
Nulla decurſus quod ubi receſſit
Signa relinquit.
5 Noſtra vaneſcit tenues in auras
Vita, per ſicas velut unda arenas,
Aut velut ſenſus per opaca ludens
Noctis imago.
6 Herba ceu verno ſaturata rore
Mane, mox languet medio ſub æſtu,
Mox humi comis jacet arefactis
Veſpere ſero.
7 Præter & vitæ mala tot fugacis,
Quæ voluptates vitiant amaro,
Ira turbatis tua ſemper inſtans
Pectora vexat.
8 Quicquid erramus temere aut maligne,
Quæ timor celat tenebris pudorve,

Tu

6. Comis arefactis] Poetæ Herbarum folia & frondes metaphorice comas nominant: Sicuti enim calvities hominis caput deformat, & contra capillitium ſeu cæſaries ejuſdem eſt ornamentum; ita in foliis & frondibus plantarum, quaſi decus & pulcritudo earum conſiſtit, quibus hyberno tempore ſpoliatæ, quaſi calvitiem quandam præſeferunt. Ut denique capillitium tonderi dicitur, cum crines reſecantur; ita arbores quibus folia amputantur dicuntur tonderi, Horat. *Duris ut ilex tonſa bipennibus. C.*

7. *Amaro vitiant*] Videtur hæc ſcribens Lucretiana illa reſpexiſſe *Medio de fonte leporum ſurgit amari aliquid, quod in ipſis floribus angat.* Ineſt enim voluptati quiddam γλυκυπικρον, ſeu dulceacidum, quod dulcem curis miſcet amaritiem. *C.*

Tu vides, nce te latet inquieti
Pectoris æstus.
9 Dum tui pœnas meritas furoris
Mens reformidat, prope cogitatu
Ocyus vitæ spatium citatis
Aufugit alis.
10 Septies denos spatiosa in annos
Vita procurrit: quibus est senecta
Firmior, ferme in decimum supersunt
Amplius annum.
Quid senectutis memorem labores?
Transvolat blandæ breve ver juventæ,
Inquies curis miserisque morbis,
Ocyus Euro.
11 Deinde quis justæ tolerabit iræ
Impetum, si jam jubeas nocentes
Pro modo offensæ numeroque justas
Pendere pœnas?
12 Sic pater, sic o, numerare fluxæ
Nos doce vitæ spatium, caducis
Mens ut a curis revocata, veri
Lumen honesti

13 Cer-

9. *Citatis alis*] Pro concitatis & vehementissime agitatis. *C.*
10. *Ver Juventæ*] Pulcherrima metaphora. Sicuti enim in anno, qui totus pulcher est, pars amœnissima & pulcherrima est ver; ita in vita hominis pars optima & florentissima est ætas juvenilis. Et sicut tempus vernum quotannis celerrime effluit; ita vigore quoque juvenili nihil est velocius aut fugacius: Hinc anni juveniles etiam vernantes a Poetis appellantur. *C.*
Inquies] Genere neutro, pro inquietum Sallust. *Humanum genus inquies & indomitum. C.*

13 Cernat. O tandem placidus favensque
Define irarum, propiusque servis
Semper assueta tibi lenitate,
Consule fessis.
14 Fac tuæ fructu bonitatis aucti,
Gaudio tandem satiemur: ægris
Liberi ut curis reliquos agamus
Suaviter annos.
15 Cedat & lætis fugiens viciſſim
Luctus, exacto modus & labori
Par voluptatis subiens amarum
Mitiget ævum.
16 Facta, majestas, opera, amplitudo
Nota sint servis tua, posterisque
Nota servorum, tua qui libenter
Jussa capessunt.
17 Fac tuæ semper bonitatis ut nos
Splendor illustret, bone rector orbis:
Gratiæ adspirans favor actiones
Prosperet omnes.

PSAL.

13. *Define irarum*] Pro define aut desiste ab ira, more Græco, apud quos verba definendi & abstinendi adsciscunt genitivum: Hinc Horat quoque Oda 9. Lib. 2. dixit *Define mollium querelarum*, & oda 27, lib 3. *Abstine irarum calidæque rixæ C.*

15. *Cedat & lætis*] Hujus & trium sequentium versuum hæc est constructio: Et luctus viciſſim fugiens, cedat lætis: Et modus voluptatis par labori exacto, id est, finito, subiens, mitiget amarum ævum. Petit enim ut tempus subsequentis lætitiæ & prosperitatis, durationi præteritæ mæstitiæ & ærumnarum par sit. *C.*

CARM. GEN. vi.

Psaltes fiduciam suam in Deum statuens piis in exemplum, hortatur eos ut certa fiducia recumbant in Deo : defensionem prænunciat ab omni malo : ac Dei verbis omnia bona præsentia & futura pollicetur.

SI protegendam præsidio Dei
Credas salutem, rem, sobolem, domum,
2 Insana quum sors intonabit,
Si Domini fugias sub umbram,
Securus omnem fer violentiam
Sortisque mortisque, & tetricas minas
Contemne: securus tumultum
Despicias creperi duelli:
3 E fraude cæca te Deus eximet,
Frangetque casses insidiantium.
Nec sæviens late venenum
Lethiferæ patiere pestis.
4 Expandet alas te super, & suis
Pennis fovebit rebus in asperis:
Certusque promissæ salutis
Sub clypei latitabis umbra.
5 Noctis per atræ cæca silentia:
6 Non expavesces cæca pericula:
Non luce grassantem timebis
Perniciem, nec aperta bella:
7 Interque strages mille cadaverum,
Dextra, sinistra, mille cadaverum,
Periculorum exsors propinquam
Incolumis fugies ruinam.

Pœnam

2. *Duelli*] Pro belli, more antiquo, ut Horat. *Pacem duello miscuit.* Alias pro singulari quoque duorum certamine accipitur, ut in hymno Ecclesiastico, *Mors & vita duello conflixere secundo,*
7. *Exsors*] quasi sine sorte, expers, immunis Horat de cote *Exsors ipsa secandi,* sic *Psal.* 143, *Si lucis exsors dego. C.*

8 Pœnam luentes interea malos
9 Lætus videbis: præsidio Dei
Securus armorum & tumultus,
Ceu validis tegerere muris.
10 Nec te, nec ædes vis propius tuas,
11 Aut damna tangent: nam Deus Angelos
Custodiæ tuæ salutis
Præficiet, vigilesque ad omnes
Motus, viarum qui referent moras:
12 Qui per salebras te manibus ferant,
Ne saucietur pes recussus
Objicibus scopulorum acutis.
13 Securus atras inter & aspides
Deges, ferarum & pignora tigridum:
Tutusque calcabis dracones,
Et Libycæ catulos leænæ.
14 Observat (inquit) me Deus, unice &
Honore nomen prosequitur meum:
Laborioſis hunc viciſſim
Incolumen eripiam periclis:
15 Præsens vocanti subsidium feram,
Et imminenti rebus in asperis
Fato eximam: exemtoque honorum
Eximium decus arrogabo.
16 Faxo virenti robore transigat
Seræ senectæ tempora suaviter:

Meos-

13. *Libycæ leænæ*] Libya Ptolemæo, Virgilio, & aliis pro tota Africa accipitur, in qua leones generari etiam Horatius innuit, sic de Mauritania canens: *Nec Jubæ tellus generat, leonum arida nutrix*: Est enim Jubæ tellus, seu Mauritania, pars Africæ. *C.*

16. *Seræ senectæ tempora suaviter*] Pollicetur nimirum Deus serio se colentibus commodam, & morbis non ita obnoxiam senectutem. *C.*

Meosque monstrabo beare
Qua soleam ratione amicos.

Hunc etiam Psalmum Hebræi Rabbini ut & alios decem proxime sequentes, Mosi tribuunt, sed nulla ratione freri. Ego vero assentior optimo & doctissimo viro D. Henrico Mollero, qui pestilentiam illam horribilem cujus fit mentio. 2. Samuel 24. Huic scripto occasionem præbuisse existimat. Congruunt enim & verba & sententiæ ad hanc historiam & tunc egebat, si unquam alias, insigni consolatione populus, ac Rex imprimis ipse, qui hanc perniciem sibi & suis ultro accersiverat. *Beza.*

PSAL. XCII. CARM. GEN. iii.

Ecclesia Deum laudans, opera ejus admiratur, subitos improborum casus, & suam salutem honoremque a Deo acceptum narrat, hinc æternam fidelium felicitatem prædicat ac Deum laudat.

TE prædicare, laudibus te prosequi,
Rex alme cœlitum, decet.
Seu sol Eoa luce terras purpuret,
Seu nox tenebris obruat,
Lux prædicantem me tuam clementiam,
Nox audiet constantiam:
Nec voce tantum, sed canora barbito,
Sed cymbalo, sed nablio.
Operum tuorum tacita cogitatio
Animum jacentem exsuscitat.
Quum facta reputo, gestiunt præcordia
Perfusa dulci gaudio.
O opera! facta o magna vere! o sub cava
Consilia nube condita!
Consilia cæcis mentibus mortalium

7 Ignota! qui non cogitant
Florere pravos instar herbæ, quam fovet
Sol lenis, humor educat:
8 Mox instar herbæ frigorum afflatu levi
Marcentis evanescere.
9 Tu semper idem permanes, nec sentiens
Rerum vices, nec temporum.
10 Sceleris amicos ac tuos hostes premet
Ruina inevitabilis:
11 At me fovebis patria indulgentia,
Crudo vigentem robore:
Et rore mitis balsami vultum imbues,
Roseo juventæ lumine.

11 *Crudo robore*] Ita Virgil. 6. Æneid. de Charonte. *Sed Cru*
Deo viridisque senectus.

12. *Cedrus*] Arbor perpetuo virens, odorata, speciosa, qu
scribunt non curvari, sed suum retinere vigorem: teredi
& tineas non gignere ex se, neque aliunde allatas alere:
rieres denique nimio pondere non onerare. Unde patet
Salomon Dei instinctu ex hoc potissimum genere ligni Te
plum Domini voluerit ædificare. Immo Vitruvius & alii
ferunt etiam Templi Dianæ Ephesiæ, & simulacri ipsius D
materiam cedrinam fuisse. Aiunt quoque e cedro & simili
arboribus ultro quandoque humorem guttarum instar excer
a quo fit ut hujusmodi statuæ indoctis & superstitiosis, n
sine miraculo sudare videantur, cum tamen secundum natura
idipsum fiat. Ex eadem cedro resina seu liquor quidam pr
venit, quæ Cedria dicitur, cujus ea vis est, ut defuncta corp
ra conservet, & viventia corrumpat teste, Dioscoride; Mater
vero ipsi æternitas est, ut Plin. Itaque simulacra Deorum ex c
factitarunt. Et *cedro digna* dicuntur, tabulæ, libri & alia qu
æternitatem promerentur & talia esse censentur quæ poster
tati debeant consecrari. Cedri enim succo illita, a vermibu
erant immunia. Hinc Horatio *Carmina linenda cedro.* C.

2 Oculis malignis qui tuentur me hoſtium
Paſcam ruinis lumina:
Et impiorum, qui creant moleſtiam
Mihi, lætus excidium audiam.
3 Ceu palma, juſtus germinabit interim,
Aut cedrus in Libani jugo,
Quam non procellæ, non calor, non frigora
Honore nudant frondium.
4 Quæ planta firmis hæſerit radicibus
In æde Domini aut atriis,
Se flore amœno frondibuſque veſtiet:
5 Fluxique lapſu temporis
Ægræ ſenectæ damna nulla ſentiet,
Onerata largis fructibus:
6 Ut nota cunctis gentibus ſit æquitas
Domini potentis: qui mea
Arx eſt ſalutis una, qui nunquam malæ
Affinis eſt injuriæ.

13. *Ceu palma* Quomodo palma oneri impoſito renitatur, tet ex Plinio lib. 16. C. 42. ubi de materiis architecti, eamque firmitate agit. Verba hæc ſunt: *Et Palma arbor invalida, diverſum enim curvatur, at populus contra omnia inferiora panditur, lma e contrario fornicatur.* Propterea palma ſymbolum victoe habetur, cujus etiam hoc proprium eſt, ut folia ejus nunam decidant. C.

13. *Libani jugo*] Tota illa regio montoſa quæ eſt inter mare riacum & urbem Damaſcum, Paleſtinæ finitima verſus Orienm & Septentrionem nominatur *Libanus*, cedris & aliis arboous altiſſimis nobilis, ejus pars eſt mons Hermon nomen hans a candore nivium, quibus vertices altorum montium pertuo teguntur; *Laban* enim Ebræis idem eſt quod nobis candum, unde & *Alpes* de albedine dictos volunt. C.

CARM. GEN. ii.

Psaltes amplitudinem & potentiam regni Christi celebrat, ab universali rerum creatarum, & singulari æternaque Ecclesiæ administratione.

JAM Dominus rerum imperium suscepit, amict
Decore multo & dignitate: robore
Jam sese accinxit: Dominus, qui mœnia mundi
Firmavit, ullo non movenda seculo.
2 Cujus ab æterno solium est immobile regni,
Ut ipse, nullas temporum metuens vices.
3 Flumina præcipites volvant cum murmure fluctus
Et æquor undis æstuet minacibus;
4 Compescit Dominus gravidis turgentia nimbis
Flumina, minacis sternit undas æquoris.
5 Stat fixum & cunctis manet invariabile seclis
Quodcunque Dominus ore sancto protulit:
Quæque ædem exornant Domini sacra mystica nulli
Oblivionis damna ferax sentient.

PSAL. XCIV. CARM. GEN. xiv.

David, cum suis, a perfido Schaulis comitatu vexatus, Deum orat ut improbos ulciscatur; eorum improbitatem, maleficia & blasphemias narrat: improbos dementiæ nomine objurgat, bonos, eventu quem Deus utrisque largiturus est, a promissionibus ejus, & a suo exemplo, consolatur.

O Fraudis ultor, sceleris O vindex Deus,
Ostende numen impios contra tuum.

2 C

5 *Stat fixum, &c.*] Quicquid autem Dominus ore augusto *sanctorum cœtui* ab ipsis mundi primordiis locutus est, tempe
im

2 O juste judex orbis, expergiscere,
Meritisque pœnis reprime arrogantiam.
3 Quousque tandem, rector orbis optime,
Sesc superbe jactitabunt impii?
4 Devota sceleri factio in scelere suo
Plaudit, sibique fabulis stultis placet:
5 Tuumque populum pedibus interim premunt,
Tuam proterve hæreditatem proterunt:
6 Viduam trucidant advenamque, & omnibus
Parente cassos obruunt moleftiis:
7 Secumque mussant, Hæc Deus non adspicit,
Nec fanda prorsus & nefanda intelligit.
8 Gens ergo bruta, penitus ignorantia
Obsessa pectus somnolentum, discute
9 Animi veternum, & cogita tecum, Deus
Qui fecit aurem, surdus est? qui luminum
10 Formavit orbes, ipse nil videt? vagas
Sine lege gentes recta qui sequi docet,
Non is suorum puniet scelera, quibus
Oracla legum sacrosancta credidit?
11 Arcana nostri pectoris novit Deus,
Consilia vana, spes inanes, turbidos

12 Æ-

immutabile permanet; cultusque arcani Domini Templum venerandum reddentes, nullam ex temporis longinquitate silentii taciturni injuriam patientur. *J.*

6 *Parente cassos*] Quos alias dicimus orphanos, aut parentibus orbos: Est enim *cassum*, inane, aut vacuum, aut re aliqua carens. *Virg.*

Nullum cum victis certamen, & æthere cassis. C.

9 *Veternum*] Morbus, qui Plauto est veternus: *Celso* lethargus est, mœror scilicet, & inexpugnabilis prope dormiendi necessitas. Alias accipitur pro incuria & negligentia supina. *C.*

12 Æstus. Beatus ille demum, quem parens
Erudit amore patrio, legis suæ
13 Cui scita monstrat: rebus in duris aget
Securus ævum, dum paratur impio
Nassa, in lacunam incogitantem quæ trahat.
14 Hæreditatem nec Dominus unquam suam
Ope destitutam negliget, nec impiis
15 Prædæ relinquet: sed tribunal judicum
Ad æquitatis diriget normam suæ:
Vitamque ad illam dirigent boni suam.
16 Contra sceleſtos quis mihi auxilium feret?
Mecum impiorum quis premet superbiam?
17 Nam jam sepulchri frigidus sub frigido
18 Cumulo jacerem, nisi Dominus opem mihi
Præsens tulisset, & sua clementia
Firmasset animum, & jam vacillantem gradum
19 Fulsisset: & me pæne submersum malis
Solatus esset, anxiæque nubibus
Curæ remotis reddidisset gaudium.
20 Mecum loquebar, Quid sceleſtis cum Deo
Commune? scelera legis umbra qui sua
Tegunt, bonorum fraudulenta qui in caput
21 Consilia coeunt: factione innoxium
Premunt, iniquisque obruunt sententiis.
22 At rector orbis me tuebitur, meæ
Custos salutis, arx meæ fiduciæ,
23 Pro scelere pravis digna reddet præmia:
Suis & ipsos artibus pessundabit
Rerum creator Dominus, ac noster Deus.

PSAL.

20 *Scelera legis, &c.*] Qui peccata prætextu legis abscondunt; qui in vitam justorum per fraudem conjurant, qui conspiratione innocentem infestant, injustoque judicio opprimunt. ℵ

CARM. GEN. ii.

David Ecclesiam ad cultum & obsequium Dei hortatur, a fœdere inito cum Deo, & majorum exemplis.

EIA alacres cuncti Domini celebremus honores:
Salute parta Domino agamus gratias.
2 Eia alacres rapiamus iter, mora segnis abesto:
Dominum canora personemus barbito.
3 Magnus enim Dominus Deus est: Rex magnus, & orbis
Longe universis est deis potentior.
4 Ille manu fulcit vastæ penetralia terræ,
Et nube cincta montium fastigia.
5 Ille vagum fecitque, & factum temperat æquor,
Terramque salsis innatantem fluctibus.
6 Eia igitur genibus flexis manibusque supinis,
Dominoque nostro supplicemus & patri.
7 Noster enim Deus est, nos grex illius: ab uno
Pendemus illo, spiritumque ducimus:
Si modo non lentam verbis damus illius aurem,
Nec respuamus monita pertinaciter:
8 Nec, velut ad Meribam, me rixis, inquit, acerbis
Et arroganti provocetis murmure;
Aut, Arabum veluti quondam per inhospita saxa,
Vires rebelli voce tentetis meas:
9 Quum proavi vestri me exploravere, meamque
Didicere factis plurimis potentiam.

10 Illa

4 *Penetralia*] *Penetrale* significat omnem partem interiorem domus vel templi, quicquidve in intimis partibus est.
Ille manu fulcit] Ille *quidem ut omnium Dominus*, fundamenta terræ late patentis, & nebulosa montium fastigia sustinet. *J.*

10 Illa quater denis mihi natio reſtitit annis:
Dixique ſemper interim, Hæc gens deſipit,
Et mea ſecuras tranſmittit dicta per aures.
11 Ira ergo juſta in pertinaces concitus
Juravi, Terræ gens hæc ingrata beatæ,
Promiſſa amicis commoda haud carpet meis.

PSAL. XCVI. CARM. GEN. X.

Pſaltes eccleſiam cum Judæis hortatur ad laudationem Dei, tum creationis & adminiſtrationis nomine, tum Regni ſempiterni, in cujus poſſeſſionem miſſus eſt adventu ſuo Filius per voluntatem Patris.

NON uſitato pangite
Orbis parentem carmine,
Orbis coloni, incognitis
Ab uſque terræ finibus.
2 Cantate Dominum, laudibus
Nomen beatum tollite,
Et mente grata agnoſcite
Veſtræ ſalutis vindicem.
3 Sol qua recurrit, audiant
Gentes Dei potentiam,
Stuporque dulci gaudio
Perfuſa oberret pectora.
4 Namque unus eſt vere Deus,
Cunctiſque major laudibus,

Et

11 *Ira ergo, &c.*] Itaque merita indignatione commotus, in obſtinatos teſtatur: Natio hæc, beneficiorum immemor, commoditates terræ ſanctæ & felicis non colliget, quas mihi morem gerentibus pollicitus eram. *J.*

Et diis timendus cæteris,
Quos horret error credulus.
Vesana gentes cæteræ
Pro diis colunt ludibria:
Dominus potenti dextera
Cœlum solumque condidit.
Apparet illi dignitas,
Auctoritas, potentia:
Ejusque templa siderum
Fulgore lucent gloriæ.
Tribuite domino gentium
Terras colentum secula,
Tribuite Regi cœlitum
Et robur & potentiam.
Tribuite magnitudinem
Tanto decoram numini:
Augusta templi ad atria
Adferte promti munera.
Adeste, pompam adducite,
Et supplices procumbite:
Omnesque rerum termini
Deum tremant, & diligant.
Narrate cunctis gentibus
Regnare Dominum, qui ligat
Orbem catena immobili, &
Æquis gubernat legibus.

4 *Et diis timendus*] Aliis diis omnibus metuendus, quos veri minis & cultus ejus ignari, quæ falsa sunt facile credentes, tuunt. *J.*

6 *Apparet illi dignitas*] Majestas, vis in imperando, amplitudo operibus ejus elucens, illi præsto est, ipsumque adeo cœlum nine magnificentiæ ejus resplendet. *J.*

11 Lætetur æther, gestiat
Tellus, fretum præ gaudio
Exsultet, & quicquid freti
Salsas lacunas incolit.
12 Campi viresçant avii
Se culta fruge vestiant,
Arrideantque floribus
Silvæ, & graventur fructibus,
13 Natura rerum gestiens,
Cunctos per artus sentiat
Dei sui præsentiam,
Et promta jussis pareat.
Jus namque veniet dicere,
A vi suos ut asserat,
Mundumque justis legibus
Et veritate temperet.

PSAL. XCVII. CARM. GEN. ii.

David prædicens regnum Christi magnificum fore, everſionem idolatriæ & ſuperſtitionum omnium, lætitiam, & bonum fideli obſequentium Deo exponit, quos ideo ad obſequium & laudem provocat.

IPſe ſui Dominus regni moderatur habenas :
Lætare tellus, continens, & inſulæ
Quas vagus oceanus refluis complectitur undis,
Ci

1 *Continens*] Continens Plinio terra eſt, quæ abſque marina navigatione commeatum patitur in tres mundi partes: alias Terra firma dicimus. *C.*

1 *Refluis complectitur undis*] Quas mare inſtabile undis in redeuntibus comprehendit; cuicunque cœli plagæ ſubditi eſtis gaudium veſtrum teſtamini. *J.*

Cuicunque cœli ſubjacetis cardini.
Hunc circum umbriferæ nubis prætexit amictus,
Pallenſque multa fuſca nox caligine.
Apparent famulæ juxta, firmantque tribunal
Severitaſque dura, mitiſque æquitas.
Ante volant ſævum rutilantes fulmins ignes,
Hoſteſque flammis obruunt ſequacibus.
Fulguribuſque micat late flagrantibus æther:
Attonita tellus intremiſcit: montium
Saxa fluunt, rapido ceu cera liqueſcit ab igne,
A ſempiterni pavida vultu numinis.
Terra ſui a vultu Domini tremefacta liqueſcit:
Et æquitatem templa cœli prædicant.
Et quicunque habitant terras ubicunque remotas,
Novere numen & Dei præſentiam.
Illis ora pudor turpis confundat, inanes
Quicunque mentis ſtipites pro diis colunt:
Dumque ſacris placant picti ludibria trunci,
Se gloriantur impio in ſcelere pios.

Cœli cardini] Cardo proprie ſuſtentaculum illud eſt, a quo ja-a dependens movetur. *Virg. Foribus cardo ſtridebat ahenis.* Hinc cabulum transfertur ad duos vertices, ſeu polos cœli immo-es, circa quos cœlum revolvitur, alterum Arcticum, ſeu ſe-entrionalem, alterum, Antarcticum ſeu meridionalem; quo-m prior Ovidio eſt cardo mundi.

Qui ſemper liquidis altior extat aquis.

de utroque Virg.

Hic vertex nobis ſemper ſublimis; at illum
Sub pedibus Styx atra videt. C.

2 *Apparent famulæ*] Aſpera legum obſervatio, *quam ab hoſtis exigit*, leniſque boni & æqui reſpectus, *quem ad ſuos habet*, u famulæ ejus aſtant, & tanquam columnæ immotæ thronum ſius ſtabiliunt. *J.*

7 *Inanes mentis ſtipites, & picti ludibria trunci*] Periphraſis egantiſſima idolorum. *C.*

Quicquid ubique Dei sub nomine credulus error
Honorat, unum adoret, unum diligat.
8 Læta Sion tenebras errorum cernet abactas:
Judæa dulci delibuta gaudio,
Sacrilega adspiciet vani sacraria ritus
Eversa, pœnas luere meritas impios.
9 Nam procul astriferi trans ignea mœnia mundi
Tu frena rerum justus arbiter tenes.
Teque deos infra longe premis altior omnes,
Tuique obumbras numinis fastigio.
10 Ergo Deum quicunque pio complectere amore,
A scelere mentem contine puram & manum.
Nam Domino cordi est pietas, vitamque bonorum
A vi tuetur impiæ tyrannidis.
11 Et lætum offundit lumen cultoribus æqui,
Et pura sceleris corda recreat gaudio.
12 Vos quibus est cordi reverentia juris & æqui,
Gaudete, Domini spe favoris ac opis
Securi: gratoque Deum super æthera cantu
Sanctumque nomen ejus usque tollite.

PSAL. XCVIII. CARM. GEN. X.

Psaltes Judæos, gentes, & res omnes creatas hortatur, ut gratulentur Christo de inimicis triumphanti.

NON usitato carmine
Rerum parentem pangite,
Virtute qui victoriam
Non usitata rettulit.
Sua ipse solus dextera,
Externæ opis nil indigus,

Nos

Nos liberando, posteris
Miranda gessit seculis.
Sensere gentes impiæ
Bello Dei potentiam:
Pœnas luendo, judicem
Sensere justum & vindicem
Promissa solvit optima
Fide Isaci nepotibus,
Partæ salutis testibus
Totius orbis incolis:
Huic ergo læti psallite
Totius orbis incolæ:
Hunc ferte in astra laudibus
Lætis tubæ & clangoribus.
Laudate dominum barbito
Nervisque carmen jungite:
Lenisque tibiæ modis
Adsit sonora buccina.

Ad-

5 *Nervisque carmen*] Nervi, prima sunt in corpore animalis nsus motusque instrumenta. Quandoque nervus pro robore & ribus usurpatur, in nervis enim robur maxime existit; hinc ervos intendere est, universas ingenii vires expromere, & totis ribus conari. Nervus etiam pro chorda arcus accipitur. in *ervum ire*, proverbium ductum a Sagittariis, qui nimium conndendo, arcum aut arcus nervum rumpunt, aut nervum sibi iquem lædunt. *Terent.* in Phorm. *Cæterum, quum argentum retent, nostra causa scilicet in nervum potius ibit*, id est, *decipiet*, ait *onatus.* Hinc chordæ citharæ nervi dicuntur, Prop. *Carmina ervis aptat.*

5 *Tibia*] Proprie est os cruris oppositum suræ. *Tibia* item vocatur instrumentum musicum oblongum, teres & foraminosum, uod inflatum, & digitis modo adductis modo reductis, tempeatum, non injucundam reddit symphoniam. Has primum ex ruum tibiis confectas existimant, & inde nomen accepisse. *Horat.* de Art. Poet.

Ti-

6 Teſtetur æquor gaudium,
Et quicquid æquor occulit:
Orbiſque terræ geſtiat,
Et quicquid orbis educat.
8 Exſultet unda fluminum,
Leni ſuſurrans murmure:
Monteſque læti plauſibus
Deum venire gaudeant.
9 En ipſe Dominus advenit,
Cunctis ut orbis incolis
Det æqua juſtis præmia,
Et facta plectat impia.

PSAL.

Tibia non, ut nunc, orichalco vincta, tubæque
Æmula, ſed tenuis, ſimplexque foramine pauco.

5 *Sonora buccina*] Buccina eſt cornu recurvum, quod tubæ modo inflatur; ita dictum a bucca, *Hieron. ad Barb. Bucca vocatur Tuba apud Hebræos*; *deinde per diminutionem, Buccina dicitur.* Buccinas a tubis nonnulli ſic diſtinguunt, Quod illæ, ex recurvis animalium cornibus; Tubæ, ex ære argentove confici ſoleant, ad animos militum & equorum concitandos, *Apul.* Lib. 3. *Florid.* buccinam manifeſte a tuba ſecernit, quum ait, *Siquidem vox hominis, & tuba rudiore torvior, & lyræ concentu variatior, & tibiæ queſtu delectabilior, & fiſtulæ ſuſurro jucundior, & buccinæ ſignificatu longinquior*

Pſalmus iſte, idem pæne atque nonageſimus ſextus, continet repetitam prophetiam de Meſſiæ regni propagatione, cujus prædictionis Simeon, Zacharias & Maria mater Domini, in ſuis illis hymnis celebratiſſimis, diviniſſimi ſunt interpretes, eadem pæne verba uſurpantes *Beza.*

CARM. GEN. xiii.

Psaltes potentiam, justitiam & gratiam Christi regis nostri in omnes gentes prædicat, eamque constantem fore ab exemplo majorum docet: ideoque omnes hortatur ad colendum & prædicandum regem:

JAM regnum Dominus, spirituum piis
Qui dat jura choris, suscipit: impiis
Horror terrificet pectora gentibus:
Tellurem quatiat tremor.
2 Nec tantum Solymæ vim Dominus sui
Fecit conspicuam numinis, & suæ
Majestatis opes cernere finibus
Terrarum dedit ultimis.
3 Ergo te meritis tollat honoribus,
Augustùm celebret gens hominum tuum
Nomen; qui salubri temperie modum
Sceptris constituis tuis.
4 Selectæ soboli qui populi tui
Jus nullis dederis mobile seculis:
Frenas justitiæ qui moderamine
Æquali genus Isaci.
5 Sublimem Dominum laudibus & Deum,
Solus qui liquido regnat in æthere,
Ferte, & scamna pedum (sanctus enim Deus,
Est noster) veneramini.
6 Huic Moses & Aron & Samuel bonus,
Docti legitimis tingere victimis
Aras, consiliùm quum peterent, data
Sæpe oracla petentibus.

7 De

1. *Terrificet*] Terrorem pectoribus incutiat. Verbum a Lucretio & Virgilio usurpatum Virg. 4. Æn. *Cæique in nubibus ignes Terrificant animos. C.*

7 De pila tereti nubis eis dabat
Responsa ambiguis sollicito metu,
Legum quod monitus pactaque fœdera
Servassent stabili fide.
8 Aurem supplicibus tu facilem dabas,
O rerum genitor maxime & optime,
Indulgensque bonis, & scelerum simul
Vindex, durus in impios.
9 Sublimem Dominum tollite laudibus,
Solus qui liquido regnat in æthere: &
Montem quo colitur (sanctus enim Deus
Est noster) veneramini.

7. *Pila tereti nubis*] Pila proprie columna quæ Saxonibus quoque est *ein piller* hic significat columnam nubis que patribus in deserto dux itineris fuit et e qua responsa accipiebant, *C.*

PSAL. C. CARM. GEN. xxiii.

Psaltes Ecclesiam ad laudes Dei hortatur propter gratuitam electionem, vocationem, & beneficentiam constantem ipsius.

ORbis omnes incolæ
A sole Eoo ad Hesperum
2 Jubilate

1. *Eoo*] Eous idem significat quod orientalis derivatur ab ἠὼς dictione Græca qua aurora significatur quæ quamvis frequentius per *η* scribatur, invenitur tamen quandoque scripta per ε, idcirco habet primam syllabam indifferentem. Productionis exempla nusquam non occurrunt, reliquum est ut aliquot exemplis doceamus posse breviari. Lucan. *Claudimus Hesperias gentes aperimus Eoas* Ovid. 2. Amorum. *Gallus & Hesperiis & Gallus notus Eois.*

1. *Jubilate*] *Jubilare* est rustica & in condita voce gaudium testari. Jubilare (inquit *Festus*) est rustica voce inclamare.

2 Jubilate, & optimo
Rerum parenti plaudite
Mente læta, & ritibus
Servite puris numini.
Gestientes gaudio
Adite sancta limina.
3 Ille noster est Deus,
Noster parens & conditor:
Non enim nos finximus
Ipsi sed illius sumus,
Qui levi de pulvere
Alit creatos & regit.
4 Ad fores ergo illius
Adite læti, gratias
Agite: festis laudibus
Benignitatem pangite:
Prædicate cæteris
Numen beatum gentibus.
5 Nam benignitas Dei,
Et in suos clementia,
Clausa nullo est termino:
Et firma stat pactis fides
Posterorum posteris
In sempiterna secula.

Hebraica inscriptio indicat hunc Psalmum, breviſſimum quidem, sed & orationis suavitate, & rerum gravitate excellentem, idcirco scriptum fuisse ut in sacrificiis eucharisticis decantaretur. *Beza.*

CARM. GEN. V.

David rex factus Deo spondet se procuraturum sanctificatiu[m] suam, concilii, comitatus sui, totius regni & Ecclesiæ.

TE salus rerum cano, qui precanti
Lenis irarum es, faciliſque flecti,
Impiorum idem tetricus rebelles
Frangere faſtus.

2 Huc meæ vires vigilant, labores
Huc ferent omnes, opis in tuæ ſpem
Semper ut caſtis domus inſtitutis
Culta niteſcat.

3 Si ſalutarem mihi tu ſerenus
Porrigis dextram, tibi corde puro
Serviam: fraudum ſceleriſque pura
Serviet aula.
Nec mihi exemplum ſtatuam ſequendum,
Litibus ſi quis miſeros iniquis
Vexet, aut cauſſam tenuis clientis
Prodidit hoſti.

4 Sponte qui pravis ſtudiis inhæret,
Sit procul: ſævi ſceleris miniſter
Candidos nunquam mihi cenſeatur
Inter amicos.

5 Quiſquis incautum lacerat ſodalem,
Clam venenato jaculatus ictu,
Perſequar, plectam, penituſque ab ima
Stirpe revellam.
Nec meæ menſæ dapibus fruetur
Mentis elatæ tumor, arroganſque
Vultus, & cunctos veluti minores
Lumine ſpernens.

Veritas simplex quibus est amori,
Hos amo, amplector, video libenter:
His mihi seros sociis senectus
Impleat annos.
Integer vitæ mihi sit minister:
Tecta non intret mea fraudulentus:
Nemo mecum intra mea commoretur
Limina mendax.
Impios longe (mora nulla) terræ
Finibus pellam: procul omne monstrum
Civitas sancta ut Domini releget
Flagitiorum.

8. *Impios longe*] Profanos extra ditionem meam ejiciam, ut bs Deo dedicata omnem fœditatem turpium facinorum progiosam procul amandet. J.

PSAL. CII. CARM. GEN. XIII.

Ecclesia in captivitate diu versata Deum supplicat; suas calamitates proponit: seipsam confirmat recordatione naturæ & promissionum Dei, quæ in adventu Christi & communi vocatione gentium complebuntur: Itaque Deum orat ut naturæ, promissionis & gloriæ suæ recordatus Ecclesiam conservet, eique in æternum benedicat.

EXaudi genitor sancte meas preces,
Clamorisque sonum percipe, lugubris:
Neu vultum misero subtrahe, cladibus
Omni ex parte prementibus.
Aures suppliciis nunc adhibe meis:
Da votis facilem te, pater optime,
Et presso celerem porrige dexteram,
Et præsenti ope subleva.

4 Ceu fumi nebulæ tempora transvolant,
Ut lentis coquitur torris ab ignibus,
Paullatim tacitus sic dolor aridis
Humorem ebibit artubus.
5 Dum luctu crucio me dapis immemor,
Ut secta e viridi gramina cespite
Arescunt nimio torrida sole, cor
Exsuccum mihi tabuit.
6 Crebro sic remeans spiritus ilia
Tendit, sic gemitus pectora concutit
Mœstus continuo, tabida uti cutis
Jam vix hæreat ossibus.
7 Ut saltus habitans cuculus avios,
Aut tectis latitans noctua dirutis,
8 Aut turtur viduus, solus, inops, dies
Et noctes vigiles gemo.
9 Dum ceu ludibrium rideor improbis,
Irrisumque petunt fraude nefaria.
10 Nec panis cinere est gratior arido, &
Potum tempero fletibus.

11 Ist

4. *Torris*] Est stipes semiustus & adhuc ardens, Titio vel est torris extinctus. Virg. 12. Æneid.

Obvius ambustum torrem Chorineus ab ara
Corripit, & venienti Ebuso plagamque ferenti
Occupat os flammis.

7. *Cuculus*] Aliis est Onocrotalus, seu Truo per deserta mugiens, dictus est autem Onocrotalus a strepitu asini. Avis palmipes, magnitudine & colore similis cygno: cujus rostrum magnum, prælongum, ac validum, ex cujus inferiori parte ingluvies latioris sacculi instar ante pectus propendet. Pedes coloris cinerei dura pelle contecti Plin. lib. 10. Cap. 57. Olorum similitudinem Onocrotali habent, nec distare existimarentur, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus, huc omnia inexplebile animal congerit, mox perfecta rapina sensim inde in os reddita, in veram alvum ruminantis modo refert. C.

11 Istis ira malis me cumulat tua,
Qui me sustuleras ex humili loco,
Sublimi gravius rursus ut e gradu
Tractum præcipitem dares.
12 Ut fero in tenebras umbra crepusculo
Vanescit, celeres deproperant dies
In mortem: veluti sub medio die
Fœnum, corpus inaruit.
13 At te perpetuis secula seculis
Nectentem, volucris non fuga temporis
Carpit, nec memorem nominis obruet
Famam posteritas tui.
14 Tandem surge pater, tecta Sionia
Jam lenis placido respice lumine:
Jam pleno redeunt tempora circulo,
Promissumque ferunt diem.
15 Jam servi lapides respiciunt tui
Disjectos faciles, sparsaque rudera,
Incultique soli jam miserabilem
Versa mente dolent vicem.
16 Ut vertat populos terror in exteros,
Ut nomen domini sit celebre omnibus
Et numen, trifidum qua colitur solum,
Formidabile regibus.

17 Versam

11. *Deproperant*] Id est valide & festinanter properant, verum a Plauto & Horatio usurpatum. C.

15. *Trifidum solum*] Antiquitus enim totum orbem terrarum in tres primarias partes dividebant, nimirum in Asiam, Africam & Europam. Quibus patrum ætate accessit quarta, America, ab Americo Vesputio ejus inventore sic dicta. Est autem *trifidum* quod in tres partes vel fissum, est vel findi aut dividi potest. C.

17 Verſam reſtituet quum Solymam, ſuæ
Majeſtatis opes quum dabit adſpici:
18 Lugentum miſeris quum querimoniis
Flectet ſe, & prece ſupplice.
19 Scribentur tabulis iſta fidelibus,
Seris ut Domini nota nepotibus
Sit laus, nec ſenium prodita poſteris
Norit gloria ſeculis.
20 De ſanctis adytis ætheræ domus,
Templi ſepoſitis de penetralibus,
Cœleſtis Dominum non piguit ſoli
Curas reſpicere ad leves.
21 Nexorum ut gemitus audiat, & neci
Addictos tetrica compede liberet:
22 Laudes ut Solymæ templo Deo ſonent,
Et nomen recinat Sion
23 In cœtu celebri. Tum procul ultimis
Terrarum populi finibus exciti
Illuc ſacra ferent, & Domino dabunt
Reges munera ſupplices.
24 Quamvis in medio curriculo meum
Robur comminuit, deſtituit manum,
Atque ævi ſpatiis tempora lubrici
Contraxit brevioribus:
25 Clamabo tamen, O mi Deus unice,
In vitæ medio ne ſtadio brevem
Curſum ſiſte rotæ: quantulum ad ultimam
Jam metam ſupereſt mihi?
Te nunquam brevibus clauſa recurſibus
Aſtrorum ſenio conficiet dies:
26 Tu terræ ſtabilis mole, volucribus
Tu cœli prior ignibus.

27 Illis

27 Illis interitus ſtant ſua tempora:
Tu nullo interitum tempore ſenties.
Annorum ſeries cætera deterit:
Ut veſtis teritur vetus,
Ut detrita novis pallia veſtibus
Permutat locuples; ſic abit & redit,
Et mutat facies imperio tuo
Mundi dædala machina.
28 At tu, qui fueras, ſemper es atque eris:
In te ipſoque habitas: nec varias vices
Decurſo patiens tempore, permanes
Metæ ſæcula neſcia.
29 Sed ſervi ſoboles, & ſobolis tui
Servi poſteritas, per ſeriem tuis
Tecum perpetuis æmula ſeculis,
Ævi tempora tranſigent.

PSAL. CIII. CARM. GEN. V.

David, ſeipſum ad benedicendum Deo excitans, recenſet gratiam illius erga ſe & Eccleſiam totam, verbo operibuſque teſtatam, & erga res omnes creatas, potenti regno ejus demonſtratam: ideoque creaturas omnes in cœlo & in terra invitat, ut ſecum Deum laudent.

SIT Parens rerum mihi carmen: illum
Vox canat, ſenſus petat, & remotis
Quiſquis eſt fibris vigor, & ſacratum
Nomen honoret.
2 Mens Deo laudes cane, redde grates
Mens Deo: nullis benefacta ſeclis
Excidant, & quæ tribuit benigna
Munera dextra.
3 Qui ſcelus tollit maculoſum, & ægros

4 Sanat

4 Sanat angores, animoque vires
Reddit, & vitæ properante fato
Prorogat annos.
5 Qui manu larga tibi plura donat
Ore quam poscas, animo vel optes:
Servat ac in morem aquilæ, virentem
Flore juventam.
6 Integer judex, scelerumque vindex,
Tradidit sancto sua jura Mosi:
7 Isaci prolem docuit piarum
Dogmata legum.
8 Lenis & blandus, dare dona largus,
9 Tardus irasci: neque sempiternæ
Sævit offensæ memor, aut perennes
Ardet in iras.
10 Nec modus pœnæ numerusve nostris
11 Æquus est culpis: bonitas redundat
Latius, terræ plaga quam remoto
Distat olympo.
12 Tam procul nostri maculas removit
Criminis, quam se procul a cubili
Gaditano sol oriens Eois
Exserit undis.

23 Quali

12. *Gaditano cubili*] Gades, insulam & urbem sitam inter sinur Gaditanum & oceanum extremum, versus occasum novi orbi terminum credidit antiquitas. Inque ea columnæ *Herculis* ce lebrantur, sicut & poetæ fabulantur, hic *Solem* diurno labor fessum, Oceano se immergere, atque requiescere: Unde *Solisqu cubilia Gades*, dixit *Statius*, Quem hic *Buchananus* videtur i mitatus. Nautæ etiam hodie extremum hujus insulæ promontorium finem tetræ nominant. Celebratur inscriptio non inelegans quam eo in loco repertam ferunt.

He-

13 Qualis in natos placidi parentis
Lenitas, talis Domini benigni eſt,
Quiſquis illius pietate vera
Nomen adorat.
14 Tu ſinus mentis penitus repoſtos,
Tu pater noſti penetrale cordis:
Quippe nos terræ memor e rubenti
Pulvere factos.
15 Herba ceu, lactens pueri venuſtas
Prodit, occultoque adoleſcit ævo,
Donec ut fœnum cadat arefactum
Falce ſenectæ:
16 Inſtar aut floris Tyrio comantis
Murice, ut vultu modice ſereno
Riſit, afflatu tepidi repente
concidit Auſtri.
17 Sed Dei æterna bonitate in ævum
Tutus æternum, remanet piorum
Cœtus, & longa ſerie propago
Sera nepotum:
18 Si nec æternas violabit icti
Fœderis leges, memorique juſſa
Mente ſervarit, referatque vita
Puriter acta.
19 Ille flammantis ſuper alta cœli
Culmina immotum ſolium locavit,

Heliodorus inſanus Carthaginenſis, ad extremum orbis ſacrophago teſtamento me hic juſſit condier, ut viderem, ſi me quiſquam inſanior ad me viſendum uſque ad hæc loca penetraret.

Hiſpani adhuc vocant Cadiz, vel Caliz. ejus inſignem deſcriptionem dedit *Abramus* Ortelius in tertio Theatri Orbis additamento: unde hæc fere deſumta ſunt.

Et suo nutu facile universum
Temperat orbem.
20 Angeli jussis Domini ministri,
Sub jugum jus est quibus & potestas
Cuncta cogendi, Domino Deoque
Pangite laudes.
21 Quique castrorum comites meretis
Sub ducis tanti imperio, audientes
Sedulo dictis, Domino Deoque
Pangite laudes.
22 Quæque per vastos ubicunque fines
Imperi pollens opifex creavit,
Plaudite, auctori Domino Deoque
Pangite laudes.
Mens Deo grates cane: redde grates
Mens Deo: hunc sensus petat, & remotis
Quisquis est fibris vigor, & beatum
Nomen honoret.

PSAL. CIV. CARM. GEN. I.

Psaltes seipsum ad Deum laudandum concitat, a rerum creatione, dispositione, administratione & conservatione; hinc omnes secum ad Deum laudibus celebrandum hortatur, contraque venientibus male precatur:

TE rerum, Deus alme, canam Dominumque patremque:
Magne parens, sancta quam majestate verendus,
Æthe-

21 *Meretis*] Merere sub imperatore stipendia, est expeditionis alicujus socium esse, & militiam exercere, quod alias est stipendia facere. Unde *Salustius*, rei bellicæ ignarum vocat *hominem nullius stipendii*. Hic de Angelis, Deo quasi militantibus, usurpavit. *C.*

Ætheris æternas rector moliris habenas!
2 Te decor, auratis ambit te gloria pennis,
Et circumfusum vestit pro tegmine lumen.
3 Tu tibi pro velo nitidi tentoria cœli,
Et liquidas curvo suspendis fornice lymphas:
Et levibus ventorum alis per inania vectus,
Frenas ceu celeres volitantia nubila currus.
4 Apparent accinctæ auræ flammæque ministræ,
5 Ut jussa accipiant. Stat nullo mobilis ævo
Terra, super solidæ nitens fundamina molis,
6 Pollenti stabilita manu: terra obruta quondam
Fluctibus, ut fuso super ardua culmina velo:
7 Sed simul increpuit tua vox, tonitruque tremendo
8 Insonuere auræ, paullatim ascendere montes
Cernere erat, sensimque cavas subsidere valles,
Inque cavas valles trepidas decurrere lymphas.
9 Neve iterum immissa tellus stagnaret ab unda,
Limitibus compressa suis resonantia plangit
Littora, præscriptas metuens transcendere metas.
10 Tum liquidi fontes imis de collibus augent
Flumina, per virides undas volventia campos,

3 *Tentoria cœli*] Tentoria, sub quibus miles contra injurias cœli se occultabat, antiquitus aut e velis erant extensis, quæ alii *Papiliones* vocarunt: aut etiam e pellibus, quæ *Tentoria Scortea* dixerunt. Unde est, sub pellibus hibernare. Scortea etiam apud Martialem, significat pallium pelliceum contra pluvias; sic enim ille:

Ingrediare viam, cœlo licet usque sereno,
Ad subitas nunquam Scortea desit aquas.

Hic autem, vocabulum *Tentorii* eleganter ad cœli firmamentum latissime expansum transfertur. *C.*

3 *Lymphas*] Poetice pro aqua. *C.*

11 Unde sitim sedent pecudes, quæ pinguia tondent
Pascua, quique feris onager saxa invia silvis
12 In-

11 *Onager*] Asinus silvestris est, cursu equos facile superans, cujus carnes, nisi quod molliores sint, nihil a cervina differunt. Abundat gregibus Onagrorum Arabia, ut scribit Xenophon, de Cyri minoris expeditione, Lib. 1. Meminit eorundem Plin. L. 8, Cap. 4, ubi Phrygiæ & Lycaoniæ præcipui Onagri describuntur. Petrus quoque Angelius, in Cynegeticis, *L.* 3, versibus his elegantissimis describit Onagros:

At sonitu ingenti putrem quatit ungula campum
Cornea, venantem quoties fugere, suisque
Temporibus stant longæ aures; tum corpore cervos
Exsuperant; nec lana nitet nec alba colore,
Mixta nigro, ceu cum nubes densentur opacæ,
Et totum eripiunt oculis cœlumque diemque,

Idem, Onagros Indicos, qui nobis sunt Unicornes, describit Cyneget. Lib. 2:

——— *quos India poscit onagros,*
Jam primum niveo corpus candore teguntur
Infecti, Assyrio circum caput omne colore,
Cæruleis oculis, unoque in fronte superbi
Cornu, quod Reges Indorum protinus aureis
Orbibus includunt, & vina liquentia potant:
At tum nec morbos, tuti, sentire feruntur,
Nec quæ inter mensas occulta hausere venena.

Quos ipsos versus cum scriberet, respexit, procul dubio, locum Ctesiæ qui est in Indicis. "Asinos, *inquit*, sylvestres habet India, equis pares, quosdam & majores, quibus caput purpureum, oculi cærulei, reliquum corpus est album. Cornu illis in fronte, cubitalis magnitudinis, cujus inferior, versus frontem, pars, duorum palmorum spatio sit candidissima; at superior, quæ in acutum tendit, punicea sit, summum ruborem adjunctum habens: pars autem media sit nigra, ex his pocula conficiuntur, e quibus qui bibunt, nec spasmo, nec sacro morbo corripiuntur; sed nec venena ullam in eos vim

12 Incolit: hic levibus quæ tranant aera pennis,
Per virides passim ramos sua tecta volucres
Concelebrant, mulcentque vagis loca sola querelis.
13 Tu pater aerios montes, camposque jacentes
Nectare cœlesti saturas, fœcundaque rerum
Semina vitales in luminis elicis oras.
14 Unde pecus carpat viridis nova pabula fœni:
Unde olus humanos geniale assurgat in usus:
Quæque novent fessas cerealia munera vires,
15 Quæque hilarent mentes jucundi pocula vini,
Quique hilaret vultus succus viridantis olivi.
16 Nec minus arboribus succi genitabilis humor
17 Sufficitur: cedro Libanum frondente coronas,
Alitibus nidos: abies tibi consita surgit,
Nutrit ubi implumes peregrina ciconia fœtus.
18 Tu timidis montes damis; cava saxa dedisti,
Tutus ut abstrusis habitaret echinus in antris.

19 Tu

vim habent, si modo vel antequam illa hauriunt, vel postquam hauserint, aquam aut vinum, aut aliud quidpiam ex illis poculis bibant. C.

12 *Tranant*] Trajiciunt, pervolant; ut supra, *Psal.* viii.

Quique pennarum celeri volatu
Mietitur ales aera —— i. e. *Tranant.* C.

Cerealia munera] Pro frugibus, poetice; Ceres enim Dea frumenti a poetis fingitur, quam tamen David prorsus ignoravit. C.

Genitabilis humor] Pro genitali, e quo aliquid gignitur, Cic. Arato.

Solers natura, & rerum genitabilis ordo.

peritur & apud Varron. & imprimis apud Lucret. Sic Virg. xit, *penetrabile frigus, genitabilis aura Favoni.* Apud quem em sunt *aversabilis* & *arumnabilis.* C.

17 *Alitibus*] Vide *ales, Psal.* viii.

18 *Echinus*] alias *Erinaceus:* quorum duæ sunt species; alii um rostro, porcum, alii canem referunt, quarum utraque tergus

19 Tu lunæ incertos vultus per tempora certa
Circumagis: puroque accensum lumine solem
Ducis ad occiduas constanti tramite metas:
20 Inde superfusis cuncta involventibus umbris,
Per tacitas spargis nocturna silentia terras.
21 Tum fera prorepit latebris, silvisque relictis
Prædator vacuis errare leunculus arvis
Audet, & e cœlo mugitu pabula rauco
22 Te patrem exposcit: dein rursus sole renato
Abditur occultis prædatrix turba cavernis·
23 Inque vicem subeunt hominumque boumque labores,
Donec fera rubens acendat lumina vesper.
24 Sic pater in cunctos didis te commodus usus.
Nec tantum tellus, genitor, tua munera sentit,
25 Tan

gus undique, quam magnum, spinis vallatur acutis; & ubi perculum imminet, quasi in orbem se colligit, ut globum quasi hispidum repræsentare videatur. Sicut eleganter de iis quoque Angelius, Cyneget. iv. ubi etiam naturam hujus animalculi graphice pingit versibus hisce lepidissimis.

Ergo ubi lapsa jacent sua quaque sub arbore poma,
Accedunt læti, seque in sua terga volutant,
Benec fixa rubis hærentia mala supremis
Exportant, implentque penum lixentibus uvis;
Quarum acinis quoties sentes onerantur acutæ,
Perjucundæ sui præbent spectacula nobis.
Quippe humeros tecto si ingrediuntur, ut ipsa
Ire putes tutos avulsos vite racemos.
Ah, tibi ne cupidos sensus tum tangat habendi
Tantus amor, furem ut teutes arcere jocosum,
Atque oculos durus jucundo avertere ludo,
Eripere & natis dulcem exspectantibus escam. C:

24 *Didis*] Didere verbum poeticum elegans, pro distribuere, digerere, *Lucret.* Lib. 2.

Dum

Tam variis fœcunda bonis: sed & æquora ponti
Fluctibus immensas circumplectentia terras.
Tam laxo spatiosa sinu: tot millia gentis
Squamigeræ tremula per stagna liquentia cauda
Exsultant: tot monstra ingentia & horrida visu
Veliferas circumnant puppes: grandia cete
Effingunt molles vitreo sub marmore lusus.
Atque adeo quæ terra arvis, quæ fluctibus æquor
Educat, a te uno pendent, pater optime, teque
Quæque suo proprium poscunt in tempore victum.
Te magnam pandente manum, saturantur abunde
Omnia: Te rursus vultum condente, fatiscunt.
Te tollente animam, subito exanimata recurrunt
In cinerem: inspirante animam te denuo, surgit
Illico fœcundæ sobolis generosa propago,
Et desolatas gens incolit aurea terras.
Sic eat, O nullo regnet cum fine per ævum
Majestas divina: suumque in secula lætus
Servet opus Deus: ille Deus, quo territa tellus
Concutiente tremit, montes tangente vaporant,
Fumifera trepidum nebula testante pavorem.
Hunc ego, dum vivam, dum spiritus hos reget artus,

34 Usque

Dum facile in venas cibus omnis diditur.
Albuti senis exemplo dum munia didit. Horat.
nponitur vel a dis & do, vel est contractum a divido. *C.*
6 *Grandia cete*] τα κητος, Græcis balæna, seu bellua marina
Hinc κητη in numero plurali, a quo Latinum cete, eadem
ificatione, pluralis numeri tantum. Hinc Virg. *Et monstra*
unia cete. Eodem modo *mele* & *pelage* pluraliter usurpavit
ret. Lib. 2, *Et cycnea mele.* Et eodem pertinent *frigida Tem-*
Virg. *C.*
itreo marmore] Pro mari, sicuti Virg. 2 Georg. *Infidum re-*
impellere marmor. C.

34 Usque colam: tantum ille meas faciliſque b
nuſque,
Accipiat voces: nempe illo oblector in uno.
35 At vero impietas plane extirpetur ab ima
Radice, & ſcelerum ſtirps nulla repullulet: ac n
Te rerum, Deus alme, patrem Dominumque c
nemus.

PSAL. CV. CARM. GEN. XXIV.

*David hortatur Eccleſiam ad Deum laudandum & colendum, a fi
dere ejus gratuite, a mirifica adminiſtratione Dei ex fœdere, c
jus partes ſunt tres: 1, De rebus mirifice geſtis ante profect
nem in Ægyptum. 2, De rebus in Ægypto geſtis. 3, De reb
geſtis poſt exitum ex Ægypto: quæ omnia accepta ferenda docet D
promiſſioni, & agnoſcenda ſancto & fideli obſequio.*

CAnite Dominum, & invocate nomen ejus: exter
Facta gentibus per orbem prædicate illuſtria.
2 Ille ſermo, carmen ille, & illius miracula:
3 Nomen ejus, numen ejus una nobis gloria.
Hunc amantum & hunc petentum palpitet cor gau
dio.
4 Robur ejus, pignus ejus ſacroſanctum roboris
Petite: vultum ejus beatum continenter quærite.
5 Subeat animum quanta noſtris edidit majoribus
Signa, quæ portenta; legum ſcita quæ relinquerit.
6 Vos Abrami, vos Jacobi poſteri, ſervi Dei
Separati, ſorte lecta natio, vos alloquor.
7 Ille rerum rector unus, orbis unus arbiter,
8 Pacta noſtris firma ſervat facta cum majoribus;
Verba meminit: mille ſancta in ſecla nectit fœ
dera,
9 Icta primitus cum Abramo, deinde jurata Iſaco:
10 Iſa

Isaci sancita nato, lege non mutabili :
Posterisque sempiterno roborata vinculo ;
Quum, Tibi Chananæa, dixit, arva sorte dividam.
Turba numero parva quamvis advena illic degeret,
Aucta nondum stirpe longis temporum decursibus:
Regna quanquam & nationes exul errans verteret:
Hos tamen Dei benigna fovit indulgentia :
Vimque duram præpotenti dextra ab illis arcuit:
Et minis Reges potentes tetricis compescuit ;
Ne mihi (inquit) consecratos, ne mihi unctos tangite .
A meis, moneo, prophetis abstinete iniuriam.
Quum famem voracem in orbem contumacem induceret,
Gentibusque alimenta late noxiis subduceret,
Prævium misit ministrum Nili ad arva fertilis :
Filium pulchræ Rachelis mango turpis vendidit :
Carceris latuit tenebris, crura vinctus compede,
Somnii donec soluti nota Regi veritas,
Crura ferro liberavit, solvit animum crimine :
Et nova sortis benignæ jam vicissitudine,
Regiorum servulorum servus ante ignobilis,

1 *Chananæa arva*] Regio hæc posteris Abrahami divinitus missa, sic ; vel etiam Chananitis dicta est a Chanano filio mi, nepote Noæ · ejus enim progenies hanc terram incoluit no, quam postea, Chananæis ejectis, duce Josua occuparunt elitæ : regio eadem cum Palestina, quæ longa fuit 40 milli- Germanica, lata 20 ; teste Hieronymo. *C.*

7 *Filium Rachaelis*] Paraphrasis Josephi, filii patriarchæ Jam ille ex Rachaele, filia Labanis, procreavit. *C.*

Mango] Mango hic idem est qui Callistrato. *J. C.* Plagiarius, homines vivos aut emit ant furatur : tales erant Ismaelitæ, phum a fratribus suis ementes viginti siclis argenteis.

22 Frena rerum tractat unus: nuper e custodi
Missus, aulæ purpuratos nunc coercet vincul
Et senum juvenis severæ præsidet prudentiæ.
23 Isaci tandem propago culta linquens patria
Pinguis ad fluenta Nili castra fixit advena:
24 Ac Deo fovente, læta stirpe sic refloruit,
Viribus brevi ut præiret inquilinus incolas.
25 Tum Phari rector superbæ mente versa
midas
Fraude molitus nefanda stirpitus revellere:
26 Circulo donec voluto destinati temporis,
Legifer cum fratre Moses missus est divinitus
27 Ac Pharon Pharique Regem terruit miraculi
28 Ergo natura, imperantis non rebellis jussibu
Vestiit polum tenebris, & solum caligine
Condidit, ceu nocte cœca sole jusso cedere:
29 Unda decolor cruoris tabe rivos polluit,
Squameæque strage gentis inquinavit littora.
30 Terra felix ante frugum, more nunc præpost
Turpibus fœcunda ranis squalet: ipsa regia
Fœta ranis, ipsa regum fœta sunt cubilia.
31 Fusa deinde nube densa musca Memphin occ
Et pediculorum ubique fœda erant examina.
32 Instar imbrium ruebat mista flamma grandin
33 Arbores nudans comantes fronde, flore, fruct

34 C

24 *Inquilinus*] Ex *in* & *colo*, qui in alieno, proprie tame conducto habitat, sive in urbe, sive ruri. Sueton in Claud. *tem etiam census omnes ordines conferre jussit, & insuper inqu privatarum ædium atque insularum, pensionem annuam repræse fisco.* Cic. 2 Philip. *At vero te inquilino (non enim domino) p nabant omnia vocibus ebriorum.* *Inquilinus* hic opponitur inc næ, seu civi, & significat advenam, seu peregrinum.

uod reliquit atra grando, mox locusta perdidit:
ruchus abstulit, locustas quod voraces fugerat.
t malis subinde sævis icta Nili regia,
ium ferox non mitigaret contumaces spiritus,
ra populum mox in ipsum versa pœna sæviit.
ima pignorum repente per penates omnium
cidere: cuncta planctu, cuncta fletu personant.
ge tandem pertinace cladibus perterrito,
ncta Memphin gens reliquit, jam tyranno libera,
ves auro argenteisque barbarorum poculis.
c tot inter millia ullum languor attentaverat.
go Nili jam pavore liberata regia,
ce, vultu, plausibusque præferebat gaudium.
At parens memor benignus gentis electæ sibi,
siticulosæ arenæ vastitatem imperviam
tra nubis texit umbra, luce; noctem luridam
nium late coruscо temperavit lumine.
rva, victum cum rogarent, texit imber alitum:
nis impluit per auras more densæ grandinis:
tra justa fudit undas: deque rupis viscere
nte sicca solitudo flumen hausit. Scilicet
deris parens benignus immemor nunquam sui,
od sibi caro cum Abramo sempiternum fecerat.
: parentum stirps piorum, tuta ductu numinis,
va liquit fraudulenta perfidi Pelusii:
ccupatis efferarum nationum sedibus,
adidit Deus labores impiorum eis carpere:

ruchus] Vide *Psal.* lxxviii.
mber alitum] Coturnicum maxima copia, instar imbris in decidens. *C.*
ysii] Vide *Psal.* lxxxi.

45 Sanctiones ut tenerent ſacroſancti fœderis,
Et piarum ad juſſa legum facta cuncta fingeren
Laus, honor, decuſque Regi ſempiterno cœlitu

PSAL. CVI. CARM. GEN. XIV.

Eccleſia confitetur, homines ob tenuitatem ſuam impares eſſe ad celebrando verbis & operibus, at contra peccatis ſuis Dei glori convellere, & comemoratis majorum peccatis, quibus ſemper Du pro fœdere & miſericordia condonavit, in ſalute confirmata bene cit Deo.

LAudate Regem cœlitum, Regem bonum,
Suiſque nullo non benignum tempore.
2 Quis facta verbis æquet? eloquentia
Quis aſſequetur illius potentiam?
3 O ter beatos æqui amantes, & tuæ
Præſcripta legis qui tuentur jugiter!
4 Memento noſtri facilis & favens, tuum
Proſpicere populum qua ſoles clementia:
Et me reviſe lenis ac ſalutifer:
5 Ut ſeparati tibi bonis populi fruar,
Carpamque lætus quo fruuntur gaudio,
Hæreditatique comes applaudam tuæ.
6 Sceleſta proles cum ſceleſtis patribus
In te rebelles multa iniqua fecimus:
Abominanda, dira perpetravimus.
7 Mam nec tyranni Ægyptyii ex ergaſtulo
Noſtri parentes liberi per te, tua
Oſtenta graviter ponderarunt, nec tuæ
Meminere gratis mentibus clementiæ:
Sed propter undas æquoris rubri, duces
Adverſus animis turba contumacibus

Ob-

3. *Jugiter*] Vide Pſal. 19.

8 Obmurmuravit. At parens malis bonus
Pœnas remittis, ut tuam clementiam
Agnoſcat orbis, & tremat potentiam.
9 Nam comminanti ceſſit unda fluctuum:
Suſpenſa moles hinc & inde per ſali
Tranquilli arenas aridam dedit viam,
Ceu ſolida campis figerent veſtigia:
10 Donec tyranno liberati & hoſtium
Crudelitate, tuta tuti littora.
11 Tenuere: at hoſtes vorticoſo gurgite
Abſorpſit unda, cladis ut nec nuntius
12 Supereſſet. Illic tum ſalutis compotes
Fidemque verbis præbuere, & cantibus
Cecinere feſtis numinis potentiam.
13 Metu repulſo, protinus laſcivia
Animos rebelles perculit: nec amplius
Meminere ſigna nec pericla priſtina.
14 Repente prava perciti libidine
Arſere, verbis & Deum procacibus
Iræ impulerunt frena juſtæ ſolvere:
15 Ac flagitatos impie dedit cibos,
Juſtiſque pœnis impios coercuit.
16 Nec pœna mentes nec benignitas feras
Mollire potuit, quin procaciter ducem
Duciſque fratrem peteret æmulatio,
Et freta ſtudiis ſemper ambitio malis,

17 Sed

9 *Sali*] Vide Pſal. 77.

11. *Vorticoſo*] Vox a Livio quoque uſurpata, deſcendens a vortice ſeu vertice, qui eſt aqua in ſe contorta, & in orbem acta, qua in parte maria & flumina fere ſunt profundiſſima.

11. *Gurgite*] Gurges quoque profundus in mari vel flumine locus eſt, ubi aqua in gyrum agitur, & injecta attrahit & abſorbet.

17 Sed factioſos terra vaſto condidit
18 Sinu dehiſcens, flammeique gurgitis
Torrens vorago devoravit impios.
19 Nec noxiorum monita tot pœnis modum
Gens prava ſceleri fecit. Horebi in jugo
(Proh facinus!) ante imaginem bovis Dei
20 Imago ſeſe ſtravit, & fronde ſaturi
Simulacra tauri coluit inſtar numinis;
21 Partæ ſalutis nuper ingrata, immemor
Miraculorum in urbibus Niloticis;
22 Et fluctu eodem ſoſpites ſe, ſubrutos
Hoſtes ſuperbos vorticoſis æſtibus.
23 Ergo ſceleſtos ira juſta perdere
Ibat, furenti ni Deo carum caput
Pro gente Moſes obtuliſſet, & prece
24 Frenaſſet iras. Nec tamen turbæ furor
Illic quievit, expetitum tam diu
Uber feracis ſprevit agri: nec fidem
Moſi docenti, pollicenti nec Deo
25 Habuit: tumultu caſtra complens reſpuit
26 Imperia: donec ille munificus parens,
Delere promtus inter invia montium

27 Toties

19. *Horebi*] Horebus vel Orebus, pars vel appendix eſt montis Sinai, in quo leges Decalogi latæ & ſancitæ ſunt.

21. *Niloticis*] Urbes Niloticæ ſunt urbes Ægypti, ſic dictæ a Nilo de quo ſupra. *Pſal.* 68.

23. *Moſes carum caput Deo*] Pro homine Deo cariſſimo. in Latina enim & Græca lingua *caput* tanquam primarium corporis membrum, nonnunquam pro toto homine uſurpatur. Ut Horat. *Quis deſiderio ſit pudor aut modus Tam cari capitis?* Et Propert. lib. 4. *Nec te dulce caput mater Scribonia læſi.*

27 Toties rebelles, extulit dextram, & genus
Per nationes impias disperdere
28 Jam destinarat: ante sculpta numina
Iterum protervi procidere, & mortuis
Diis thura, lectasque immolarunt hostias:
29 Deum sceleribus provocaverunt novis,
Iramque rursum exasperarunt vindicem:
30 Justa incitatus donec ira Phineas
Ferro sceleſtam puniit licentiam,
Et sævientem dexteram compescuit
31 Domini, sibique peperit æternum decus,
Quod nulla sileant posterorum secula.
32 Nec contumaces supplicia tot spiritus
Coercuerunt, Meribæ ad undas quin Dei
33 Rursus furorem accenderent: nec publico
Moses furore liber etiam incredula
Oratione vertit iram numinis
34 In se. Potiti deinde pactis finibus,
Nec impiarum semen omne gentium
Disperdiderunt funditus, nec jussibus
Recte monentis parpuerent numinis:
35 Sed se profanis miscuere gentibus,
Didicere ritus, serviere ludicris
36 Diis: ac eorum mancipati cultibus,
Tenuere puras a scelere nullo manus.
37 Quippe immolarunt filios ac filias

38 Ad

30. *Phineas*] Filius Eleazari, nepos Aaronis, qui indignatione commotus, Israelitam cum scorto Madianitide interfecit, eoque strenuo facto iram Dominicam efferveſcentem reprimit. Qua de causa sacerdotium perpetuum ei posterisque ejus promittitur. Num. 25.

32. *Meribæ*] Vide Psal. 71.

38 Ad dæmonum aras: & ſuæ propaginis
Tinxere ſculptos ſanguine innocuo deos,
Terramque ſanctam polluerunt cædibus.
39 In ſcelera proni abominanda, dum ſuæ
40 Manus adorant opera, patrium Deum
41 Juſtas ad iras provocarunt, ut ſuam
Hæreditatem abominatus impiis
In ſervitutem manciparet hoſtibus:
42 Quorum ſevero pæne contriti jugo,
Poſuere ſævam ſpiritus ferociam.
43 Ac liberati ſæpe Domino vindice,
Rurſus rebelles ſpiritus in vindicem
Sumſere: rurſus ob ſcelera pœnas ſua
44 Dedere: mitis nec Dei bonitas tamen
In rebus arctis innocentium a prece
45 Averit aurem: fœderis memor ſui
Pœnas remiſit lenis & placabilis.
46 Quin & ſuperba corda gentis barbaræ,
Cui ſerviebant diruta jam patria,
Lenivit: animos omnium ut perſtringeret
Imago ſortis flebilis vel hoſtibus.
47 Tu nos tuere, Domine noſter & Deus,
Et e profanis gentibus recollige:
Ut te canamus, nomen ut ſanctum tuum
48 Celebremus unum: populus omnis ut ſimul
Dicat, Deo, quem poſteri Abrami colunt,

Sit

46. *Sortis flebilis vel hoſtibus*] Inſignis amplificatio miſeriarum, quas valde magnas, luctuoſas & intolerabiles eſſe neceſſe eſt, ſi hoſtibus, ultionis & vindictæ potius quam commiſerationis cupidis lacrymas debeant elicere. Eadem amplificatione uſus eſt Virgilius, cum diceret: *Vel Priamo miſeranda manus.* Item Claudianus: *lugenda Getis & flenda Suevis Hauſimus: ipſa meos horreret Parthia caſus.* Vide Pſalm. 129. C.

Sit laus, honorque in seculorum secula:
Amen, amen.

PSALMORUM
Liber Quintus.

PSAL. CVII. CARM. GEN. i.

Psalles bonitatem & benignitatem Dei celebrat erga exules peregre errantes, erga captivos, ægrotos, in mari iactatos, erga mutationes singularum regionum & personarum ex Dei providentia; & admirans vecordiam hominum, Dei opera magnifica non animadvertentium, omnes ad Dei laudes hortatur.

CAntemus Dominumque bonum, facilemque parentem,
Cujus habet nullas larga indulgentia metas.
2 Hunc grato simul ore canant, quos, dira tyrannis
Quum premeret, sævo incolumes ex hoste recepit,
Et juga captivo excussit servilia collo.
3 Perque feras gentes sparsos, qua surgit ab undis,
Et qua diversas abiens se condit in undas
Phœbus, ab arctoæ campis glacialibus ursæ
Collegit, tepidoque domum revocavit ab austro.
4 Per steriles saltus & inhospita saxa vagantes,
Qua nulla ad cultas ducunt vestigia terras,
5 Fracti animos mœrore, inopes undæque cibique,
Auxilium miseris imploravere querelis:

L 6 Audiit

3 *Phœbus*] Poetice, pro sole.

3 *Arctoæ campis glacialibus ursæ*] Intelligit partes terræ septentrionales, ursæ majori & minori subjectas, ubi majus & penetrantius, quam in reliquis mundi partibus, frigus est.

6 Audiit orantes, & opis miſeratus egenos,
Omnibus exſolvit mœrentia pectora curis,
7 Monſtravitque viam cultas quæ ferret ad urbes
8 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris,
9 Quippe ſitim victuque famem compeſcuit ægram
Reddidit & membris vires, animoque vigorem.
10 Quique Dei monitis ingrata mente relictis,
11 Carceris in tenebris & cæca nocte jacebant,
12 Quum tremerent gelidæ exanimes formidine mortis,
13 Afflictique malis humiles fractique jacerent,
Auxilium miſeris, imploravere querelis:
Audiit orantes, & opis miſeratus egenos,
Omnibus exſolvit mœrentia pectora curis:
14 Vincla manu valida rupit, mortiſque timorem
Reppulit, & tetris pavidos eduxit ab umbris.
15 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris:
16 Liminaque & portæ qui clauſtra refregit ahenæ.
17 Deliciis animi vires quum ſtulta libido
Affligit, corpuſque gravi languore ſolutum
18 Stultitiæ pendit pœnas, & morte propinqua
Rejiciunt omnem faſtidia marcida victum;
19 Auxilium miſeris qui imploravere querelis,
Adſpicit orantes, & opis miſeratus egenos,
20 Omnibus exſolvit mœrentia pectora curis:
Ereptiſque ſuo lethi de limine verbo,
Reſtituit lætumque novat per membra vigorem.

21 Ergo

21 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris:
22 Et meritis cumulent memores altaria donis,
Et grata acceptam teſtentur voce ſalutem.
24 Qui mare fluctiſonum ſulcat, curviſque carinis
Admovet externas vaga per commercia gentes,
25 Non ignota illi divina potentia, nec quæ
Monſtrat in immenſo miracula ſæpe profundo.
26 Quum jubet, irrumpunt venti ſtridente procella,
27 Et mare nunc ſpumis canentibus aſtra laceſſit,
Et nunc tartarei ſubſidit ad ima barathri:
28 Pallent ora, metus trepidantia pectora pulſat,
Et velut oppreſſis vino veſtigia nutant:
Callida nec cani juvat ars aut cura magiſtri.
29 At Dominum ut mœſtis imploravere querelis,
Exaudit trepidos, & opis miſeratur egenos.
30 Jam venti ponunt, ſtrataque æqualiter unda,
Arrident taciti tranquilla ſilentia ponti.
31 Jam poſita læti gaudent formidine nautæ,
Cum laceræ optatum portum tetigere carinæ.
32 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris.

23 *Mare ſulcat*] Poetice, pro navigat. Sicuti enim per campos aratro ducto relinquitur ſulcus, linea rectiſſima, ita in mari quoque nauis, acta ventis ſecundis, rectiſſimo curſu procedit: Et quod aratori eſt ſtiva, id nautæ eſt gubernaculum.

23 *Carinis*] Pro navibus, pars pro toto. Ita Ovidius rotam pro curru dixit. *Si rota defuerit, tu pede carpe viam*

27 *Spumis canentibus*] Andreæ Harti Editio, Anno 1615, habet *candentibus*. Conſule notas doctiſſimi Rudimanni, ad finem libri Pſalmorum adjectas.

33 Hunc populi cœtus laudent, sanctique senatu
34 Concilium super astra ferat, qui flumina siccat
Et riguos passim rivis bullantibus agros,
Fontibus occlusis sitienti damnat arena:
35 Et fœcunda, sui facta ob scelerata coloni,
Arva jubet salsis subito sterilescere glebis.
36 At contra in sterili campo male pinguis arenæ
Stare lacus, pingueſque facit stagnare paludes:
Et fluviis siccos riviſque fugacibus agros
37 Irrigat, atque inopi transmittit habere colono
Quique novas sanctis moderatur legibus urbes,
38 Et scrobibus credat vites, & semina sulcis,
39 Unde legat dulces maturo in tempore fructus,
Quos pater omnipotens alit, & proventibus auget
40 Assiduis pecorum fœtus. Ubi nescia rursus
Commoda fortunæ modice mens ferre secundæ,
Frena dedit vitiis, retrahit sua munera justus
41 Arbiter: indomitos animos & corda superba
Cladibus affligit: sævis punire tyrannis
Tradit, & ignavo petulans sub principe vulgus
Contemtum, populis prædam jubet esse propinquis.
Perque inopes victus terras traducit, ubi ante
Nulla hominum tritum monstrant vestigia callem.
42 Avertit mala pauperibusque, animique modestis.
43 Atque hilares multa fœcundat prole penates.
44 Hæc spectant gaudentque boni: male conscia mussat
Turba metu. Ast, animi quibus est solertia, cura
Assidua volvunt, memorique hæc mente recondunt,
Luceat ut cunctis Domini clementia terris.

PSAL.

33 *Bullantibus*] Bullare est bullas facere. Verbum a Plinio usurpatum, qui aquas & urinas dixit bullantes, id est, bullis intumescentes.

CARM. GEN. ii.

David Rex, Deo gloriam ipsius commendat in benignitate & fide præstanda, promissiones ejus commemorat, auxilium implorat, & se, eodem duce, ad opus accingit.

MEns invicta malis, animi vigor integer, orbis
Te voce, rector, te celebrabit lyra.
Eia age, depositis mens expergiscere curis,
Et tu canora barbitos cum nabliis.
Ocyus auroræ quam lucifer excitet ignes,
Aurora cantus quam volucrum exsuscitet,
Te pater alme canam: populos tua facta per omnes,
Quacunque tellus panditur, vates feram.
Nam tua siderei bonitas fastigia cœli,
Fidesque tractus nubium supervolat.
O Deus augustum nitido caput exsere cœlo,
Ostende terris gloriæ jubar tuæ.
Eripiasque tuos gelidi formidine lethi
Præsens, & opifer invocantes audias.
Audiit ex adytoque Deus flammantis olympi,
Vocem rependit gaudii prænunciam.
En tibi frugiferos Sichimæ dispertiar agros:
Vallem Sucothi metiar decempeda.
Nonne mihi parent Jacobi pignora, quisquis
Vel pecore tondet arva, vel vomere secat?

10 Op-

8 *Decempeda*] Pertica, seu decem pedum, cujus usus erat in mensione agrorum. Cicero pro Milone, *Qui cum architectis & decempedis villas multorum hortosque peragrabat.* C.

9 *Arva tondet pecude*] Pro *depascit.* C.

Arva secat vomere] Pro *arat.*

10 Oppida ſub pedibus Syriæ calcabo ſuperbæ,
Moabum, Idumen, & Palæſtinas domus.
11 Quis mihi pandet iter munitas ductor ad arces?
Muros Idumes divitis quis diruet?
12 Quis? niſi tu noſtræ gentis, Deus unice, tutor?
Qui nos premendos hoſtibus reliqueras,
Offenſus vitiis pravis: nec in arma ruentes
Noſtros præibas dux, ut ante, exercitus.
13 Nunc pater auxilium rebus bonus adfer in arctis:
Humana fallax credulos ſpes decipit.
14 Te duce, victrici decorati tempora lauro,
Pedibus prememus hoſtis arrogantiam.

PSAL. CIX. CARM. GEN. ii.

David calumniis malevolorum traductus apud Schaulem, calumniatoribus, eorum familiis, nomini & ſaluti male precatur, propter obſirmatam eorum malitiam; & accepta ſalute ſua, profitetur ſe benignitatem Dei celebraturum.

NE ſileas, ne diſſimula, mea gloria, neve
Sine veritatem ſupprimi mendacio.
2 Me ſcelerati oris fraus, & crudele venenum
Proterva fictis lingua me premit dolis.
3 In me odia occultis acuunt ſermonibus iras,
Et immerenti fabricant moleſtiam.
4 Qui mihi debebant fidum ſolamen amici,
Probra ingerebant clanculum & convicia.
Aſt ego, ſecretæ tibi qui penetralia mentis
Cernis, dolente corde fundebam preces.
5 Omnibus officiis culti mihi damna rependunt,
Remunerantur odio amorem ſimplicem.

6 Tu

6 Tu pater hunc sævo vexandum trade tyranno:
Vastator illi ad dexteram adstet Angelus.
7 Judicis adstiterit cum sordidus ante tribunal,
Damnatus aspris exeat sententiis.
Quum volet iratos animos inflectere fando,
Oratione judices exasperet.
8 Ante diem fato pereat præreptus acerbo:
Locumque vacuum dominus occupet novus.
9 Orba fleat soboles, vidua gemat uxor in aula:
10 Ejecta proles patrio exulet solo:
Instabilis, mendica, vagis erroribus orbem
Lustret: quietum reperiat nusquam locum.
11 Conturbetque domum miseram, inscribatque penates,
Scrutatus omnes fœnerator arculas.
Ignotusque hæres longo congesta labore
12 Rapiat, opemque nemo poscenti ferat:
Nullaque progeniem miseratio sublevet orbam.
13 Mors falce totam demetat simul domum:
Proxima gentem omnem cum nomine deleat ætas.
14 Apudque Dominum, patris erratum, ut recens,
15 Ante oculos interque manus versetur & erret:
Nec vitia matris tollat ulla oblivio.
16 Utque erat oblitus miserandi, oblivio gentem
Ejus perenni supprimat silentio:
Qui dejectum, inopem, & curis mordacibus ægrum
Pertrahere mortis nixus est in retia.

17 Sem-

7 *Aspris*] Pro *asperis*, more Horatiano; ubi etiam legas *valdius*, pro *validius*; *puertia*, pro *pueritia*; *surpite*, pro *surripite*. Quod etiam attigimus *Psal.* lxxi.

Inscribatque] i.e. ejus domum vendendam locandamve indicet. Vide Rudimanni Annotationes.

17 Semper ei veluti fuerat maledictio cordi,
Maledicta in illum & exsecratio cadant.
18 Ac veluti studio fugit benedicere pravo,
Sic nullus illi cupiat aut dicat bene.
Et velut obtegitur talari corpus amictu,
Totus miseriis ille sordeat obsitus.
Sic in cuncta illi passim se viscera fundant,
Ut oleum in ossa penetrat, unda in viscera.
19 Hoc ergo incedat semper vestitus amictu:
Hæc zona lumbos cingat illi & ilia.
20 Ante Deum tales pendat detractio pœnas,
Et clam salutem quisquis oppugnat meam.
21 Alme pater, pater alme, tua me protege dexti,
Et invidorum libera calumniis:
Ut nomen latus omne tuum telluris honoret,
Et suavitatem sentiat clementiæ.
22 Eripe me invidiæ: sum pauper, egenus & exspe
Animumque curæ turbidum urunt anxiæ.
23 Non aliter pereo, species quam futilis umbræ,
Pallent tenebris fera quum crepuscula:
Aut ubi decussis solerti indagine ramis,
Locusta tectis pulsa frondeis cadit.
24 Genua labant infirma: artus jejunia solvunt:
Exsangue siccis corpus aret ossibus.
25 Me tumidi probris hostes petiere superbis:
Me conspicati capita quassarunt sua.
26 Adfer opem, servumque tuum, pater optime, ser
va,
Pro lenitate semper assueta tibi.

27 Ag-

22 *Exspes*] Vide *Psal.* xxxi.

23 *Tectis frondeis*] Pro arboribus, quæ avibus nidos & late
bras præbent, sicut tecta ædificiorum hominibus.

27 Agnoſcantque tuam, rerum pater optime, dextram:
Tuaque ſalvum me ſciant clementia.
28 Dum maledicta vomant hoſtes, dum probra loquentur,
Bonuſque placiduſque benedices tu mihi.
Dum confuſa illis turpis pudor ora notabit,
Lætitia ſervi pectus hilarabit tui.
29 Hos pudor, ut talos a vertice veſtis ad imos
Effuſa late corpus omne contegit;
Hos pudor, & mœrens turbato infamia vultu,
Qui me maligno dente rodunt, obruat.
30 At ego tum Domino grates memor ore ſonabo,
Cœtuque laudes in celebri concinam;
31 Qui ſtetit auxilio dexter cum paupere, vitamque
Eripuit ejus hoſtium ludibrio.

Scriptus eſt hic pſalmus a *Davide*, uſque adeo terribili & horrifica oratione, ut vix ullum in tota ſcriptura ſimile exemplum invenias: itaque cum maximo judicio legendus eſt, & in precibus uſurpandus. Quæ in hoc pſalmo continentur, non ſunt trahenda ad exemplum: cavendum ſummopere, ne vel cupiditate vindictæ, vel falſo zelo, vel temere iſta uſurpantes, in utramque aut alteram legis divinæ tabulam peccemus, & quæ aliis imprecamur, in noſtrorum ipſorum caput convertamus. *Beza.*

PSAL. CX. CARM. GEN. iii.

Chriſtus, Dominus noſter, ad ſpirituale regnum & ſacerdotium æternum in eccleſia vocatur; deinde proponitur potentiſſima victoria de inimicis, & triumpho ejus.

SIc alloquutus Dominus eſt Dominum meum,
Aſſide dexteram ad meam,
Dum proterendos, ceu ſcabellum, ſub pedes
Hoſtes tibi provolvero.

2 Ad orbis oras ultimas fasces tuos
Alta ab Sione proferam :
Ut juris æqui vinculis coerceas
Fastus rebelles hostium.
3 Te pompa lætis quum reducet plausibus
Ad templa voti compotem,
Sancto decorus apparatu exercitus
Lætum celebrabit diem.
Non roris imber ante lucem argenteis
Tot vestit arva gemmulis,
Quam multa cunctis gentium de finibus
Ad te propago confluet.
4 Juravit & se adstrinxit immutabili
Dominus sacramento tibi,

Te

3 *Argenteis gemmulis*] Allegoria, pulcherrimis metaphoris & forma & colorem, & pulchritudinem roris matutini venustissime repræsentans. Non dissimilia habet Psal. cxxxiii. *C.*

4 *Sacramento*] Pro juramento. Est enim sacramentum, proprie, lenne juramentum militare, quo milites fidem suam imperatori adstr gebant; quod quale fuerat, patet ex his verbis Vegetii, quæ exstant de re militari secundo, Cap. 5. *Milites scripti & matriculis inserti, jurare lent, & ideo militiæ* sacramenta *dicuntur. Jurant autem per Deum, & Ch stum, & Spiritum sanctum, & per majestatem imperatoris, &c. omnia se stre facturos quæ præceperit imperator : nunquam desertoros militiam, nec mortem re saturos pro Romana republica, &c.* Hinc Cæsar, lib. 1. bell. civil. *Milites Do tianos sacramentum apud se dicere jubet.* Miles autem hoc sacramento obst ctus, *auctoratus*, eodem liberatus, *exauctoratus* vocabatur. Accipitur e am alias pro quovis juramento, Horat. Ode 17. lib. 2. *Non ego perfid dixi sacramentum.* Dictum est autem *sacramentum*, a sacrando, seu con crando, quod eo juramento quis consecretur, & quasi dedicatur h uni imperatori, non alii, ad serviendum. *C.*

Tete futurum Melchiſedecis ſibi
Ritu ſacrorum antiſtitem,
Sol inquieto lucis orbe dum diem,
Dum luna noctem illuminet.
5 Ad dexteram ille ſemper aſſiſtet tuam:
Ferro tyrannos vindice
6 Compeſcet: iram commodans ſuam tibi,
Gentes rebelles comprimet.
7 Duceſque regnis imperantes ditibus
Sternet ſolo: torrentibus
E fortuitis, dum fugam premet, ſitim
Victor levabit igneam.
8 Ergo ſubactis hoſtibus, cœlo caput
Tollet decorum gloria.

Melchiſedecis] Quaſi dicas *regis juſtitiæ*: Volunt autem hoc cognomen fuiſſe Semi filii Nohæ, qui habitaverit in Salem (quæ poſtea fuit Hieroſolyma) & præcipuus doctor & gubernator eccleſiæ ſui temporis fuerit. Ex hoc autem pſalmo, & ex ſeptimo cap. Epiſt. ad *Ebræos* patet, magnum hunc Melchiſedecum typum fuiſſe Chriſti, ſacerdotis æterni. Dicitur enim ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, manere ſacerdos in perpetuum: ſicuti etiam filius Dei, non tantum ſine patre ex virgine, ſed etiam ſine matre ex Deo natus, ſine dierum initio exſtitit, antequam ex matre virgine carnem aſſumeret, neque ullum vitæ finem eſt habiturus. *C.*

Sacrorum antiſtitem] Id eſt, ſummum aut primarium ſacerdotem, ſic dictum, quod cæteris anteſtet aut antecellat. Cicero quoque *Antiſtites cæremoniarum & ſacrorum* nominat in oratione pro domo ſua. Ab hoc deductum femininum *antiſtita*, pro primaria ſacerdote, uſurpatur a Plauto & Cicerone. Alias *antiſtes* in genere quoque dicitur is, qui reliquos excellit aut primas tenet. Ita Servius Sulpitius appellatus eſt *antiſtes juris*, Plato *antiſtes ſapientiæ*.

7 *Torrentibus e fortuitis*] Dumque hoſtes fugientes urgebit, hoſtium potus, vehementem bibendi cupiditatem e fluviis rapidis ei forte obviis minuet. *J.*

CARM. GEN. IV.

Psaltes suo exemplo hortatur ecclesiam ad laudandum Deum, ob ampla ejus opera erga Israelitas, & sanctum jus fœdus: hinc recordatus officii piorum erga Deum, omnes provocat ad reverentiam & laudationem ejus.

SIve inter fidos tractem secreta sodales,
Seu sancti stipante caterva
Me populi loquar, alme parens, te pectore toto
Usque canam: tua munera grato
2 Ore feram, magna æternæ miracula dextræ:
Magna quidem, sed & inclyta certe,
Et manifesta bonis, studio scrutante fideli.
3 Quicquid enim gerit, omnia splendor,
Omnia divina majestas luce refulgens
Illustrat: dum sidera terras
Ignea lustrabunt, hunc justum semper & æquum
Sera agnoscent secla nepotum.
4 Nec quæ primævi quondam stupuere parentes
Attoniti, mirandaque natis,
Invida delebunt oblivia: parcere largus
Nempe parens, facilisque querelis
5 Flectere cor miseris: spoliis ex hoste superbo
Direptis decoravit amicos.
Nec cum gente sua percussi fœderis illum
Immemorem ulla redarguet ætas.
6 Ostenditque suas per facta illustria vires,
Quum populatus regna superba,
Dimensusque novis hostilia rura colonis,
Dilectæ dedit oppida genti.

7 Quic-

7 Quicquid agit loquiturque, fides immobilis actus
Æqui & regula dirigit omnes.
Quæ jubet, æqua jubet, nulloque interlita fuco,
Aut tacitam celantia fraudem;
8 Quæque nec æterno volventia secula lapsu
Interimant, aut tempore carpant.
Quippe adstans fidei firmæ constantia & æquum
Perpetuo rata jussa tuentur.
9 Quum premeret Pharii imperium crudele tyranni
Selecta de gente nepotes:
Excussitque jugum, & regis fera jussa superbi
Exuit: æternaque beatis
Libertate frui donarat, pignora sera
Si jurata parentibus olim
Intemerata piæ servassent fœdera legis:
Fœdera nullis irrita seclis.
Quippe Dei sanctum est & formidabile nomen,
Ac sancte sua pacta tuetur:
Exigit & duras violato fœdere pœnas.
10 Hunc colere ex animoque vereri,

Viven-

7 *Interlita fuco*] Interlino, compositum a *Lino, levi, litum.* Alias, *fucus* proprie infectum est, simile quidem api, sed majus; sed apis potius imperfecta, carens aculeo, non mellificans, sed mel aliarum strenue devorans: *Immunisque sedens aliena ad pabula fusus,* ut de eo Virgilius. Unde etiam Varro furem vocat. Et per metaphoram, fuci dicuntur otiosi & ignavi ventres, aliorum tantum fruges consumere nati. Alias etiam accipitur pro colore quo lanæ & panni inficiuntur, ut, præter naturalem, alium colorem nanciscantur. Item pro medicamento seu lenocinio quo facies pingitur, ut speciosior videatur quam revera est; qua significatione hic usurpatur. *C.*

Vivendi recte fons & sapientia prima est.
Hanc cunctos qui dirigit actus
Ad metam, vere sapit: hunc ventura nepotum
Semper dicent secla beatum.

Apparet hunc psalmum, & alios aliquot sequentes, quorum communis inscriptio est HALLELUIAH, sive a *Davide*, sive ab aliis prophetis & cantoribus editi fuerint, idcirco scriptos fuisse, ut in solennibus præsertim festis, concurrens in templum populus, sacrificiorum & aliorum sacrorum rituum finem hunc esse intelligeret; non ut in operibus illis remissio peccatorum & justitia quæreretur, sed ut illis visibilibus signis admonitus, unusquisque ad res ipsas significatas (Christum videlicet & promissa in ipso beneficia) vera fide assurgeret, & Dei beneficentiam seria confessione celebraret. *Beza.*

PSAL. CXII. CARM. GEN. iii.

Psaltes pios hortatur ad laudationem Dei propter felicitatem omnimodam quam largitur bonis.

BEatus ille, qui Deum rerum patrem
Pietate non ficta colit:
Deique gaudet legibus: mores suos
Formare ad illas nititur.
2 Late per urbes divites potentiam
Ejus propago proferet:
Prolem piorum numinis benignitas
Larga beabit dextera.
3 Res affluenter suppetet semper domi
Illi: nec ætas longior
Obliterabit æquitatis gloriam
4 Fructumque. Quum premet malos
Fortuna, sævo gestiens ludibrio
Mutare summis infima,

Be-

Benignitatis tum ſuæ juſtis Deus
Lucem in tenebris offeret.
Clemens bonuſque in omnibus periculis
Stirpem piorum muniet.
5 Miſertus inopis vir bonus, larga manu
Succurret indigentiæ:
Sic cuncta juſto temperans examine,
Nec verba temere ut excidant.
6 Non turbo ſortis cuncta quatientis, loco
Movebit illum, nec dies
Suprema famam condet ejus invido
Oblivii ſilentio.
7 Non livor illum falſa gaudens ſpargere
Terrebit, aut calumnia:
Bellive rumor, aut egeſtas lurida,
Fragorque lethi proximi:
Sed mente firma provocat diſcrimina,
Deoque ſolo nititur.
8 Ceu cana rupes murmurantis æquoris
Spernit minaces impetus:
Sic ille certa interritus fiducia
Sortis procellas ſuſtinet:
Ac ſuſtinebit, dum ruinas hoſtium
Salvus ſuorum adſpexerit.
9 Opes volucris inſtar auræ mobiles
Largitus eſt egentibus;
Sibi æquitatis gloriam ſuperſtitem
Servavit: orbe gloriam
Vivaciorem, nec ſenectæ dentibus
Æruginoſæ obnoxiam.
10 Dum laude clarum, reque lautum ſplendida
Spectabit impius pium,

Cura-

Curæque mentem vellicabunt anxiæ,
Succumque carpent corporis;
Dentem fatigans dente ringetur, lue
Se macerabit tabida.
Dominus malorum vota ridet irrita,
Spes ut modestas promovet.

10 *Dentem fatigans dente*] Frendens, periphrasis. Vide psal. xxxv.

PSAL. CXIII. CARM. GEN. XXV.

David ecclesiam Dei suo exemplo provocat ad laudationem ejus, propter majestatem, providentiam & administrationem mirificam ac gloriosam ejus.

PSallite Dominum pueri, Domini
Nomen festo tollite cantu.
2 Nomen Domini sic celebretur,
Ut seclorum in secula longi
Nulla oblivia sentiat ævi.
3 Primo a carcere solis Eoi
Ad purpureos usque occasus,
Omnes Domini nomen adorent,
4 Qui gentes super arduus omnes
Celsas ætheris incolit arces:
Cujus longe gloria mundi
Trans flammantia mœnia vecta est.
5 O pietatis nescia veræ
Pectora! ritu sacra nefando
O qui fingitis, anne deorum
Quenquam Domino similem nostro
6 Nostis? quem super ardua cœli
Culmina positum nil latet imæ

Sub

Sub cava clauſum viſcera terræ;
Nil humano procul adſpectu
Trans multiplices ætheris orbes.
7 Inopem terræ qui proſtratum
Suſcitat, & de pulvere egenum
8 Tollit, ut alto poſitus ſolio
Populi primos carpat honores:
9 Qui maternos ſterili fructus
Exoratus donat, & orbos
Læta renovat prole penates.

PSAL. CXIV. CARM. GEN. XXII.

Propheta narrat admirabilem conſternationem rerum creatarum in adventu Dei cum populo ſuo, cauſamque conſternationis petens, eas reſpondentes fingit, omnem potentiam gloriamque Deo tribuentes.

QUum domus Iſacidum patrias remearet ad oras;
Barbaraque inviſæ linqueret arva Phari:
2 Ipſe Deus Iudam cœleſti numine tutum
Fecit: erat populi ſignifer ipſe ſui.
3 Vidit & attonitas trepidum mare diffidit undas:
Jordanis refugas in caput egit aquas.
4 Dura per intonſos ſalierunt culmina montes;
Ut ſaturas geſtit dux gregis inter oves:
Celſaque frondentes movere cacumina colles,
Agnus ut in pratis luxuriare ſolet.
5 Quid mare vidiſti ſolito cur ceſſeris alveo?
Cur fugis in fontes fluminis unda tuos?
Cur ita concuſſo ſaliiſtis vertice montes,
Ut ſatur exſultat dux gregis inter oves?

Cur ita frondenti saliistis vertice colles,
Agnus ut in pratis luxuriare solet?
7 Nempe Dei trepidum præsentia terruit orbem,
Cui cadit in Solymos victima multa focos.
8 Qui lapidum venas laticum laxavit in usum,
Cui fluxit largo flumine dura silex.

PSAL. CXV. CARM. GEN. iii.

Ecclesia servari a Deo petit, propter gloriam ipsius, idololatras perdi, singulos ad fidem hortatur, promissionem accommodat, & laudes Dei se in hac vita prædicaturum spondet.

TE, magne rector orbis, haud victoriam
Ex hoste sævo poscimus,
Nos ut per omnes fama gentes differat,
Nec apparatu ut splendido
Per ora vulgi nos triumphus aureo
Curru superbos transferat:
Sed impiarum ut scela gentium sciant
Te largum opis cultoribus
Tuis, fideque semper immutabili
Promissa promtum solvere.
2 Ne forte rebus insolentes prosperis,
Ubi nunc Deus vester? rogent.
3 Deus astra noster incolens, mortalium
Nutu suo res temperat.
4 At impiarum finxit error gentium
Manu deos inutiles:

Aurum

Aurum caminis excoquens, aut malleis
Massa e sequaci bracteas
Ducens, figura multiformi ludicra
Affixit aris numina.
5 Inane vocis os habent: oculos habent,
Orbes inanes luminis.
6 Naribus odores nec trahunt, nec auribus
Surdis sonores hauriunt:
7 Palpare manibus non queunt, torpentibus
Nec ingredi vestigiis.
Nec vox anhelis edita e pulmonibus,
Cavo recurrit gutture.
8 Quicunque tales fingit aut colit deos,
Diis ipse similis sit suis.
9 At tu Jacobi gens, loca fiduciam
Omnem salutis in Deo,
Qui te potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.
10 Et vos Aronis posteri, spem ponite
Omnem salutis in Deo,
Qui vos potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.
11 Quicunque cultor es Dei, fiduciam
Loca salutis in Deo,

4 *Massa e sequaci bracteas*] Quæ scilicet ictu malleorum diduci & dilatari potest, & quæ, dum movetur aut plicatur, crepitat; hujusmodi enim laminæ, seu lamellæ potius tenuissimæ, Latinis *bracteæ* appellantur. *C.* *Leni crepitabat bractea vento*, Virg. VII. Æneid.

5 *Inane vocis os habent*] Hi autem gentium dii, os quidem, sed mutum tamen habent, ideoque nil se colentibus respondere queunt: oculos habent, circulos tantum cœcos, nec quid in mundo geratur cernentes. *J.*

6 *Naribus odores*] Nec jucundos florum spiritus per nasum ducunt, ut illis suffitu & sacrificiorum nidore non sit opus: nec auribus, audiendi potestate carentibus, sonos precum ullarum trahunt. *J.*

7 *Palpare manibus*] Nec tactu res ullas manibus sentire queunt, aut quicquam cuiquam tribuere. *J.*

Qui te potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.
12 Qui nos favore semper amplexus memor
Fovit fovetque sedulo:
Cunctos Jacobi qui fovebit posteros,
Aronis & sacrum genus.
13 Qui se colentes, sive juvenes, seu senes,
Fovebit & custodiet.
14 Qui nosque donis semper augebit novis,
Et liberorum liberos.
15 Nam nos profanis segregavit gentibus,
Cœli solique conditor:
16 Cœlum sibi ipse regiam fecit, solum
Sedem dedit mortalibus:
17 Remunerantes muneribus illum ut suis
Rerum parentem agnoscerent.
Neque ora laudes in tuas solvent, pater,
Quos mors tegit silentio.
18 Nos te parentem agnoscimus, qui spiritu
Vitalis auræ vescimur.
Te prosequemur laudibus, dum lucido
Sol axe terras ambiet.

PSAL. CXVI. CARM. GEN. XXIV.

David, deducta arca Dei Ierusalaima, in ecclesia amorem suum erga Deum profitetur, beneficiorum acceptorum nomine: pericula sua, fidem & infirmitatem narrat; salutem Dei omnibus modis prædicat; ac postremo petit in eadem salute servari, ut Deum amplius prædicet

TOto pectore diligam
Unice & Dominum colam, Qui

18 *Dum lucido sol axe*] Dum sol curru lucente terras circumibit. J.

Qui lenis mihi ſupplici
Non duram appulit aurem.
2 Aurem qui mihi ſupplic
Non duram dedit: hunc ego,
Donec pectora ſpiritus
Pulſet, ſemper amabo.
3 Jam mors ante oculos erat,
Jam ſtabam ſuper aggerem
Buſti, jam dolor anxius
Omni ex parte premebat:
4 Exſpes tum prece ſupplice
Oravi Dominum: Pater,
Quæſo, inquam, miſerabili
Saltem conſule vitæ.
5 O juſtum Dominum & bonum,
6 Et pronum veniæ! auxili
Is me & conſilii indigum
Sævo texit ab hoſte.
7 Ergo mens tibi reddita
Mœrorem cohibe; & Deus
Quæ larga tribuit manu
Donis læta fruare.
8 Vitam e faucibus eruit
Mortis, & lacrymas genis
Abſterſit, ſtabili & pede
Firmavit tibi greſſum.
9 Tutus præſidio Dei
Degam: & polliciti fide
Fretus non dubia, canam
Grato pectore laudes.

10 Laſ-

3 *Super aggerem buſti*] Jam ſuper tumulum ſepulchri mei ſtabam. *J.*

10 Lassus, rebus & asperis
Afflictus, trepida fuga
Vitæ prospiciens meæ,
11 Sic mecum ipse loquebar;
Nulli certa homini fides:
At rerum arbiter optimus,
Unus polliciti tenax,
Unus fallere nescit.
12 Tot liber toties malis,
Tot auctus toties bonis,
Quo tandem officio tibi
Coner solvere grates?
13 Te festa dape, te prece,
Te libamine prosequar,
Te vitæ columen meæ,
Grata voce fatebor:
14 Te vitæ columen meæ
In cœtu populi tui
Grata prosequar hostia,
Damnatus tibi voti.
15 Electos, genitor, tuo
Castos præsidio tegis,
Nec per vim pereuntium
Manes linquis inultos.

16 Tu

11 *Polliciti tenax*] Servans promissorum; sicuti Horatius, *justum & tenacem propositi virum*, vocat integrum & constantem.

13 *Te festa dape, &c.*] Te nimirum epulis sacris, & oratione colere conabor, & poculum libaminis in manus sumptum prægustando, liberationem hanc me tibi acceptam ferre palam testificabor. *J.*

14 *Damnatus voti*] Quod postea dicit *reus voti:* qui enim voto facto aliquid se præstiturum promisit, ille tamdiu obligatus, & quasi *damnatus* atque obstrictus est, donec, voto soluto, seipsum liberet. Virg. *Damnabis tu quoque votis.* Pro quo jurisconsulti veteres dicebant *damnas:* ut, *damnas esto*, i. e. obligatus ad hoc vel illud faciendum. *C.*

16 Tu servum Dominus tuum,
Ancillæ sobolem tuæ
Me, minacibus hostium
Vinclis eripuisti.
17 Te, rerum pater optime,
Semper laudibus efferam:
Nomen in dubiis tuum
Usurpabo periclis.
18 Te voti reus, erutus
Morti, prosequar hostia,
19 Sacri limen ad atrii,
Sacræ redditus urbi.

PSAL. CXVII. CARM. GEN. X.

Psaltes hortatur gentes ut regnum Christi celebrent.

OMnes ubique gentium
Quos solis ambit orbita,
Rerum parentis optimi
Laudes libenter pangite.
2 Agnoscite indulgentiam
Benignius nos in dies
Foventis, & constantiam
Promissa certam reddere.

PSAL.

18, 19. *Te voti reus, &c.*] Tibique quod vovi debens, votoque persolvendo obligatus, & a morte liberatus; cum Hierosolymæ restitutus ero, ad introitum vestibuli templi tui victimam tibi sacrificabo. *J.*

CARM. GEN. ii.

David, typus Christi, ecclesiam ad Dei laudes prædicandas hortatus, a suo exemplo commendat liberationes ejus & suam ipsius fidem: eum, tum suis tum ecclesiæ totius verbis, celebrat. Figurat ecclesiam euntem in templum gratias agentem Deo, precantem in futurum, & sacerdotes ecclesiæ benedicentes, sacrificiaque imperantes, omnes denique Deum laudibus efferentes.

EIa Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Larga benignum semper indulgentia.
2 Eia Dei, soboles Jacobi, dicite laudes,
Larga benigni semper indulgentia.
3 Eia Deum canat Aronis numerosa propago,
Larga benignum semper indulgentia.
4 Eia Dei pura cultor pietate, fatere
Larga benignum semper indulgentia.
5 Audiit orantem Dominus me rebus in arctis;
Ac liberavit illico ex anguſtiis.
6 Ille mihi assistat solus: non arma, nec ulla
Humana mi vis adferet formidinem.
7 Ille mihi auxilio sit solus: lumina damnis
Explebo (nec me decipit spes) hostium.
8 Tutius a rerum Domino est sperare salutem,
Confidere armis quam virorum fortium:
9 Tutius a rerum Domino est sperare salutem,
Confidere opibus quam potentum principum.
10 In me conjurent populi omni ex parte propinqui;
Dei faventis conteram cunctos ope:

Cir-

Eia] Modo adhortantis est, Martialis, *Eia age, rumpe moras.* Interdum corripientis, Terent. in Eunucho, *Eia, haud sic decet.* Varios præterea usus habet, quos ex ipsis patrum autoribus non difficile est deprehendere.

11 Circundent omnique premant ex parte licebit,
Dei faventis conteram cunctos ope:
12 Circundent omnique premant ex parte licebit,
Quam nube densa vere se fundunt apes,
Non secus ac siccas ignis violentia spinas,
Dei faventis conteram cunctos ope.
13 Improbe quid frustra labefactum evertere tentas?
Dei potentis sustinet me dextera.
14 Ille meæ vires: illum mea carmina pangent
Unum: salutis unus auctor est meæ.
15 Cunctaque justorum pariter tentoria plaudent:
Meæ salutis pariter auctorem Deum
Laudabunt: cantuque ferent ad sidera dextram
Belli potentem, divitem victoriæ.
16 Dextram armis, dextram præstantem robore, dextram
Belli potentem, divitem victoriæ:
17 Sæva quid insultas mihi mors? tua tela reconde:
Frustra minaci territas me spiculo.
Vivo equidem, vivusque feram super æthera cantu
Raram benigni numinis clementiam.
18 Jure parens bonus ærumna me afflixit acerba:
At imminentem reppulit mortem tamen.
19 Pandite pontifices sacri mihi limina templi,
Salute parta ut laude prosequar Deum.

11 *Licebit*] Pro *licet*, aut *quamvis*. Ita *Martialis* Lib. vii.
--- *Sint astra licebit,*
Non deerit populo te veniente dies.
Immo Horat. Epod. xv.
Sis pecore & multa dives tellure licebit.
17 *Frustra minaci territas me spiculo*] Incassum enim me, jaculo tuo inferitem minante, terrere conaris. *J.*

20 Hæc est illa Deo gratissima janua, justis
Votis aperta dehinc futura janua.
21 Te merito, pater alme, canam: tu rebus in arctis
Aurem applicasti supplici placabilem:
Sospes, & infesto, duce te, sum tutus ab hoste:
22 Et molientum tecta quem rejecerat
Artificum improbitas lapidem, fastigia summi
Late refulgens jam coronat anguli.
23 Scilicet arcano factum est hoc numine, nostra
Attonita factum quod stupescunt lumina.
24 O lux festa, O lux jucunda ad gaudia nata,
Cœlestis in nos lux favoris conscia!
25 Usque fave, custosque tui, pater optime, Regis
Sis, & secundos cœpta duc ad exitus.
26 O felix, iterum O felix, quem rector olympi
Populo salutis misit auctorem suo!
Nos, quibus est sacri custodia credita templi,
Vobis precamur cuncta vertant prospere.
27 Unus enim Dominus rerum moderatur habenas,
Qui gratiæ in nos lumen effundit suæ.
Lætitia celebrate diem, fœtusque bidentis
Tenellus aræ vinctus astet cornibus.
28 Te Dominum, te mente colam, te voce fatebor:
Tuumque semper laude nomen prosequar.
29 Eia Deum laudate, Deum facilemque bonumque
Larga benignum semper indulgentia.

PSAL

22 *Et molientum tecta*] Lapis etiam ille quem architecti improbi, templum mole magna ædificantes, ceu non convenientem contempserunt; jam late conspicuus summum angulum honorat, totam ipsius structuræ molem sustinens. *J.*

27 *Fœtusque bidentis, &c.*] Agnusque tener ad angulum aræ alligatus assistat. *J.*

CARM. GEN. XXIV.

David in gravissimo suo exilio seipsum hoc psalmo consolans, felicitatem piorum in studio, fide & obsequio voluntatis Dei positam esse docet; ideoque in notitia illius, studio, fide & obsequio informari a Deo petit, & ab omnibus impedimentis suæ carnis, peccati, mundi, Satanæ, hostiumque omnium conservari. Ac postremo, sibi de tota anteacta vita, & æquitate in causa bene conscius, Deo seipsum & reliquæ vitæ suæ administrationem commendat, ad gloriam ipsius & salutem suam.

Aleph.

O Beatos, qui sequuntur orbitam legis Dei:
2 O beatos qui monenti sponte parent numini,
3 Labe puri nec relinquunt lege jussum tramitem,
4 Quem severitate dura nos tenere præcipis.
5 O gradum regas labantem sic, monenti ut pæream,
6 A tuis attenta jussis nusquam ut errent lumina:
7 Tum ducem canam æquitatis candido te pectore.
8 Obsequar tibi: obsequentem tu tibi ne desere.

Beth.

9 Quid juventam, ne labescat, servat æque ac lex tua?
10 Hinc ne aberrem, modo laboro: tu laborantem rege.
11 Ne vacillet pes, meo tua verba condo pectore.
12 Rector orbis, æquitatis regulam tuæ doce
13 Me, tui oris verba semper ore mediter ut meo:
14 Illa longe cariora semper auro ut æstimem:
15 Illa cogitem, illa secter, illa mirer unice:
16 Illa nulla e corde nostro deleant oblivia.

Gimel.

17, 18 Da tuæ legi obsequenti vivere: ut propius tui

Conſpicer pacti æquitatem, pande mentis lumina.
19 Inquilinum juſta legis ne tuæ celaveris.
20 Fœderum leges tuorum ægra mens deſiderat.
21 O, tuæ legis ſuperbum qui premis faſtidium,
22, 23 Me tuæ legis ſequacem vindica: cui divite
Arroganter obloquuntur, juſſa quod ſervem tua,
24 E tuo ſermone vitæ quod capeſſam formulam.

Daleth:

25 Æger animus languet: ægrum recrea verbo tuo.
26, 27 Cordis arcanas latebras prodidi tibi: rudem
Tu doce, præſerque lucem, ſcita mediter ut tua:
28 Et cor anxium tui verbi erigas ſolatio.
29 Abſque fuco fac tuarum ſcita legum ut diligam.
30 Recta ſector, inſtituta ſpecto ſemper ad tua.
31 Lex tua animo ſculpta inhæret: ſpem meam ne
deſere.
32 Pande iter tuæ æquitatis: te comes lætus ſequar.

He.

33 Legum iter monſtra tuarum: fœdus erudi tuum,
34 Fœdus ut legemque totis imbibam præcordiis,
35 Cuncta ut inſtituta recta ſecter uſque ſemita,
36 Sordidis averte curis juſſa pectus ad tua:
37 Flecte lumina, impias ne vanitates hauriant.
38 Languidum excita: face ut te timeat animus ac
amet.
39 Libera probro a pudendo me benignus arbiter:
40 Tua ſtatuta diligentem ſervet æquitas tua.

Vau.

41 Me bonus reſpice opiferque, fœderis memor tui,
42 Ora claudam ut exprobranti ſpem tuæ fiduciæ.
43 Spes

43 Spes salutis, veritatem ab ore ne tuam eripe.
44, 45 Semper ut tuis statutis audiens, tuto gradu
46 Ambulem, tua jussa quæro sola. Coram regibus
Disseram (nec me pudebit) de tuis sermonibus.
47, 48 Hos amavi, & hos amabo, & obsequens his, brachia
Tollam: ut usque & usque volvam hos ore, mente cogitem.

Zain.

49 Sis memor pacti, columna quæ meæ fiduciæ est:
50 Quod levat mœrentem, & ægrum e fauce mortis eripit.
51, 52 Rideant licet superbi, te sequar: legem tuam
Usque repetam, in rebus arctis hoc erit solatium.
53 Impios quum legis hostes cerno, totus horreo.
54 Carmen hæc erit mihi, orbem donec hospes hunc colam.
55 Hanc ut observem tenebræ me silentes admonent:
56 Illa mentem cura semper unice exercet meam.

Heth.

57 Obsequi tibi, mihi una est spes, opes, hæréditas.
58 Ut bonus promissa præstes, unice unum id ambio.
59 Actiones vitæ ut omnes ad tuam componerem
60 Legem: ad hanc custodiendam qua licet me confero.
61 Impeditus impiorum vinculis hanc cogito.
62 Hujus ergo nocte surgens prosequar te laudibus.
63, 64 Qui verentur hanc, amicis utor: hanc, parens bone,
Qui tua benignitate cuncta reples, edoce.

Teth.

62 *Hujus ergo*] Id est, legis tuæ causa. *J.*

Teth.

65 Domine ades, pollicita servo fac benigne apparent.
66 In tua lege acquiescam: me doce legem tuam.
67 Vix malo coacta leges mens sequi didicit tuas.
68 Scita, fons benignitatis, tua benigne me doce.
69 Me superbi criminantur: corde toto ego te sequar.
70 Jussa me juvant tua; illis mens hebescit prosperis.
71 Erudisti me malis, ut legi adhæream tuæ,
72 Hæream ut legi, auri acervis gratiori ingentibus.

Jod.

73 Da manu tua creato nosse vim legis tuæ.
74 Me pii læti obsequentem legibus spectant tuis.
75 Justa lex tua est: premis me jure justus arbiter.
76 At libenter audientem jussa me tua recrea.
77 Tibi libenter obsequentem præveni clementia.
78 Servulum tuum prementem comprime arrogantiam.
79 Me tuæ legi obsequentes obsequentem diligant.
80 Nec ferat tibi obsecundans pura mens infamiam.

Caph.

81 Deficit mens spe salutis, spes nec illam deficit.
82 Lassa languent lumina: utris corpus instar aridi
83 Tabuit: solare promissi in malis memorem tui.
84 Quis ferendi finis? hostem quando punies meum?
85 Mihi tuæ legis superbus hostis effodit scrobem.
86 Æqua lex, promissa certa sunt tua: hostes confice
87 Qui premunt me, quod te in uno collocem fiduciam.
88 Scita fac ut ad tua omnes actiones dirigam.

Lamed.

67 *Vix malo coacta*] Sæpe per damna & pœnas edoctus, vix didici statutis tuis parere. J.

Lamed.

89 Certa eunt promissa, certa stat tuis verbis fides,
90 Dum polo stellæ micabunt, herba terras vestiet;
91 Sempiterno quæ recursu legibus parent tuis.
92 Obruissent me dolores, ni affuisset lex tua,
93 Lex salubris: nulla nobis tollet hanc oblivio.
94 Sum tuus, tua instituta diligentes diligo.
95 Impii mortem parabant scita meditanti tua.
96 Cæteris est finis: illa sola semper permanent.

Mem.

97 O tuam quam legem amavi! semper illam cogito.
98 Hostibus prudentiorem me meis hæc reddidit.
99 Factus huic fui obsequendo doctior doctoribus.
100 Huic quod audiam, senecta astutior sum callida:
101 Huic ut obsequar, malorum flecto gressum a semitis.
102 Te docente non recedo paullulum a verbis tuis,
103 Faucibus meis suavi melle suavioribus.
104 Eruditus his, recedo a semita mendacii.

Nun.

105 Sancta lex, velut lucerna, dirigit pedes meos.
106 Obstinavi animum tuis ut obsequar sermonibus.
107 Obrutum malis, tuorum fœderum memor, leva.
108 Edoce me jussa, & oris hanc bonis cape victimam;

109 Jussa

99 *Doctior doctoribus*] Insignis aliquid re ipsa amplificandi modus, per comparationem. Qui enim præstantibus in re aliqua præstantior est, ejus præstantiam verisimile est minime esse vulgarem. Talia sunt illa Virgiliana & Horatiana. *Formosi pecoris custos formosior ipse. O matre pulchra filia pulchrior.*

109 Jussa non rejecta, quamvis undique instarent mala
110 Hæc nec abjeci impiorum pene clausus retibus.
111 Hæc voluptas, hoc mihi unum gaudium, hæ hæreditas.
112 Hic scopus mihi manebit, vivus aura dum fruar

Samech.

113 Diligo legem tuam, sicut malos abominor.
114 Unica es spes, una verbis in tuis fiducia.
115 Ut Dei mandata servem, hinc impii facessite.
116 Me tuo sermone fulci, ne sequar spes irritas.
117 Te regente salvus usque jussa diligam tua.
118 Perfugas calcas tuos, qui vana frustra cogitant
119 Legem amo tuam, quod omnes impios exterminines.
120 Corpus horret quum severum cogito te judicem.

Ain.

121 Æqua ne me diligentem defere opprimentibus.
122 Justa fac amem superbo tutus a ludibrio.
123 Dum salutem spero, scita specto dum tua, lumina
124 Lassa languent: tu benignus edoce servum tua
125 Placita: legum fac tuarum intelligat mysteria.
126 Tempus instat puniendi legis adversarios.
127 At tuum fœdus mihi auro est carius carissimo:
128 Hoc amo, huc errore misso dirigo vitæ ordinem.

Pe.

129 Mira rituum tuorum mens colit mysteria.
130 Verba pectori imperito luminis sunt janua.
131 Faucibus tua verba apertis duco, vitæ ut spiritum.

132 Ceu

132 Ceu soles te diligentes, intuere me bonus.
133 Dirige ad tua verba gressus: tum scelus non opprimet
134 Me. Tuæ legi, impiorum liber a calumnia,
135 Obsequar: bonus intuere me, tuam ut legem sequar.
136 Si quis hanc spernit, fluunt mihi more rivi lacrymæ.

Zade.

137 Justus es creator orbis: justa jussa sunt tua.
138 Plena lex est æquitatis: certa verbis veritas.
139 Rumpor ira, quum scelestis impie contemnitur.
140 Sermo purus instar ignis: servus hunc amat tuus.
141 Impii spernant licebit me, tuam legem sequar.
142 Jussa stant tua sempiterna mota nullo turbine.
143 Turbidis mihi illa rebus anxium cor recreant.
144 Scire legem da tuam: vitam mihi donaveris.

Coph.

145 Corde toto audi vocantem, legi ut obsequar tuæ.
146 Invoco, adjuva invocantem, fœdus ut colam tuum:
147 Invoco te mane, verbis in tuis fiducia est.
148 Nocte vigiles anteverto, verba mediter ut tua.
149 Me benigne audi, ut soles, & fauce mortis eripe.
150 Impii me persequuntur, legis expertes tuæ.
151 Tu propinqua, Domine, jussa cujus omnia justa sunt.
152 Jussa firma fine nullo, firma nullo exordio.

Res.

153 Adspice afflictum : leva me, fœderis memorem tu
154 Fœderis memor meam vitam patronus assere.
155 Impii male interibunt, jussa qui tua negligunt.
156 O bonus sine fine, robora, ut soles, vitam mean
157 Me prementum multitudo a lege non flectit tua
158 Mœret animus intuendo pacta qui spernunt tu
159 Tu bonus tua jussa amantem me viciſſim recre
160 Cuncta promissa tua nullum fixa norunt termi
num.

Sin.

161 Me premit tyrannis : at cor verba meditatur tua
162 Verba gratiora gazis aureis animo meo.
163 Diligo legem tuam, ceu vanitatem abominor.
164 Septies tuam æquitatem me canentem lux vide
165 Legem amantibus tuam pax multa, nulla offensi
166 Spectat a te mens salutem, nixa promissis tuis.
167 Mens amat promissiones unice & servat tuas.
168 Servo tua pacta, ut viciſſim tu vitam observa
meam.

Thau.

169 Invocanti da tuarum scire legum abscondita :
170 Invocantem libera me, fœderis memor tui.
171 Te docente prædicabit os tuas laudes : tua
172 Jussa lingua nunciabit, jussa longe æquissima.
173 Dextera tua obsequentem jussibus juva tuis.
174 Abs te opem spero : tuarum scita legum diligo.
175 Sospita me, ut prædicem te : lex juvabit me tua
176 Me, vagam ut pecudem, require fœderis memo
rem tui.

PSAL

CARM. GEN. iii.

David rex narrat liberationem acceptam divinitus a suis calamitatibus, orationemque commemorat qua apud Deum conquestus est, tum de calumniis, tum de persecutionibus & exilio, quæ ipsi fuerant perferenda.

HInc me obsidebant bella, & hinc calumniæ
Livor faces admoverat:
Ad te refugi destitutus omnibus,
Rerum creator optime.
Te voce supplex invocavi, tu meas
Non lentus audisti preces.
2 A fraudulentæ toxico linguæ Deus
Me protege & mendaciis.
3 O lingua fraudis machinatrix impiæ,
Qua spe meum oppugnas caput?
4 Scythæ ferocis lingua pestilentior
Tinctis veneno spiculis:
Ignis voracis lingua flammis acrior,
Quum silva flagrat arida.

4 *Scythæ*] Scythia complectitur regiones & gentes amplissimas & populosissimas, tam in Europa quam in Asia, versus Septentrionem habitantes, in quibus etiam sunt Mesechitæ, quorum psalmus meminit, ic dicti a Mesech filio Japheti, a quo gens illa propagata est. Mesech, i. e. endens arcum, quo etiam noimne *Scythæ* hoc loco celebrantur. Vox utem *Kedarenorum*, quæ in Ebræo est, deducitur a Kedar filio Ismaelis, quo dicti sunt *Kedarei*, vel *Kedareni* populi Arabiæ, quos posteri *aracenos* appellavere. Nomen habent a nigredine, ut quodammodo imul doleat David, quod sibi conversandum sit cum nigris, id est, improbis & sceleratis. *C.*

Quum sylva flagrat] In fontibus Hebræis lingua hæc virulenta & dolo, nominatim comparatur carbonibus juniperorum. Scribunt autem de

5 Heu vita tristis, vita dura & anxia,
Per invios erratica
Montes, latrones inter, atque inhospita
Gentis feræ mapalia:
6 Mens ægra vitæ carpitur fastidio,
Hostes quietis accolens;
7 Hostes quietis, blanda quos oratio
Ferociores efficit:
Quos innocentis mentio concordiæ
Ad bella sæva exasperat.

PSAL. CXXI. CARM. GEN. XVII.

David conflictum animi sui in periculis exponens, ad Deum conversa oratione se committit ei, & confirmat in fide promissionum ejus.

DUm ferox armis inimicus instat,
Ad montes vaga lumina
Proximos circumfero, si quid illinc
Forte appareat auxili.
2 At mihi cœli Dominus solique
Certam solus opem feret.
3 Ille (quid vano trepidans tumultu
Cor pulsas mihi pectora?)

Ille

de materia juniperi accensa, quod mirum in modum adurat, & ignem vel ad integrum annum foveat, modo cinere cooperiatur. De eadem Plinius scribit, quod serpentes ipsam fugiant, ideoque etiam homines eo tutius sub ea quiescere possent, quod de propheta Elia perhibetur I. *Reg.* xix. 17. *C.*

5 *Mapalia & magalia*] Proprie sunt tuguria Maurorum & Numidarum agrestium, oblonga, incurvis lateribus tecta, quasi navium carinæ, ut Salustius ea describit in Jugurtha, *C.*

Ille sanctorum (mihi crede) custos
Noctes excubat & dies:
4 Victa nec blandi illecebris soporis
Unquam lumina dimovet:
5 Leniter passis tibi semper alis
Umbræ more supervolat;
6 Ne cutem solis violentioris
Urant spicula de die,
Nocte ne lunæ nebulosioris
Artus degravet halitus.
7 Seu domi clausus lateas, latentem
Clausis servat in ædibus:
8 Seu foris pacis obeas amicæ,
Seu belli fera munera,
Sospitem e cunctis Dominus periclis
Semper te bonus eruet.

PSAL. CXXII. CARM. GEN. XXVI.

David ecclesiæ studiis & officioso cultu Dei recreatus, lætitiam suam prædicat; urbis, ecclesiæ, & regni totius statum commendat: omnibus bene precatur, & omnia bona a se spondet.

O Lux candida, lux mihi
Læti conscia nuncii:
Jam pleno stata tempora
Reddit circulus anno:

Jam

6 *Artus degravet halitus*] Corpus pigrum aut infirmum reddat. *J.*
8 *Seu foris pacis obeas amicæ*] Sive extra ædes tranquillitatis jucundæ officia administres. *J.*
1 *Jam pleno stata tempora*] Jam solis circuitus, anno perfecto, tempus solenne restituit. *J.*

Jam festi revocant dies
Augustam Domini ad domum:
2 Jam sacri pedibus premam
Lætus limina templi.
3 Jam visam Solymæ edita
Cœlo culmina, & ædium
Moles nobilium, & suo
Angustam populo urbem:
4 Urbem, quam procul ultimis
Terræ finibus exciti
Petunt Isacidæ, ut Deum
Placent more parentum:
5 Jussam cœlitus oppidis
Urbem jus dare cæteris;
Et sedem fore Davidis
Cuncta in secula proli.
6 Mater nobilis urbium,
Semper te bona pax amet:
Et te semper amantibus
Cedant omnia recte.
7 Semper pax tua mœnia
Colat: semper in ædibus
Tuis copia dextera
Larga munera fundat.
8 Dulcis Isacidum domus,
Te pax incola sospitet:
Sedes numinis, omnia
Succedant tibi fauste.

PSAL.

5 *Jussam cœlitus oppidis*] Urbem illam, quam Deus e cœlo voluit urbibus cæteris imperare. *J.*

CARM. GEN. VI.

Ecclesia gravissime oppressa, se ad Deum erigit, gratiam ejus implorat, & hostibus Dei male precatur.

AD te levavi, Rex, pater, & Deus;
Ad te levavi lumina, qui procul
Contagio humano remotus,
Templa habitas radiata cœli.
2 Ut servus observat domini manus,
Gestus & omnes lumine mobili;
Arguta ceu nutus acutis
Serva oculis dominæ tuetur:
Te nostra spectant, te, Domine & Deus,
Intenta mentis lumina, dum graves
Iras remittas, servulisque
Des veniam bonus atque pacem.
3 Jam lenis in nos respice: servulis
Jam parce tandem, parce fidelibus,
Quos hostis insultans superbo
Ludificatque premitque vultu.
4 Contemtus hosti ac opprobrium sumus,
Vitæque tædet: ferre animus nequit
Supercili fastum superbi,
Ludibriumque opibus tumentum.

PSAL.

2 *Arguta ceu nutus acutis*, &c.] Sicuti famulus heri actiones, omnesque corporis motus oculis argutis attentus respicit; ancillaque strenue auxilium petitura, omnes dominæ motus oculis intentis inspectans notat. *F.*

CARM. GEN. XXIV.

Ecclesia mirificas Dei liberationes a conatibus mundi prædicans, benedicit Deo, & se in posterum de ope illius confirmat.

NI faventis affuisset numinis præsentia,
2 (Dicat Isaci propago) numinis præsentia
Ni faventis affuisset, quum veniret perditum
Nos superba multitudo, freta stultis viribus,
3 Forte vivos devorassent, debilesque & pauculos:
Ira fervidi furoris, avida nostri sanguinis,
4 Obruisset instar undæ nos procella cladium:
More torrentis nivali ab imbre turgidi, impetus
5 Nos repente sustuliset: usque ad animam gurgites
Usque ad animam transiissent gurgites impervii.
6 Sempiterna laus Deo sit, qui suos non tradidit
Dentibus prædam cruentis perfidarum gentium.
7 Cassibus fractis dolosis sospites evasimus:
Capta veluti jam volucris rete fugit aucupis.
8 In Deo nostræ salutis spes reposta est unico,
Qui solum cœlumque fecit vi potentis dexteræ.

PSAL. CXXV. CARM. GEN. VI.

Psaltes stabilitatem ecclesiæ prædicat, & instabilitatem afflictionum ejus; deinde Deum orat pro sanctificatione illius & prosperitate, improbis ejectis.

SIonis arcem non aquilo impotens
Saxo sedentem perpetuo quatit,

Ni-

Nigrantibus non auſter alis
Imbriferas glomerans procellas.
Quicunque vere ſpem locat in Deo,
Non hoſtis hunc vis, non quatiet dolus:
Si fractus illabatur orbis,
Incolumis fugiet ruinam.
Ut civitatem mœnia montium
Sanctam tuentur, ſic Dominus ſuos
Vi cingit arcana, nec unquam
Præſidii viduos relinquet.
3 Nec impiorum perpetuo jugo
Sinet piorum progeniem premi,
Ne turpibus contaminetur
Flagitiis labefacta mentem.
4 Ut affluenter fac bona ſint bonis,
5 Ut continenter fac male ſit malis,
De calle quos recti illecebris
Impietas male ſana flexit.
Fac, ſancte rerum conditor, ut domum
Beata ſemper pax colat Iſaci:
Tranquillitas ſecura pulchræ
Exhilaret Solymæ colonos.

2 *Si fractus*] Deſumpſit hæc ex Ode 3. Lib. 3. Horatii. *C.*

Mœnia montium] Sunt enim montes, urbem aliquam circundantes, ejus quaſi munimenta & mœnia. *C.*

Præſidii viduos] Præſidio deſtitutos. Vide pſal. lxxviii.

5 *De calle quos recti*, &c.] Quos prava & inſana de Deo opinio, turpium voluptatum cauſa, de via virtutis avertit. *J.*

Colonos] Colonus duo ſignificat, nam aliquando coloni dicuntur, qui a metropoli (ſic enim civitas dicebatur, quæ coloniam emittebat) in alium locum habitandi cauſa deducebantur; quandoque vero coloni agrorum cultores dicuntur.

CARM. GEN. ii.

Ecclesia admirabilem sibi & gentibus liberationem suam a Deo factam prædicat, eandemque optat ab illo perfici.

QUum pater omnipotens captam remeare Sionem,
Dulcemque jussit patriam revesere,
Attoniti stupuere animi, nec opinaque secum
Metum librantes inter & spem gaudia.
Vixque sibi credunt: veluti qui noctis opacæ
Sopore pulso mane versat somnia.
2 Pro lacrymis redeunt risus: sua gaudia quisque
Sermone celebrat, patrium laudans Deum.
Nec minus attonito stetit ad miracula vultu,
Sic barbarorum turba secum mussitans,
En pater ille deum quot signa ostendit amoris!
Hujus saluti gentis usque ut prospicit!
3 Nec falso: nam signa Deus monstravit amoris
Præclara, nostræ dum saluti prospicit.
Ergo alacres læto testamur gaudia plausu.
4 At tu benigne fac parens ut cæteri
Jam redeant, plenisque viis sic agmen inundet,
Ut æstuosi quum flat austri spiritus,
Indignata suis cohiberi flumina ripis,
Vaga per agros murmurant licentia.
5. Qui male fœcundæ commisit semina terræ,
Et corde tristis multa volvit anxio,

Si

1 *Metum librantes*] Varie affecti, alternis, jam spe, jam metu, animum subeuntibus. *C.*

Nec opinaque] Gaudia insperata inter expectationem boni, malique timorem, secum exspendentes. *J.*

Veluti qui noctis opacæ] Illi non absimiles, qui mane e somno excitatus, visa per noctem obscuram secum retractat. *J.*

Si venit uberior seges imbribus aucta benignis,
6 Exsultat hilari cor metentis gaudio.
Nos quoque longa fugæ post tædia, postque labores,
Læti arva dulcis patriæ revisimus.
Te patrium canimusque Deum, semperque canemus:
Agimusque memores atque agemus gratias.

PSAL. CXXVII. CARM. GEN. iii.

Psaltes nihil posse aut comparari aut conservari, ac ne genus quidem propagari docet sine benedictione Dei, ac proinde omnia ab illo exspectanda esse.

NI cœpta Dominus juverit, frustra struis
Moles superbas ædium.
Ni Dominus urbem servet, incassum excubat
Muris vigil custodia.
2 Frustra antevertis mane solem, & vespere
Sero domum reverteris:
Victum labore vix parabis anxio,
Ni Dominus admorit manum.
At ille amicis interim suis dabit
Purum soporem somniis:
3 Domumque dulci prole fœtam liberum
Præbebit. Hæc hæreditas,
Hæc illa merces, qua beat caros sibi
Rerum ille Dominus omnium.

3 *Domumque dulci prole fœtam liberum*, &c.] Domumque dabit jucunda filiorum sobole refertam. Hoc illud patrimonium est, hoc illud præmium, quo Dominus ille rerum omnium amicos suos augere solet. *J.*

4 Non sic timori est dexteram telis gravis
Bellator hostis hostibus,
Ut quem parentem masculæ propaginis
Favor beavit numinis.
5 O ter beatum & amplius, qui talibus
Pharetram sagittis impleat!
Non ad tribunal erubescet jurgia
Procacis adversarii.

PSAL. CXXVIII. CARM. GEN. XXVI.

Psaltes piorum felicitate propositâ, demonstrat quam grato animo sit percipienda benedictio Dei publica in ecclesiam & privata in pios singulos.

FElix O ter & amplius,
Quem timor Domini tenet,
Quem non illius a via
Flectit devius error.
2 Felix, & tibi prospere
Cedent omnia: nam tuo
Carpes dulcia fercula
Comparata labore.
3 Instar palmitis uberi
Proventu gravidi, & coma
Cingentis viridi domum,
Te conjux hilarabit.

Ce

4 *Non sic timori*, &c.] Inimicus bellicosus, manum gerens jaculis instructam, non est hostibus suis tam formidabilis, &c. *J.*

2 *Carpes dulcia fercula*] Cibos enim suaves in dies accipies, &c. *J.*

3 *Instar palmitis uberi proventu gravidi*] More vitis multo fructu onerat &c. *J.*

Et coma cingentis] i. e. frondibus ambientis. *J.*

Ceu plantaria fertili
Pubescunt oleæ solo,
Jucundo tibi liberi
Cingent agmine mensam.
4 Quem timor Domini tenet,
Inter talia commoda
Vitæ tempora transiget.
5 At te ex arce Sionis
Ditabit Domini manus
Larga: & conspicies bonis
Florentem Solymam, tibi
Donec vita manebit.
6 Prolis adspicies tuæ
Longa stirpe propaginem:
Festa semper & Isaci
Lætos pace nepotes.

PSAL. CXXIX. CARM. GEN. XXIV.

Ecclesia suas in præsenti seculo afflictiones a mundo, & liberationes a Deo prædicat, funestumque adversariorum exitium.

JUre dicat grex bonorum, Mille me molestiis
2 Factio pressit malorum: prima ab usque origine

Factio

3 *Plantaria pubescunt oleæ solo*] Sicut olivæ teneræ in terra fœcunda adolescunt, &c. *J.*

Plantaria] Plantarium, Virgilio, planta aut stirps est quælibet, quæ in terram depangitur. Plinio etiam seminarium est, novellis arbusculis consitum, unde plantæ novellæ alio transferuntur. *C.*

Pubescunt] Germinant, adolescunt. Virg. II. Georg. *Largo pubescit vinea fœtu. C.*

Factio preſſit malorum mille me moleſtiis:
Nec tamen ſubvertere unquam quivit ullis machinis.
3 Terga ſævis exaravit verberum vibicibus:
Terga longis ſecta ſulcis, hoſtis ad faſtidium:
4 Sed parens rerum benignus vincla rupit impia,
Meque nervo liberavit ſervitutis aſperæ.
5 Qui Sionis non amico ſpectat arces lumine,
Vota ſemper vana volvat, ſpes inanes nutriat:
6 Marceat, ceu ſole marcet herba languens torrido,
Herba ſummis nata tectis, quæ repente corruit
Ante falcis plagam acutæ, ſicca marcidis comis:
7 Unde nec ſinum replevit qui maniplos colligit:
Nec manum meſſor peruſtus, prata tondens florea,
8 Nec viator ominatus proſpera eſt metentibus,
Sic precatus, Arva læta, & arva lauta, & roſcida,

Hunc

3 *Terga ſævis exaravit*, &c.] Dorſum illa quidem noſtrum, flagellorum cicatricibus, inhumanæ crudelitatis teſtibus, inſcripſit, &c. *J.*

Sulcis] Vide Pſal. xxxviii. *C.*

Hoſtis ad faſtidium] Inſignis amplificatio ſupplicii, cujus etiam hoſtem, alias infeſtum & crudelem, capiat faſtidium; id enim grave & diuturnum eſſe neceſſe eſt. Vide Pſal. cv. *C.*

4 *Nervo ſervitutis*] Vinculis, carcere. Terent. *In nervum potius ibit*, i. e. in vincula. *C.*

6 *Ceu ſole marcet herba languens torrido*] Tabeſcat tamen, ceu herba paulatim deficiens, ſole vehementer calente, exarſit. *J.*

Ante falcis plagam acutæ, ſicca marcidis comis] Quæque ſine ſucco, radicibus marcentibus, antequam falce demetitur, ſubito concidit. *J.*

7 *Meſſor peruſtus prata tondens florea*] Nec fœniſeca ſole torridus, dum prata floribus abundantia ſecat. *J.*

8 *Arva læta, & arva lauta, & roſcida*] O arva aſpectu jucunda! arva pulchra, roreque multo aſperſa, &c. *J.*

Hunc in annum, & usque in annos hunc sequentes, numinis
Vos favor semper benigni servet, ornet, augeat.

PSAL. CXXX. CARM. GEN. viii.

Psaltes sibi maximas liberationes obtigisse narrat invocanti Deum, ideoque se Deo confidere, & ecclesiam ad fiduciam eandem hortatur promissionibus.

CUrarum rapidis fluctibus obrutus,
Arcanis animi de penetralibus,
Audi verba precantis,
Clamavi, pater optime:
Audi verba pater, quæ tibi supplices
Multo cum gemitu fundimus: applica
Intentam bonus aurem
Tristes ad querimonias.
Si vindex tetricus facta nefarie
Pœnis cuncta velis plectere, quis sibi
Tam confidit, acerbum
Ut non horreat exitum?
At tu non furiis tristis es asperis,
Sed largus veniæ, & munificus parens:
Ut te jure colamus,
Legum & jussa salubria.
Nam spes polliciti me recreat tui,
Promissique fides fallere nescii,
Et fiducia certa
Mentem sustinet anxiam.

6 Non

Si vindex tetricus] Si quidem ut ultor severus omnia scelera nostra pliciis punire velis, &c. *J.*
Non furiis tristis es asperis] Non furenter iracceris, *C.*

6 Non sic præcipiti nocte vigil diem
Observat roseum, non roseum vigil
Phœbi sic avet ortum,
Ut flagrat mea mens Deum.
7 Securi in Domino figite spem pii,
Non duro veniam supplicibus dare;
Et promto dare pressis
Duro servitio manum.
8 Electi generis progeniem gravi
Pressam servitio ex hostibus asseret:
Et de morte redemtam
Noxis eximet omnibus.

PSAL. CXXXI. CARM. GEN. XXVII.

David demissum suum animum supplicemque professus, ecclesiam ad humilitatem simplicitatemque cohortatur.

SI spiritu impotenti,
Si lumine insolenti
Elatus ambulavi;
Si virium mearum
Fiducia superbus
Despexerim minores:
Si mentis arrogantis

Sub

6 *Non sic præcipiti nocte*, &c.] Qui sub noctem extremam vigilias agi non ita avide ortum diei exspectat; excubitor, inquam, non ita cupid exortum solis, roseo colore aera tingentis, exoptat, &c. *J.*

8 *Pressam servitio asseret*] Prolem gentis Judaicæ, sibi peculiaris, su dominis imperiosis afflictam, ex inimicorum potestate vindicabit, &c. *J.*

Noxis eximet] Liberabit a peccato & omni malo. *C.*

Sublime vectus alis,
Majora, quam liceret
Sperare, cogitavi:
2 Ni vota temperavi
Modestia salubri:
Nil deprecor rogove,
Nullam recuso pœnam.
Qualis puer tenellus
Vix lacte pulsus, unam
Suspirat in parentem,
Hanc spectat, hac ab una
Dependet, ambit unam:
Æterne rector orbis,
Te mens mea intuetur
Unum, uni adhæret, unum
Te vindicem salutis
3 Agnoscit. O piorum
Propago sancta patrum,
Unum Deum parentum
Spectate, spes in uno
Locate, cuncta ab uno
Sperate: spem nec unquam
Fovebitis caducam.

1 *Sublime vectus*] Pro *sublimiter*, Adjectivum neutrum pro Adverbio, more Græco.
Virg. *Rapta spirans immane securi*, i. e. *immaniter*.
Talia sunt, *Longum latari, acerba fremere, inexpletum lacrymari, indomitum furere, torvum videre*. Vide similia Psalmo xl. *C.*
Majora quam liceret] Altiora quam oportebat. *J.*
2 *Puer lacte pulsus*] Vix ablactatus, vel, vix nutricis suæ oblitus. *J.*
Unam ambit] Unam eam cupit. *J.*

CARM. GEN. i.

David arcam Dei ducturus Ierusalaima, solicitudinem suam, votum officiumque exponit Deo: orat ut Deus veniat in civitatem suam, & regno, sacerdotio populoque benefaciat; ideoque promissiones ante a Deo factas adducit.

DAvidis esto memor, genitor, memor esto laborum
Quos tulit, in rebus tua jussa secutus egenis.
2 Ille tibi, Hebrææ gentis Deus unice, votis
Obstrinxit caput, & promissis ora reclusit:
3 Non ædes prius ingrediar, mollive reponam
4 Membra toro, aut oculis dulcem indulgebo soporem,
5 Quam fanum inveniam, & sacri fundamina templi
Designem, sanctisque locum dimetiar aris.
6 Fama licet patriæ multum promitteret oræ,
Inter saxa tamen silvestribus obsita dumis
Monstravit Deus ipse locum. Deus ipse perenne
Hic templum, templique sacris sedem innuit aris.
7 Ergo alacres gratam Domino properemus ad ædem:
Scamna pedum pronis veneremur vultibus: & tu
8 Sancte parens, bonus ac placidus cape vota, tuamque
Lætus adi sedem: neu dedignare penates
Qui memorem æterni servabunt fœderis arcam.

9 Tem-

2 *Et promissis ora reclusit*] Sicque loquutus est hæc pollicendo. *J.*

5 *Quam fanum inveniam*, &c.] Quam templo ædificando locum invenero, ædisque sacræ fundamenta notem, sedemque altaribus Dei certa mensura comprehendam. *J.*

6 *Silvestribus obsita dumis*] Inter colles Sionis, arboribus silvaticis tum operos. *J.*

9 Templa sacerdotes casti tueantur, & omnes
Qui tua rite piis venerantur numina sacris,
10 Lætitia exsultent. Si David pectore puro
Te coluit, ne Davidicæ nunc respue prolis
Dona, tui populi cui frena tenenda dedisti.
11 Davidi enim quondam (neque jam sententia vertet
Ulla tuam mentem) jurasti: E stirpe propago
Nata tua solium & sceptrum retinebit avitum.
12 Quod si posteritas servet mea fœdera, pactis
Si steterit, leges si non temerarit avitas,
Nulla dies solio, vis nulla extrudet avito,
Et natos natorum, & qui nascentur ab illis.
13 Ipse mihi sedem elegi sine fine Sionem,
14 Quam colerem; hic mihi certa quies, hic certa voluptas:
15 Hæc mihi grata domus: cœli indulgentia fruges
Faxo alat, & duros large saturabo colonos.
16 Templa tuebuntur casti justique ministri,
Lætitiaque piis perfundam pectora certa:
17 Davidicoque novum producam e semine germen,
Quod late in populos fundet sua brachia: stirpi
Prospiciam seræ solium quæ illustret avitum,
Claraque per cunctas diffundat lumina terras.
18 At pudor, & turpes maculas infamia spargens,
Hostibus inficiet vultus. Jessæa propago
Florebit, cingetque sacrum diademate crinem,
Transmittetque suam longæva in secula famam.

15 *Cœli indulgentia fruges faxo alat*] Efficiam insuper ut cœli favor omnes terræ fructus nutriat. *J.*

CARM. GEN. iii.

David communionem sanctorum celebrat, & elegantibus comparationibus figurat bona, amœnitatemque illius.

NIl caritate mutua fratrum, nihil
Jucundius concordia;
2 Non aura suavis balsami, quum funditur
Aronis in sacrum caput,
Et imbre læto proluens barbam & sinus
Limbum pererrat aureum:
3 Non ros, tenella gemmulis argenteis
Pingens Sionis gramina,
Aut verna dulci inebrians uligine
Hermonis intonsi juga.
Fraterna quam pax incolit, domum juvat
Dominus benigna dextera:
Et opibus auget: filiorum & filios
Multis propagat seculis.

3 *Inebrians uligine*] Insignis Metaph. Sicuti enim haustu vini largiore corpus humectatur, & homo inebriatur, ita imbrium humore terra irrigatur & fœcundatur. Est autem uligo proprie naturalis terræ humor, ex ea nunquam recedens. *C.*

Hermonis intonsi] Cujus virgulta vere novo frondentia nondum sunt amputata. Hoc enim est montes & arbores, quarum folia & frondes poetis comæ sunt, tondere. Horat. *Duris ut ilex tonsa bipennibus.* E converso dixit Virg. *Ipse caput tonsa foliis evinctus oliva.* Vide Psal. xc. *C.*

PSAL. CXXXIV. CARM. GEN. iii.

Psaltes ecclesiam totam hortatur ut benedicat Deo, adjunctis promissionibus.

DOmini ministri, nocte qui custodiæ
Sancti excubatis atrii,

Laudate

Laudate Dominum, laudibus donec sacro
Nox annuit silentio.
2 Interque laudes mentibus puris manus
Cœlo supinas tollite.
3 Et vos beabit Dominus invicem omnibus
Cœli solique commodis:
Dominus Sionem qui tuetur, unicus
Cœli solique conditor.

PSAL. CXXXV. CARM. GEN. I.

Psaltes ecclesiam hortatur ad laudandum Deum, omnipotentiæ in res creatas & inimicos ipsos, bonitatisque erga ecclesiam nomine; quæ omnia per comparationem idolorum gravissime amplificat.

VOs quibus est sacri custodia credita templi,
2 Eia Deum laudate: Deum celebrate ministri,
Qui sacra assidua vigilatis ad atria cura.
3 Eia Deum laudate bonum, nomenque beatum
Tollite perpetuo vestro super æthera cantu.
4 Quippe Jacobum ultro legit, lectumque dicavit
Hunc sibi, ceu privam patrimoni in secula sortem.
5 Nota quidem Domini est immensa potentia, notum
Numen; quippe deos sub se premit altior omnes,
Quos alii stolida placant ceu numina cura.
6 Versat enim nutu cœlo, terraque, marique,
Aut si quod cæcis clausum est penetrale tenebris
7 Naturæ, quodcunque libet: de viscere terræ
Evocat, & liquido suspendit in aere nubes:

Ful-

4 *Privam*] Privum est, quod uniuscujusque proprium & peculiare est. Horat. *Conducto navigio quæ Nauseat ac locuples, quem ducit priva trire-*. C.

Fulguribusque vagis venientes prævenit imbres:
Deque suis promit ventorum flamina gazis.
8 Ille hominum primos fœtus, pecudumque per arva
9 Divitis Ægypti stravit: regemque superbum,
Et quicunque bibunt septemflua flumina Nili,
10 Terruit ostentis: validis ille oppida muris
Turrita evertit: numeroso milite cinctos
Cum stirpe exstinxit violento funere reges:
11 Stravit Amorrhæum valida virtute Seonem,
Quique Basan Ogus magna ditione tenebat,
Regnaque non uni Cananeia subdita sceptro:
12 Arvaque dejectis nuper viduata tyrannis,
Accepere novos Jacobi e stirpe colonos.
13 Sancte parens rerum, qui justo examine nosti
14 Parcere subjectis, & debellare superbos,
Posteritas te sera canet: tua splendida facta
Nulla unquam ex animis tollent oblivia nostris.
15 At sibi quæ variis finxit simulacra figuris
Vana superstitio, calidis fornacibus aurum
Argentumve liquans, nil sunt nisi ludicra dextræ
16 Humanæ commenta: illis os vocis inane:
17 Lucis egent oculi: surdas sonus advolat aures:
Et patulas frustra nares jucundus odorum
Halitus incursat: calidus non pectora pulsat
18 Spiritus. O quisquis ludibria talia fingit,
Aut colit, ipse suis similis diis exigat ævum,

Mentis

9 *Septemflua flumina Nili*] Quia Nilus septem ostiis celeberrimis in mare Ægyptium influit, quorum nomina vide apud *Melam C.*

11 *Amorrhæum*] Qui sic dicti sunt ab Amorrhæo filio Chanaan, & ultra ac cis Jordanem longe lateque habitarunt, antequam ab Israelitis ejicerentur. *C.*

Seon] Rex Amorrhæorum, quem, cum Israelitis iter intercluderet, interfecit Moses, & regionem ejus occupatam Reubenitis & Gadkis assignavit. *C.*

Mentis inops, & lucis egens: non aure nec ore
Accipiat reddatve sonos: nec nare sagaci
Sentiat halantes per prata nitentia flores.
19 Tu vero genus a magno Israele profectum,
20 Et domus Aronis, genitique e sanguine Levi,
Et quicunque pio rerum venerare parentem
21 Obsequio, laudate Deum, qui tecta Sionis
Ardua, qui sacram Solymæ bonus incolit ædem.

PSAL. CXXXVI. CARM. GEN. ii.

Psaltes hortatur ecclesiam ad prædicandas Dei laudes, propter beneficentissimam naturam & majestatem ipsius, benignaque opera in creatione, administratione & conservatione rerum omnium, ac imprimis ecclesiæ demonstrata.

EIa Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Larga benignum semper indulgentia.
2 Eia Deum laudate: Deus namque ille deorum est,
Larga benignus semper indulgentia.
3 Cui domini rerum submittunt sceptra tyranni,
Larga benigno semper indulgentia.
4 Qui facit attonito solus miracula mundo,
Larga benignus semper indulgentia.
5 Qui nitidos mira arte polum convolvit in orbes,
Larga benignus semper indulgentia.
6 Qui liquidis terras emergere jussit ab undis,
Larga benignus semper indulgentia.
7 Qui vitreo accendit flammantia lumina cœlo,
Larga benignus semper indulgentia.

Qui

8 Qui ſolem auricomum juſſit dare jura diei,
Larga benignus ſemper indulgentia.
9 Qui lunam & ſtellas tenebras diſtinguere noctis
Juſſit, benigna ſemper indulgentia.
10 Pignora prima Phari qui fato exſtinxit acerbo,
Larga benignus ſemper indulgentia.
11 Iſacidas medio incolumes ex hoſte recepit,
12 Larga benignus ſemper indulgentia.
13 Qui rubri Oceani torpentes diffidit undas,
Larga benignus ſemper indulgentia.
14 Perque undas fiſſas ſobolem traduxit Abrami,
Larga benignus ſemper indulgentia.
15 Pharonem & Pharios ſubmerſit gurgite currus,
Larga benignus ſemper indulgentia.
16 Deduxitque ſuos deſerta per avia tutos,
Larga benignus ſemper indulgentia.
17 Et validos merita proſtravit clade tyrannos,
18 Larga benignus ſemper indulgentia.
19 Stravit Amorrhæum valida virtute Seonem,
Larga benignus ſemper indulgentia.
20 Stravit & incaſſum confiſum viribus Ogum,
Larga benignus ſemper indulgentia.
21 Metatuſque novis agrum eſt utriuſque colonis,
Larga benignus ſemper indulgentia.
22 Iſacidis habitare ſuis dedit hoſtica rura,
Larga benignus ſemper indulgentia.
23 Qui nos in rebus miſeros reſpexit egenis,
Larga benignus ſemper indulgentia.
24 Avertitque ferum noſtris cervicibus hoſtem,
Larga benignus ſemper indulgentia.
25 Qui genti vitam humanæ victumque miniſtrat,
Larga benignus ſemper indulgentia.

26 Aſtri-

26 Astrigeros laudate Deum qui temperat orbes,
Larga benignus semper indulgentia.

PSAL. CXXXVII. CARM. GEN. XXII.

Sacerdotes & Levitæ captivi ad sacras cantiones cantandas solicitati, ostendunt a se bona fide fieri non posse: in luctu suo constanter permanent, Edomæisque & Babyloniis severissimum Dei judicium imprecantur atque denuntiant.

DUm procul à patria mœsti Babylonis in oris,
Fluminis ad liquidas forte sedemus aquas;
Illa animum subiit species miseranda Sionis,
Et nunquam patrii tecta videnda soli.
Flevimus, & gemitus luctantia verba repressit;
Inque sinus liquidæ decidit imber aquæ.
2 Muta super virides pendebant nablia ramos,
Et salices tacitas sustinuere lyras.
3 Ecce ferox dominus, Solymæ populator opimæ,
Exigit in mediis carmina læta malis:
Qui patriam exilio nobis mutavit acerbo,
Nos jubet ad patrios verba referre modos,
Quale canebamus, steterat dum celsa Sionis
Regia, finitimis invidiosa locis.
4 Siccine divinos Babylon irrideat hymnos?
Audiat & sanctos terra profana modos?
5 O Solymæ, o adyta, & sacri penetralia templi,
Ullane vos animo deleat hora meo?
Comprecor, ante meæ capiant me oblivia dextræ,
Nec memor argutæ sit mea dextra lyræ:
6 Os mihi destituat vox, arescente palato,
Hæreat ad fauces aspera lingua meas:
Prima mihi vestræ nisi sint præconia laudis;
Hinc nisi lætitiæ surgat origo meæ.

7 At tu (quæ noſtræ inſultavit læta rapinæ)
Gentis Idumææ tu memor eſto, pater.
Diripite, ex imis evertite fundamentis,
Æquaque (clamabant) reddite tecta ſolo.
8 Tu quoque crudeles Babylon dabis impia pœnas:
Et rerum inſtabiles experiere vices.
9 Felix qui noſtris accedet cladibus ultor,
Reddet ad exemplum qui tibi damna tuum.
Felix qui tenero conſperget ſaxa cerebro,
Eripiens gremio pignora cara tuo.

PSAL. CXXXVIII. CARM. GEN. XXVIII.

David Deum celebrat propter benignum & verbum & opera ejus erga ſe: a gentibus ſuo exemplo celebratum iri docet, ac poſtremo ſe committit Deo.

PEctore te grato Dominumque Deumque fatebor
Coram ſuperbis regibus,
Et tua facta canam.
2 Ad tua templa oculis, animo ad tua numina ſpectans,
Nomen celebrabo tuum,
Perpetuamque fidem:
3 Qui donis promiſſa novis cumulata rependis,
Audis vocantem, robora
Das animo trepido.
4 Te, quacunque patet tellus circumflua ponto,
Reges fatebuntur Deum,
Quum ſine labe fidem
5 Audierint: rituſque tuos ſuper æthera cantu
Ferent, tuæque gloriæ
Ad jubar attoniti.

6 Nam

7 *Evertite fundamentis*] Verſus ſpondaicus, habens in quinta regione Spondæum. C.

6 Nam liquidi quanquam trans ignea mœnia mundi
Beatus in te permanes:
Attamen haud humiles
7 Despicis; elatosque premis: discrimina mille
Passim mihi circumstrepant,
Te duce tutus ero.
Tu valida obsistes dextra furialibus ausis
Qui me lacessunt hostium:
8 Incolumique dabis
Quod supereſt, si quid supereſt: bonitate perenni,
Quo cœperas gradu, tuæ
Facta tuere manus.

8 *Quod supereſt, si quid supereſt*] Elegans, qualis illa Ciceroniana, *Quid sit, quod se a me removit si modo removit, ignoro.* Aut etiam illa Horatiana, *Quod iro & placeo, si placeo, tuum est.* C.

PSAL. CXXXIX. CARM. GEN. iii.

David se tutum & omni ex parte Deo perspectum esse agnoscens, profitetur studium suum adhærendi Deo & fugiendi a malo: ac postremo ad confirmandam hanc professionem suam, si opus erit, se amplius probandum committit Deo.

MOmenta vitæ nulla te latent meæ,
Rector benigne cœlitum.
Seu sedeo, sive surgo, seu quid cogito,
Tu cuncta præsens adspicis.
Lux sive curam, seu quietem nox tulit,
Curam & quietem temperas.

[*Momenta*] Momentum a *moveo*, est minimum temporis spatium, a tu oculi dictum. Vult enim dicere, nullam vel minimam vitæ suæ rtem Deo incompertam esse. Momentum quoque in lancibus libræ, n in hanc, jam in illam partem vergentium, notum est. C.

4 Nec te minutæ voculæ fugit sonus,
Quam lingua temere fuderit.
5 Et os & humeros, totiusque corporis
Sic arte mira fabricam
6 Finxisti, acumen nullum ut humani ingeni
Ratione possit assequi.
7 Quonam ergo vultum fugero tuum? quibus
Clausus latebris occular?
8 Petamne cœlum? præsto es hic: ad inferos
Demergar? illinc non abes.
9 Aurora curru me volucri ut deferat
Ad occidentis limitem,
10 Hic deprehendes me, nec hic tutus tuæ
Vitabo fulmen dexteræ.
11 Incauta mens si forte secum cogitet,
Nox me tenebris occulet,
Obscura tenebris nostra nox luce est tibi
Meridiana clarior;
12 Tibi nec tenebræ sunt tenebræ, nec tuæ
Nox ulla providentiæ est.
13 Arcana mentis tu tenes, qui pectoris
Arcana fabricatus es.
Qui me parentis ventre conditum, cutis
Tenello amictu involveras.
14 Compago mira corporis nostri, tuæ
Miraculum est solertiæ:
Stupenda cujus opera nec nostra assequi,
Sed nec negare mens potest.
15 Nam nulla nostri tam minuta est corporis
Pars, ut tuam scientiam
Fugiat: nec ulla claustra pectoris latent
Te conditorem pectoris.

16 Massa

16 Massæ recentis rudia adhuc primordia,
Rudisque massæ semina,
Ceu scripta haberes, corporisque lineas,
Motum statumque noveras.
Et membra nondum quum forent, quid adderent
Dies sciebas singuli.
17 Hæc mente tacita cogitanti mihi, stupor
Torporque sensus alligat:
Animus labascit quum tuæ miracula
Perpendo mecum dexteræ.
18 Citius inibo numerum, arenæ in littore
Quot volvat æstus corpora:
Quamvis ocellis pervigil nunquam meis
Dulcem soporem indulsero.
19 O quando perdes impios, rerum parens?
O quando sanguinarios
20 A me repelles, qui scelesti nomini
Et numini illudunt tuo?
21 Te quisquis odit, non ego odi? non tuos
Hostes habebam pro hostibus?
22 Odi profecto: nec tuis ex hostibus
Amicus est quisquam mihi.
23 Revolve mentis intimos sinus Deus,
Latebrasque nostri pectoris;
Nisi hic amorem videris tui, nisi
Animum obsequi nunquam pigrum,
24 Si par sceleſtis scelere sum, vitæ parem
Da cum sceleſtis exitum.

PSAL.

CARM. GEN. VI.

David Deum supplicat pro liberatione sua, impiis adversariis male precatur; & seipsum confirmat in fiducia certa justitiæ salutisque Dei.

ÆTerne rerum conditor, a malæ
Linguæ veneno me bonus asserе,
Meamque perjuri tuere
Hostis ab insidiis salutem,
2 Qui fraude tecta bella nefaria
3 Ciet: nec atris mitior anguibus
Vibratque linguam virulentam, &
Ore vomit rabido venenum.
4, 5 Averte fraudem, & me violentiæ
Hostis scelesti subtrahe, qui mea
Vestigia observat, scrobesque
Objiciens, laqueosque tendens.
6 At tu, salutis præsidium meæ,
7 Audi precantem: tu Dominus mihi
Deusque: tu me liberasti
Incolumem crepero e duello.
8 Idem impiorum nunc bonus irrita
Fac vota: sævam frange superbiam:
9 Virusque linguæ pestilentis
In domini exitium refunde.
10 Dejecta cœlo flammea perfidos
Procella fundat præcipiti fuga,
Cæcosque propellat profundas
Perpetui in barathri tenebras.

11 Lin-

6 *Scrobesque objiciens*] i. e. fossas effodiens. *J.*

7 *Incolumem crepero e duello*] Tu me telis impetitum e bello dubio salvum præstitisti. *J.*

11 Linguæ loquacis perfida vanitas
Nunquam quieto deget in otio:
Sed impie dignum patratis
Exitium domino parabit.
12 At impiorum a vi Dominus suos
13 Et fraude vindex asseret: ut pii
Numen Dei præsens potensque
Perpetuo celebrent honore.

PSAL. CXLI. CARM. GEN. iii.

David tribulibus suis mandato Schaulis ipsum persequentibus, opem Dei implorat: improbitatem authorum persecutionis suæ exponit, fidemque suam, quibus nominibus servari a Deo petit.

AUrem vocanti da parens propere, meas
Audi preces salutifer.
2 Quum verba fundo tristis, & puras manus
Attollo, sic preces meas
Manusque puras respice, ac si thureo
Odore mane te colam:
Ac si colam te victima & libamine
Sero rubente vespere.
3 Freno coerce linguam: ad oris januam
Fac excubet custodia.
4 Fac mens sequatur recta, fac in lubricam
Ne flectat erroris viam.

Fac

12 *Linguæ loquacis perfida vanitas*] Pro hominibus garrulis, perfidis & vanis. Sicuti Psal. 1. *impietas*, pro hominibus impiis. *C.*

2 *Odore thureo*] Qui ex thure exhalat.
Solis est thurea virga Sabæis, Virg. *C.*
Libamine] Pro libatione religiosa. *C.*
3 *Ad oris januam fac excubet custodia*] Ad oris fores fac ut vigiliæ excubent, ne quid temere vel impatienter effutiam. *J.*

Fac ne scelesto gaudeat cœtu, neque
Mensa fruatur impia.
5 Me malo justus increpet, me verberet,
Quam palpet impius, comam
6 Quam rore nardi spargat. Impii, precor,
Et impiorum præsides,
De rupis altæ quum ruent specula, sui
Supplicia sceleris ut luant;
Tum subeat animum conscium, salubriter
Quod me monentem spreverint.
7 Sic mortis horror ossium compagines
Mihi laxat, ut cæsæ jacent
Fagi per arva fissa cuneis fragmina.
8 Tu sancte rector cœlitum,
Spes una nobis es salutis, unicum
Agnoscimus te vindicem.
9 Vitam tuere ab impiorum cassibus,
A fraude quam struunt mihi.
10 Compos salutis impios fac in sua
Cernam ruentes retia.

PSAL.

5 *Palpet*] Palpo, palpas, vel, palpor, palparis, palpari, Deponens, i. e. blande, leniter, & quasi tentando prensare, demulcere vel tangere. Accipitur fere pro adulari, nam is assentatorum genus est. Hinc apud Plautum & alios sunt nomina *Palpo, onis, palpator & palpatio*, pro adulatore & adulatione.

Quem munere palpat, Juvenal. *C.*

Comam quam rore nardi spargat] Crinesque unguento Nardino imbuat. *J.*

6 *Salubriter*] Adverbium a *Livio* usurpatum, a quo *salubrius & salubrime*. *C.*

7 *Sic mortis horror ossium compagines*, &c.] Mortis metus sic mihi juncturas solidarum corporis partium dissolvit, ut fragmenta arboris ferro dejectæ, per campos abjecta jacent, divisa instrumentis ligneis aut ferreis, ad diffindendum partes immissis. *J.*

CARM. GEN. XVII.

David a Schaule & comitatu ejus circumclusus, Deum orat pro salute sua, ad gloriam ipsius in ecclesia prædicandam.

INvoco supplex Dominum, manusque
Tendo ad sidera supplices.
2 Mentis huic pando lacrymas: querelis
Imploro miseris opem.
3 Pectus afflictum dolor obruebat:
Quamvis, Rex bone cœlitum,
Puriter vitæ mihi tu peractæ
Esses arbiter optimus.
Quum domo gressum tamen efferebam,
Tendebant mihi retia.
4 Nec mihi notus, nec amicus usquam,
Quoquo lumina verteram.
Exitus nusquam, fuga nulla, nemo
Qui me sospite plauderet.
5 Ergo te, rerum pater, invocavi,
Unum præsidium in malis:
Tu meæ vires, mea spes, opesque,
Dum sedes hominum colo.
6 Da meis aurem facilem querelis
Fracti cladibus ultimis.
Asserе a sævi manibus tyranni,
Qui me fortior opprimit.
Carceris vitam rape de tenebris,
Ut te laudibus efferam:

5 *Dum sedes hominum colo*] i. e. dum vivo & habito inter homines. *Et* 6 *Cladibus ultimis*] Malis extremis. *T.*

Teque conventus celebret piorum,
Promtum ferre piis opem.

PSAL. CXLIII. CARM. GEN. XV.

David Deum implorans, indignitatem suam confitetur, injuriam sibi factam in hac causa narrat, & angustias animi sui; ac propterea a Deo servari & institui petit; inimicos vero perdi ad gloriam ipsius.

AUdi vocantem rebus in asperis,
Et lenis aurem da precibus meis,
Rerum creator: quaque soles fide
Et æquitate ex hostibus eripe.
2 Juris severi ne trutina meam
Expende vitam: nemo hominum innocens
Sic est, tribunal possit ut ad tuum
Se profiteri crimine liberum.
3 En hostis atrox imminet, & premit
Stratum: tenebris tristibus abditus,
Et lucis exsors dego, velut specu
Quos in sepulchri mors fera condidit.
4, 5 Mens pene curis obruta volvere
Priora cœpit tempora, quum patres,
Spes quos fovebat præsidii tui,
De fauce lethi sæpe revelleres.
6 Hac recreatus rursus imagine,
Imploro supplex auxilium tuum,

Intenta

2 *Juris severi tutrina*] i. e. summo jure. *J.*
3 *Et premit stratum*] Dejectumque vexat. *J.*
Lucis exsors] Tenebricosus, aut tenebris inclusus. Vide Psal. xci, 6.

Intenta mens te respicit, arida
Tellus ut imbres sub cane torrido.
7 Non lentus audi, nam mihi spiritus
Vix fessa pulsat pectora: si tui
Avertis oris lumen amabile,
Mors atra siccis faucibus imminet.
8 Spe mens labores auxilii tui
Fert: spectat unum te, pater optime.
Audi precantem lenis, & exitum
Jamjam obruturis pande periculis.
9 Ab hoste sævo protege me, meæ
Custos salutis: prava repellere
Mentem manumque, & recta capessere
Doce, unicum te qui veneror Deum.
10 Arcana fac vis numinis ut tui
Per plana gressum dirigat, ut tua
Mandata secter: neu male credulum
Error malorum vertat in orbitam.
11 Ut nulla numen non celebret tuum
Et æquitatem natio, recrea
Me destitutum præsidio: & malis
Hostis scelesti libera ab artibus.
12 Favoris umbra me solita tege,
Et, qui me acerbis usque doloribus
Affligit, hostem perde nefarium,
Servumque serva perpetuo tuum.

6 *Cane torrido*] Sirio, de quo plura vide Psal. 1 C.

CARM. GEN. xiii.

David prædicata Dei erga se & humanum genus beneficentia, hostibus male precatur; sibi totique regno salutem & benedictionem omnimodam exoptat, & commendat felicitatem populi Dei.

QUo te Rex hominum carmine prosequar?
Qui firmas animum robore, qui manum
Et bellare doces, & dubii regis
Per discrimina prælii.
2 Quod vivo & valeo, tutus & hostium
A fraude, eximia fulgeo gloria:
Quod late validis impero gentibus,
Totum muneris id tui est.
3 O rerum genitor, quantulus est homo
Hac quem prosequeris munificentia,
Et curas patria solicitudine!
4 Figmentum fragilis luti,
Quo nec bulla levis vanior est, neque
Quæ mentes agitant somnia turbidas,
Nec ferum fugiens umbra crepusculum,
Nec fumi volucris vapor.
5 Cœli pande fores, Rex bone cœlitum,
Ac de sidereis labere sedibus:
6 Montes nube operi: per liquidi aeris
Campos fulgura trajice.
Turbatos trepida sparge fuga impios,
Et sparsos jaculis perde sequacibus:

7 Por

4 *Figmentum fragilis luti*] Statua e luto fluxo, quod cito dissolvi potes effecta. J

6 *Jaculis sequacibus*] Sequax dicitur, quod strenue & cupide insequ tur. Tribuitur hoc epitheton a poetis passim capreis, oculis, fluctibus iter

7 Porrectaque manu me, pater optime,
Sævis eripe fluctibus.
Hostis pelle malam vim bonis impii:
8 Linguæ vaniloquæ reprime toxica:
Assuetæque dolis pestiferis manus
Vires contere viribus.
9 Ut te nostra novo carmine barbitos.
10 Dicat, subsidio qui recreas tuo
Reges: qui gravibus sæpe periculis
Vitam Davidis eripis.
11 Hostis pelle malam vim procul impii;
Linguæ vaniloquæ reprime toxica:
Assuetæque dolis pestiferis manus
Vires contere viribus.
12 Natorum soboles crescat, ut ubere
Surgit silva solo laurea: virgines
Cultu sic niteant, ut laquearibus
Templorum tholus aureis.

13 Sti-

item curis, quæ nullis professionibus, navigationibus aut armis arceri possunt quin insequantur.

Reveraque metus hominum, curaeque sequaces,
Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela. Lucret.

Ita hic *jaculum sequax est*, quod sequi non definit antequam vulneret, quasi siti quadam sanguinis humani, & cupiditate nocendi teneatur, ut Homerus quoque de hujusmodi sagittis loqui solet. *C.*

12 *Laquearibus*] Laquearia & lacunaria partes sunt ædium seu conclavium, oppositæ pavimento quod pedibus teritur; quia autem partes illæ conclavium superiores, studiose a magnificis exornari solent. *Tecta laqueata* sunt Horatio, domus principum & magnatum splendidæ, quas circum curas & solicitudines volitare asserit. Eodemque modo Cicero vocat *porticum pavimentatam*, sicuti enim pavimentum decus est ejus partis cubiculi quod pedibus teritur, ita lacunar ornat eam quæ supra caput est partem; quam vocem etiam nonnulli ad cœlum stellis distinctum eleganter transtulerunt, pro cœlo dicentes *laquearia cœli*. *C.*

13 Stipentur gravidis horrea frugibus:
Pleno cuncta penu copia suggerat:
Fœcundi pecoris non capiant greges
Lætis pascua saltibus.
14 Pingues plaustra boves & nitidi trahant:
Nec tristi resonent compita classico,
Nec fletu plateæ: nec furor hosticus
Clausis affremat oppidis.
15 Felicem populum, inter bona talia
Qui vitam in tacito transigit otio:
Felicem populum ter quater, omnium
Cui rerum pater est Deus.

PSAL. CXLV. CARM. GEN. XXIX.

David seipsum & res omnes creatas ad Dei laudes prædicandas excitans, celebrat magnificam potentiam, & justissimam benignitatem illius, quam erga omnes exhibet.

TE Regem Dominumque canam, dum lucida volvet
Lucidus astra polus,
Et unicum colam Deum.

2 Lu-

Tholus] Proprie concamerationis aut fornicis medium, seu umbilicus in quem laterum aut trabium capita coeunt, cui antiquitus voventium anathemata, seu donaria votiva affigebantur.

---------- si quæ ipse meis venatibus auxi,
Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi. Virg. 9. C.

Aureis] i. e. pulchris, pretiosis; quæ enim præ aliis pulchra & pretiosa sunt, poetis *aurea* dicuntur, ut *Venus aurea, lumen aureum, liber aureus, auro magis aurea virtus.* C.

2 Luce canam te, nocte canam te: nulla carebit
Laudibus hora tuis,
Rerum creator & salus.
3 Magne parens, nullo cui clausa potentia fine est,
Secula cuncta tuas
4 Laudes sonabunt: & patres
5 Longævi tua facta canent, seræque nepotum
Per seriem soboli
Prodent: nec ætas gloriam
6 Nesciet ulla tuam: mirandaque facta decusque
Ille memor referet;
7 Hic magnitudinem canet:
8 Ille bonum feret & justum, & placabilis iræ,
Et veniæ facilem, &
Larga benignum dextera.
9 Totque inter decora, & laudum præconia nullo
Emoritura die,
Nil clarius clementia.
10 Ergo, parens rerum, stellantis machina cœli
Cuncta suo gremio
Complexa prædicat tuum
11 Robur: & intacti scelerum contage nefanda,
Te celebrant alacres,
Tuique vires imperi
12 Per populos late vulgant: ne nescia sceptri
Terra sit ulla tui,
Et gloriæ & potentiæ.

13 Im-

11 *Contagium*] Contagium, ii, contagio, onis, & contages, is, accipiuntur pro morbo aut re aliqua vitiosa, quæ contactu nocet, & veneno suo aliquos inficit.

Qua contage sua pallentibus omnia pingunt, Lucret. C.

13 Imperium sine fine tibi: nec legibus ævi
Subdita sceptra tenes,
Aut clausa metis temporum.
14 Tu lapsos rursum attollis, firmasque labantes:
Incolumesque foves
Vitæ beatæ commodis.
15 Te volucrum pecudumque gemus, te fæva ferarum
Secula respiciunt
Unum, suoque tempore
16 Accipiunt victum: tu dextram pandis, & omne
De locuplete penu
Animal benigne recreas.
17, 18 Quicquid agis, justeque & sancte agis: impiger aurem
Supplicibus facilem
19 Præbes: opisque compotes
Dimittis puro qui pectore cunque precantur:
Auxilioque piis
Præsens es, & periculis
20 Eruis e cunctis qui te venerantur amantque:
Cumque suo scelere
A stirpe vellis impios.
21 Ergo omnes te jure canent, nomenque tacebit
Natio nulla tuum
In seculorum secula.

PSAL.

15 *Ferarum secula*] Vide Psal. lxxvii. *C.*
19 *Opisque compotes*] Ope videlicet impetrata, aut cum votorum suorum facti sunt compotes. *C.*
Qui pectore cunque] Pro *quicunque pectore*, per Tmesin. *C.*

CARM. GEN. VI.

Psaltes se & pios hortatus ad laudes Dei ipsi soli asserendas, eum laudat singularium erga pios beneficiorum, creationis, conservationis administrationisque rerum omnium, & regni æterni nomine.

TE, magne rerum conditor, & tuas
2 Sonabo laudes, factaque posteris
Miranda prodam, dum recurret
Per calidos mihi sanguis artus.
3 Securitatem ne stabilem tibi
Promitte, regum præsidio: neque
De stirpe mortali & caduca
Pone tibi columen salutis.
4 Ut membra liquit spiritus, in suam
Terrena moles terram abit, & diu
Consulta vanescunt, & auras
Irrita per vacuas feruntur.
5 O ter beatum, quem Deus ætheris
Fido tuetur præsidio, suas
Qui spes opesque omnes in uno
Constituit Domino Deoque;
6 Qui terram & æquor condidit & polum,
Et quicquid æquor terraque continet
Polusque: qui promissa præstat
Perpetuo stabilis tenore.
7 Qui nec tyranni vi finit opprimi
Infirmiorem, aut esurie premi:
Qui carcerum exemtos tenebris
Compedibus levat innocentes.

7 *Esurie*] Pro fame. Apud Catullum est *esuritio*, apud Varronem *esurigo*, eadem significatione, ab *edo*, C.

8 Qui nocte pulsa luminis aurei
Cæcis refundit luminibus jubar:
Gressusque firmat claudicantes,
Justitiamque amat æquus æquam.
9 Cura fideli qui fovet advenam,
Orbæ marito qui viduæ favet,
Orbos puellos qui tuetur,
Et scelerum labefactat artes.
10 Rex ergo habenas imperii tuus,
Sion, tenebit, sidera dum polum
Pingent, & obliquum per orbem
Sol rutilos agitabit axes.

PSAL. CXLVII. CARM. GEN. ii.

Psaltes ecclesiam hortatur ad prædicandum nomen Dei, propter liberationes beneficiaque ejus erga ipsam, & propter constantiam operum & verbi.

ELa Deum laudate, Deo date carmina digna:
Certe erudito dignus ille est carmine:
2 Qui Solymam instaurat rursus, passimque per orbem
Sparsos reducit exules Abramidas:
3 Qui fractos animi levat, & corda anxia lenit:
Mulcet dolores, mitigatque vulnera:
4 Qui

10 *Sidera dum polum pingent*] Dum stellæ cælum ornabunt. *J.*

3 *Fractos animi*] i. e. animo fractos, seu pusillanimos, poetice. Eodem modo, *egregius*, *præstans*, *lapsus*, *victus*, & alia similia, cum voce *animi* passim a poetis conjunguntur. Et paulo post hoc ipso psalmo dicit *simplex animi*. *C.*

4 Qui numerat tacito labentia sidera mundo,
Suisque quæque nuncupat vocabulis.
5 Magna Dei virtus, immensa potentia: nulla
Quam lingua fari possit, aut mens cogitet.
6 Qui mite ingenium fovet, allevat, auget honore:
Humique sternit impiam superbiam.
7 Eia Deum cantate, Deo persolvite grates;
Grato benignum canite patrem barbito:
8 Qui cœlum obnubit tenebris, terram rigat imbre;
Montesque læto vestit altos gramine:
9 Qui pecudum genti larga dat pabula dextra,
Corvoque victum se roganti sufficit.
10 Quem neque magnanimum delectat robur equorum,
Nec vis ferocis aut lacertus militis:
11 Sed pietas animi simplex, & in illius una
Quæ spem salutis collocet clementia.
12 Eia, Dei laudes Solymææ pangite turres:
Benignitatem mons Sionis prædica,
13 Qui portarum aditus clausstris firmavit ahenis,
Civesque cunctis commodis auxit tuos.
14 Qui te pace beat læta, & defendit ab hoste:
Et messe flava tritici campos tegit.

13 *Ahenis*] Vocabulum poeticum, diversimode, pro ratione carminis, usurpatum. In soluta oratione dicimus *æneus*; hinc poetæ, diphthongo per Dialysin, & aspirationis Epenthesin, divisa, dixerunt *aheneus*.

------ *hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa. Horat.

Ex hac voce producta, alii item fecere contractam, exemta e penultima litera *e*, & dixerunt *ahenus*. Propert. *formæ celator ahena*, pro *æneæ* vel *æreæ*. Eodem modo pro *eburneus* dixere *eburnus*. *C.*

15 Cujus ad imperium fundit sua munera tellus:
Natura cujus promta paret jussibus.
16 Qui nivibus celsos operit, ceu vellere, montes:
Densas pruinas cineris instar dejicit.
17 Et glacie lapsus solidarum frenat aquarum:
Cujus rigorem quis feret mortalium?
18 Quum libuit, molles glacies tabescit in undas,
Adspirat aura mitior, rivi fluunt.
19 Ostenditque suam per signa illustria mentem:
Legesque Abrami tradidit nepotibus.
20 Non ita se populis aliis monstravit amicum,
Qui scita legum nesciunt cœlestium.

PSAL. CXLVIII. CARM. GEN. X.

Psaltes res omnes creatas a summo ad imum hortatur ut Deum celebrent, propter majestatem ipsius, & beneficentiam erga ecclesiam.

LAudate Dominum cœlitum
Chori beati, qui procul
Contagio mortalium
Templa ætheris tuemini.
2 Laudate Dominum, quos sibi
Adesse jussit angelos:
Laudate Dominum exercitus
Parere promti jussibus.
3 Laudate Dominum, qui diem
Sol, luna noctem illuminas:

Lau-

17 *Et glacie frenat*] Insignis Metaphora, glacies enim cursum fluminum sistit, eaque ripis suis quasi alligat & adstringit, ut freno equi cursus sistitur, quod hoc loco est frenare lapsus aquarum: glacie vero liquefacta & soluta, *mox decrescentia ripas flumina præterunt*, ut canit Horat. Lib. IV. Ode 3. C.

Laudate Dominum lucidis
Stellæ decoræ flammulis.
4 Laudate eum rotatiles
Tot orbium compagines,
Et unda longe celsior
Campis nitentis aeris.
5 Huic cuncta laudes dicite,
Numenque cuncta pangite,
Quod cuncta nutu condidit,
Et cuncta nutu sustinet:
6 Fixitque firmo cardine,
Ne vi senectæ corruant:
Certisque vinxit legibus,
Quas transgredi non audeant.
7 Laudate Dominum sub specus
Terræ dracones abditi:
Et vasta cete, quæ sinus
Ponti repostos finditis.
8 Ignes, nives, & grandines,
Vaporque, & auræ spiritus,
Ad jussa Domini mobiles
Circumrotantes turbines:
9 Colles feraces, & feri
Montes, & omnes arbores;
Seu montibus rigescitis,
Seu cultibus mansuescitis:

10 Mi-

4 *Rotatiles*] Vox a poeta, ut videtur, novata: est autem rotatile, quod rotæ instar in orbem potest circumagi, quales sunt circuli illi cœlestes de quibus hic loquitur. *C.*

7 *Et vasta cete*] Vide Psal. civ. *C.*

Repostos] Pro *repositos*. Virg. *Manet alta mente repostum*. Et *impostor*, quasi *impositor*, qui fraudulenter aliis imponit. Vide Psal. xlvi. *C.*

10 Mites feræque beſtiæ,
Humique lente reptiles,
Et quæ liquentes aeris
Campos volando carpitis:
11 Reges & orbis præſides,
Et nationes liberæ,
Et pauperi plebeculæ
Qui jus ab alto dicitis:
12 Et vos juventa florea
Læti puelli & virgines,
Seneſque vitæ in ultimo
Jamjam exituri limine,
13 Laudate Dominum: numini
Sit ejus uni gloria,
Unumque noſcat omnium
Cœlum ſolumque principem.
14 Hunc omne in ævum laudibus
Propago tollat Iſaci:
Sibi dicatam qui bonis
Gentem beavit omnibus.

PSAL. CXLIX. CARM. GEN. X.

Pſaltes eccleſiam hortatur ut Deum collaudet, propter benevolentiam & ſalutem ab eo acceptam, denique propter verbum ipſius potentiſſimum eccleſiæ traditum.

CAntate Domino canticum
Novum: ſonet laus illius
Cœtus per omnes, qui ſacris
Non ſe profanis polluunt.
2 Oblectet Iſaci genus
Auctore ſe ſuo: ſuo

Regi

Regi Sionis arduæ
Congratulentur filiæ:
3 Nomen celebrent illius
Lætis choris & tympanis;
Ejusque laudes accinant
Blande canoro pectine.
4 Gentem bonus parens suam
Amore sancto amplectitur,
Mitemque mansuetudinem
Firmat salute immobili:
5 Cœtus piorum ut gestiant
Foris paratu splendido,
Domique secum clanculum
Lætentur in cubilibus.
6 In ore, rerum præsidis
Laus continenter personet;
Utrinque acuti in dexteris
Vibrentur enses vindices.
7 In se ferarum ut gentium
Crudelitatem vindicent:
Et in futurum iras, minas,
Superbiamque comprimant.
8 Reges suorum ut hostium
Arctis catenis alligent;
Et ferreis coerceant
Vinclis feroces principes.
9 Pœnas secundum cœlitus
Præscripta ab iis ut exigant, Et

2 *Filiae Sionis*] Id est, virgines & matronæ Hierosolymitanæ. Sicuti Horat. Ode 3. Lib. IV. *Romae principis urbium*
Dignatur soboles inter amabiles
Vatum ponere me choros.
Ubi, per *sobolem Romae*, intelligit adolescentes & cives Romanos, ex urbe Roma, tanquam ex matre oriundos. *C.*

3 *Pectine*] Pecten hoc loco idem est cum plectro, de quo supra Psal. 32. Virgil. *Jam pectine pulsat eburno. C.*

Et laus piorum pervolet
Omnes per orbis cardines.

PSAL. CL. CARM. GEN. X.

Psaltes ecclesiam hortatur ut Deum omnibus modis laudet, propter sanctitatem, potentiam & magnificentiam ejus.

LAudate Dominum, lucidum
Templum colentem siderum,
Qui vi suæ potentiæ
Firmavit orbis cardines.
2 Laudate Dominum fortiter
Ubique gestis inclytum:
Laudate magnitudinem
Captum supra mortalium.
3 Laudate Dominum bellicæ
Claris tubæ clangoribus:
Laudate Dominum nabliis
Lyrisque blande garrulis.
4 Laudate Dominum tympanis,
Chorique festi cantibus:
Laudate Dominum fidibus, &
Sonore dulci tibiæ.
5 Laudate eum tinnitibus
Lætis canori cymbali.
6 Hunc cuncta laudent, quæ trahunt
Vitalis auræ spiritum.

3 *Nabliis*] Vide Psal. 33. *C.*
4 *Sonore*] Pro sonitu, more Lucretii & Virgilii, quorum ille in primo:
Lepido quæ sunt fucata sonore.
Idem canor, pro cantu, dixit in quarto.
Parvus ut est cycni melior canor, ille gruum quam
Clamor in æthereis aïspersus nubibus austri. C.
5 *Cymbali*] De hoc Psal. 68. *C.*

FINIS.

In Librum Psalmorum

ANNOTATIONES

THOMAE RUDDIMANNI.

Psal. I. ver. 8. *Quam non*] Editio And. Harti 1615. *Quem non*, male; hæc enim ad *arborem* referri oftendit, præter alia, proximo versu vox [*prodiga.*]

Ps. II. v. 28. *De calle recti*] Lond. 1686. *de calle recto.*

Ps. V. v. 21. *At tua fœtus*] Prima editio And. Harti, *Ad tua.*

Ps. VII. v. 9. *Si verus index*] Edit. Argent. secunda And. Harti Elzev. 1628. Janson. 1640. Wetsten. 1687. *Si verus judex*, repugnante metro.

Ps. IX. v. 10. *Conversus trepida terga dedit fuga*] Quidam forte legendum malint *trepidae fugae*; ita enim Ovid. Met. V. 322.

—— *cunctosque dedisse Terga fugae* ——

Et Met. XIII. 879.

Terga fugae dederat conversa Symæthius heros.

A Buchanano tamen stat Virgilius Geo. iv. 85.

Aut hos versa fuga victor dare terga subegit.

Et Æneid. XII. 462.

----- *versique vicissim*
Pulverulenta fuga Rutuli dant terga per agros.

Ps. X. v. 37. *Et occupatos multinodis nexibus,*
Nassae involutos attrahit. Ita omnibus libris dispungitur hoc distichon: mihi vero sententiæ hic ordo videtur, *Attrahit occupatos involutos multinodis nexibus nassae:* quo pacto cum *nassae* hic non dandisei gignendi casu sit positum, incisum post *nexibus* delendum arbitror. Vide Julii Ecphrasin

Ps. XII v. 3. *Nuda fides hominum fugit commercia*] Omnibus libris virgula post [*fides*] interjicitur, male mea sententia. Vide Julii Ecph.

Ps. XVII. v. 43. *Facinusque patrant mentibus absens*] *i. e.* uc recte Julius interpretatur, *facinus futurum animo admittunt, quod mihi absenti parant*: sive, ut aliis verbis idem efferam, *tot insidias capiti meo struunt, tam fixum immotumque eorum animo sedet mei perdendi consilium, ut quam mihi caedem moliuntur, nondum licet re vera peractam, mente tamen & cogitatione praecipiant, eamque quasi jam perpetrare sibi videantur.* Simili figura utitur Statius, de equis e carceribus ad cursum emitti ardentibus, Lib. VI. 396.

—— *face*

----- face lumina surgunt,
Ora sonant morsu, spumisque & sanguine ferrum
Uritur, impulsi nequeunt obsistere postes,
Claustraque, compressae transfumat anhelitus irae:
Stare adeo miserum est, pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit grazis ungula campum.

i. e. jam videbantur currere in stadio, in quo nondum erant. Sic Val. Flaccus Lib. III. 587.

Ille, velut refugi quem contigit improba Mauri
Lancea, sanguineus vasto leo murmure fertur,
Frangit & absentem vacuis sub dentibus hostem.

Nec multum abludit illud Virg. Æneid. iv. 85.

---- illum absens absentem auditque videtque.

Et noster Miscel. III. 22.

Unam inquieta sollicitudine
Te spectat absentem ----

Ex hisce exemplis abunde liquere arbitror satis venuste ac poetice dici *patrare fasinus absens*, atque adeo præter rationem eos facere, qui, sincerum (quod dicitur) vas incrustare cupientes, aliam adjectivo *absens*, prærer vocem *facinus*, sociam quærunt: dum alii scilicet e superiore strophe *manus impiorum* huc revocant, alii vero vocem *absens* e sua quasi sede revulsam cum sequente proximo versu voce (*leo*) coniungandam volunt: utrique, me judice, interpretationem, & in se ineptam, atque ab optimorum auctorum usu & Buchanani mente juxta alienam sibi comminiscentes.

Ps. XVIII. v. 29. *Se circum furvo*] And. Hart. anno 1615. *Se circum fulvo*, male.

Ibid. v. 97. *Quam cecidere*] Idem *recidere*.

Ps. XIX. v. 1. *Insanientis gens sapientiae, Addicta mentem*] In libris omnibus (præter unum Nath. Chytræi) distinguitur post *sapientiae*: male, me judice; ordo enim est, *Gens addicta mentem erroribus impiis insanientis sapientiae, i. e.* interpretante Julio, *homines dediti falsis praeceptis philosophiae a pietate alienae*, qualia *sciz.* Epicuri sectam secuti postea profitebantur, qui, ut Claudiani verbis utar, *mundum fortuna non arte regi* affirmabant. Buchanani oculis obversabatur illud Horatii, Lib. I. Od. 34.

Parcus Deorum cultor & infrequens,
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro ———

Ps. XXII. v. 47. *Ad instar*] Negat Servius recte dici *ad instar*, damnatque Serenum ita loquentem: verum non solus Serenus, sed Justinus etiam, Solinus & Apuleius sic loquuntur.

Ps.

Pſ. XXVIII. v. penult. *Vitae continuo fructibus affluat*] *Continuo* hic pro *continenter, aſſidue, uſque*, uſurpare noſter videtur; quod barbarum tamen contendit accuratiſſimus Jo. Ker. Seleƈt. de LL. Obſerv. Lib. II.

Pſ. XXXIII. v. 45. *Deſpicit mundi pater*] Longe major codicum pars *diſpicit*, male; Virgilius enim Æneid. I. 228.

------ *Jupiter aethere ſummo*
Deſpiciens mare velivolum, terraſque jacentes.

Claud. de Conſ. Mall. Theod. ver. 6. de Virtute,

------ *immotaque cunƈtis*
Caſibus ex alta mortalia deſpicit arce.

Et alii paſſim. *Deſpicere* autem eſt *e ſuperiore loco ſpeƈtare*.

Ibid. v. 59. *At Deus juſtos oculo irretorto ſemper reſpicit*] *i. e.* Deus juſtos oculis immotis & nuſquam deflexis intuetur, ſive eorum ſaluti & incolumitati oculis perpetuo intentis invigilat. Cæterum Buchanano a quibuſdam vitio datur, quod hanc loquendi formulam, a ſolo, quod ſciverim, Horatio ante uſurpatam, haud paullo diverſa ab ea, qua ille uſus eſt, ſignificatione adhibuerit. Horatii locus eſt Lib. II. Od. 2.

Quiſquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

Ubi, per voces [*oculo irretorto*] intelligi volunt commentatores, *oculo non invido, aut avaro, non auri fulgore aciem quaſi perſtringente retorto* aut *deflexo*. Immerito autem mea ſententia hic Buchananus arguitur: utrobique enim eadem ſervatur vocis vis & ſignificatio, quippe qua nihil aliud innuatur quam *oculus rectus, immotus & conſtans*, non *obliquus*, aut *ab ea re in quam acies dirigitur retortus* ſive *reflexus*. Quod autem Buchanani ab Horatio diſcrepet ſententia, id non ex nativa vocis indole, ſed ex reliqua oratione diverſaque tum ſpectantium, tum rerum ſpectatarum natura provenit: & quidem, ut rem paullo clarius exponam, varii ſunt animorum affectus, invidia puta, avaritia, libido, ira, odium, *&c.* quibus incitati res hominesve obliquis, torvis, limis, reflexis aut retortis oculis ſpectare dicimur: contra vero his affectibus vacui, aut contrariis animi motibus adducti, oculis rectis, fixis, immotis, æquis, adeoque irretortis, non reflexis aut detortis, intueri perhibemur. Proinde Deus, humanos quaſi affectus induens, juſtos *oculo irretorto* adſpicere, *i. e.* perpetuo amore proſequi, ac vigili ſemper cura tueri ac protegere, non minus Latine ac eleganter, quam vere & pie dici videtur. Videſis Miſcel. III. 21.

Pſ. XXXIX. v. 53. *Turbidas tranſegimus vitae brevis moleſtias*] Major codicum pars, & ii fere antiquiores, *Turbidas moleſtias vitae brevis tranſegimus*. Sed quam nos ſecuti ſumus lectio venuſtior videbatur, magis tamen arrideret *tranſigimus*, ſi ſyllabæ modulus pateretur.

Pſ. XL. v. 45. *Defendant igitur*] Hart. anno 1615. *Defendat*; at obſtat arminis lex.

Ps. XLII. v. 33. *Tu me si placido lumine videris*] Ita Hart. anno 1621. quod & numerosius nobis visum: Ita enim Pial. LXXX.

Tu nos si placido lumine videris:

aliis autem omnibus, *Tu si me placido l. v.* legitur. Horat. lib. iv. Od. 3. unde hæc depromta sunt, Item non dirimit.

Ps. XLIV. v. 49 *Obruti tot cladibus*] Supplendum *licet simus*, quod duriusculum videtur.

Ps. XLV. v. 60. *Nec tu carminibus regina tacebere nostris*] Ita omnes libri, præter duos Londinenses, Tho. Vautrollerii *scil.* anno 1580. & Alex. Julii 1620. quibus

Nec tu carminibus, rex magne, tacebere nostris,

scriptum est, & forte rectius: hæc enim ab omnibus fere interpretibus ad JESUM CHRISTUM referuntur.

Ps. XLIX. v. 22. *Nec pretio Deum*] Edit. Julii & And. Harti anno 1621. *Non pretio Deum.*

Ps. L. v. 2. *Regum colla minacium*] Non *minantium*, quod adversus meliorum membranarum fidem Horat. Lib. II. Od. 12 (unde hæc nostri mutua desumsit) nuperis editionibus receptum ægre fert criticorum princeps Rich. Bentleius.

Ibid. v. 5. *Tum sacer arduæ*] Quidam *Deum* haud recte *sacrum* dici existimabunt, quod, juxta Popmam de Differ. Verb. inanima tantum *sacra*, *sanctæ* autem tam animata quam inanima proprie appellentur. Verum optimi etiam scriptores hanc distinctionem haud raro neglexerunt, Liv. Lib. III. *quibus ipsi Dii neque sacri neque sancti sunt.* Et Horat. Lib. IV. Od. 9. *Carent quia vate sacro.*

Ps. LI. v. 51. *Spiritu motus animi rebelles Principe firma*] Secutus hic præcipue videtur versionem LXX. viralem, aut vulgatam, *Spiritu principali confirma me*: ad quæ verba sic Isidor. Clarius, *Spiritu illo principe muni me, Spiritu digno principibus, & ad eorum officia necessario, quos oportet prudentia sapere.* Aliis tamen, rectius forte & Hebraico textui convenientius, vertitur *Spiritu liberali, voluntario, ingenuo*, &c.

Ps. LIX. v. 23. *Et instar oblatrantium*] And. Hartus anno 1621. *Et instar observantium* at metrum repugnat.

Ps. LX. v. 13. *Eripiasque tuos gelidi formidine lethi*] Forte legendum *e formidine*: secus enim *eripio* dativum fere postulat.

Ps. LXIV. v. 9. *Linguas ceu gladios exacuunt suas*] Ita quinque e libris meis exhibent; reliquis omnibus *suos* editum est.

Ps. LXXI. v. 10. *Pendentem ab uno subsidio tuo*] And. Hartus anno 1621. *præsidio tuo.*

Ps. LXXII. v. 26 *Bonæ paces vigeant*] *Paces* hic pluraliter adhibuit, adversus grammaticorum quidem placita; non tamen absque exemplo. Ita enim locutus est Plautus Pers. V. 1. 1. Lucret. V. 1229. &, quum præcipue respexisse noster videtur, Horat. 2. Epist. I. 102.

Hoc paces habuere bonæ ventique secundi.

Ibid. v. 31. *Sit idem terminus orbis*] Forte *orbi* legendum.

Ps. LXXIV. v. 67. *Ne trade vitam turturis tuæ feris*] Contra linguæ latinæ consuetudinem, *turtur* hic femininum posuit: nec tamen temere

id

id ab eo factum; principes enim bibliorum interpretes Leo Judæ, Tremellius, Arias Montanus, Castellio, Vatablus, Hebræum textum secuti, *vitam* sive *animam turturis tuæ*, hoc in loco verterunt. Variant quidem LXX. Interpp. eoque plerumque secuta versio vulgata, quæ hunc locum sic reddit, *Ne tradas bestiis animas confitentes tibi.* Cæterum notat magnus Vossius turpiter cæcutiisse Servium, qui ex illo Virgilii Ecl. 1.

Nec gemere aeria cessabit turtur ab ulmo,

turtur feminino positum existimavit: cum nihil sit apertius, quam *aeria* cum *ulmo*, non vero *turtur*, illic convenire.

Ps. LXXVI. v. 25. *Templa mundi*] Terent. Eunuch. III. 5. 42.

At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu concutit.

Ennius,

Unus erit quem tu tolles ad caerula cœli
Templa ----

Lucret. I. 1098.

Neve ruant cœli tonitralia templa superne.

Sic Buchan. Ps. LXXVII.

Qui templa picti sideribus poli
Condideris ——

Ps. LXXX. v. 25. *Jam tremulo frigore texerat montes*] *Tremulo frigore* pro *umbra*: audax Metonymia.

V. 33. *O rex armipotens*] Ita editio Alex. Julii 1620. alii omnes, *O rex armipotens*: at prius illud rectius videtur, ut alibi hoc psalmo, & hoc loco textus Hebraicus, & omnes quas viderim versiones.

V. 47. *Hunc*] Heb. *virum dexterae tuae*: proinde haud scio an recte a Julio ad *ramum* pronomen [*hunc*] referatur.

V. 51. *At nos*] Melius forte *ac nos*.

Ps. LXXXIV. v. 7. *Artus, atria vivi visuri propius Dei*] Julius (qui *artus visuri* interpretatur *membra invisura*) *visuri* recto plurali positum existimasse videtur; ego vero genitivo singulari, subaudito [*mei*] collocatum arbitror: neque enim *artus*, sive *membra*, quidquam *visere* seu *conspicere* possunt; nec id vel minimum innuunt regii vatis verba.

Ps. LXXXVI. v. 4. *Nec semper irae vindicis*] Hæc verba non *Deum*, sed *Davidem* ipsum respiciunt: Vatablus, quem præcipue noster sequitur, *quia misericors sum*: alii *quia sanctus sum*, vel *bonus*, vel *pius*.

Ps. LXXXVII. v. 3. *Imminet quae montium*] Rectius forte *eminet*.

Ps. LXXXVIII. v. 23. *Acerba morte peremto*] *Peremtum* forte Buchananus scripserit.

Ps. LXXXIX. v. 19 *Et undae dejicis insanae tumidos ad sidera fluctus*] Male in ora libri sui pro *sidera* reponendum conjectat *litora* quidam vir doctus, qui nimirum absurde dici existimabat, *dejicere tumidos fluctus ad sidera*: at illum, quisquis fuit, fefellit verborum ordo, qui hoc pacto collocandus est, *dejicis fluctus insanae undae, tumidos*, (i. e. *qui modo intumuerant*
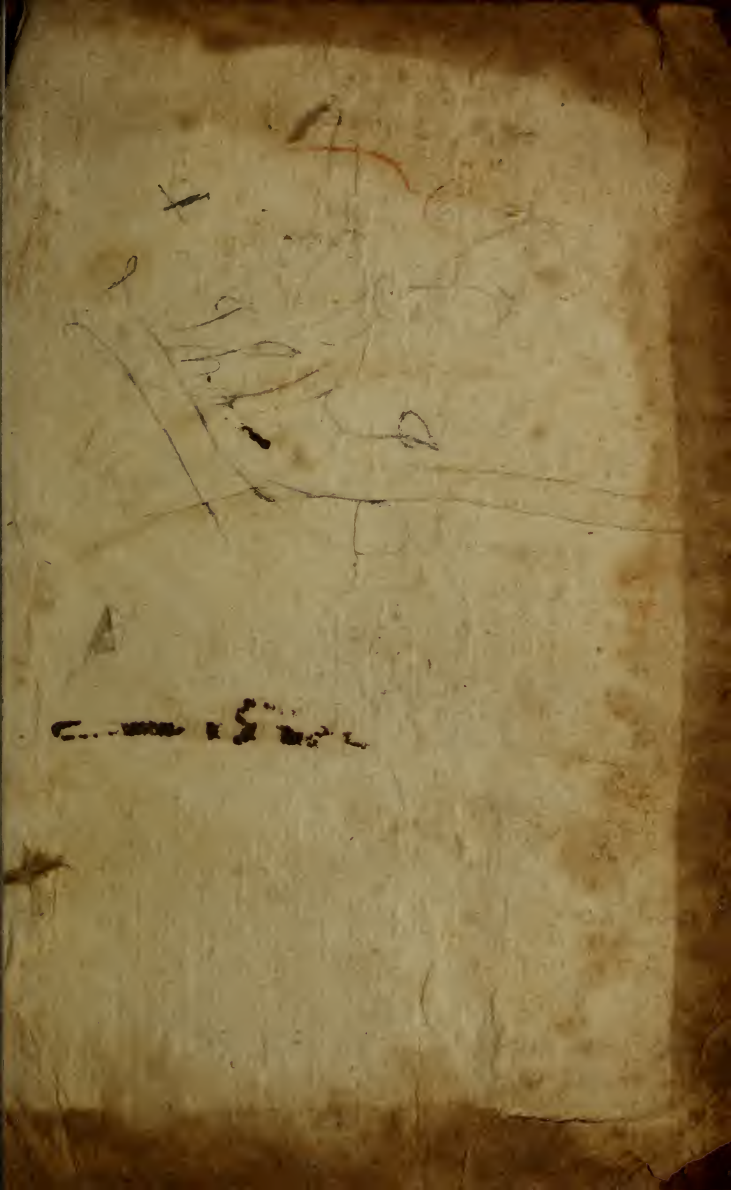
James Wilson
His Book